١

سائل عن الكتاب احاديث العلم احاديث قيدوا العلم بالكتاب

بسم الله الرحمن الرحيم

اول ما خلق الله تعالى العقل اول ما خلق الله تعالى الروح اول ما خلق الله تعالى اللوح اول ما خلق الله تعالى الدرة البيضاء اول
ما خلق الله تعالى القلم اول ما خلق الله تعالى نوري انا اول الانبياء خلقا وآخرهم بعثا اول الدين معرفته اول ما يسأل عنه العبد
المعرفة الصلوة اول ما يحاسب به العبد الصلوة اول ما يوضع في الميزان الخلق الحسن اول من قاس ابليس اول ما يحكم الله
عز وجل يوم القيمة وحب الطعام وحب النوم وحب الراحة وحب النساء اول دم وقع على وجه الارض دم حواء حين حاضت
ان اول ما ابدع الله تعالى النفوس المقدسة المطهرة وانطقها بتوحيده ثم خلق بعد ذلك سائر خلقه اول ما يسأل عنه العبد حبنا
اهل البيت اول عبادة الله معرفته اول العبادة انتظار الفرج بالصبر اول ما عصي الله به الكبر وهو معصية ابليس حين ابى واستكبر
وكان من الكافرين اول من يدعى يوم القيمة الى الجنة الذين يحمدون الله تعالى على كل حال اول ما نزل بسم الله الرحمن الرحيم اقرأ باسم
ربك الذي خلق وآخره اذا جاء نصر الله اول كل كتاب نزل من السماء بسم الله الرحمن الرحيم اول مسجد وضع للناس المسجد الحرام
اذا اراد الله بعبد خيرا زهده في الدنيا ورغبه في الآخرة اذا اراد الله بعبد خيرا فقهه في الدين وزهده في الدنيا اذا اراد الله
بعبد خيرا جعل له واعظا من نفسه يأمره وينهاه اذا اراد الله بعبد خيرا آنسه في الوحدة اذا اراد الله برعية خيرا جعل لها سلطانا
رحيما وقيض له وزيرا عادلا اذا اراد الله بقوم خيرا ابتلاهم اذا اراد الله بعبد خيرا طيب روحه وجسده ان الله تبارك وتعالى
اذا اراد الله بعبد خيرا لم يمته حتى يريه الخلف اذا اراد الله بعبده الخير عجل له العقوبة في الدنيا اذا اراد الله بعبد خيرا عسله
اذا اراد الله عز وجل بعبد خيرا عجل عقوبته في الدنيا اذا اراد الله بعبد خيرا جعل له وزيرا صالحا فان نسي ذكره وان ذكر اعانه
ان الله اذا اراد بعبد خيرا طيب روحه فلا يسمع معروفا الا عرفه ولا منكرا الا انكره ثم يقذف الله في قلبه كلمة يجمع بها امره
اذا اراد الله بعبد خيرا نكت في قلبه نكتة من نور وفتح مسامع قلبه ووكل به ملكا يسدده اذا اراد الله بقوم خيرا مطرهم بالليل
وشمسهم بالنهار اذا هممت بامر فتدبر عاقبته فان يك رشدا فاتبعه وان يك غيا فدعه ما لا تحب ان يفعل بك فلا تفعله باحد
وان لطم احد خدك الايمن فاعط الايسر اذا اردت شيئا من الخير فلا تؤخره اذا عرض شيء من امر الآخرة فابدأ به واذا
عرض شيء من امر الدنيا فتأنه حتى تصيب رشدك فيه اذا لم يكن ما تريد فأرد ما يكون جاهد نفسك واحذر جليسك واجتنب
عدوك ان استطعت ان لا يكون عيبك وهن الله ذو نعمة فافعل ان شئت ان تكرم فلن وان شئت ان تهان فاخشن

ان احببت ان تجمع خير الدنيا والآخرة فاقطع طمعك مما في ايدي الناس استغن عمن شئت تكن نظيره وارغب الى من شئت تكن اسيره واحسن
الى من شئت تكن اميره اعمل لدنياك بقدر مقامك فيها واعمل لآخرتك بقدر حاجتك واعمل للنار بقدر صبرك عليها اجعل قلبك قرينا
تزاوله واجعل عملك والدا تتبعه واجعل نفسك عدوا تجاهده واجعل مالك عارية تردها اعمل لدنياك كانك تعيش ابدا واعمل لآخرتك
كانك تموت غدا ارتحلها اكثر من الزاد فالطريق بعيد وخفف الحمل فالصراط دقيق واخلص العمل فان الناقد بصير اصطنع الخير الى
من هو اهله والى من ليس باهله فان اصبت اهله فهو اهله وان لم تصب اهله فانت من اهله اكتم حسناتك كما تكتم سيئاتك
قليل يكفيك خير من كثير يطغيك كن ذنبا ولا تكن راسا علامة الحجة الصبر على المحنة الكريم اذا وعد وفا واذا اوعد
عفى استغناءك عن الشيء خير من استغنائك به الصبر عن محارم الله ايسر من الصبر على عذاب القبر عليك بمحاسن الاخلاق فاركبها
ومساوي الاخلاق فاجتنبها باستصلاح المعاش وبصدق التوكل يستحق الرزق ومع الرضاء بالقضاء يطيب العيش عش ما شئت
فانك واحبب من شئت فانك مفارقه واعمل ما شئت فانك مجزي به لو كان اللسان مخزونا لم يكن القلب محزونا
قال بعض العارفين صفة العبودية ان لا ترى لنفسك ملكا وتعلم انك لا تملك لنفسك نفعا ولا ضرا قال ابو عبد الله عليه السلام
لرجل انك قد جعلت طبيب نفسك وبين لك الداء وعرفت آية الصحة ودللت على الدواء فانظر كيف قيامك على نفسك ه

هرچه جاری شود بتو ز احوال ... بنگر و دیده برون حال
یا ز اسباب قرب و رضوانست ... یا ز آثار بعد و خذلانست
گر ز قسم نخست باشد کار ... نعمت حق شمار و شکر گذار
شکر باشد کلید گنج مزید ... گنج خواهی مده ز دست کلید
ور ز قسم دوم بود کارت ... شمر از نفس زشت کردارت
جرم و عصیان بسوی خویش افکن ... سر شرمندگی به پیش افکن
معذرت پیشه گیر و استغفار ... عجز و فقر و شکستگی پیش آر

بدانکه راه منحصر است در دو ولا ثالث لهما (الطرح افرح) یکی ظاهر که عبارت از کثرت باشد و یکی باطن که عبارت از وحدت باشد راه ظاهر
راه عام باشد و راه باطن راه خاص راه ظاهر طریق علماست و آن استدلال است از اثر بموثر و از معلول بعلت و راه
باطن طریق عرفاست و آن انقطاع است از کثرت و اسباب بملاحظه نور سبحات وجه باقی و غرض از استدلال علماء ظاهر
اثبات صانع است و غرض از انقطاع عرفا نفی ما سواست از برای وصول بمرتبه توحید حقیقی رزقنا الله و اخواننا المؤمنین
در بیان جبر و اختیار سالک را در بدایت حال یقین باید دانست که نفس او را اختیاری هست که امر و نهی و وعد و وعید بران
متفرع است ان النفس لامارة بالسوء و امر به اختیار نباشد و اگر چه حقیقة ایشان مجبورند اما از مجبوریت خود آگاه نیستند

و این نوع از جبر را جبر جزوی گویند و این ضد اختیار است و مولوی در بیان جبر جزوی فرماید ... جمله عالم مقر در اختیار
امر و نهی این بیار و آن میار ... جبریش گوید که امر و نهی لاست ... اختیاری نیست این جمله خطاست
حس را منکر نباشد عیان ... سنگ را هرگز نگوید کس بیا ... از کلوخی کس کجا جوید وفا ... آدمی را کس نگوید هین بپر
یا بیا ای کور تو در من نگر ... امر و نهی و خشم و تشریف و عتیب ... نیست جز مختار را ای پاک جیب ... این که فردا این کنم یا آن کنم
این دلیل اختیار است ای صنم ... جمله قرآن امر و نهی است و وعید ... امر کردن سنگ مرمر را که دید ... هیچ دانا هیچ عاقل این کند
با کلوخ و سنگ خشم و کین کند ... هیچ گوید سنگ را فردا بیا ... ور نیایی من دهم بد را سزا ... خالقی کو اختر و گردون کند
امر و نهی جاهلانه چون کند ۱۲ ه ... گفته اند دو فصل پسندیده اهل دل است سخن دلپذیر و دل سخن پذیر ه

عن یونس ابن عبد الرحمن قال قال ابو الحسن الرضا ع یا یونس لا تقل بقول القدریة فان القدریة لم یقولوا بقول اهل الجنة ولا
بقول اهل النار ولا بقول ابلیس فان اهل الجنة قالوا الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله وقال اهل النار
ربنا غلبت علینا شقوتنا وکنا قوما ضالین وقال ابلیس رب بما اغویتنی فقلت والله ما اقول بقولهم ولکنی اقول لا یکون الا
ما شاء الله واراد وقضی وقدر یا یونس تعلم بالمشیة قلت لا قال هی الذکر الاول فتعلم ما الارادة قلت لا قال هی العزیمة علی
ما یشاء فتعلم ما القدر قلت لا قال هی الهندسة ووضع الحدود من البقاء والفناء قال ثم قال والقضاء هو الابرام واقامة
العین قال فاستاذنته ان اقبل راسه وقلت فتحت لی شیئا کنت عنه فی غفلة ه قیل لابی عثمان المغربی ان
لسانی فی بعض الاحوال یجری بالذکر والقران وقلبی غافل فقال اشکر الله اذا استعمل جارحة من جوارحک فی خیر وعوده الذکر
ولم یستعملها فی الشر ولم تعوده الفضول ه قیل منقوش علی صخرة فی جبال بیت المقدس کل عاص مستوحش
وکل طائع مستانس وکل قانع عزیز وکل حریص ذلیل اذا حلت المقادیر ضلت التدابیر اذا اقبل القدر حصل الاثر
اذا جاء القضاء ضاق الفضاء اذا جاء القدر غشی البصر وقیل ما کنت فر وما خط قر
اذا احب الله العبد ابتلاه فان صبر اجتباه وان رضی اصطفاه اذا احب الله العبد لم یضره ذنبه
اذا احب الله عبدا البسه صورة من صورة ونفخ فیه روحا من ارواحه حتی یخاف کل حجر ومدر ویتواضع له کل طالع
وشیع معناه انه تعالی شانه عصمه من الذنوب فلم یلحقه ضررها ه وقال بعضهم یغنی یغنی
خلاصی فی خلاصی

قبل ان تعوذ الجوارح للخيرات حتى تصير لها ذلك كالطبع بدفع جملة من المعاصي فمن تعودت نفسه الاستغفار اذا سمع من غيره كذبا

سبق لسانه الى ما تعود فقال استغفر الله ومن تعوذ الاستعاذه اذا احدث بظهور مبادي الشر من شر يقال الحكم سبق اللسان

نعوذ بالله واذا تعوذ الفضول قال لعنه الله فيعصي في احدى الكلمتين وسلم في الاخرى وسلامته اثر اعتياد لسانه الخير وهو

من جملة معاني قوله تعالى ان الله لا يضيع اجر المحسنين ومعاني قوله تعالى وان تك حسنة يضاعفها فانظر كيف ضاعفها اذ جعل

الاستغفار عادة اللسان حتى دفع بتلك العادة شر العصيان بالغيبة واللعن والفضول هذا تضعيف في الدنيا لادنى الطاعات

وتضعيف الآخرة اكثر لو كانوا يعلمون ۵

من كلام بعض العلماء اذا اراد الله بعبد خيرا الهمه الطاعة والزمه القناعة فاكتفى بالكفاف واكتسى بالعفاف واذا اراد به شرا

حبب الله المال وبسط له الامال وشغله بدنياه ووكله الى هواه فركب الفساد وظلم العباد ۵

من كلام بعض العارفين اذا اردت ان تعرف مقامك فانظر فيما اقامك ۵   كفته اند عيب مردم مودن عيب خود دانستن

عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان الله تبارك وتعالى اذا اراد الله بعبد خيرا نكت من قلبه نكتة من نور

وفتح مسامع وكل به ملكا يسدده واذا اراد الله بعبد سوءا نكت في قلبه نكتة سوداء وسد مسامع قلبه ووكل به شيطانا يضله ثم تلا

هذه الآية ومن يرد الله ان يهديه يشرح صدره للاسلام ومن يرد ان يضله يجعل صدره ضيقا حرجا كانما يصعد في السماء ۵

كلما قاربت اجلا فاحسن عملا كلما اخلصت عملا بلغت من الآخرة املا كلما قويت الحكمة ضعفت الشهوة كلما فاتك من الدنيا شيء فهو غنيمة

افضل الاعمال التقوى   افضل ما اعطي العبد في الدنيا الحكمة   افضل العبادة الدعا   افضل ما اعطى العبد من نفسه الموعظة

افضل ما سال العبد لنفسه العافية   افضل الحركات الصلوة   افضل السكنات الصوم   افضل الجهاد من اصبح لا يهم بظلم احد

افضل البر العطا   افضل الذكر لا اله الا الله   افضل الاعمال ما اكرهت نفسك عليه   افضل الاعمال احمزها   افضل الناس

ايمانا احسنهم خلقا   افضل العبادة انتظار الفرج   افضل الناس مؤمن مزهد   ما قسم الله للعباد شيئا افضل من العقل

ما يتقرب العبد الى الله بشيء افضل من السجود الخفي   افضل الناس من عشق العبادة فعانقها واحبها بقلبه وباشرها

بجسده وتفرغ لها فهو لا يبالي على ما اصبح من الدنيا على يسر او عسر ما من شيء افضل عند الله عز وجل من ان يسال ويطلب

مما عنده ما قسم الله للعباد شيئا افضل من العقل ما عبد الله بشيء افضل من العقل عالم ينتفع بعلمه افضل من سبعين الف

عابد ما عبد الله بشيء افضل من عفة بطن وفرج افضل العبادة الاخلاص بالتقا مومنان قط الا كان افضلهما اشدهما حبا

لاخيه ما يوضع في ميزان امرء يوم القيمة افضل من حسن الخلق الايمان افضل من الاسلام واليقين افضل من الايمان العمل

القليل على اليقين افضل عند الله من العمل الكثير على غير يقين   افضل العبادة ادمان التفكر في الله وفي قدرته ذلك لنفسك

افضل من عبادة اربعين سنة   افضل الجهاد من جاهد نفسه التي بين جنبيه   افضل ما اقول وما قال النبيون قبلي لا اله الا الله

افضل الدعا الحمد لله   افضل الصدقة الماء

لا شك ان الصلوة بعد الايمان افضل من جميع الاعمال وربما يشكل الجمع بين افضلية الصلوة على الحج والجهاد مثلا وبين قول النبي

افضل الاعمال احمزها اي اكثرها مشقة فان هذه العبادات اشق من الصلوة وقيل في دفع الاشكال ان معنى الحديث ان كل عمل

يمكن وقوعه على انحاء شتى فافضلها احمزها كالصوم فان وقوعه في الصيف احمز منه في الشتاء وكالوضوء فانه بالعكس وكاخراج

الزكوة والتصدقات في ايام الغلا احمز من اخراجها في ايام الرخص وغير ذلك وبهذا يحصل بينهما ۵

سئل بعض العارفين العلم افضل او العمل فقال العلم لمن جهل والعمل للعالم ۵   وقال بعضهم لم يتزين القلب بشيء افضل من علم العبد

بان الله تعالى شاهده حيث كان ۵   وقيل لبعضهم هل تعرف شيئا افضل من الذهب قال نعم المستغني ۵

عز الناس في الدنيا بالاموال وفي الآخرة بالاعمال   صديق كل امرء عقله وعدوه جهله

عن ابي عبد الله عليه السلام قال الذنوب التي تغير النعم البغي والذنوب التي تورث الندم القتل والتي تنزل النقم الظلم والتي

تهتك الستور شرب الخمر والتي تحبس الرزق الزنا والتي تعجل الفنا قطيعة الرحم والتي ترد الدعا وتظلم الهواء عقوق الوالدين

وبايد دانست كه اعمال حسنه كه در شريعت پيغمبر ما صلى الله عليه وآله وسلم امر بآن شده بعضي فرايض است

وبعضي نوافل فرايض آنست كه بجا آوردن آن موجب رستگاري وثواب وترك آن موجب گرفتاري وعقاب ونوافل آنست

كه بجا آوردن آن موجب فايز شدن است بدرجات عاليه در بهشت جاودان وترك آن موجب محروميت ازان وبجز حرمان عقابي

مترتب نشود بر آن وفرايض بر دو قسم است كباير وصغاير كباير آنست كه فعل آن شرط است در صحت ايمان وترك آن موجب عقاب

بنيران مثل نماز وروزه وزكوه وحج وجهاد با امام وولايت اهل البيت عليهم السلام وصغاير آنست كه فعلش شرط نيست در صحت

ايمان وترك آن موجب عقابست كمتر از عقاب كباير مثل امر بمعروف ونهي از منكر وصله ارحام واداء حقوق برادران مومن ومتعلقان

وجواب سلام وغیر آن از واجبات ونوافل نیز بر دو قسم است سنن وآداب اما سنن مثل نوافل یومیه وروزه سه روز از هر ماه وتصدقات
زیاده بر زکوة وقربانی عید اضحی وغسل جمعه وزیارت قبور پیغمبر وائمه هدی علیهم صلوات الله وامثال آن از حیز تفطن بیرون است صلوات
ونماز با جماعة وبسم الله گفتن وابتدا ایجاب در هر کاری راست کردن در همه امور ودست شستن پیش از طعام وغیر آن واما آداب مثل اسکینه ونگاهداشتن
مجلس خلق ومعاشرت کردن ونیکو بر خوردن وشکفته نمودن وطعام از پیش خود خوردن ولقمه را کوچک گرفتن ونیک خاییدن ونگاه
بر روی مردم کم کردن در اثنای طعام خوردن وغیر آن که از جمله آداب حمیده است واعمال سیئه که نهی از آن شده نیز بر دو قسم است
صغایر وکبایر صغایر آنست که فعل آن موجب عقاب است که از عقاب کبایر کمتر است وترکش شرط صحت ایمان نیست مثل قمار باختن وساز
شنیدن وحریر پوشیدن وغیر آن کبایر آنست که ترک آن شرط است در صحت ایمان وفعل آن موجب عقاب بسیار است به نیران
مثل خون ناحق کردن وپدر ومادر را رنجانیدن وزنی که بعفت معروف باشد باو نسبت زنا دادن ومال یتیم را بستم خوردن وربا دادن وستدن
خوردن واز رحمت خدا ناامید شدن واز مکر او ایمن بودن ؟؟   گفته اند خطر اجتناب از کبایر با صغایر همچنان باشد

جمود العین من قسوة القلب   وقسوة القلب من کثرة الذنوب   وکثرة الذنوب من طول الامل
وطول الامل من حب الدنیا   وحب الدنیا رأس کل خطیئة   فی الحدیث النبوی صلی الله علیه وآله وسلم

اذا ظهر الزنا کثر موت الفجأة   واذا طفف المکیال والمیزان   اخذهم الله بالسنین والنقص   واذا منعوا الزکوة منعت الارض
برکتها من الزرع والثمار والمعادن کلها   واذا جاروا فی الاحکام تعاونوا علی الظلم والعدوان   واذا نقضوا العهد سلط الله علیهم
عدوهم واذا قطعوا الارحام جعلت الاموال فی ایدی الاشرار واذا لم یأمروا بالمعروف ولم ینهوا عن المنکر ولم یتبعوا الاخیار من اهل
بیتی سلط الله علیهم شرارهم فیدعوا اخیارهم فلا یستجاب لهم ٥

ایاک ان تزین للناس وتبارز الله بالمعاصی ایاک ان تطمح نظرک الی من هو فوقک ایاک وطلب الحاجات الی الناس فانه فقر حاضر
ایاک والمزاح فانه یذهب بنور ایمانک ویستخف بمروتک ایاک وخصلتین الضجر والکسل فانک ان ضجرت لم تصبر علی حق وان کسلت
کسلت لم تؤد حقا ایاک والتبذیر ایاک وکثرة النوم فان کثرة النوم باللیل یدع الرجل فقیرا یوم القیامة ایاک والطمع
ایاک ومواطن التهمة والمجلس المظنون به السوء ایاک والجلوس فی الطرقات ایاک والریا فانه من عمل لغیر الله وکله الله
الی من عمل له ایاک واللجاجة وان تمشی بغیر حاجة ایاک وظلم من لا یجد علیک ناصرا الا الله ایاک والاکثار من شرب الماء فانه
مادة کل داء ایاک وکثرة الضحک فانه یمیت القلب ویذهب بنور الوجه ایاک والمن بالمعروف فان الامتنان یکدر الاحسان

ایاک

ایاک وخصلتین فبهما هلک الرجال انهاک ان تدین الله بالباطل وتفتی الناس بما لا تعلم ایاک ان تذکر من الکلام ما یکون مضحکا وان حکیت
ذلک عن غیرک ایاک ان تفرض علی نفسک فریضة فتفارقها اثنی عشر هلالا ایاک والریاسة ایاک ومصاحبة الکذاب ایاک ومصاحبة
الفاسق ایاک ومصاحبة البخیل ایاک ومصاحبة الاحمق ایاک ومصاحبة القاطع رحمه ایاک والسؤال فانه ذل حاضر وفقر تعجله
ایاک ان یراک الله عز وجل فی معصیته نهاک عنها وایاک ان یفقدک الله عند طاعة امرک بها ایاک ان تقنط المؤمنین من رحمة الله
ایاک والخصومات فانها تورث الشک وتحبط العمل وتردی صاحبها وعسی ان یتکلم بالشیء فلا یغفر له وایاک ومخالطة السفلة فانه
لا یؤول الی خیر ایاک ان تنصب رجلا دون الحجة فتصدقه فی کل ما قال ایاک ان تبتغی الظن فان سوء الظن یفسد العبادة ویعظم الوزر
ایاک ان یسمع منک کلمة یبغی ایاک وما تعتذر منه فانه لا تعتذر من خیر وایاک وکل عمل فی السر تستحیی منه فی العلانیة وایاک وکل عمل
اذا ذکر لصاحبه انکره ٥   افضل العلم علم الحال افضل العمل حفظ الحال افضل
الایام یوم الجمعة

آن خواجه که خویش را بالا گوید   وز کبر سخن بچشم وابرو گوید
بر کنگره سرای او فاخته‌ای   دیدم که نشسته بود وکوکو میگفت

الندامة علی العفو افضل وایسر من الندامة علی العقوبة افضل الاشیاء ما اذا اتت فاتک لم تکن منه نوبة دون ان ترجع الیه فتؤدیه بعینه
افضل ما توصل به الرحم کف الاذی عنها علیک بالنصح لله فی خلقه فلن تلقاه بعمل افضل منه دعوة تخفیها افضل عند الله من سبعین
دعوة افضل الجهاد الامر بالمعروف والنهی عن المنکر افضل ما جمع شیء الی شیء افضل من حلم الی علم افضل الصبر الورع عن محارم الله
افضل الصفوف اولها وافضل اولها من دنی الی الامام ما تقرب العبد الی الله تعالی بشیء بعد المعرفة افضل من الصلوة افضل
العبادة الصبر والصمت وانتظار الفرج الدعاء دبر المکتوبة افضل من الدعاء دبر التطوع کفضل المکتوبة علی التطوع الدعاء
بعد الفریضة افضل من الصلوة تنفلا ٥ المواساة افضل الاعمال الصبر علی البلاء افضل من العافیة فی الرخاء الکرم افضل الشیم
الایثار افضل الاحسان العلم افضل هدایة الیقین افضل عبادة العلم افضل قنیة الانصاف افضل الفضایل الصبر افضل
العدد التوکل افضل عمل الحق افضل سبیل المعروف افضل المغانم العلم افضل شرف الدین افضل مطلوب الادب
افضل حسب الصدقة افضل القرب

ان کان الله تبارک وتعالی قد تکفل بالرزق فاهتمامک لماذا وان کان الرزق مقسوما فالحرص لماذا وان کان الحساب حقا فالجمع لماذا وان کان الثواب من الله حقا فالکسل لماذا وان کان الخلف من الله عز وجل النار فالمعصیة لماذا وان کان الموت حقا فالفرح لماذا وان کان العرض علی الله عز وجل حقا فالمکر لماذا وان کان الشیطان عدوا فالغفلة لماذا وان کان الممر علی الصراط حقا فالعجب لماذا وان کان کل شیء بقضائه وقدره فالحزن لماذا وان کانت الدنیا فانیة فالطمأنینة الیها لماذا

از عارفی پرسیدند که عشق چیست گفت عشق قفلیست مفتاح و بیت مصباح آتش است باد و دود زبانی است با سوز راهیست بی پایان و دردیست بی درمان آنرا که بدانند که او عاشق است رمزی بنمایند و درش بر بایند

اصل قوة القلب التوکل علی الله　اصل صلاح القلب اشتغاله بذکر الله　اصل الصبر حسن الیقین بالله
اصل الزهد حسن الرغبة فیما عند الله　اصل التقوی حسن الرضا بقضاء الله

بدانکه عبادات شرع بعضی متعلق است ببدن وبعضی متعلق است بروح وآنچه متعلق است ببدن مثل نماز وروزه وحج وزکوة وجهاد وسایر اعمال که بتوسط بدن بفعل آید آنرا عبادت گویند وآنچه متعلق است بروح مثل صبر وشکر بل که عبارت از دانستن آن نعمت از خدا ایتعالی وتوکل ورضا وتسلیم واخلاص وسایر نیات خیر که بروح متعلق است آنرا عبودیت گویند

آفة العلم النسیان　آفة العبادة الریا　آفة الحدیث الکذب　آفة السماحة المن　آفة الدین الهوی　آفة النسب الصلف　آفة الحسب الفخر　آفة الجمال الخیلاء　آفة الشجاعة البغی　(البغی التعدی وکل مجاوز عن المقدار الذی هو حد الشیء فهو بغیة)　آفة العمران جور السلطان　آفة الدین الحسد والعجب والفخر

باید دانست که عبادات شرع بر سه قسم است اول مخصوص است ببدن دویم مخصوص است باموال سیم مشترک است ببدن واموال اما آنچه مخصوص است ببدن مثل نماز وروزه وآنچه مخصوص است باموال مثل زکوة وحقوق متعلقه باموال وآنچه مشترک است ببدن واموال مثل حج وجهاد واین عبادات یا آنست که واجب است بجا آوردن آن هر روز وهر شب مثل نمازهای پنجگانه ویا آنست که واجب است در هر سالی یکمرتبه مثل روزه وزکوة ویا آنست که واجب است در تمام عمر یکمرتبه مثل حج واما جهاد پس واجب است بکر وقت وجود امام عادل وحصول شرایط آن واین عبادات یا مفروض است یا مسنون وهر یکی از آنها یا مفروض است باصل شرع بدون سببی مثل نمازهای پنجگانه وروزه ماه مبارک رمضان وزکوة مال وحج یا آنکه واجب میشود بشرط سببی مثل نذر وعهود وغیره

ویا مسنون است

ویا مسنون است باصل شرع مثل نوافل شبانه روزی وروزه ایام شریفه وغیره ویا آنکه موقوف است باصل شرع بلکه ترغیب است مثل ترغیب بروزها وتصدقات وغیره وگاه هست که عارض میشود اسباب وجوب مثل آن از خارج مثل نماز میت ونماز عیدین وغیره

بدانکه اسباب شریعت پنج است واجب ومندوب ومباح ومکروه وحرام اما واجب که عبارت از فرض است منقسم میشود بدو قسم فرض عین وفرض کفایه فرض عین آنست که بر هر مکلفی بجا آوردن آن فعل متعین است واگر بعضی از مکلفین بآن قیام نمایند از دیگران ساقط نشود وفاعل آنرا ثواب موعود است وتارک آن مستحق عقوبت است همچون نماز پنجگانه وفرض کفایه آنست که اگر یکی از مکلفین بآن قیام نماید آن فرض از دیگران ساقط شود واگر همه ترک کنند همه عاصی ومستحق عقوبت باشند همچون امر بمعروف ونهی از منکر ونماز میت وطعام دادن بمضطر وپوشانیدن کسی که برهنه است واز ستر عاجز بود ومندوب آنست که فاعل آنرا ثواب موعود است وتارک آن اگر نه از راه استخفاف وتهاون ترک کند مستحق عقوبت نباشد ومباح آنست که فعل وترک آن یکسان است ومباحات بنیت خیر ملحق بطاعات میگردد وثواب بر آن مترتب میشود همچنانکه کسی با زن خود مجامعت کند بقصد گذاردن حق زن یا طلب فرزند صالح یا اعفاف نفس خود یا مانند آن از مقصودهای صحیحه ومکروه آنست که فاعل آنرا عقوبت نباشد وتارک آنرا ثواب موعود باشد وحرام آنست که فاعل آن مستحق عقوبت بود وتارک آنرا ثواب موعود باشد

کل مودة عقدها الطمع حلّها الیأس　کل قرض جر منفعة فهو ربا　المرء یطیر بهمته کالطیر یطیر بجناحیه

مثنوی

بود بازرگان و او را طوطیی　در قفس محبوس زیبا طوطیی
چونکه بازرگان سفر را ساز کرد　سوی هندستان شدن آغاز کرد
هر غلام و هر کنیزک را ز جود　گفت بهر تو چه آرم گوی زود
هر یکی از وی مرادی خواست کرد　جمله را وعده بداد آن نیکمرد
گفت طوطی را چه خواهی ارمغان　کآرمت از خطهٔ هندوستان
گفتش آن طوطی که آنجا طوطیان　چون ببینی کن ز حال من بیان
کان فلان طوطی که مشتاق شماست　از قضای آسمان در حبس ماست
بر شما کرد او سلام و داد خواست　از شما چاره و ره ارشاد خواست
گفت میشاید که من در اشتیاق　جان دهم اینجا بمیرم از فراق
این روا باشد که من در بند سخت　که شما بر سبزه گاهی بر درخت
هم چنین باشد وفای دوستان　من درین حبس و شما در بوستان
یاد آرید ای مهان زین مرغ زار　یک صبوحی در میان مرغزار

یاد یاران یار را میمون بود · خاصه کان لیلی و این مجنون بود · یک قدح می نوش کن بر یاد من · گر همی خواهی که بدهی داد من
یا بیاد این فتاده خاک بیز · چونکه خوردی جرعه‌ای بر خاک ریز · کرد بازرگان تجارت را تمام · باز آمد سوی منزل دوستکام
هر غلامی را بیاورد ارمغان · هر کنیزک را ببخشید او نشان · گفت طوطی ارمغان بنده کو · آنچه دیدی آنچه گفتی باز گو
گفت گفتم آن شکایتهای تو · با گروهی طوطیان همتای تو · آن یکی طوطی ز دردت بوی برد · زهره‌اش بدرید و لرزید و بمرد
چون شنید آن مرغ کان طوطی چه کرد · هم بلرزید اوفتاد و گشت سرد · خواجه چون دیدش فتاده همچنین · کرد آه و ناله‌های آتشین
بعد از آنش از قفس بیرون فکند · طوطیک پرید تا شاخ بلند · خواجه حیران ماند اندر کار او · پس بپرسیدش ز نو اسرار او
روی بالا کرد و گفت ای عندلیب · از بیان حال خودمان ده نصیب · او چه کرد آنجا که تو آموختی · ساختی مکری و ما را سوختی
گفت طوطی کو بفعلم پند داد · که رها کن لطف و آواز و گشاد · زانکه آوازت ترا در بند کرد · خویشتن را مرده پی این پند کرد
یعنی ای مطرب شده با عام و خاص · مرده شو چون من که تا یابی خلاص · خواجه با خود گفت کین پند منست · راه او گیرم که این ره روشنست
جان من کمتر ز طوطی کی بود · جان چنین باید که نیکو پی بود

گفته اند علم بسیار عظیم آفت است و عمل بی علم سقیم

من نوّر قلبه بنور الطاعة · عیناه تری جماله فی الساعة · من لم یره بعین کشف وشهود · ما ذاق مذاقه بذوق الطاعة

ام جمیع الادویة قلة الاکل ام جمیع الاداب قلة الکلام ام جمیع الطاعات قلة الذنوب ام جمیع الحاجة قلة الامل

ایاکم والحسد فان الحسد یاکل الحسنات کما یاکل النار الحطب ایاکم والنفقة فانه من خفق فانما یفعل عن نفسه ایاکم والغیبة فانها ادام کلاب اهل النار ایاکم والبطنة فانها مفسدة للدین مورثة للسقم مکسلة للعبادة ایاکم والتهاون بامر الله عزّ وجلّ فانه من تهاون بامر الله عزّ وجلّ اهانه الله یوم القیمة ایاکم والمزاح فانه یذهب بماء الوجه ایاکم وعقوق الوالدین فان ریح الجنة توجد من مسیرة الف عام ولا یجدها عاق ولا قاطع رحم ولا شیخ زان ولا جار ازاره خیلاء انما الکبریاء لله ایاکم والغیبة فان الغیبة اشد من الزناء ان الرجل یزنی ویتوب فیتوب الله علیه وان صاحب الغیبة لا یغفر له حتی یغفر له صاحبه ایاکم والمحقرات من الذنوب فان لکل شیئ طالبا الا وان طالبها یکتب ما قدموا وآثارهم وکل شیئ احصیناه فی امام مبین ایاکم والمراء والخصومة فانهما یمرضان القلوب علی الاخوان وینبت علیهما النفاق ایاکم والخصومة فانها تشغل القلب وتورث النفاق وتکسب الضغائن ایاکم والتفکر فی الله ولکن اذا

اردتم

اردتم ان تنظروا الی عظمته فانظروا الی عظیم خلقه ایاکم ان تکونوا منانین وخضراء الدمن قیل یا رسول الله وما خضراء الدمن قال المرأة الحسناء فی منبت السوء ایاکم وسوء الخلق فان سوء الخلق فی النار لا محالة ایاکم ان یحاکم بعضکم بعضا الی اهل الجور ایاکم والدین فانه هم باللیل وذل بالنهار ایاکم والتسویف فی التوبة فانه من مکر الشیطان ایاکم والبخل ایاکم وفضول المطعم فانه یسم القلب بالقسوة ویبطئ بالجوارح عن الطاعة ویصم الهمم عن سماع الموعظة وایاکم وفضول النظر فانه یبذر الهوی ویولد الغفلة وایاکم واستشعار الطمع فانه یشوب القلب شدة الحرص ویختم علی القلب وینابیع حب الدنیا وهو مفتاح کل معصیة وراس کل خطیئة وسبب احباط کل حسنة ایاکم وسؤال الناس فانه ذل فی الدنیا وفقر تعجلونه وحساب طویل یوم القیمة

اعلم ان الحریص من سبع آفات فکر یضر بدنه ولا ینفعه وهم لا غایة له وتعب لا یستریح منه الا عند الموت وخوف لا یورثه الا الوقوع فیه وحزن قد کدر علیه عیشه وحساب لا مخلص له معه من عذاب الله الا ان یعفو الله عنه وعقاب لا مفر له منه ولا حیلة

بعضی از محققین را عقیده آنست که صیغه مبالغه که بر ذات واجب الوجود اطلاق میشود مجاز است چه مبالغه حقیقتا در صفاتی میباشد که قابل زیاده و نقصان باشد و صفات الله تعالی چنین نیست و بعضی دیگر گفته اند که صیغه مبالغه دو قسم است یکی بحسب زیادتی فعل میباشد و دیگری بحسب تعدد مفعول میباشد و صفات الله تعالی از قسم ثانی است پس مبالغه در افعال باعتبار آنست که مفاعیل آن بسیار است و بعضی دیگر گفته اند که مبالغه باعتبار آنست که هرچه را که اراده کند میکند و چیزی او را مانع نمیشود بخلاف فاعلین دیگر

از عارفی پرسیدند که بنده کیست گفت عمر در ناکامی گذرانیدن

اگر داری طرب کن ور نداری طلب کن اگر آید در بارست و گر نیاید غم بسیارست

عن محمد بن ابی عمیر قال سألت ابا الحسن موسی بن جعفر علیهما السلام عن معنی قول رسول الله صلی الله علیه وآله الشقی شقی فی بطن امه والسعید سعید فی بطن امه فقال الشقی من علم الله وهو فی بطن امه انه سیعمل عمل الاشقیاء والسعید من علم الله وهو فی بطن امه انه سیعمل عمل السعداء

عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله عزّ وجلّ خلق السعادة والشقاء قبل ان یخلق خلقه فمن خلقه الله سعیدا لم یبغضه ابدا وان عمل شرا ابغض عمله ولم یبغضه وان کان شقیا لم یحبه ابدا وان عمل صالحا احب عمله وابغضه لما یصیر الیه فاذا احب الله شیئا لم یبغضه ابدا واذا ابغض شیئا لم یحبه ابدا

كان عيسى على نبينا وعليه السلام يقول خادمي يداي ودابتي رجلاي وفراشي الارض ووسادي الحجر ودفئي الشتاء مشارق الارض وسراجي الليل القمر وادامي الجوع وشعاري الخوف ولباسي الصوف وفاكهتي وريحانتي ما انبتت الارض للوحوش والانعام ابيت وليس لي شيء واصبح وليس لي شيء وليس على وجه الارض احد اغنى مني ٥

لعارف الرومي

الجوهر فقر وسوى الفقر عرض والفقر من العالم لب وغرض العالم كله خداع وغرور الفقر شفاء وسوى الفقر مرض

بلفنون ات الشكر وتحقيقه
ثبات النفس بالغذاء ثبات الروح بالفناء ثبات الملك بالعدل ثبات الايمان بالورع

ربما اصاب الاعمى رشده واخطاء البصير قصده رب اكلة تمنع اكلات رب رمية من غير رام رب اخ لم تلده امك ربما السكوت جوابا رب ملوم لا ذنب له رب عين اتم من لسان رب قاري القرآن والقرآن يلعنه رب كلمة اورثت ندما طويلا رب امر حرص الانسان عليه فلما ادركه ود وان لم يكن ادركه

في القضاء والقدر

سعي تو كليد قفل مشكل نشود | تقدير بتدبير تو باطل نشود
گر جمله جهان خواسته باشند چه سود | چیزی که خدا نخواست حاصل نشود

فايدة الشيء اسم للموجود والشيء اعم العالم لوقوعه على كل ما يصح ان يعلم ويخبر عنه فيقع على القديم والحادث والجوهر والعرض ولذلك صح ان يقال في الله شيء لا كالاشياء كانك قلت معلوم لا كساير المعلومات ولم يصح جسم كالاجسام ٥

العالم عبارة عن كل ما علم به الخالق من الاجسام والاعراض

المجاز قنطرة الحقيقة ار جنيد پرسيدند كه ايمان چيست گفت هر چه موجب ايمان كرده

صحصح پيدا شد زنخ دور شد ذبذب متردد شد دمدم هلاك كرد طاطاء سر در پس افكند زلزل جنبيد وبحركت در آورد عسعس پشت كردانيد جلجل صدا كرد رعد هزهز تحريك بلاها زغزغ حركت باد رفرف وساده وبستي وسوس انديشه در دل افتادن وشوش سبك رش صرصر بسيار سرد شعشع روشنايي كبكب نكونسارش لقلق زبان قبقب شكم ذبذب ذكر عقعق طاير معروف ضعضع فروشكرد رارا درخشيد صفصف زمين هموار قعقع جنبيد تملل با آرام شدن از سختي درد تلجلج كردن چيزي در خاطر

الدعاء

الدعاء لغة النداء واصطلاحا طلب الادنى للفعل من الاعلى على جهة الخضوع والاستكانة وهو اما استعاذة او استغفار او صلوة على النبي صلى الله عليه وآله وسلم واهل بيته عليهم السلام او طلب حاجة واسباب الاجابة تنقسم الى سبعة اقسام لانها اما ما يرجع الى الدعاء وهو ما كان متضمنا للاسم الاعظم واما ما يرجع الى الداعي قبل الدعاء وهو التصدق والتعطير والتعمم والتختم بخاتم فضة عقيق والطهارة واستقبال القبلة والتحميد لله تعالى وذكر الله وشكرها والصلوة على النبي صلى الله عليه وآله والاعتراف بالذنب والاستغفار منه والاعتقاد بقدرة الله تعالى على اجابته وحسن الظن في اجابته واما ما يرجع اليه في حال الدعاء وهو الالحاح والتضرع وتسمية الحاجة والدعاء لاربعين من المؤمنين وان لا يكون دعاؤه باثم واما ما يرجع اليه بعد الدعاء مسح الداعي بيديه وجهه وان يختم دعائه بالصلوة على النبي صلى الله عليه وآله وان تعقب دعائه بما شاء الله لا حول ولا قوة الا بالله واما ما يرجع الى المكان كعرفة والمشعر الحرام والحرم والكعبة وعند قبر الحسين عليه السلام والمسجد مطلقا واما ما يرجع الى الزمان كليلة الجمعة ويومها وثلث الاخير من كل ليل وعند هبوب الرياح وزوال الشمس ونزول المطر واول قطرة من دم القتيل المؤمن واما ما تركب من الدعاء والزمان كدعاء السمات لآخر ساعة من نهار الجمعة

والذكر اما تمجيد او تسبيح او تحميد او تهليل وتكبير او دعاء وقد ورد بالخصوص كل نوع من انواع الذكر فضايل لا يحصى من الكتاب والسنة وافضل الاذكار التهليل وعن الصادق عم انه قال ما من شيء الا وله حد ينتهي اليه الا الذكر فليس له حد ينتهي اليه فرض الله تعالى الفرايض فمن اداهن فهو حدهن وشهر رمضان فمن صامه فهو حده والحج فمن حج فهو حده الا الذكر فان الله تعالى لم يرض منه بالقليل ولم يجعل له حدا ينتهي اليه ثم تلا يا ايها الذين آمنوا اذكروا الله ذكرا كثيرا وسبحوه بكرة واصيلا فقال لم يجعل الله له حدا ينتهي اليه ٥

گفته اند

بجور تا فاند بايد نا باند دوستي اگر بتو انعام نكند زياده مدار دوستي اگر بتو انعام كرده چو اگر ترا انعام كند او حق بجود خواند واگر بتو انعام نكرده از خود بحق خوانده

مثنوي

لامكاني كه در و نور خداست | ماضي و مستقبل و حال از كجاست
ماضي و مستقبل الجان از تو است | هر دو يكچيز اند پنداري دو است
هر كه عاشق گشته است از وقت و حال | غرق شد در بحر عشق ذو الجلال
هم چنين عشقي بجو كز زنده | ورنه وقت مختلف را بنده

لما على ثلثة معان اذا دخل الماضي فهو بمعنى حين قال الله تعالى فلما جآء موسى اي حين جآء موسى واذا دخل المضارع فهو بمعنى
لم قال الله تعالى فلما يدخل الايمان في قلوبكم واذا دخل الاسم فهو بمعنى الا قال الله تعالى ان كل نفس لما عليها حافظ اي ليس الا عليها حافظ

في كتاب التوحيد

عن علي بن حنظلة عن ابي عبد الله عليه السلام انه قال يسلك بالسعيد طريق الاشقياء حتى يقول الناس ما اشبهه بهم بل هو منهم ثم يتداركه
الشقاوة وقد يسلك بالشقي طريق السعداء حتى يقول الناس ما اشبهه بهم بل هو منهم ثم يتداركه الشقاء ان من كتبه الله سعيدا وان لم
يبق من الدنيا الا فواق ناقة ختم له بالسعادة ة   الفواق بضم الفاء وفتحها ما بين الحلبتين
من الوقت لانها تحلب ثم تترك سويعة يرضعها الفصيل لتدر ثم تحلب يقال ما اقام عنده الا فواق ة

لبعض العارفين

جمالك في كل الحقايق ظاهر   وليس له الا جلالك ساتر
تجليت للاكوان خلف ستورها   فنمت بما ضمت عليه السواتر

ذكر الله حسن على كل حال ذكر الاولياء ينزل البركة والرحمة ذكر الموت جلاء القلوب ذكر الشباب
حسرة ذكر الموت يميت الشهوات   في الكافي عن ابي عبد الله السلام قال
للمسلم على اخيه المسلم من الحق ان يسلم عليه اذا لقيه ويعوده اذا مرض وينصح له اذا غاب ويسمته اذا عطس ويجيبه اذا دعاه
ويتبعه اذا مات ة

اذا عرض شيء من امر الآخرة فابدا به واذا عرض شيء من امر الدنيا فتاته حتى تصيب رشدك فيه

بسم الله الرحمن الرحيم

حق الله على العباد ان يقولوا ما يعلمون ويقفوا عند ما لا يعلمون حق نفسك عليك حق الله عز وجل على العباد ان لا يشركوا به شيئا
ان تستعملها بطاعة الله عز وجل وحق لسانك كفه عن الخنا وترك الفضول التي لا فايدة لها وحسن القول مع الناس وحق سمعك
تنزيهه عن سماع الغيبة وسماع ما لا يحل سماعه وحق بصرك ان تغضه عما لا يحل لك وتعتبر بالنظر به وحق يدك ان لا تبسطها الى
ما لا يحل لك وحق رجليك ان لا تمشي بهما الى ما لا يحل لك وحق بطنك ان لا تجعله وعاء الحرام ولا تزيد على الشبع وحق فرجك
ان تحصنه عن الزنا وتحفظه ان ينظر اليه وحق الصلوة ان تعلم انها وفادة الى الله عز وجل وانك فيها قائم بين يدي الله تعالى
وتقبل عليها بقلبك وتقيمها بحدودها وحقوقها وحق الصوم ان تعلم انه حجاب ضربه الله عز وجل على لسانك وسمعك وبصرك وبطنك

وفرجك

وفرجك ليسترك به من النار وحق الحج ان تعلم انه وفادة الى ربك وفرار اليه من ذنوبك وفيه قبول توبتك وقضاء الفرض الذي اوجبه الله
عليك وحق الزكوة ان تعلم انها ذخرك عند ربك وانها تطهير للمال وسبب لبركتها ونموها وحق الصدقة ان تعلم انها تدفع البلايا
والاسقام عنك في الدنيا وتدفع عنك النار في الآخرة وودايعك التي لا تحتاج الى الاشهاد عليها وكنت بما تستودعه سرا اوثق
منك بما تستودعه علانية وحق مالك ان لا تاخذه الا من حله ولا تنفقه الا في وجهه وحق ابيك ان تعلم انه اصلك وانك لولاه
لم تكن وانه اصل النعمة عليك فيه فاحمد الله واشكره على قدر ذلك وحق امك ان تعلم انها حملتك حيث لا يحتمل احد احدا واعطتك
من ثمرة قلبها ما لا يعطي احد احدا ووقتك بجميع جوارحها وانك لا تطيق شكرها الا بعون الله تعالى وتوفيقه وحق ولدك ان تعلم
انه منك مضاف اليك في عاجل الدنيا بخيره وشره وانك مسئول عما وليته به من حسن الادب والدلالة على ربه عز وجل والمعونة
على طاعته فاعمل في امره عمل من يعلم انه مثاب على الاحسان اليه معاقب على الاساءة اليه وحق اخيك ان تعلم انه يدك وقوتك
فلا تتخذه سلاحا على معصية الله ولا عدة للظلم لخلق الله ولا تدع نصرته على عدوه والنصرة والنصيحة له فان اطاع الله والا فليكن الله
اكرم عليك منه وحق زوجتك ان تعلم ان الله عز وجل جعلها لك سكنا وانسا فتعلم ان ذلك نعمة من الله عز وجل اليك فتكرمها وترفق
بها وان كان حقك عليها اوجب فان لها عليك ان ترحمها لانها اسيرك فتطعمها وتكسوها واذا جهلت عفوت عنها وحق مملوكك
ان تعلم انه خلق ربك وابن ابيك وامك ولا خلقت شيئا من جوارحه ولا اخرجت له رزقا ولكن الله عز وجل كفاك ذلك ثم
سخره لك واستودعك اياه ليحفظ لك ما تاتيه من خير اليه فاحسن اليه كما احسن الله اليك وحق جارك حفظه غايبا واكرامه
شاهدا ونصرته اذا كان مظلوما فان علمت عليه سوءا سترته عليه وان علمت انه يقبل نصيحتك نصحته وتقيل عثرته وتغفر ذنبه
وتعاشره معاشرة كريمة وحق الصاحب ان تصحبه بالتفضيل والانصاف وتكرمه كما يكرمك وان لا تغشه ولا تخدعه وحق المستشير
ان علمت له رايا حسنا اشرت عليه وان لم تعلم ارشدته الى من يعلم وحق المستنصح ان تودي اليه النصيحة وليكن مذهبك الرحمة له والرفق
به وحق الناصح ان تلين له جناحك وتصغي اليه بسمعك فان اتى بالصواب حمدت الله عز وجل وان لم يوفق رحمته ولم تتهمه
وحق الكبير توقيره لسنه واجلاله لتقدمه في الاسلام ان قدرت عليه وان لم تقدر قبلك وحق الصغير ان ترحمه والعفو عنه والستر عليه
والرفق به وحق السائل اعطاؤه على قدر حاجته ان قدرت عليه وان لم تقدر على اعطائه فلتدعوا له وحق المسئول ان اعطى
فاقبل منه بالشكر وان منع فاقبل عذره وحق من احسن بك ان تحمد الله اولا ثم تشكره وحق من اساءك ان تعفو عنه وان علمت
ان العفو يضره انتصرت قال الله عز وجل ولمن انتصر بعد ظلمه فاولئك ما عليهم من سبيل وحق غريمك الذي يطالبك فان كنت

موسرا اعطيته وان كنت معسرا ارضيته بحسن القول ورددته عن نفسك ردا لطيفا ة

جاهد نفسك　　واحذر جليسك　　واجتنب عدوك　　لا تنتظر الامر فان　　وانظر الا ما فاتك

خطب المنصور ببغداد

فقال في خطبته الحمد لله الذي جعلنا من الذين تقبل منهم مثقال ذرة ولم يجعلنا من الذين لا يقبل منهم ملاء الارض ذهبا ولو افتدى ة

وخطب بعضهم

فقال ان الله خلق خلقه وامرهم بطاعته ونهاهم عن معصيته وقضى عليهم الموت والبعث والحساب ليجزي الذين اساؤا بما عملوا ويجزي الذين احسنوا بالحسنى وكان بعضهم يقول في خطبته اتقوا الله عباد الله فكم من مومل امل لا يبلغه وجامع مالا لا ياكله ومانع ما سوف يتركه ولعله من باطل جمعه ومن حق منعه ولعدو يخلفه احتمل اصره وباء بوزره وورد على ربه اسفا لاهفا خسر الدنيا والاخرة نعوذ بالله منه ة

انكه گفت هيچ نداشت　　وانكه داشت هيچ نگفت　　بهشت بهانه نمى‌دهند　　اما بهانه ميدهند

قيل من حق الله تعالى التعظيم والشكر ومن حق السلطان الاطاعة والانقياد ومن حق نفسك الاجتهاد في الخيرات واجتناب الذنوب ومن الاصدقاء الوفاء بالود وبذل المعونة ومن حق العامة كف الاذى وحسن العشرة

من حق الضيف ان تمشي معه فتخرجه من حريمك الى الباب ومن حق الضيف ان تعد له الحلال ة

گفته‌اند　　درويشي آنست كه بچيز كسى طمع نكنى وچون بتو آرند منع نكنى وچون بستانى جمع نكنى

حق على المسلم اذا اراد سفرا ان يعلم اخوانه وحق على اخوانه اذا قدم ان ياتوه ة

من كلام بعض الحكماء

فضيلة الفاضلين التعاون بالاعمال وفضيلة التجار التعاون بالاموال وفضيلة الملوك التعاون بالاراء والسياسة وفضيلة العلماء التعاون بالحكم الالهية وفضيلة المشتركة من الاصناف الاربعة هو التعاون على ما يصلح به المعاش والمعاد

في الكافي

سئل علي بن الحسين عليه السلام اي الاعمال افضل عند الله عز وجل فقال ما من عمل بعد معرفة الله جل وعز ومعرفة رسوله صلى الله عليه وآله افضل من بغض الدنيا وان لذلك لشعبا كثيرة وللمعاصي شعبا فاول ما عصي الله به الكبر وهو معصية ابليس حين ابى واستكبر وكان من الكافرين

ثم الحرص

ثم الحرص وهو معصية آدم وحوا حين قال الله عز وجل لهما كلا من حيث شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين فاخذا ما لا حاجة لهما اليه فدخل ذلك على ذريتهما الى يوم القيمة وذلك ان اكثر ما يطلب ابن آدم ما لا حاجة به اليه ثم الحسد وهي معصية ابن آدم حيث حسد اخاه فقتله فتشعب من ذلك حب النساء وحب الدنيا وحب الرياسة وحب الراحة وحب الكلام وحب العلو والثروة فصرن سبع خصال فاجتمعن كلهن في حب الدنيا فقال الانبياء والعلماء بعد معرفة ذلك حب الدنيا راس كل خطيئة والدنيا ان دنيا بلاغ ودنيا ملعونة ة

اضحكم لنفسه اطوعكم لربه واغشكم لنفسه اعصاكم لربه

بسم الله الرحمن الرحيم

سال زيد بن صوحان عن عبدي عن امير المؤمنين عليه السلام فقال يا امير المؤمنين اي سلطان اغلب واقوى قال الهوى قال فاي ذل اذل قال الحرص على الدنيا قال فاي فقر اشد قال الكفر بعد الايمان قال فاي دعوة اضل قال الداعي بما لا يكون قال فاي عمل افضل قال التقوى قال فاي عمل انجح قال طلب ما عند الله قال فاي صاحب شر قال المزين لك معصية الله قال فاي الخلق اشقى قال من باع دينه بدنيا غيره قال فاي الخلق اقوى قال الحليم قال فاي الخلق اشح قال من اخذ حب المال من غير حله فجعله في غير حقه قال فاي الناس اكيس قال من ابصر رشده من غيه فمال الى رشده قال فمن احلم الناس قال الذي لا يغضب قال فاي الناس اثبت رايا قال من لم يغره الناس من نفسه ولم يغره الدنيا بتشوقها قال فاي الناس اشد حسرة قال الذي احمق قال المغتر بالدنيا وهو يرى ما فيها من تقلب احوالها قال فاي الناس اشد حسرة قال الذي حرم الدنيا والآخرة ذلك هو الخسران المبين قال فاي الخلق اعمى قال الذي عمل لغير الله يطلب بعمله الثواب من عند الله عز وجل قال فاي القنوع افضل قال القانع بما اعطاه الله قال فاي المصائب اشد قال المصيبة بالدين قال فاي الاعمال احب الى الله عز وجل قال انتظار الفرج قال فاي الناس خير عند الله عز وجل قال اخوفهم لله واعلمهم بالتقوى وازهدهم في الدنيا قال فاي الكلام افضل عند الله عز وجل قال كثرة ذكره والتضرع اليه ودعائه قال فاي القول اصدق قال شهادة ان لا اله الا الله قال فاي الاعمال اعظم عند الله عز وجل قال التسليم والورع قال فاي الناس اكرم قال من صدق في المواطن

من حق العالم ان لا تكثر عليه السؤال ولا تاخذ بثوبه واذا دخلت عليه وعنده قوم فسلم عليهم جميعا وخصه بالتحية دونهم واجلس بين يديه ولا تجلس خلفه ولا تغمز بعينك ولا تشر بيدك ولا تكثر من القول قال فلان وقال فلان خلافا لقوله ولا تضجر بطول صحبته فانما مثل العالم مثل النخلة تنتظرها حتى يسقط عليك منها شيء والعالم اعظم اجرا من الصائم القائم الغازي في سبيل الله ان شاء الله تعالى ة

حق المرأة على زوجها ان يسد جوعتها وان يستر عورتها ولا يقبح لها وجها فاذا فعل ذلك فقد والله ادى حقها ق

من بعض العارفين اخوك هو الذي يعظك برؤيته قبل ان يعظك بكلامه اعظم الناس قدرا الذي لا يرى الدنيا لنفسه خطرا

عن الصادق جعفر بن محمد عليه السلام انه قال حدثني ابي عن ابيه عن جده عن علي عليهم السلام ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
قال اعبد الناس من اقام الفرائض واسخى الناس من ادى زكوة ماله وازهد الناس من اجتنب الحرام واتقى الناس من قال الحق
في ماله وعليه واعدل الناس من رضي للناس ما يرضى لنفسه وكره لهم ما يكره لنفسه واكيس الناس من كان اشد ذكرا للموت واغبط الناس
من كان تحت التراب قد امن العقاب يرجو الثواب واغفل الناس من لم يتعظ بتغير الدنيا من حال الى حال واعظم الناس
في الدنيا خطرا من لم يجعل عنده للدنيا خطرا واعلم الناس من جمع علم الناس الى علمه واشجع الناس من غلب هواه واكثر الناس
قيمة اكثرهم علما واقل الناس لذة الحسود واقل الناس راحة البخيل وابخل الناس من بخل بما افترض الله عليه واولى الناس
بالحق اعلمهم به واقل الناس حرمة الفاسق واقل الناس وفاء الملوك واقل الناس صديقا الملك وافقر الناس
الطمع واغنى الناس من لم يكن للحرص اسيرا وافضل الناس ايمانا احسنهم خلقا واكرم الناس اتقاهم واعظم الناس قدرا من ترك
ما لا يعنيه واورع الناس من ترك المراء وان كان محقا واقل الناس مروة من كان كاذبا واشقى الناس الملوك وامقت
الناس المتكبر واشد الناس اجتهادا من ترك الذنوب واحلم الناس من فر من جهال الناس واسعد الناس من خالط
الناس واعقل الناس اشدهم مداراة للناس واولى الناس بالتهمة من جالس اهل التهمة واعتى الناس من قتل غير قاتله او ضرب
غير ضاربه واولى الناس بالعفو اقدرهم على العقوبة واحق الناس بالذنب السفيه المغتاب واذل الناس من اهان الناس واحزم
الناس اكظمهم للغيظ واصلح الناس اصلحهم للناس وخير الناس من انتفع به الناس ق

حيوة الارض بالناس وحيوة الناس بالروح وحيوة الروح بالعقل وحيوة العقل بالعلم وحيوة العلم بالعمل وحيوة العمل بالاعتقاد

احصد الشر من صدر غيرك بقلعه من صدرك اصطنع الخير الى من هو اهله والى من ليس باهله فان اصبت
اهله فهو اهله وان لم تصب اهله فانت من اهله اعمل لدنياك كانك تعيش ابدا واعمل لآخرتك كانك تموت غدا استغن عمن
شئت تكن نظيره وارغب الى من شئت تكن اسيره واحسن الى من شئت تكن اميره اعمل لدنياك بقدر مقامك فيها واعمل لله
بقدر حاجتك اليه واعمل للنار بقدر صبرك عليها اتق الله حيث كنت اتبع السيئة الحسنة تمحها احسن الى جميع الناس كما تحب
ان يحسن اليك وارض لهم ما ترضاه لنفسك واستقبح من نفسك ما تستقبحه من غيرك اكثر من الزاد فالطريق بعيد وخفف الحمل فالصراط

دقيق واخلص العمل فان الناقد بصير جاهد نفسك واحذر جليسك واجتنب عدوك عش ما شئت فانك ميت واحبب ما شئت
فانك مفارقه واعمل ما شئت فانك مجزي به خذ من الدين ما صفى ومن العيش ما كفى ومن الاخوان من وفى صل من قطعك
وقل الحق ولو على نفسك واحسن الى من اساء اليك كن في الدنيا كانك غريب او كانك عابر سبيل وعد نفسك من اصحاب
القبور اعمل بفرائض الله تكن اتقى الناس وارض بقسم الله تكن اغنى الناس وكف عن محارم الله تكن اورع الناس ارج الله
رجاء لا يجريك على معاصيه واكر تسعد وخف خوفا لا يؤيسك من رحمته خالط الناس بحسن الخلق جالس الفقراء تزدد شكرا
استر ذهبك وذهابك ومذهبك كن فقيها تكن متقيا كن متوكلا تكن مكفيا كن راضيا تكن مرضيا كن مشغولا بما انت مسئول
كن زاهدا فيما يرغب فيه الجهول زر غبا تزدد حبا كن لما لا ترجو ارجى منك لما ترجو اعد جهازك وقدم زادك لطول سفرك وكن
وصي نفسك ولا تأمن غيرك ان يبعث اليك بما يصلحك احسن يحسن اليك ارحم ترحم قل خيرا تذكر بخير اغد عالما او متعلما
او احب اهل العلم ولا تكن رابعا فتهلك ببغضهم بع الدنيا بالآخرة تربح تربح توكل على الله يكفيك تفأل بالخير تنله تغافل عن المكروه
توقر يحبك الناس يحبوك ثم احسانك بالاعتذار جالس اهل الخير تكن منهم خف الله تأمن غيره خالف نفسك تسترح خف الله
كانك تراه دار من جفاك تجمل دم على كظم الغيظ تحمد عواقبك دع القول فيما لا تعرف والخطاب فيما لا تكلف راع الحق
عند غلبات النفس زر المرء على قدر اكرامه لك سل عما لا بد لك من علمه ولا تعذر من جهله صاحب الاخيار تأمن الاشرار
صل الارحام يكثر حشمك صل رحمك يزد الله في عمرك عش قنعا تكن ملكا كن سمحا ولا تكن مبذرا كن مقدرا ولا تكن مقترا
كن في السراء شكورا وفي الضراء صبورا كن بالبلاء محبورا وبالمكاره مسرورا كن عبدا للاخيار ولا تكن ولدا
للاشرار كن ورعا تكن اعبد الناس كن قنعا تكن اشكر الناس كن في الفتنة كابن اللبون لا ظهر فيركب ولا ضرع فيحلب
كن دينا ولا تكن رائيا كن في صلوتك خاشعا كن على عمرك اشح منك على درهمك ودينارك لين قولك تجب نبه بالتفكر
قلبك وجاف عن الليل جنبك واتق الله ربك اختر المجالس على عينك فان رايت قوما يذكرون الله عز وجل فاجلس
معهم فان تكن عالما ينفعك علمك وان تكن جاهلا علموك ولعل الله ان يظلهم برحمة فتعمك معهم واذا رايت قوما
لا يذكرون الله فلا تجلس معهم فان تكن عالما لم ينفعك علمك وان كنت جاهلا يزيدوك جهلا فان لم تكن تراه فانه يراك
كلم الناس على قدر عقولهم احذر الاحمق فان مداراته تعنيك وموافقته ترديك ومخالفته تؤذيك ولعل الله ان يظلهم بعقوبة
فتعمك معهم انصر اخاك ظالما ومظلوما احفظ لسانك تسلم احفظ لسانك تعز اعبد الله كانك تراه اكثر ذكر الموت فانه

لم يكثر انسان ذكر الموت الا زهد في الدنيا دع ما يريبك الى ما لا يريبك ة

لعارف الاعلم

يا آدم في الكون ولا ابليس　　يا عرش سليمان ولا بلقيس　　الكل اشارة وانت المعنى　　يا من هو في القلوب مغناطيس

تصوف آنست كه آنچه در دست داري بدهي و آنچه در سر داري بنهي وازانچه پيش آيد نجهي

في الحديث

اطلبوا الخير من حسان الوجوه اي اطلبوا المال من وجوه المكاسب الطيبة التي يحسن الطلب منها ولا يذم التعرض لها ة

الاسلام هو الاقرار بالشهادتين والايمان هو الاقرار باللسان وعقد بالقلب وعمل بالجوارح

درويش ظاهرش هست بي رنگ و باطنش هست بي جنگ

وصف دهن تنگ ترا من نكويم　　هش دهنت قطره عاجز قلزم

فمن اخل بالاعتقاد وان شهد وعمل فهو منافق ومن اخل بالشهادة فهو كافر ومن اخل بالعمل فهو فاسق

قال النبي صلى الله عليه وآله النظر الى المحرمات يؤدي الى المكالمة والمكالمة يؤدي الى المصافحة والمصافحة يؤدي الى المعانقة والمعانقة يؤدي الى الفساد العظيم

قال امير المؤمنين علي عليه السلام الفقر يسود الوجه المضير ويخرس اللسان الفصيح ويمرض البدن الصحيح

قال الصادق عليه السلام الفقر سواد الوجه في الدارين

قال النبي صلى الله عليه وآله الفقر خزي والطمع مرض والسؤال ذل والحرمان موت

قال النبي صلاح الخمس في الخمس صلاح الصبيان في المكتب صلاح الشاب في التعلم صلاح الشيوخ في المسجد صلاح النساء في البيوت صلاح اللصوص في السجن

كفته اند

صوفي زميني است كه هر نيك وبد قدم بروي نهد وابريست كه همه چيز را سايه كند وباراني كه همه كس را آب دهد ة

يا متجلي الظهور والاشراق　　گشت مجنون در نفس آفاق　　ليس في الكائنات غيرك شيء　　انت شمس الضحى وغيرك في

اكتبوا فانكم لا تحفظون حتى تكتبوا احفظوا كتبكم فانكم سوف تحتاجون اليها اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله تعالى

الورع الكف عن محارم الله

اتقوا الله وصونوا دينكم بالورع استغنوا عن الناس ولو بشوص السواك افتحوا نهاركم بخير واملوا على حفظتكم في اوله خيرا وفي آخره خيرا يغفر لكم ما بين ذلك ان شاء الله استعينوا على اموركم بالكتمان اغتنموا الدعاء عند الرقة فانها رحمة اكثروا ذكر هادم اللذات اطلبوا الخير عند حسان الوجوه اعربوا حديثنا فانا قوم فصحاء اختنوا اولادكم يوم السابع فانه اطهر واسرع نبات اللحم ادفعوا البلاء بالدعاء استنزلوا الرزق بالصدقة ادهنوا بالبنفسج فانه بارد بالصيف وحار في الشتاء اتربوا الكتاب فانه انجح للحاجة اغتنموا برد الربيع فانه يعمل بابدانكم كما يعمل باشجاركم اغتنموا تزدادوا حلما التمسوا من وراء الحجب الآثار حتى تشكلوا امر دينكم اعملوا فكل ميسر لما خلق له ادفعوا البلاء بالدعاء افتحوا عيونكم عند الوضوء لعلها لا ترى نار جهنم اطلبوا العلم وتزينوا معه بالحلم والوقار احسنوا بالله الظن وارغبوا اليه احذروا اهواءكم كما تحذرون اعداءكم اصبروا على الدنيا فانما هي ساعة فما مضى منه فلا تجد له الما ولا سرورا وما لم يجئ فلا تدري ما هو وانما هي ساعتك التي انت فيها فاصبر فيها على طاعة الله واصبر فيها عن معصية الله اتقوا الظلم فان دعوة المظلوم تصعد الى السماء ابدؤوا بالسلام قبل الكلام فمن بدا بالكلام قبل السلام فلا تجيبوه افشوا السلام واطيبوا الكلام وصلوا بالليل والناس نيام تدخلوا الجنة بسلام احثوا التراب على وجوه المداحين اتقوا معاصي الله في الخلوات فان الشاهد هو الحاكم انزلوا الناس منازلهم اتقوا اشرار النساء وكونوا من خيارهن على حذر احبوا الصبيان وارحموهم واذا وعدتموهم شيئا فوفوا لهم فانهم لا يرون الا انكم ترزقونهم اتقوا الله في الضعيفين النساء واليتيم افضلوا بين حديثكم بالاستغفار اكرموا اولادكم واحسنوا آدابكم بهم اتقوا الظلم فانه ظلمات يوم القيمة اتقوا الشعر عنكم فانه يحسن احلقوا شعر الابط للذكر والانثى اختضبوا بالحناء فانه يجلي البصر وينبت الشعر ويطيب الريح ويسكن الزوجة اسرعوا المشي في الجنازة ولا تهودوا كما تهود اليهود والنصارى اشربوا بايديكم فانه افضل اوانيكم اتقوا النار ولو بشق تمرة انظروا الى ما امركم الله به فافعلوا وما نهاكم عنه فانتهوا اخرجوا من الدنيا قلوبكم من قبل ان يخرج منها ابدانكم ففي الدنيا حييتم وللآخرة خلقتم اعملوا قليلا تتنعموا كثيرا اتقوا الحكومة فان الحكومة انما هي للامام العالم بالقضاء العادل في المسلمين لنبي او وصي النبي ة　　ابداوا بالملح في اول الطعام اكتحلوا وترا واستاكوا عرضا

اتقوا المحقرات من الذنوب فان لها طالبا اختبروا اخوانكم بخصلتين فان كانتا فيهم والا فاعزب ثم اعزب ثم اعزب محافظة على الصلوات والبر بالاخوان في العسر واليسر ة

اصبروا علی الدنیا فانما هي ساعة فما مضی منه فلا تجد له الماً ولا سروراً احبوا الله لما یغذوکم به من النعمة واحبوني لحب الله عز وجل
واحبوا اهل بیتي لحبي اطلبوا العلم ولو بالصین احسنوا ظنونکم باخوانکم تغتنموا بها صفاء القلب ونقاء الطبع اکثروا من
الاستغفار فان الله عز وجل لم یعلمکم الاستغفار الا وهو یرید ان یغفر لکم ادوا الامانة ولو الی قاتل الحسین علیه السلام اشهدوا
الجنائز وعودوا المرضی واحضروا مع قومکم مساجدکم واحبوا للناس ما تحبون لانفسکم اطرفوا اهالیکم في کل جمعة بشيء من الفاکهة
کي یفرحوا بالجمعة ق

باکروا بالصدقة تمشطوا بالعاج فانه یذهب بالوباء تداووا فان الذي انزل الداء انزل الدواء تسحروا فان السحور برکة تهادوا
تحابوا تفکروا في آلاء الله ولا تتفکروا في ذات الله تخلقوا باخلاق الله تجنبوا البوائق تمد لکم في الاعمار تفقهوا في الدین
فان من لم یتفقه منکم في الدین فهو اعرابي تصافحوا فانها تذهب بالسخیمة تعوذوا بالله من سطوات الله باللیل والنهار تکلموا
في خلق الله ولا تتکلموا في الله فان الکلام في الله لا یزداد صاحبه الا تحیرا تختموا بالعقیق فانه لا یصیب احدکم غم ما دام ذلک
علیه جددوا ایمانکم صباحاً ومساءً بقول لا اله الا الله حسنوا القرآن باصواتکم فان صوت الحسن یزید القرآن حسنا حاسبوا
انفسکم قبل ان تحاسبوا خالطوا الابرار سراً وخالطوا الفجار جهاراً داووا مرضاکم بالصدقة روحوا انفسکم ببدیع الحکمة
فانها تکل کما تکل الابدان زینوا مجالسکم بقول لا اله الا الله سافروا تصحوا وتغنموا سارعوا الی الطاعات وسابقوا
الی فعل الصالحات صلوا ارحامکم ولو بالسلام عظموا اقدارکم بالتغافل عجلوا الطاعات قبل الفوت قیدوا العلم
بالکتاب کونوا دعاة للناس بغیر السنتکم لیروا منکم الورع والاجتهاد والصلوة والخیر فان ذلک داعیة کلموا
الناس علی قدر عقولهم کلوا التمر علی الریق فانه یقتل الدیدان في البطن موتوا قبل ان تموتوا یسروا ولا تعسروا
زنوا اعمالکم قبل ان توزنوا تعلموا الصدق قبل الحدیث غضوا ابصارکم ترون العجائب بردوا الطعام فان الحار
لا برکة فیه تخللوا علی اثر الطعام وتمضمضوا فانهما مصحة الناب والنواجد تخللوا فانه من النظافة والنظافة
من الایمان والایمان مع صاحبه في الجنة

دیگر

یکی میلی است با هر ذره رقاص رسان هر ذره را تا مقصد خاص رساند گلشنی را تا به گلشن دواند گلخنی را تا به گلخن
اگر پویی ز سر تا پای عالم نه بینی ذره‌ای زین میل خالی ز آتش تا به باد و از آب تا خاک ز زیر ماه تا بالای افلاک
همین میل است همین میل آهنین جنیبت در جنیبت خیل در خیل سر این رشته‌ها پیچ در پیچ همین میل است باقی هیچ در هیچ
همین میل است کاهن را درآمیخت که خود را بر در آهن ربا دوخت همین میل آمد و با کاه پیوست که محکم کاه را بر کهربا بست
به هر طبعی نهاده آرزویی تک و پو داده هر یک را به سویی برون آمد چو مجنون را ز هوش به لیلی داد زنجیرش که میکش
ز شیرین کوهکن را ناله شیون فکنده چون ستون بیستون کن ز تابش شمع گشته آتش افروز زده پروانه را آتش که میسوز
ز گل پیوسته بلبل را ز رو تاب شکسته خار در جانش که مینال غرض کین میل چون گردد قوی پی شود عشق و در آید در رگ و پی
شرار این شود اول آتش انگیز کز استیلاش گیرد آتش تیز تف این شعله ما را در جگر باد وزین آتش دل ما پر شرر باد
ازین آتش دل آن را که داغ است اگر طوفان شود او را فراغ است یکی خیل است عشق عافیت سوز همه جوشش درون تا روز تا روز
فراغ بال اگر داری غنیمت ازین لشکر بهر منزل که هست اگر داری دلی در سینه تنگ مجال غم درو فرسنگ فرسنگ
صلای عشق در ده ورنه زنهار سر کوی فراغ از دست مگذار یکی بحر است عشق بیکرانه درو آتش زبانه در زبانه
اگر مرغابیی اینجا مزن پر درین آتش سمندر شو سمندر مدار زندگان در بحر عشق رخ پایندگان در گرد عشق
اگر صد آنچنان خفته بیابی چه شغلی در تو بود و هیچ باشی کسی کش هست این آتش گهواره سراپا گر همه جان است گنجه

از شیخ ابو سعید قدس سره پرسیدند که راه کدام است گفت صدق و رفق صدق با حق و رفق با خلق
وگفته‌اند که دل انسان از برای توحید است و زبان از برای شهادت و جوارح از برای عبادت

القول علی خمسة اوجه

قال به قال له وقال عنه وقال علیه وقال فیه اما قال به ای علم به وقال له ای خاطبه وقال عنه ای روی عنه وقال علیه ای افتری علیه
وقال فیه ای اجهل ق

شر الناس من باع آخرته بدنیاه واشر من ذلک من باع آخرته بدنیا غیره شر الناس من اکرمه الناس اتقاء شره
شر الناس عند الله تعالی النمامون المشاؤن بالنمیمة والمفارقون بین الاحبة شر الناس من اتهم الله تعالی في قضائه شر الناس
من اکل وحده شر الامور محدثاتها شر الاصحاب المزین لک معصیة الله شر العمى عمى القلب شر الندامة ندامة یوم القیامة

شر الروایة روایة الكذب شر العقلاء من لازم الملوك شر الامور ابعدها من الشرع شر الكسب كسب الربا شر الاولاد العاق
شر الاخلاق الكذب والنفاق شر الناس من لا یرجی خیره و لا یؤمن شره شر الناس عند الله یوم القیمة الذین یكرمون اتقاء
شرهم شر بقاع الارض الاسواق شر البقاع دور الامراء الذین لا یقضون بالحق شر القول الكذب شر العمل معصیة الله

فی الطبیعة

الطبیعة برزخ بین النفس والجسم ورابطة التعلق بینهما ولها وجه الی النفس صاف ینعكس فیه لصفائه صورة النفس من الاسماء
والصفات وهو الروح الحیوانی المستمد منه ارواح الحیوانات ووجه الی الجسم كدر وهو الروح الطبیعی الذی یستمد
منه طباع الاجسام العلویة والسفلیة والروح النباتی الذی یستمد منه ارواح النباتات واسطة بین الوجهین وربما
یعبر عن الروح الحیوانی بالنفس لاتصالها بها وانعكاس صورتها فیه وهذه النفس هی التی تهوا عن متابعتها وقال النبی صلی الله
علیه وآله فی ذمها اعدی عدوك نفسك التی بین جنبیك

فی الكافی

عن علی ابن الحسین صلوات الله علیهما قال رایت الخیر كله قد اجتمع فی قطع الطمع عما فی ایدی الناس ومن لم یرج الناس فی شیئ
ورد امره الی الله عز وجل فی جمیع اموره استجاب الله عز وجل له فی كل شیئ

فی الكافی عن الصادق علیه السلام

اذا تخلی المؤمن من الدنیا سمی ووجد حلاوة حب الله وكان عند اهل الدنیا كانه خولط وانما خالط القوم حلاوة حب الله فلم یشتغلوا بغیره
یعنی هرگاه خالی كند خود را مؤمن از دنیا بلند میگردد مرتبهٔ او و می یابد حلاوت دوستی خدا را و میگردد پیش اهل دنیا مثل كسی كه بعقل
او دیوانه شده و جز این نیست كه دیوانه كرده جماعت مؤمنان را شیرینی دوستی خدا پس مشغول نمی شوند بغیر از خدای عز وجل بچیزی دیگر

اعلم ان لكل عضو من اعضائك زكوة فزكوة العین النظر بالعبرة ومطالعة الآیات والاحادیث والغض عن الشهوات مما حرم الله
وزكوة الاذن استماع العلم والحكمة والقرآن وفواید الدین من الموعظة والنصیحة والاعراض عما هو ضده من الكذب والغیبة
واشباههما وزكوة اللسان النصح للمسلمین وتلاوة القرآن والتسبیح والذكر وحفظه من الكذب والغیبة وزكوة الید البذل
والعطاء مما انعم الله علیك واستعمالها بكتابة العلم وقبضها عن الشرور وزكوة الرجل السعی فی حقوق الله تعالی من زیارة الصالحین

ومجالس

ومجالس الذكر والاصلاح بین الناس وصلة الرحم والجهاد وعیادة المرضی وتشییع الجنازة وغیره ذلك

كشف الاسرار

عشق در دریای حیرت وبایقی صدف وجوهر كان عالم كون است ودیگرها خزف وفریضه امر الهی است وسایر طاعات
نوافل ووجه با قیمت وجز او هالك وافل والتعلیم لمن علم والكلام لمن فهم ذلك

والمراد بالاسماء حقایق المخلوقات الكاینة فی عالم الجبروت واسباب وجود الخلایق وارباب انواعها التی بها خلقت وبها
قامت وبها رزقت لانها تدل علی الله بظهورها فی المظاهر دلالة الاسم علی المسمی فان الدلالة كما تكون بالالفاظ كذلك
تكون بالذوات من غیر فرق بینهما فیما یؤول الی المعنی والاسم ما یدل علی المسمی ویكون علامة لفهم فمنه ما یعتبر فیه صفة تكون فی المسمی
وبذلك الاعتبار یطلق علیه ومنه ما لا یعتبر فیه ذلك فالاول یدل علی الذات الموصوفة بصفة معینة كلفظ الرحمن فانه یدل
علی ذات متصفة بالرحمة ولفظ القهار فانه یدل علی ذات لها القهر الی غیر ذلك وقد یطلق الاسم بهذا المعنی علی مظهر صفات
الذات باعتبار اتصافه بالصفة كالنبی الذی هو مظهر هدایة الله سبحانه فانه اسم الله الهادی لعباده والاسماء الملفوظة بهذا الاعتبار
اسماء الاسماء وقد یطلق الاسم علی ما یفهم من اللفظ ای المعنی الذهنی فالاسم معنی ذهنی والمعنی موجود عینی وهو المسمی والاسم
غیر المسمی ثم اعلم ان لكل اسم من الاسماء الالهیة مظهر من الموجودات باعتبار غلبة ظهور الصفة التی اشتمل علیها ذلك الاسم فیه
وهو اسم الله باعتبار دلالته علی الله من جهة اتصافه بتلك الصفة وذلك لان الله سبحانه انما یخلق ویدبر كل نوع من انواع
الخلایق باسم من اسمائه وذلك الاسم هو رب ذلك النوع والله سبحانه رب الارباب والی هذا اشیر فی كلام اهل البیت
علیهم السلام فی ادعیتهم بقولهم وبالاسم الذی خلقت به العرش وبالاسم الذی خلقت به الكرسی وبالاسم الذی خلقت به الارواح
الی غیر ذلك من هذا النمط ذلك

سیدة نساء العالمین فاطمة صلوات الله علیها سید شباب اهل الجنة الحسن والحسین علیهما السلام سید الشهداء
حسین ابن علی علیه السلام سبب المحبة السخاء سبب الائتلاف الوفاء سبب صلاح الدین الورع سبب فساد الیقین
الطمع سبب زوال الایسار منع المحتاج سبب زوال النعم الكفران سبب زكیة الاخلاق حسن الادب سبب
الكمد الحسد سبب الهیاج اللجاج سبب المزید الشكر سبب تحویل النعم الكفر ذلك

في المجاهدة

جاهدوا انفسكم كما تجاهدون اعدائكم ۵ جاهد نفسك واحذر جليسك واجتنب عدوك ۵ افضل الجهاد من جاهد نفسه التي بين جنبيه ۵ طوبى لعبد جاهد لله نفسه وهواه ۵ سئل رسول الله صلى الله عليه وآله ما الجهاد الاكبر قال جهاد النفس ۵

في المحاسبة

حاسبوا انفسكم قبل ان تحاسبوا وزنوا اعمالكم قبل ان توزنوا ۵ ليس منا من لم يحاسب نفسه في كل يوم الكيس الكيس

كلمة اند

دنيا عبارتست از آنچه بنده را از حق سبحانه و لقاء او باز دارد

من حاسب نفسه وعمل لما بعد الموت وان احمق الحمقاء من اتبع نفسه هواه وتمنى على الله الاماني ۵

في مخالفة النفس

خالف نفسك تسترح ۵ في خلاف النفس رشدها وفي الحديث القدسي ان اردت رضاي فخالف نفسك ۵ افضل الاعمال ما اكرهت نفسك عليه ۵ افضل قيام الاعمال ما اكرهت عليه النفوس ۵

الانفراد راحة المتعبدين الزهد بهجة المخلصين الشوق شيمة الموقنين الخوف جلباب العارفين الفكر نزهة المتقين الذكر لذة المحبين السهر روضة المشتاقين الاخلاص عبادة المقربين الوجل شعار المؤمنين البكاء بهجة المتقين الحزن شعار المؤمنين الزهد شيمة المتقين الخشية من عذاب الله شيمة المتقين البكاء من خيفة الله للبعد عن الله عبادة العارفين التفكر في ملكوت السموات والارض عبادة المخلصين

عليكم بمكارم الاخلاق فان الله عز وجل يحبها واياكم ومذام الافعال فان الله عز وجل يبغضها عليكم بتلاوة القران عليكم بحسن الخلق عليكم بحسن الجوار عليكم بالسواك عليكم بفرائض الله فادوها وعليكم بمحارم الله فاجتنبوها عليكم باتيان المساجد عليكم بطول الركوع والسجود عليكم بتقوى الله والورع والاجتهاد وعليكم بصدق الحديث واداء الامانة عليكم بالعفو فان العفو لا يزيد العبد الا عزا عليك بالنصح لله في خلقه فلن تلقاه بعمل افضل منه عليكم بالصلوة في المساجد وحسن الجوار للناس واقامة الشهادة وحضور الجنائز عليكم بالتفقه في دين الله عليك باخوان الصدق فاكثر من اكتسابهم فانهم عدة عند الرخاء وجنة عند البلاء عليكم بالصبر فان به ياخذ

الحازم

الحازم واليه يعود الجازع عليكم بالورع فانه لا ينال ما عند الله الا بالورع عليكم بالدعاء في السحر الى طلوع الشمس فانها ساعة يفتح فيها ابواب السماء وتقسم فيها الارزاق وتقضى فيها الحوائج العظام

خير الزاد التقوى خير المال ما انفق في سبيل الله خير الاصحاب من يدلك على الخير خير الملوك من لازم العلماء خير المجالس ما استقبل به القبلة خير الرفقاء اربعة خير العباد اكثرهم عند الله توكلا عليه وتسليما اليه خير اخوانكم من اهدى اليكم عيوبكم خير امتي ازهدهم في الدنيا وارغبهم في الآخرة خير العبادة اخفاها خير الناس من ينفع الناس خير الذكر الخفي وخير الرزق ما يكفي خير ما القي في القلب اليقين خير الناس من طهر شبابكم من تشبه بكهولكم خير المسلمين من كثرت قناعته وحسنت عبادته وكان همه الآخرة خير الآباء من علمك خير طعامكم الخبز وخير فاكهتكم العنب خير العلم ما نفع وخير الهدى ما اتبع خير نسائكم الودود الولود خير الناس عند الله عز وجل اخوفهم الله واعلمهم بالتقوى وازهدهم في الدنيا خير الغنى غنى النفس خير الامور خيرها عاقبة خير اعمالكم ما اصلحتم به المعاد خير الاخوان المساعد على اعمال الآخرة خير شبابكم اللباس خير الاعمال الحرث خير البقاع المساجد خير الاشياء جديدها وخير الاخوان قديمها خير الامور اوسطها الوقوف عند الشبهات خير من الاقتحام في الهلكات من عمل بما افترض الله عليه فهو من خير الناس ما قل وكفى خير مما كثر والهى خير الدعاء ما صدر عن صدر نقي وقلب تقي خير وقت دعوتم الله عز وجل فيه الاسحار خير الدعاء الاستغفار حسن الخلق خير قرين غلام عاقل خير من شيخ جاهل فاعل الخير خير منه قليل يكفيك خير من كثير يطغيك اليد العليا خير من اليد السفلى خير الملل ملة ابرهيم الوحدة خير من جليس السوء والجليس الصالح خير من الوحدة من عمل بما افترض الله عليه فهو من خير الناس خير النوال ما يصل قبل السؤال كلام في حق خير من سكوت في باطل سيئة تسوءك خير من حسنة تعجبك عدو عاقل خير من صديق جاهل خيركم من رضي بالفقر وتفرد عن الناس واحرز ورعه ودينه خيركم من ذكركم بالله رؤيته خيركم من اعانه الله على نفسه فملكها خيركم من عرف سرعة رحلته فتزود لها خيركم من دعاكم الى فعل الخير خيركم المستترون من المعاصي والذنوب خيركم من يرجى خيره ويؤمن شره خيركم من اطاب الكلام واطعم الطعام وصلى والناس نيام خير الناس من طال عمره وحسن عمله وشر الناس من طال عمره وساء عمله

الرضا بالكفاف خير من السعي والاسراف

صلوة فريضة خير من عشرين حجة وحجة خير من بيت مملو ذهبا يتصدق منه حتى يفنى ثواب الآخرة خير من نعيم الدنيا الصدق الامانة

ما سمي بالعبودة وغيرها اسماء الانبياء صلوات الله عليهم خير العبادة قول لا اله الا الله

اعلم ان التاء على سبعة اقسام احدها تاء التانيث نحو قائمة وضاربة والثاني تاء التذكير كالتاء التي في اسماء العدد من الثلثة وما فوقها الثالث تاء الوحدة نحو الكلمة والرابع تاء النقلية كالتاء في الكافية والشافية وغيرهما لنقلها عن الوصفية الى الاسمية الخامس تاء التعظيم نحو علامة والسادس المصدر نحو قول النحاة والسابع تاء العوض

گفته اند

دو چیز را باید بخاطر گرفت و دو چیز را باید فراموش کرد اما آن دو چیز که باید بخاطر گرفت یاد خداست و مرگ و آن دو چیز را که باید فراموش کرد نیکی که در حق مردم کرده باشی و بدی که مردم در حق تو کرده باشند

محادثة العالم على المزابل خير من محادثة الجاهل على الزرابي — از سخنان یکی از اهل عرفان است

اهل دنیا صید شدگان اهل اند بکمند شهوات و اهل آخرت صید شدگان حق اند بکمند اندوه تمّ

لا خير في القول الا مع الفعل ولا في المال الا مع الجود ولا في الفقه الا مع الورع ولا في الحيوة الا مع الصحة ولا في الوطن الا مع الامن والسرور

في معرفة الصفات والاسماء

اعلم ان اسماء الله تعالى ينقسم باعتبار الذات والصفات والافعال الى الذاتية كالله تعالى والصفاتية كالعليم والافعالية كالخالق وتنحصر باعتبار الانس والهيبة عند مطالعتها في الجمالية كاللطيف والجلالية كالقهار والصفات تنقسم باعتبار استقلال الذات بها الى الذاتية وهي سبعة الحيوة والعلم والارادة والقدرة والسمع والبصر والكلام وباعتبار تعلقها بالخلق الى الافعالية وهي ما عدا السبعة ولكل مخلوق سوى الانسان حظ من بعض الاسماء دون الكل كحظ الملائكة من اسم السبوح القدوس ولذلك قالوا ونحن نسبح بحمدك ونقدس لك وحظ الشيطان من اسم الجبار المتكبر ولذلك عصى واستكبر واختص الانسان بالحظ من جميع الاسماء ولذلك اطاع تارة وعصى اخرى وقال تعالى وعلم آدم الاسماء كلها اي ركب في فطرته من كل اسم من اسمائه لطيفة وهيأه بتلك اللطائف للتحقق بكل الاسماء الجمالية والجلالية وعبر

عنها

عنها بيديه فقال لابليس ما منعك ان تسجد لما خلقت بيدي استكبرت وكل ما سواه المخلوق بيد واحد لانه اما مظهر صفة الجمال كملائكة الرحمة او الجلال كملائكة العذاب والشيطان وعلامة المتحقق باسم من اسماء الله تعالى ان يجد معناه في نفسه كالمتحقق باسم الحق وعلامته ان لا يتغير بشيء كما لم يتغير الحلاج تصديقا لتحققه بهذا الاسم كما ادعاه الناظم لنفسه في قوله وكيف باسم الحق ظل تحققي تكون اراجيف الظنون محيفتي تمّ

تناسخ

که جمیع فرق اسلام بر باطل بودن آن اتفاق دارند تعلق ارواح است بعد از مفارقت بدنهای اصلیه باجسام دیگر در همین عالم کون و فساد یا باجسام عنصریه که ترکیب یافته باشد از عناصر اربعه چنانچه بعضی حکما گمان برده اند و قسمت کرده اند از ابر چهار قسم نسخ و مسخ و فسخ و رسخ بدین وجه که اگر انتقال مذکور باز به بدن انسان باشد نسخ است و اگر به بدن حیوان دیگر است از بهایم و سباع مسخ و اگر بغالب نباتات است مثل ریاحین و اشجار فسخ و اگر بصورت جمادات است مثل زخارف و احجار رسخ بتفصیلی که در شرح تجرید و غیره مذکور است

مذهب تناسخ آنست که روح انسانی که لطیفه ایست از عالم ربانی و او را طهارت و کمال ذاتیست و بالقوه حاصلست و آمدن بدین عالم از جهة ظهور آن کمال بالقوه است و هر روحی که از کمال خود حاصل کرد مناسبت بحقیقت خود پیدا کرد او را عروج واقع شد و بقای ابدی یافت و اگر حاصل نشود از بدن به بدن دیگر منتقل میشود و هم چنین تا آن زمان که کمالی که مقصود است حاصل کند و این مذهب باطل است از جهة آنکه حق را ظهور در همه اشیاست پس در هر مرتبه کمال آن چیز میتواند بود که حاصل شود و احتیاج بدان نباشد که بجای دیگر نقل کند و الا گرنه عجز لازم می آید تمّ

تناسخ عبارتست از انتقال روح انسان از بدن عنصری به بدن عنصری دیگر همچو کسی که از صفحه انتساخ بصفحه دیگر برند و این طایفه را اعتقاد انواع است اول آنکه اعتقاد کرده اند که ابدان که مظاهر ارواح اند منحصر در اجسام مادی اند و از ابدان مکتسبه مثالیه برزخیه غافل اند و مجازات اعمال بطریقیکه موعود انبیا علیهم السلام است قایل نشده اند دوم آنکه چون قایل شده اند که نفوس قدیم اند و منحصر در عدد متناهی میگویند که علی الدوام همان نفوس مکرر اند که با بدان متعدده منتقل میشوند و نمیدانند که هر لحظه حق را شئون و ظهور بنوعی دیگر است و هر نفس تجلی دیگر میخواهد و تکرار در تجلی الهی نیست سیوم آنکه چون از بانفس قدسی نسیم مشام جان ایشان نرسیده و روح ایشان روح عالم نزاهت و لطافت نبرده است نفی استقلال ارواح قدسیه الهیه

[illegible]

ومفید افتقار واجسام عنصری داشته اند وحقیقت حال بنا بر آنست که ارواح باقی اند وبجهة بقا احتیاج با جسام مادی نداشته ونتایج که آن حق ورواست آنست که باطن در دنیا ممسوخ ومبدول می گردد وخوب اصحاب دیگر گون می شود ودر روز قیامت بصورت مناسب برمی خیزد زیرا که اجساد آخرت ظلال ارواح اند هر کس بصورت مناسب آن خلق که دارد محشور می گردد

للمولوی المعنوی

منم آن بنده مخلص که ز آزار ز آزادم | دل وجان را ز تو دارم دل وجان را بتو دادم
کتب العشق بایدی العاشق علم | فالیه براجع والیه ننحاکم

[illegible]

في معرفة الانسان وخلافته

لما اقتضى حكم سلطنة الذات الازلية والصفات العلية لبسط مملكة الالوهية ونشر الوية الربوبية باظهار الخلائق وتسخيرها وامضاء الامور وتدبيرها وحفظ مراتب الوجود ورفع اعلام الشهود وكان مباشرة هذا الامر من الذات القديم بغير وساطة بعيدا لبعد المناسبة بين عزة القدم وذلة الحدث حكم الحكيم سبحانه بتخليف نائب ينوب عنه في التصرف الولاية والحفظ والرعاية وله وجه في القدم يستمد به من الحق تعالى ووجه في الحدث يمد به الخلق فجعل على صورته خليفة يخلف عنه في التصرف وخلع عليه خلع جميع اسمائه وصفاته ومكنه في مسند الخلافة بالقاء مقاليد الامور اليه واحالة حكم الجمهور عليه وتنفيذ تصرفاته في خزائن ملكه وملكوته وتسخير الخلائق لحكمه وجبروته وسماه انسانا لامكان وقوع الانس منه وبين الخلق برابطة الجنسية ورابطة الانسية وجعل له بحكم اسميه الظاهر والباطن حقيقة باطنة وصورة ظاهرة ليتمكن بهما من التصرف في الملك والملكوت وحقيقته الباطنة هي الروح الاعظم وهو الامير الذي يستحق الانسان الخلافة والعقل الاول وزيره وترجمانه والنفس الكلية خازنه وقهرمانه والطبيعة الكلية عامله وهي رئيس العملة من القوى الطبيعة واما صورته الظاهرة فصورة العالم من العرش الى الفرش وما بينهما من البسائط والمركبات وهذا هو الانسان الكبير المشير اليه قول المحققين العالم انسان كبير واما قولهم الانسان عالم صغير ارادوا به نوع البشر وهو خليفة الله في الارض والانسان الكبير خليفة الله في السماء والارض والانسان الصغير نسخة منتخبة من الانسان الكبير بمثابة الولد من الوالد فله ايضا حقيقة باطنة وصورة ظاهرة اما حقيقته الباطنة فالروح الجزئي المنفوخ فيه من الروح الاعظم والعقل الجزئي والنفس والطبيعة الجزئيتان واما صورته الظاهرة فنسخة منتخبة من صورة العالم فيها من كل جزء من اجزاء العالم لطيفه وكثيفه قسط ونصيب فسبحان من جمع الكل في احد اجزائه والانسان الكبير هو مظهر الحق المبين والانسان الصغير قد يصل اليه بقاء تعيناته ومحو تقيداته فيصح له حينئذ ان يقول بلسان الجمع حاكيا عن الانسان الكبير ما سنح لبعض السامعين كقول الناظم واني وان كنت ابن آدم صورة فلي فيه معنى شاهد بابوتي فافهم ذلك فانه اصل كبير يتفرع عليه فهم كثير من الحقائق

وبى انكه بتوانعام نكند زياده بايد از وى انكه بتوانعام كند چه انكه تر اانعام كند تر از حق بخواند و انكه بتوانعام نكند تر از خود بخواند

كفته اند بخور تا نماند بايد و تا بماند

للنسيان ينبغي الاجتناب مما تجمعه هذه الابيات فوق خفا
لا خوف نسيان ما مضي قراءة الواح القبور قد بهما والاكل
للتفاح مادام حامضا وكزبرة خضراء فيها نموها كذا المشي ما بين
القطار وحجمة قفاه ومنه الهم وهو عظيمها ومن ذاك بول المرء
في الماء راكدا والاكل سوء الفار وهو تميمها

من عين القضاة همداني

مرد بايد كه در بحر عشق غواصى كند اگر موج بحرش بربايد فقد فاز فوزا عظيما
واگر نهنگ قهرش بقعر فرو برد فقد وقع اجره على الله كس از تو زبان نكرد ما هم نكنيم

تادل از محبت دنیا و عقبی پاک نشود محبت مولا دران نیاید که تخم در زمین کشته نکارند ونقش بر کاغذ نوشته نکارند

صلوة نماز و درود بر پیغمبر صلی الله علیه وآله تثویب الصلوة خیر من النوم گفتن فطور وفطوری انچه بدان روزه کشایند زکوة انچه واجب باشد دادن آن از مال نصاب اصل مال که چون بدان حد رسد زکوة واجب شود صدقه انچه بدهند بر سبیل وجوب بضاعة پاره از مال که جدا کنند وبجای فرستند نقد حاضر عینه نسیه قارن الکرج وعمره بهم کند مفرد الکرج کند یا عمره محرم احرام گرفته محل از احرم برون آمده میقات جایگاه احرام مشاعر جایگاه عبادت بدنه وسیکه ودنچه انچه انجا قربان کنند اضحیة وضحیة انچه قربان کنند هر جا که بود محصب انجا که سنگ اندازند جمار میلها که بر آن میزنند البلد الحرام والبلد الامین وام القری وحرم الله مکه معظمه مکه وبطن مکه اندرون مکه البیت الحرام والبیت العتیق وبیت الله وکعبه خانه کعبه رتاج الکعبه در خانه کعبه سدنة الکعبه خادمان خانه کعبه الحطیم والحجر موضعان فی المسجد الحرام مسجد مکه والمسجد الاقصی مسجد بیت المقدس ثور الحمل غار حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله دار الهجرة ویثرب وطیبه مدینه مشرفه الغزو والجهاد کارزار کردن المطوعة آن کس باشد که بخود پیوند بغزو روند الغنیمة آنکه برا و ظفر یابند

بسم الله تعالی

افلاطون گفت ای اسکندر اگر در نیکی رنج بری رنج نماند ونیکی بماند واگر در بدی لذت یابی لذت نماند وبدی بماند

از سخنان خواجه عبد الله انصاری است

حق سبحانه وتعالی خواست که صنع خود را ببیند عالم را آفرید وخواست که خود را ببیند آدم را آفریده

بوزرجمهر را گفته اند چه چیز است که خدای عز وجل به بنده دهد که هیچ چیز از آن به نباشد گفت خرد طبیعی وگفت اگر نباشد گفت ادبی که آموخته باشد ودر تعلیم آن سعی نماید گفت اگر نباشد گفت خوی خوش که با مردمان مواسا نماید ودوست ودشمن بدان نگاه دارد گفت اگر نباشد گفت خاموشی که سبب محبوب است گفت اگر نباشد گفت مرگ که او را از زیر زمین بهوار دهد

ورع تورع نفس است از وقوع در معاصی عفاف کف نفس است از انچه مستحسن نباشد عقلا وشرعا رغبت اراده فعل یا منع است رهبت اراده ترک مضرت است فطانت سرعت انتقال است بچیزی که موقوف بفکر بود فراست استدلال از ظاهر چیز است بر کیفیت احوال او توبه رجوع از معصیت است بطاعة انابه رجوع است بجانب خدا واقبال کردن برا و تفکر تفسیر قلب است در امور بنظر کردن در دلایل عقل تدبر تصرف قلب است در امور بنظر بعواقب آن مواساة رسانیدن مال است بغیر وضد او منع است مداراة پرده پوشی است بر عیوب مردم وضد او مکاشفه است درایت دریافتن است روایت حکایت کردن ازل همیشگی ورنا یکه آنرا ابتدا نباشد ابد همیشگی ورنا یکه او را انتها نباشد شعار جامه که در زیر پوشند دثار جامه که در بالا پوشند خلف بسکون لام فرزند واز پس آینده خلف بفتح لام فرزند نیک واز پس آینده غرور بضم فریفته شدن بمتاع دنیوی حقد کینه گرفتن حسد بد خواستن تفسیر ظاهر وآشکارا کردن کلام تاویل گردانیدن کلام است از ظاهر بسوی چیزی که احتمال آن داشته باشد غل بکسر خیانت کردن وخلاف صواب غش بکسر خیانت کردن وخلاف نصح حسب انچه مفاخرت کنند بآن از راه علم ودین ومال نسب انچه مفاخرت کنند بآن از راه اصل باعتبار آبا واجداد حشر جمع کردن وبر انگیختن وراندن نشر زنده کردن خضوع فروتنی کردن بتمامی بدن خشوع فروتنی کردن وچشم فرو خوابانیدن از ترس کسوف گرفته شدن آفتاب خسوف گرفته شدن ماه وبزمین فرو شدن عتاب خشمگین سخن گفتن خطاب سخن در روی گفتن احد یگانه در ذات باشد واحد یگانه در صفات خوف تالم و بالم است از وقوع در هلاکت خشیت تالم باطن است از هیبت وعظمت استحاله تغییر در ذات وصفت وصورت ونام بود مثل سرکه که در تکرار افتد ونمک شود انقلاب تغییر صفت ونام بود مثل انکه خمر سرکه شود اکواب جمع کوب بضم کاف قدحی که دسته ولوله نداشته باشد اباریق جمع ابریق انچه دسته ولوله باشد قضا حکم اجمالی است باحوال موجودات مثل حکم بموت هر انسانی وقدر تفصیل آنست بتعیین اسباب وازمنه مثل حکم بموت زید در فلان روز بودن بفلان مرض نبی صیغه فعیل ومشتق از نبا است که بمعنی خبر بود یعنی خبر کننده ورسول کسی است که مامور بود برسانیدن انچه خبر کرده شده است باو پس هر رسولی نبی بود وهر نبی رسول نباشد مذهب عبارت از مسلک وطریقه است ودین عبارت از اسلام وشریعت است ملت عبارت از ایمان وتوحید است فرض آنست که متعلق بود بشرع مثل نماز وروزه وسایر اعمال مفروضه واجب آنست که واجب کرده بنده بر خود بعنوان نذر وغیر آن معرفت ادراک افعال وآثار وصفات است وعلم ادراک اثبات بکنهها وکیفیتها وذواتها وعلتها لهذا میگویند الله عالم بکذا وگفته نمیشود الله عارف بکذا وبعضی گفته اند که معرفت شناختن است که مسبوق بود بنسیانی که بعد از ادراک حاصل شود وعلم آنکه مسبوق

بناشد رجا آنست که از حق سبحانه وتعالی باشد وطمع آنست که از خلق باشد وبعضی گفته اند که رجا آنست که باستحقاق باشد وطمع آنست که بغیر
استحقاق باشد توکل واگذاشتن امر است بعد از وقوع سبب وتفویض واگذاشتن است قبل از وقوع سبب وبعد از آن سکینه آرامیست
که عارض میشود وقت انزعاج قلب از خوف وطمانینه آرامیست که ثابت میباشد آلاء والاء نعمتهای ظاهر است مثل داشتن گوش
وچشم وزبان که آلاء انها است ونعماء قوت بینائی وشنوائی وگویائی باشد که از نعمتهای باطن است باساء سختی باشد بمال
مثل تنگدستی وفقر ضراء رنجوری وسختی باشد که متعلق است ببدن مثل امراض واوجاع جسمانی اسراف اسراف صرف
مال است که در غیر مصرفی که ضرور باشد اما زیاد بر ضرورت وتبذیر صرف مال است در مصرفی که اصلا ضرور نباشد صفت
آنست که واقع شود بر مدح وذم ونعت آنست که واقع نشود مگر بر مدح پس صفت عام باشد ونعت خاص علم ادراک است
اعم از آنکه جلی باشد یا خفی وفهم ادراک خفی دقیق باشد غم اندوه باشد بر گذشته وهم اندوه باشد بر آینده وبعضی گفته اند
که غم اندوهی است که از برای دنیا باشد وهم اندوهی است که از برای آخرت باشد وبعضی گفته اند که غم اندوهی است که سببی در خارج
داشته باشد وهم اندوهی است که سببی در خارج نداشته باشد نیت اراده ایست که بخاطر خطور کند وبا او تصمیم قلب نباشد
اعم از آنکه مقارن فعل باشد یا نباشد وعزم اراده ایست با تصمیم قلب که مقارن فعل باشد واراده خواهشی است که مقارن
فعل باشد محبت خواهشی است که متعلق باشد یا نباشد وهوی خواهشی است که متعلق باشد بنفس وبعضی گفته اند که محبت
متعلق بچیزی است که فنای او از برای او نباشد وهوی متعلق بچیزیست که بقای او از برای او نباشد تکلف از خویشتن چیزی نمودن
که آن در او نباشد تکلیف از کسی درخواستن چیزی که او را از آن رنج رسد فرح ابتهاجی است که استعمال کرده میشود از لذات
دنیا وآخرت وسرور ابتهاجی است که مخصوص باشد بلذات آخرت سوء بدی است که ظاهر شود ناخوشی آن از برای صاحبش
وقبیح آنست که ظاهر شود ناخوشی آن برعموم وبعضی گفته اند که سوء آنست که ناخوش باشد شرعا وقبیح آنست که ناخوش باشد
عرفا وبعضی گفته اند که سوء آنست که صادر شود از نفس اماره وقبیح آنست که صادر شود از نفس لوامه صمت آنست که اطلاق
کرده شود برآنکه قادر نباشد بر تکلم نطق وسکوت آنست که اطلاق کرده شود برآنکه قادر باشد بر نطق تدبیر صلاح اندیشیدن
وتصرف کردن تقدیر اندازه کردن وآفریدن وواجب کردن بدیهه متفق شدن بچیزی است بیفکر نظر ملاحظه اثبات
بفکر ملک بضم میم پادشاهی ملک بکسر ملکی وولایتی که در تحت تصرف است مقام بضم میم مصدر میمی است بمعنی اقامت
مقام بفتح اسم مکان است بمعنی مجلس کریم آنست که عطا کند با سؤال جواد آنست که عطا کند بغیر سؤال قوام

بفتح

بفتح عدل وراستی باشد قوام بکسر ما یقوم به الشیء حمد ثنا وستایش است اعم از آنکه در مقابل نعمت باشد یا نباشد شکر ثنا وستایشی است
که مخصوص است بنعمت عدة بکسر از عدد ماخوذ است بمعنی جماعة عدت بضم از اعداد ماخوذ است بمعنی استعداد وتهیه اسباب ایجاز
بیان معنی مقصود است باقل آنچه ممکن شود از لفظ بدون حذف در کلام اختصار عبارتست از بیان معنی مقصود بحذف در کلام
با قرینه که دلالت کند بر محذوف حجاج بفتح صیغه مبالغه است بمعنی بسیار حج کننده حجاج بضم صیغه جمع است مثل طلاب
بمعنی جماعت حج کنندگان وهم چنین است زوار بفتح وزوار بضم کنایه ذکر کلامیست بذکر کردن لوازم آن کلام مثل
آنکه فلان کثیر الرماد وتعریض ذکر کلامیست که احتمال مقصود وغیر مقصود داشته باشد ولا بفتح واو از موالات است بمعنی دوستی
ولا بکسر از تولیت است بمعنی کار وعمل قعود عبارتست از انتقال از علو بسفل وجلوس عبارتست از انتقال از سفل بعلو لهذا
یقول العرب للقائم اقعد وللنائم اجلس کاس ظرفی را گویند که پر باشد وقدح ظرفی را گویند که خالی باشد عدل بکسر عین
چیزی است که مساوی باشد در مقدار با چیزی وعدل بفتح عین مساوات است در حکم جنان بکسر جیم جمع جنت است بمعنی بهشتها
وجنان بفتح جیم بمعنی دل است حجر بفتح باز داشتن ومنع کردن وحرام کردن وحجر بکسر نزدیک وکنار فقیر محتاجی را گویند
که سؤال نکند ومسکین محتاجی را گویند که سؤال کند مستقر مکان ومنزل وقرار اقامت ومکث کردن حب بکسر حا
محبوب وحب بضم حا دوستی خلت بفتح خا خصلت وخلت بضم خا دوستی روع بضم را دل وروع بفتح را بیم وضوء بفتح
واو آب وضوء وضوء بضم فعل مأمور به قبل الصلوة وقود بفتح واو هیزم ووقود بضم واو افروختن آتش وهیزم
آخرین بکسر خا بمعنی پسینیان وآخرین بفتح خا بمعنی دیگران جهد بفتح بمعنی کوشش جهد بضم طاقت تمّ

بجنبید و ناله که مطلب از صبح دیاست
وصفات از دریست حق جلاله
جوینده کان این گوهر بی بها دو گروه اند
گروهی کشف وشهود است مذهب ایشان
مقصود ایشانند وطایفه بوسیله دلیل
بار یافته اند

[illegible] کار دایان آن بی [illegible] [illegible] ... [illegible]

وبرهان کاسباب دانایی گشته اند فرقه اولی اکثر بوجهی صلی الله علیه وآله وسلم گرویده اند ایشان را صوفیه گویند واکثر حکما

اشراقیه وطبقهٔ اخری اگر بوجهی صح انه علیه وآله اعتقاد دارند متکلمین والاحکام شأنین ۵

عن ابی بصیر قال ابو عبد الله علیه السلام اذا حیل بین المؤمن وبین الکلام اتاه رسول الله صلی الله علیه وآله ومن شاء الله فجلس رسول الله صلی الله علیه وآله عن یمینه والآخر عن یساره فیقول له رسول الله صلی الله علیه وآله اما ما کنت ترجوا فهوذا امامک واما ما کنت تخاف منه فقد امنت منه ثم یفتح له باباً الی الجنة فیقول هذا منزلک من الجنة فان شئت رددناک الی الدنیا ولک فیها ذهب وفضة فیقول لا حاجة لی فی الدنیا فعند ذلک یبیض لونه ویرشح جبینه وتقلص شفتاه وتنتشر منخراه وتدمع عینه الیسری فهذه فای هذه العلامات رایت فاکتف بها واذا خرجت النفس من الجسد فیعرض علیها کما عرض علیه وهی فی الجسد فتختار الآخرة فتغسله فیمن یغسله وتقلبه فیمن یقلبه فاذا ادرج فی اکفانه ووضع علی سریره خرجت روحه تمشی بین ایدی القوم قدماً وتلقاه ارواح المؤمنین یسلمون علیه ویبشرونه بما اعد الله له جل ثناؤه من النعیم فاذا وضع فی قبره رد الیه الروح الی ورکیه ثم یسأل عما یعلم فاذا جاء بما یعلم فتح له ذلک الباب الذی اراه صلی الله علیه وآله فیدخل علیه من نورها وبردها وطیب ریحها قال قلت جعلت فداک فاین ضغطة القبر فقال هیهات ما علی المؤمنین منها شیء والله ان هذه الارض لتفتخر علی هذه فتقول وطئ علی ظهری مؤمن ولم یطأ علی ظهرک مؤمن وتقول له الارض والله لقد کنت احبک وانت تمشی علی ظهری فاما اذا ولیتک فستعلم ماذا اصنع بک فتفسح له مد بصره ۵

[illegible]

قال بعض العلماء استحباب السلام علی الکفایة فاسلم واحد من جماعة کفی ذلک الاقامة السنة ۵ وقیل النکتة فی الابتداء بالسلام للمسلم والختم علیه للتزاد ان المبتدا اذا قال السلام علیکم کان الابتداء واقعاً بذکر الله فاذا قال المجیب وعلیکم السلام کان الاختتام بذکر الله وهذا یطابق قوله هو الاول والآخر ۵

از سخنان شیخ بحیی ابن معاذ است که حقیقت محبت آن باشد که به بر نفزاید وبجفا نکاهد ۵

گفته اند

هر سخنی که از ذکر خالیست لغو است و هر خموشی که از فکر خالیست لغو وهر نظری که از عبرت خالیست لهو ۵

[illegible]

از خود بزرگتر را رعایت باید نمود بسبب آنکه بشرف اسلام پیشتر مشرف شده اند واز خود کوچکتر را رعایت باید نمود بسبب اینکه عصیان آنها کمتر کرده اند ۵

فی السلام ابدأوا بالسلام قبل الکلام فمن بدأ بالکلام قبل السلام فلا تجیبوه ۞ اذا تقیتم فتلاقوا بالتسلیم والتصافح واذا تفرقتم فتفرقوا بالاستغفار ۞ ثلثة لا یسلمون الماشی مع الجنازة والماشی الی الجمعة وفی بیت حمام ۞ ان الله عز وجل یحب افشاء السلام ۞ البخیل من بخل بسلامه ۞ اذا سلم احدکم فلیجهر بسلامه ۞ من التواضع ان تسلم من لقیت ۞ لا تبدؤا اهل الکتاب بالتسلیم واذا سلموا علیکم فقولوا علیکم ۞ افشوا سلام الله فان سلام الله لا ینال الظالمین من قال السلام علیکم فهی عشر حسنات ومن قال السلام علیکم ورحمة الله فهی عشرون حسنة ومن قال سلام علیکم ورحمة الله وبرکاته فهی ثلثون حسنة ۞ یسلم الصغیر علی الکبیر والمار علی القاعد والقلیل علی الکثیر ۞ القلیل یبدأون الکثیر بالسلام والراکب یبدأ الماشی واصحاب البغال یبدون اصحاب الحمیر واصحاب الخیل یبدون اصحاب البغال ۞ یسلم الراکب علی الماشی والقائم علی القاعد ۞ یسلم الراکب علی الماشی والماشی علی القاعد ۞ واذا لقیت جماعة جماعة سلم الاقل علی الاکثر واذا لقی واحد جماعة سلم الواحد علی الجماعة

[illegible]

اذا حدثتم فلا تکذبوا ۞ کل کلام لا یبدأ فیه بالحمد فهو اقطع ۞ من علم ان کلامه من عمله قل کلامه ۞ من کثر کلامه کثر خطاؤه ومن قل حیاؤه مات قلبه ومن مات قلبه دخل النار ۞ تکلموا فی خلق الله ولا تتکلموا فی الله فان الکلام فی الله لا یزداد صاحبه الا تحیرا ۞ افضل الکلام عند الله عز وجل کثرة ذکر الله ودعاؤه ۞ لین الکلام قید القلوب ۞ الکلام کالدواء قلیله ینفع وکثیره قاتل ۞ کلام فی حق خیر من سکوت فی باطل ۞

یکی از بزرگان را پرسیدند که چگونه میباشی گفت چنانکه میارد گفتند چگونه میارد گفت چنانکه میخواهد گفتند چگونه میخواهد گفت چنانکه سزاست لا یسئل عما یفعل ۞

[illegible]

من چه گویم [illegible]
عرق [illegible]
[illegible]
یا ایها الفضل
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

اعلم ان علامات توفیق العبد ان لا یتاثر بما یرد علیه من الشرور والمعاصی
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
وکمالها فاذا ابتلاه الله تعالی [illegible]
[illegible] حتی تنحت صفات نفسه [illegible] من عنایة الله تعالی
الکمالات علیه وذلک

بایدْ دانست که نفس مطمئنه نمیشود تا ملهمه نباشد و ملهمه نمی شود
تا لوامه نباشد و لوامه نمی شود تا اماره نباشد یعنی نفس وقتی
مطمئنه می شود که خیرش بر شر غالب شود و خیر بر شر وقتی غالب
میشود که خیر و شر هر دو در وی باشد و ملامت کند صاحبش را بارتکاب
شر و بسیار ملامت کننده نشود مگر آنکه اول بسیار امر کننده بشر
صاحبش را بسود یعنی اماره بسود باشد پس نفس اماره نیز میباید

چنانکه سنجابی قدس سره گوید | هر نفس [illegible] شود عرفان را | کر شناس حکیم صاحب شان را | [illegible] بود در بابت
هر چند که در زده خوش نداری آنرا | ایا صاحب الذنب لا تقنطن | فان الاله رؤف رؤف
ولا ترحلن بلا عدة | فان الطریق مخوف مخوف

اعقلکم اطوعکم اعلمکم اخوفکم احزمکم ازهدکم اجیاکم احلمکم افضلکم افقهکم اشفقکم احرصکم ابرکم انقیکم اعقلکم احیاکم اجملکم احکمکم
اکیسکم اورعکم اسمحکم ارجحکم اخسرکم اظلمکم اخوفکم اعرفکم

وفی الحدیث

لولم تذنبوا لخفت علیکم ما هو شر من الذنوب قیل وما هو یا رسول الله قال العجب وفی الحدیث سیئة تسوئک خیر من حسنة
تعجبک ه

سنجابی قدس سره
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

التدبیر بالرای العلم بالفهم الفهم بالفطنة الفطنة بالبصیرة
الرای بالفکر الظفر بالجزم الامور بالتجربة الحزم بالتجارب
المکارم بالمکاره الثواب بالمشقة
اول الدین معرفة اول ما یسال عنه العبد بعد المعرفة الصلوة
اول ما یوضع فی المیزان الخلق الحسن اول ما یحکم الله عز و جل
فیه یوم القیمة الدماء اول العبادة انتظار الفرج بالصبر
التوحید حیاة النفس الشریعة
ریاضة النفس العلم مرض النفس الجهل موت النفس
ثبات النفس بالغذاء ثبات الروح
بالفناء ثبات الایمان بالورع ثبات الملک بالعدل
توبة الانبیاء من اضطراب
السر توبة الاولیاء من تلوین الخطرات توبة الخاص
من الاشتغال بغیر الله توبة العام من الذنوب

ذكر الله احسن على كل حال ذكر الاوليا، ينزل البركة والرحمة ذكر الموت جلاء القلوب ذكر الشباب حسرة

آفة العلم النسيان آفة العبادة الريا آفة الحديث الكذب آفة السماحة المن آفة الدين الهوى آفة النسب الصلف آفة الحب الفخر آفة الجمال الخيلاء آفة الشجاعة البغي آفة العمران جور السلطان

افضل العبادة الدعاء افضل الاعمال التقوى افضل البر العطا افضل العبادة العفاف افضل الصدقة الماء افضل الدعاء الحمد لله افضل الذكر لا اله الا الله افضل الجهاد جهاد النفس افضل الاعمال احمزها افضل الاعمال ما كرهت نفسك عليه

خير الزاد التقوى خير الاعمال الحرث خير الغنى غنى النفس خير البقاع المساجد خير الخصال الحلم خير ما القي في القلب اليقين

الصبر راس الايمان السخاء زين الانسان العفو احسن الاخلاق القلب خازن اللسان اللسان ترجمان الجنان الانسان عبيد الاحسان

كل عاص مستوحش كل طائع مستانس كل قانع عزيز كل حريص ذليل كل ربا شرك كل مسكر حرام كل معروف صدقة كل عين زانية كل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار

راس اليقين معرفة راس الحكمة حسن الخلق راس العقل التواضع راس الجهل التكبر راس الايمان الصبر

سيد الشهور شهر رمضان سيد الالوان البياض سيد الفاكهة الرمان سيد الاشربة الماء

طوبى لمن رزق العافية طوبى لمن لا امل له طوبى لمن عمل بعلمه طوبى للمساكين بالصبر

من عرف الله اطاعه ومن عرف الشيطان عصاه من عرف الحق اتبعه ومن عرف الباطل اتقاه من عرف الدنيا رفضها ومن عرف الآخرة طلبها

لولا الحمقاء لخربت الدنيا

لو تساوى الناس لهلكوا جميعا لو عقلوا لخربت الدنيا لولا السيف لكثر الحيف لو سكت من لا يعلم لسقط الخلاف

ما من شيء تراه عينك الا وفيه موعظة ما من شيء الا وفيه كتاب او سنة ما هلك امرؤ عرف قدره ما عبد الله بشيء افضل من العقل ما ضعف بدن عما قويت به النية ما قسم في الناس شيء اقل من اليقين

هلك العاملون الا العالمون وهلك العالمون الا الصادقون وهلك الصادقون الا المتقون وهلك المتقون الا الموقنون

لكل امرء ما نوى لكل غم فرج ولكل ضيق مخرج لكل عداوة مصلحة

الاعادة

الاعداوة الحسود لكل شجرة ثمرة وثمرة الصبر الظفر

كثرة المزاح يذهب بماء الوجه كثرة الضحك يمحو الايمان كثرة الكذب يذهب بالبهاء كثرة العتاب يورث البغضاء كثرة الزيارة يورث الملامة

مفتاح الجنة لا اله الا الله مفتاح الصلوة الطهور مفتاح العلم السؤال مفتاح الفرج الصبر مفتاح النجاح الصدق مفتاح الانس الذكر مفتاح الرزق الصدقة

من سعادة المرء ان يكون متجره في بلاده ومن سعادة المرء ان يكون خلطاؤه صالحين ومن سعادة المرء ان يكون له اولاد يستعين بهم ومن سعادة المرء ان يكون القيم على عياله ومن سعادة المرء ان لا يحيض ابنته في بيته ومن سعادة المرء ان يكون له ولد صالح ومن سعادة المرء ان يشبه اباه ومن سعادة المرء حسن الخلق ومن سعادة المرء ان يكون خصمه عاقلا ومن سعادة المرء الزوجة الصالحة

من كلام بعض العرفا

حرص در ترقي عمر در تنزل رحلت مشخص وقت نامعين غفلت مستولي شعور معدوم امنت عمر افسوس التدبير با في هوس

من التواضع ان يجلس الرجل دون شرفه من التواضع ان يسلم على من لقيه من التواضع ان ياكل مع الخدام من التواضع ان يشرب الرجل من سور اخيه المومن من التواضع زيارة الضعفاء

باستصلاح المعاش يصلح امر المعاد وبصدق التوكل يستحق الرزق ومع الرضا بالقضا يطيب العيش وعند نزول البلاء يظهر فضايل الانسان وبالاسفار يختبر الاخلاق ومع الضيق يبدو السخا وباتباع السنة قولا وفعلا تنال المعرفة وباداء الفرايض مع الاخلاص تنال القربة وبالمواظبة على النوافل تنال الجنة

چيزي كه بيفزايد ونكاهد نور قرابت وچيزي كه بكاهد وبيفزايد حرص مردم وچيزي كه بكاهد ونيفزايد رزق مردم

الفكر يهدي الصدق ينجي الكذب يردي القناعة تغني الغنى يطغي

الدنيا تغوي الشهوة تغري الفقر ينسي اللذة تلهي الهوى يردي الحسد يضني الحقد يدوي

روي عن سيدنا امير المؤمنين علي ابن ابي طالب عليه افضل الصلوة والتسليم انه ينبغي يخطر في قلب الانسان اذا قال الله اكبر اي الذي لا تدركه الحواس الخمس فاذا ركع ومد رقبته فليخطر في قلبه آمنت بك ولو ضربت عنقي فاذا رفع راسه وقال سمع الله لمن حمده والحمد لله رب العالمين فليخطر في قلبه الذي اخرجني من العدم الى الوجود فاذا سجد فليخطر في قلبه منها خلقتني فاذا رفع راسه من السجدة الاولى فليخطر في قلبه ومنها اخرجتني فاذا

استوی جالسا و وضع ظاهر رجله الیمنی علی الباطن رجله الیسری فلیخطر فی قلبه امت الحق وامت الباطل فاذا سجد السجدة الثانیة فلیخطر فی قلبه وفیها نعیدکم فاذا رفع راسه فلیخطر فی قلبه ومنها نخرجکم تارة اخری فاذا تشهد فلیخطر فی قلبه تجدید الایمان ومعاوده الاسلام والاقرار بالبعث بعد الموت فاذا قال السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین فلیخطر فی قلبه الی رحمة من الله سبحانه فهذا امان لکم من عذاب قال امیر المؤمنین علیه السلام کل من لا یعرف تعریف صلوة هکذا فهی خداج ای ناقصة

بعد از نماز شام وخفتن هزار و یکمرتبه قل هو الله احد میباید خواند وقت سحر بجهة دفع اعداء ظاهری و باطنی سه شنبه مرتبه این اسم را مداومت کند و بعد از طلوع صبح نیز مذکور بخواند که زود اجابت شود یا معید ما افناه اذ ابرز الخلایق لدعوة من مخافته

الرزق مقسوم الحریص محروم البخیل مذموم الحاسد مغموم الظالم ملوم المستحق محروم

[illegible]

بر بخت کسی راست که وی را علم دهند و عمل دهند و توفیق عمل دهند و اخلاص دهند و بصحبت نیکان راه دهند و قبول دهند

در بیان الصلوة

[illegible]

الملك سياسة الجود ياسة التواضع يرفع التكبر يضع الحكمة عصمة العصمة نعمة الدنيا حلم العقل زين
الحمق شين الصدق امانة الكذب جناية الانصاف راحة الشر وقاحة الحق مر الصبر ملاك
الجزع هلاك الرضا غناء والسخط عناء الصدق نجاح الكذب فضاح الصبر مر الا ما يـ
تخدع الاجل يصرع العلم حيوة الايمان نجاة الجور تبعات الشهوات قاتلات القنوع غنى
اللذات آفات العقول مواهب الاداب مكاسب الجهل وبال التوفيق اقبال العلم
صيد والكتابة قيد الطمع رض والسؤال ذل والحرمان موت الشهرة آفة والخمول راحة
الحب الفعال والشرف المال والكرم التقوى الحلم عشيرة العقل قربة والحمق غربة الجالب
مرزوق والمحتكر ملعون

الفكر نزهة المتقين السهر روضة المشتاقين الاخلاص عبادة
المقربين البكاء سجية المشتغلين الذكر لذة المحبين

قال

قال ذو النون المصري رايت في البادية غلاما تارة يغيب وتارة يلوح وشخص مستور عني فقلت له يا صاحب الفلق لم لا تظهر حتى اراك فظهر فاذا هي بامراة وهي تقول يا ذا النون ما شغلك وما تريد قلت اني احب الصالحين فقالت لو احببت الله لما احببت سواه قلت لها اني احبهم تقربا اليه فقالت لا فرق بينك وبين عبدة الاصنام انهم قالوا ما نعبدهم الا ليقربونا الى الله زلفى فتعجبت من كلامها ة

قال هرم ابن حيان اتيت اويس القرني فقال لي ما جاء بك فقلت جئت لانس بك فقال اويس ما كنت ارى احدا يعرف ربه فيانس بغيره ة

قال بعض العارفين ان الشيطان قاسم اباك وامك انه لهما لمن الناصحين وقد رايت ما فعل بهما واما انت فقد اقسم على غوايتك كما قال الله تعالى حكاية عنه فبعزتك لاغوينهم اجمعين فماذا ترى يصنع بك فشمر عن ساق الحذر منه ومن كيده ومكره وخديعته ة

قال بعض العارفين لم يتزين القلب بشيء افضل من علم العبد بان الله تعالى شاهده حيث كان ة

قال الحسن ان فلانا جمع مالا فقال فهل جمع لذلك عمرا قالوا لا قال فما يصنع الموتى بالاموال ة

من كلام بعض الحكماء من اعطى اخاه المال فقد اعطاه علمه ونصيحته فقد وهب له نفسه ة

قال بعض العارفين الناس يبكون على العاقبة وانا ابكي على السابقة قال الله تعالى ان الذين سبقت لهم الحسنى الخ اي سبقت لهم العناية في الابتداء وجبت لهم الولاية في الانتهاء ة

سئل بعض اصحاب ابي ذر ابن اره عنه قالت خرج فقيل هو متى يرجع قالت من يعلم متى يرجع من روحه بيد غيره ولا يملك لنفسه شيئا ة

قال بعض العارفين اذا كان ابونا آدم عليه السلام بعدما قيل له اسكن انت وزوجك الجنة لما صدر منه ذنب واحد امر بالخروج من الجنة فكيف نرجوا نحن دخولها مع ما نحن مقيمون عليه من الذنوب المتتابعة والخطايا المتوالية

وقد نظم هذا المضمون الشيخ البهائي بالفارسية هكذا

جد تو آدم بهشتش جاي بود | قدسيان كردند بهر او سجود
يك گنه چون كرد گفتندش تمام | مذنبي مذنب برو بيرون خرام
تو طمع داري كه با چندين گناه | داخل جنت شوي اي روسياه

روي ان بعض الصالحين راى في منامه استاذه فسال اي الحسرة اعظم قال حسرة الغافلين ة

من كلام يحيى بن معاذ الرازي مضت الايام وبقيت الآثام والناس نيام ياكلون كما تاكل الانعام والله عزيز ذو انتقام ة

قيل ان يحيى بن [illegible] تصدق على [illegible] [illegible]

قال بعض العارفين [illegible]

[illegible]

قيل لما جمعوا اخوة يوسف وذهبوا به وعلموا
انه قد غاب عن عين ابيه وضعوه على الارض ولطموه [illegible]
فاراد شمعون ان يقتله فتعلق بذيل رديل فطرده وضربه وكذلك
جميع اخوته فضحك عند ذلك يوسف فقال له يهودا ويحك يا هذا اليس هذا
مكان الضحك فقال يوسف بيني وبين الله سر قال تاملت فيكم وفي قوتكم وشدتكم

قال ذو النون المصري [illegible]

قال اصحاب [illegible]

فقلت في نفسي ما يفعل العدو بي ومن يقدر علي ولي مثل هولاء الاخوة فالآن سلطكم الله علي
من شوم تلك الفكرة حتى لا يتوكل العبد الا الى مولاه فلما قال ذلك وقعت الرحمة في قلب يهودا فقال
ادخل تحت ذيلي لا احفظك فقال اليهود فانك رجعت عن عهدنا فقال لهم الرجوع عن كل امر ليس لله تعالى فيه رضى فهو
اولى من الوقوف عليه ان اردتم قتله فاقتلوني قبله فلما سمعوا ذلك منه القوه في غيابة الجب ة

قال بعض الحكماء بطن الارض مملو من الحشرات وقلب الانسان مملو من الغفلات ة

قيل لبعض الفضلاء كيف تاب سبحانه على آدم عليه السلام ولم يتب على ابليس مع اشتراكهما في المخالفة فقال لان ابليس
اسند الاغواء والاضلال الى الله تعالى بقوله اغويتني وآدم اسند الغواية الى نفسه فقال ربنا ظلمنا انفسنا وان لم
تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين

قال

قال بعض الحكماء ان الله تعالى وضع كل شي قيمة في شي لا قيمة له كالدر في الصدف والمسك في سرة الغزال والقز في
الدود والعسل في النحل والذهب والفضة في الصخرة والايمان في القلب فالعطار ينظر في المسك لا الى الغزال وصاحب
القز ينظر الى القز لا الى الدود والغواص ينظر الى الدر لا الى الصدف وصاحب النحل ينظر الى العسل لا الى النحل والرب جل جلاله
ينظر الى الايمان لا الى القلب ة

راى رجل الشبلي في المنام فسأله ما فعل الله بك فقال ناقشني حتى ايست فلما راى ياسي تغمدني برحمته وراى احد بعض اصحاب
الحال في المنام فسأله عن حاله وانشد حاسبونا فدققوا ثم منوا فاعتقوا كذا شيمة الملوك بالمماليك يرفقوا وراى بعض
الصالحين بعض السالكين في المنام فسأله عن حاله فانشد رسم است بتان سيمتن را كازرده دلان خويشتن را
اول بجفا بيازمايند وانگه زدر وفا درآيند راى بعض الصالحين ابا سهل الزجاجي في المنام على هيئة حسنة
وكان يقول من وعيد الابد فقال له كيف حالك فقال وجدنا الامر اسهل مما توهمناه ولله در الشيخ العارف شيخ ابو سعيد
ابو الخير حيث يقول گويند بحشر گفتگو خواهد بود وان يار عزيز تندخو خواهد بود از خير محض جز نکو ناید
خوش باش که عاقبت نکو خواهد بود

[illegible]

وقال الشيخ العارف عبد الله الانصاري [illegible]

[illegible]

باذا ... بگردند برآوردن ... زنده بودن از آنکه قیام ... نیز روان ... بوده ...

الدم خلط حار رطب سیال یستحیل الیه الکیلوس اولاً والمنی دم لطیف ابیض غلیظ لزج مستعد للتولید المثانه بین العانه والدبر یجمع البول فیها

الشخص والشبح والظل والسواد والجسمان والجثمان کالبد تن الروح والنفس والمهجه جان الصعداء نفس دراز

اذن گوش انف بینی اهاب پوست اکحل رگیست در دل اصبع انگشت ابط زیر بغل است دبر ابهام انگشت بزرگ
ارب عضو انثیین خصیه ابزه بزر آرنج الیه گوشت نشستگاه احلیل عورت مرد برثن پنجه بنصر انگشت چهارم
بشره پوست بال دل بدن تن ترقوه چنبره گردن جمجمه کاسه سر جناح دست جبهه پیشانی جنب پهلو جنان دل
جید گردن جبین پیشانی جسد تن جوف شکم و درون چیزی جسم تن حلق گلو حنک زنخدان و زنخ حاجب ابرو
حشا دل و روده حدقه چشم حنجره گلو حلقوم نای گلو رحم زهدان غضروف خنصر انگشت کوچک خاصره تهیگاه
خرطوم بینی خصیه خایه خلد دل خیشوم اندرون بینی دماغ مغز سر دبر پشت دمع آب چشم ذقن چانه زوم زمه گوش
رقبه گردن راس سر رکبه زانو ریش رجل پای ردف کفل و میان سرین روح جان روع دل زند بند دست
زنخ چانه زب عورت مرد شفه لب شعر مو شارب موی پشت لب شیخ سواد الانسان شریان رگی که در حرکت باشد
شدق کنج دهن شواه پوست سر صدر سینه صدع شقیقه صلعه صلب پشت صماخ پرده گوش ضرس دندان
ضلع استخوان پهلو ضفیره ضرع ضمیر اندرون دل ساعد بازو سبابه انگشت شهادت ساق بند پا بیرون پا
ظهر پشت ظفر ناخن طحال عین چشم عنق گردن عضد بازو عانه زهار عرنین بینی عظم استخوان عقب پاشنه
عنه عنفقه غلصمه غضروف استخوان پهلو آویخته عجز کفل و سرین عرق رگ عاتق عبره اشک چشم
قلب دل قدم پای قفا پس گردن قوه دست قضیب قیفال قصاص موی پیش سر سمع گوش سن دندان
سم سوراخ سبلت بروت قصبه پای بینی فم دهان فک چانه فواد دل فرق سر فخذ ران فلذه پاره جگر
فرج عورت مرد و زن فروه پوست سر فود گیسوی سر فقره مهره پشت کتف شانه کعب برآمدگی پشت کف دست
کبد جگر کالبد بدن کلیه گرده لسان زبان لحیه ریش لهجه زبان لثه گوشت بن دندان لوح لغانق زبان
لحاظ گوشه چشم نظر چشم ناصیه موی پیشانی نفس جان نغنوع ناب نبا نقی مغز سر هیئه

هامه میان سر هیف لاغری شکم هدب مژه چشم هیقب پفنج شکم قحف کمبر استخوان زبر بالای دماغ قرن گیسوی سر
قصاص رستنگاه موی سر معده جای طعام در شکم معصم جای دست برنجن از دست مثانه مجرای بول مرفق آرنج مسک پی
مقله چشم مارن نرمه بینی مقول زبان مخ مغز سر مراره زهره مهجه جان منخر سوراخ بینی محیا روی وجه روی
ورک کفل و سرین ورید رگ گردن وسطی انگشت میانه وجنه وتین ید دست یمین دست راست یسار دست چپ
احشا قوای باطن امعا روده‌ها جوانح الجوانح الاضلاع التی جنب الترائب ذی عظام الصدر اصابع انگشتان و بنان
سرانگشتان جوارح جوارح الانسان اعضانه التی یکسب اسنان دندانها ترائب استخوانهای سینه نواصی موی پیشانی
اقدام پایها اسارير پرده گردن شراسیف استخوانهای قرقفه مسارب انامل سرانگشتان عضلات جمع امله
ثنایا دندانهای بالا اعصاب جمع عصب تراقی چنبرهای گردن جباه جمع جبهه حوایا روده‌ها اراب جمع ارب
وهو العضو اعضا جمع عضو اوداج رگهای باریک گردن اشباح جمع شبح کالبد اشخاص جمع شخص یعنی کالبد
اوهام جمع وهم اضراس جمع ضرس شراین و شریانات رگهای جهنده جمع شریان

مبدوب
بیا زین اوراق آنکون
بابت آید جز زدنها و انا موسیون
آنچه انا جیستا ... پیکش و ببیم
کر نشنید این بابک ... ان الکون
نابون الحامدون العابدون ...
زدیان ... از دل ... المعارج ...
یصعد الروح الیه والملائکه ... یعرجون
بکر از نشید زدی ... جنح ... خیال
با ز نشید ... ان ... الیه ... جنون
ماحر سمراح ... بیش ... و ...
نا ز نشید ... ولا الا الصابرون
لا تلقیها ... من ... تلیم
بکر از ... الغالبون
حون کره ... بنه کر ... الغالبون
با ز خنده ... از ... الحق ... یعلمون
دل ... ان اسرار ... الطاهرون
کر زمره ... و جا ... الصادقون
اندر آنا ... هو الغفران
کرد فضیب ... نظر ... القاهرون
و ... نیک ... ... العارفون
کر ... نغمه ... و ... طلوع ... حیوان ... ع ... ی
کر دونی ... ان ... الساجدون
سر ان دوجون ان ... الصابرون
چشم ... سوز ... و ... ایمان ... باحیون
جون ... از ... رخ ... ان ... ل ... رخ
جون ... ع ... رخ ... المومنون
جون ... ب ... اردم ... ب
نا ... و ... ناخ ... تا ... ف ...
... ان ... باغ ... ان ... ع ...
... ان ... باغ ... الباب ... یسو ... حون

اذا اردت ان تعلم ان فيك خيرا فانظر الى قلبك فان كان يحب اهل طاعة الله ويبغض اهل معصيته ففيك خير والله يحبك
واذا كان تبغض اهل طاعة الله وتحب اهل معصيته فليس فيك خير والله ايضا اذا اراد احدكم ان لا يسئل ربه شيئا فلييأس
من الناس كلهم ولا يكون له رجاء الا عند الله فاذا علم الله عز وجل ذلك من قلبه لم يسئل الله شيئا الا اعطاه ايضا اذا
هممت بالشيء انوا اراده بخير فبادر فانك لا تدري ما يحدث ايضا اذا اردت شيئا من الخير فلا تؤخره ايضا اذا الهم
احدكم الدعاء عند البلاء فاعلموا ان البلاء قصير ايضا اذا دعوت تظن ان حاجتك بالباب ايضا اذا رق قلب
احدكم فليدع فان القلب لا يرق حتى يخلص ايضا اذا اردت ان تدعوا فمجد الله عز وجل واحمده وسبحه وهلله واثن عليه
وصل على النبي محمد صلى الله عليه وآله ثم سل تعط ايضا اذا اتاكم كريم قوم فاكرموه ايضا اذا احببت رجلا فلا تمازحه ولا
تماره ايضا اذا عرض شيء من امر الآخرة فابدا به واذا عرض شيء من امر الدنيا فتانه حتى تصيب رشدك فيه ايضا اذا
هممت بامر فتدبر عاقبته وان يك رشدا فاتبعه وان يك غيا فدعه ايضا اذا قهقهت فقل حين تفرغ اللهم لا تمقتني
ايضا اذا كان ثلثة في بيت فلا يتناجي اثنان دون صاحبهما فان ذلك مما يغمه ايضا اذا احببت رجلا فاخبره بذلك
فانه اثبت للمودة بينكما / اذا لم يكن ما تريد فارد ما يكون ة اذا غضبت فاسكت ايضا اذا ظننت فلا تحقق ة
ايضا اذا تطيرت فامض ة ايضا اذا حسدت فلا تبغ ة اذا لم يكن حليما فتحلم / اذا هم احدكم بخير فلا يؤخره / ايضا
اذا اصبحت فلا تحدث نفسك بالمساء / واذا امسيت فلا تحدث نفسك بالصباح اذا غضب احدكم فليتوضأ عند
الغضب فان الغضب من النار / اذا رايت الفقر مقبلا فقل مرحبا بشعار الصالحين واذا رايت الغنا مقبلا فقل ذنب
عجلت عقوبته / اذا دعا احدكم فليعم فانه اوجب للدعاء / اذا طلبت العزة فاطلبها في الطاعة / وان طلبت الغنا
فاطلب في القناعة / اذا انت صليت فصل صلوة مودع للدنيا كانك لا ترجع اليها اذا اردت ان تتصدق بشيء
قبل الجمعة فاخره يوم الجمعة ة اذا طرقكم سائل ذكر بالليل فلا تردوه ة اذا دخلت بيتا لا احد فيها فقل السلام
علينا وعلى عباد الله الصالحين والسلام على اهل البيت / اذا التقيتم فتلاقوا بالتسليم والتصافح / واذا تفرقتم
فتفرقوا بالاستغفار / اذا دعيتم الى الجنائز فاسرعوا / واذا دعيتم الى العرائس فابطئوا / اذا حدثتم فلا تكذبوا /
واذا وعدتم فلا تخلفوا / واذا ائتمنتم فلا تخونوا / اذا رايتم اهل البلاء فاحمدوا الله ولا تسمعوهم فان ذلك يحزنهم /
اذا بلغكم عن رجل حسن حال فانظروا في حسن عقله فانما يجازي بعقله / اذا رايتم الرجل كثير الصلوة كثير الصيام

فلا تباهوا

فلا تباهوا به حتى تنظروا كيف عقله / اذا اردت ان تنظر الى رجل من اهل النار فانظر الى رجل جالس وحوله قوم قائمون اذا وعدتم
الصغار فاوفوا لهم فانهم يرون انكم انتم الذين ترزقونهم ة

من امير المؤمنين
يا [illegible] نفسك مشغول من الدنيا [illegible]
[illegible] ان النفس [illegible]
زنده كردن [illegible]
مرده كردن [illegible]
[illegible] عشق [illegible]
[illegible] عشق [illegible] ديوانه باشد

ان نفسك ان [illegible]
ان نفسك ان [illegible] فاحتش
فمن وان نفسك [illegible]
ان الظلم [illegible]
ان لا يكون [illegible]
والآخرة فاقطع طمعك [illegible]
ان قدرت على ان لا تعرف [illegible]
ما يكفيك [illegible]
فلا تاكل رزق [illegible] وان كنت ما جور [illegible]
القضاء وانت [illegible]

وان كانت الارزاق [illegible]
[illegible] الحرص [illegible]
وان كانت الاشياء [illegible]
[illegible]
وان كانت الدنيا [illegible]
[illegible]
وان كانت الاجساد للموت [illegible]
[illegible] في الله بالسيف افضل
وان كانت الاموال [illegible]
[illegible]

فان كنت [illegible]
[illegible] الذي [illegible]
فمن [illegible]
ومن [illegible] الذي كان [illegible]
الا انما الانسان [illegible]
[illegible]
اذا [illegible] الانام
[illegible]

لقد فاقوا الملا والوا المرة — عيون قلوبهم بالجود ما موا

[illegible]

حيوة ثم موت ثم بعث — وذلك يا اخا احوال عظام

الدهر يا دنيا ومن يعرفك — العيب عن يرى بالدنيا وما فيها

ثم اشتري [illegible] — تبت يدا [illegible]

وما لب المال في الدنيا بحيد — ولم يحيف جمع المال وقتها

كدورة القبر [illegible] — تعقبه والذي [illegible]

بعيب الناس [illegible] — وما لم [illegible]

نعيب زماننا والعيب فينا — وما لزماننا عيب سوانا

وان الذئب يترك لحم ذئب — ويأكل بعضنا بعضا عيانا

وما ذنب [illegible] — [illegible]

يموت الفتى [illegible] النفس ان قل ماله — ويبقى [illegible] النفس وهو ذليل

وما اكثر الاخوان حين تعدهم — ولكنهم في النائبات قليل

[illegible] — [illegible]

لو كان يرى العلم [illegible] — ما كان يبقى في البرية جاهل

احمد والاكسل والاكل [illegible] — [illegible]

انما الناس كالحديد [illegible] — انما [illegible]

كل يوم [illegible] — ام حديد [illegible]

كل يوم [illegible] — [illegible]

انما الخمر [illegible] — وحياة [illegible]

اذا [illegible] — وكان [illegible]

فخالف [illegible] — [illegible]

ما [illegible] — اذا [illegible]

الا انما [illegible] — [illegible]

لحياتي معاذ — [illegible]

[illegible] — فلا دنيا [illegible]

فطوبى للعبد [illegible] — [illegible]

مضى امس [illegible] — وخلفت [illegible]

فان كنت بالامس [illegible] — فتيد باحسان [illegible]

ولابح

ولا تبع فضل الخير [illegible] — فعل [illegible]

اذا [illegible] — [illegible]

فمن قبل ان [illegible] — فان [illegible]

والا [illegible] — [illegible]

[illegible] — ولكن [illegible]

[illegible] — كان [illegible]

[illegible] — لكل [illegible]

اري كل ليس الدنيا وان كان [illegible] — وان نال في الدنيا [illegible]

كان [illegible] — فلا [illegible]

اري كل انسان [illegible] — ويعمى عن العيب الذي هو فيه

ولا خير [illegible] — ويبدو [illegible]

[illegible] — [illegible]

ليكن [illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible]

كيلا [illegible] — [illegible]

[illegible] ابو [illegible] — ابو الحسن [illegible]

[illegible] — لعل [illegible]

ولا [illegible] — [illegible]

ايضا

اذا كنت في نعمة فارعها — فان المعاصي تزيل النعم

وداوم عليها بشكر الاله — فان الاله سريع النقم

اذا [illegible] — [illegible]

ايضا

دواؤك فيك وما تشعر — وداؤك منك وما تبصر

وانت الكتاب المبين الذي — باحرفه يظهر المضمر

وتزعم انك جرم صغير — وفيك انطوى العالم الاكبر

[illegible] — فكر [illegible]

وانت الوجود ونفس الوجود
سواك بموجود لا يجد

ايضا

ارى العلم في وجع وذل وفتنة
وبعده عن الاباء والابناء والوطن

ولو كان كسب العلم اسهل كلفة
لما كان ذو جهل على الارض في الزمن

ايضا

اذا عقد القضاء عليك امرا
فليس يحله غير القضاء

فما لك قد اقمت بدار ذل
وارض الله واسعة الفضاء

ايضا

تغرب عن الاوطان في طلب العلى
وسافر ففي الاسفار خمس فوائد

تفرج هم واكتساب معيشة
وعلم واداب وصحبة ماجد

ايضا

شكوت الى وكيع سوء حفظي
فاوصاني الى ترك المعاصي

فان العلم فضل من اله
وفضل الله لا يؤتى لعاصي

ايضا

وما الدين دون العلم الا كمثل
وما العيش دون المال الا التذلل

فكن عالما بالعلم والمال حاميا
ودونهما الانسان الا على وارذل

ايضا

ملوك الارض ارباب الرعايا
ونحن عبيد خلاق البرايا

اذا افتخروا بديباج وخز
فخرنا بالشروح وبالعطايا

الفنا الخبز مع ملح الجريش
اذا اكلوا الحلاوة والقلايا

وان يكن من اصولهم اباء
شكنا فالاب جد والام والام ام

ايضا

الناس من جهة التمثال اكفاء
ابوهم ادم والام حواء

فان يكن لهم في اصلهم شرف
يفاخرون به فالطين والماء

ما الفخر الا لاهل العلم انهم
على الهدى لمن استهدى ادلاء

وقيمة المرء ما قد كان يحسنه
والجاهلون لاهل العلم اعداء

وان نسبت [illegible] منزروع نسب
فان نسبتنا جود وعلياء

وانما امهات الناس اوعية
مستودعات وللاحساب اباء

ايضا

مضى العمر والايام والدهر بالفتى
وباء بذنب الموت والغد قابل

سرورك في الدنيا غرور وغفلة
وعيشك في الدنيا محال وباطل

ازود من الدنيا فانك راحل
وبادر فان الموت لا شك نازل

الا انما الدنيا كمنزل راكب
اناخ عشيا وهو في الصبح راحل

فيا حسرة ضاع في الجهل عمره
وليس له شيء من العلم حاصل

ايضا

لما شغل من الدنيا بحاصل
فليس له فيه الا شقاوة وتعب

واقنع اذا لم تنل شيئا بما تجد
واحزن على صالح الاعمال مجتهدا

ايضا

الا يا ساكن القصر المعلى
ستدفن عن قريب في التراب

ولك ان تبادر كل يوم
لدوا للموت وابنوا للخراب

ومن يرجو من الدنيا وفاء
كمن يرجو شرابا من سراب

ايضا

يمشي المرء في الصيف اذا
فاذا جاء الشتاء انكره

وهو لا يرضى بحال واحد
قتل الانسان ما اكفره

في القناعة

عزيز النفس من لزم القناعة
ولم يكشف لمخلوق قناعه

افادتني القناعة كل عز
وهل عز اعز من القناعة

فصير راس مالك راس مال
وصير بعدها التقوى بضاعة

علو المرء بالهمم العوالي
وعز المرء في السهر الليالي

ومن رام العلى من غير كد
اضاع العمر في طلب المحال

ايضا

وذو الجهل قبل الموت ميت لاهله
واجسامهم قبل القبور قبور

فكل امرء لم يحي بالعلم ميت
وليس له حتى النشور نشور

في وصف الاقارب

اذا قارب الاقارب في اذى
فلا تفرح بهم اوجال

فلم ترهم يكون الغم منه
ولم يخل غافلا عن الاحسان غافل

في العلم

اخ العلم حي خالد بعد موته
واوصاله تحت التراب رميم

وذو الجهل ميت وهو ماش على الثرى
يظن من الاحياء وهو عديم

في الموت

جرى القدر في الموت حتى اذا
ابرر بنا وكل زائد دارد

يقول تخلص النفوس من الاذى
وبه من الدار الفنا في الشرف

في الرزق

سل الرزق الذي للطالب
مثل الظل الذي يمشي معك

انت لا تدركه متبعا
واذا وليت عنه تبعك

في الصبر

الصبر احمد والدنيا مفجعة
من ذا الذي لم يذق من عيشه رنقا

اذا صفى لك من مسرورها طرف
اهدى لك الدهر من مكروهها طرفا

يا خادم الجسم كم تسعى لخدمته
وتطلب الربح فيما فيه خسران

عليك بالنفس فاستكمل فضائلها
فانت بالنفس لا بالجسم انسان

في العلم

العلم للرحمن جل جلاله
وسواه في جهلاته يتغمغم

بالقرب بالعموم وانا
سيحي لعلم انه لا تعلم

ايضا
نهاية اقدام العقول عقال
وغاية سعي العالمين ضلال

ولم نستفد من بحثنا طول عمرنا
سوى ان جمعنا فيه قيل وقال

وارواحنا في وحشة من جسومنا
وحاصل دنيانا اذى ووبال

ايضا
العلم زين وجمال مقتبس
صاحبه مكرم حيث جلس

لا تبتغي النطق والعلم الجرس
شتان ما بين الحمار والفرس

لجنيد البغدادي

سكوتي كلام والكلام سكوت
ولا طمع اني بجادوا موت

وليس دوي بجور ويكسر داوي
ولا الفؤاد دابا بجو ويكن موت

ولا لاد والحب
كن ابن من شئت واكتسب ادبا
يغنيك مضمونه عن النسب

ان الفتى من يقول ها انا ذا
ليس الفتى من يقول كان ابي

وداد عدو دا داد لا انداده
فان مداراة العدى ليس تنفع

فانك لو داريت ما من عقربا
اذا امكنت يوما من الدهر يلسع

والصبر
اذا رايت من الايام منجزة
للصبر عاقبة محمودة الاثر

وقل من جد في امر يطالبه
فاستصحب الصبر الا فاز بالظفر

انت سلاك اذا اسكنه
واذا انتقته فانا لك

كن رجل الى بعض اخلانه
يخبري انما يعلم ان المصيبة واحدة

ان صبرت ومصابي ان لم تصبر وقد
مضى سلف لكونوا عليهم البكاء وبكى خلف

غزو الهم القراء فلا البكاء يرد الباكي
وما القراء يطيب بعين الصبر

فلما قبلتهم لا يخوض فان الصبر
ارجعها بالتقنع لك والسلم

قال لقمان
كان الناس يرادون بالافعال
فصاروا يرادون بالافعال

سئل بعض ان المحبين رجلا والح في السؤال فلم يجبه حتى ثنيا فقال
اين الذين كانوا يؤثرون على انفسهم فقال ذهبوا مع الذين لا يسئلون
الناس الحافا

قيل صحب الحجاج ذات يوم فلما اراد ان يتغدى قال اطلبوا الي
من يتغدى معي فاذا باعرابي فاتوه فقال ادعا يا من هو اكرم منك
ثم قال يا اعرابي فقال الحجاج ومن هو قال
دعاني

ابكى

يبكت قال
الا الصوم وهيبكر ان اليوم الحار فقال
الصوم اليوم اجريته قال فاطر اليوم وصم غدا
صمت ليوم ان ابيض غدا فقال ليس ذلك اليه فقال تكلف ان لي
قال انضمن ان اعيش غدا فقال لا الملك ذلك فقال انعطل زنوبة قال ان
عاجلا باجل لا تملكه قال الحجاج سلع اضعافا لك قال ابعرابي لا اجدك لقدر على
امكث لك قال وقد علي شيئا فقال لا املك قال الحجاج تعرض ان رجلا مدعو يجلبه وجد
الدنيا والاخرة فقال الحجاج مادام ابيض مثل اليوم قال بعض الثقاة من الخلق كرما قال لا قال اجزيني
فقال ياعبد الله اجزيني فوجدني لا فقال لا قال احزيني في النفر ومنذ بهم فقال الحط في الادن للرجى
عند الامانة فوجدني شيئا فقال لا فقال لا اعجل احد ان يعد احدا ولم يخبره
من نفسي لي على ثقتين ومنه على تلك قيل لاعرابي كان يطيل الركوب والقوم يجدون ما لك لا تخوض مع القوم قال
خرج رجل من عند سلطان فقيل له ما صنع الامير فقال يعفو ان الناس
قيل الا يعاد كان ان النفس الامارة بالسوء والاخ الصالح يامرك بالخير قبل ذا رجل اخر في الفيل لبكله فقال ليس معا احد
والحظ في اللسان لغيره من كلام العرفاء الاخ الصالح خير من نفسك لان النفس كان يقول لوما لا صحابه لو انا جربت دخول الجنة ومن صلوة
والاخوان ثم آمن من بعض اصحاب الحال اذ كان مشغول بحق ابيه يا ابن ذلك من بوله كان بعض اهل الكمال يقول
معتقص فالف وتقيم واحلامهم في الجنة مشغول بالحق وذكرهم من بنتاني عن ربه قال بعض العباد موجب لولا
سلوة ركعتين قيل له وكيف ذلك قال لان في الدنيا مقبلا اشغل وحشة الاخرة وبذكره وان غبت لم يعيا بونا قال بعض الحكماء
رايت الليل مقبلا وقال ما نفع بما قال الجالس فيها لا يود وان غفلت عن الاشياء احرص الى ابناء فسبحان الله اللطيف الخبير
المغاير فرايت العنكبوت واحرص الاشياء الذباب فقيل الله تعالى رزق اقنع الحكماء لابنه وبعيظ يا بني ليكن عطلك دون دينك
اقنع الاشياء لا تطلب من الكريم يسيرا فيكون عنده صغيرا قال بعض الحكماء بني اقيل من المغيرة من ابن جرح قال
بعض الحكماء ذلك دون فعلك ولباسك دون قدرك قيل لبعض الحاجبين ولقد قيل اليم من تحلون فقالوا حين
من هذه القافلة اثار له قيل ما ذا قلت لهم قال قلت لهم مني ترحلون فقال
نقدمون لقي سلطان على حاجة في الصحراء بيتع العاقف فقال
لو عرفت الملوك لم يمنع الا الاكل العالف فلم احج
دا كابر العارف الكلب ان السلطان

قيل لبعضهم كيف ترى الدنيا فقال شغلتني توقع بلائها عن الفرح برخائها

شكى رجل الى بعض الزهاد كثرة عياله فقال له الزاهد انظر من كان منهم ليس رزقه على الله فحوله الى منزلي ة

قال ابو حنيفة لمؤمن الطاق مات امامك يعني جعفر الصادق عليه السلام فقال له مؤمن الطاق لكن امامك من المنظرين

الى يوم الوقت المعلوم فضحك المهدي وامر لمؤمن الطاق بعشرة الآف درهم ة

عن بعض العلماء انه [...] الرشيد
قال انا اخاف من النساء ما لا اخاف من الشيطان لانه تعالى يقول ان كيد
الشيطان كان ضعيفا ويقول في النساء ان كيدكن عظيم ة
قال بعض الحكماء لبنيه لا تعادوا احدا وان ظننتم انه لا يضركم ولا تزهدوا في صداقة احد وان
ظننتم انه لا ينفعكم فانكم لا تدرون متى تخافون عداوة العدو ولا متى ترجون صداقة الصديق ة
الدليل على ان ما بيدك ليس لك انه كان قبلك لغيرك ة راى حكيم رجلا ورث من ابيه ضياعا فاتلفها في مدة يسيرة
فقال الارضون تبلع الرجال وهذا الفتى تبلع الارضين ة قال فيلسوف كان الآنية يمتحن باطنها فيعرف صحيحها ومكسورها وكذلك الانسان
يعرف حاله بمنطقه ة قيل لعارف خذ حظك من الدنيا فانك فان فقال الآن وجب ان لا اخذ حظي منها ة كان عمر بن عبد العزيز واقفا مع سليمان بن عبد الملك
ايام خلافة سليمان فتأوه فقال له عمر هذا [...] وضع يده على صدره [...] فقال له بعض اصحابه لو ادخرتها لعيالك فقال ادخرها لنفسي [...]
عن رفقه وعفى عن قدرته والصفح عن قوته ة اراد بعض العباد بيع ضيعة [...] فقال الحسن البصري لرجل حضر جنازة اتراه لو رجع الى الدنيا لعمل صالحا فقال نعم قال
ادخرها لنفسي عند الله وادخر الله تعالى للعيال ة قيل لاعرابي ان الله تعالى محاسبك غدا فقال اذا الكريم اذا حاسب تفضل ة
سمعنا خفت فارت ة قال رجل ليوسف على نبينا وعليه السلام اني لاحبك فقال وهل اوتيت الا من الحب
فاحبني ابي والقيت في الجب واحبتني امرأة العزيز فلبثت في السجن بضع سنين ة

لما مات جالينوس وجد في جيبه رقعة فيها مكتوب ما اكلته فلجسمك وما تصدقته فلروحك وما خلفته فلغيرك والمحسن حي وان مات
والمسيء ميت وان بقي والقناعة تستر الخلة والتدبير يكثر القليل وليس لابن آدم انفع من التوكل على الله سبحانه ة
الكاهنة

راى بعضهم الشبلي في المنام فسأله ما فعل الله بك فقال ناقشني حتى يئست فلما راى يأسي تغمدني برحمته ة

عاد رجل بعض العارفين فوجده مبتلى بامراض عديدة والآم شديدة فقال له وهو يسليه يا هذا من لم يصبر على البلاء فليس بصادق في

في دعوى المحبة فقال العارف ليس كما قلت من لم يجد لذة في البلاء فليس صادقا في دعوى المحبة ة

قال افلاطون الدليل على ضعف الانسان انه ربما اتاه الخير من حيث لا يحتسب والشر من حيث لا يرتقب ة

صام بعض العباد اربعين سنة لم يعلم به احد من الاباعد والاقارب كان ياخذ غداءه فيتصدق به في الطريق فيظن اهله

انه اكل في السوق ويظن اهل السوق انه اكل في البيت ة

من كلام بعض الحكماء لا تستصغروا شيئا من المعروف ان قدرتم على اصطناعه انتظارا لما هو اكثر منه فان اليسير في حال الحاجة

انفع لاهله من درك الكثير في حال الفاقة ة كان ابو الدرداء يقول ثلث اضحكتني وثلث

ابكتني حتى ابكتني فاما الثلث التي اضحكتني فمؤمل والموت يطلبه وغافل ليس بمغفول عنه وضاحك ملأ فيه ولا يدري اساخط

عليه ربه ام راض واما التي ابكتني ففراق الاحبة محمد النبي صلى الله عليه وآله واصحابه وهول المطلع ووقوفي بين يدي الله تعالى

لا ادري الى اين يؤمر بي الى الجنة ام الى النار ة

بسم الله الرحمن الرحيم

سئل ابو ذرجمهر في نكبته عن حاله فقال عولت على اربعة اشياء فهونت علي ما انا فيه اولها اني قلت القضاء والقدر

لا بد من جريانهما والثاني اني قلت ان لم اصبر فما اصنع والثالث قلت يحتمل ان يكون اشد من هذا والرابع قلت لعل الفرج

قريب وانا لا ادري ة قال حكيم لرجل افتخر عليه بنسبه

اليك انتهى شرف قومك ومني ابتدأ شرف قومي فانا فخر قومي وانت عار قومك ة

كتب حكيم الى اخ له يا اخي اياك واخوان الذين يكرمونك بالزيارة يومك وانك لا تنال الدنيا والآخرة الا بيومك فاذا

ذهب يومك فقد خسرت الدنيا والآخرة ة

قيل لبعض الملوك هل بقي من حاجة ما تتم الا بك
فقال لم يبق لي من حاجة قال بلى ان لا ارى نفسي
ولا دارك ة
استعان رجل فرحمه من فتى فقال
ليس عندي لك حق الدرهم
فقال الفضيل ان كنت صادقا
كنت اقد وان كنت
كاذبا فمقتك الله ة

ويحكى عن مملوك انه افتخر عليه بعض رؤساء زمانه فقال له ان افتخرت علي بفرسك فالحسن للفرس لا لك وان افتخرت بلباسك فالحسن لها دونك وان افتخرت بآبائك فالفضل كان فيهم لا فيك فاذا كان الفضائل والمحاسن خارجة عنك فانت من ة

قيل حبس الشبلي فدخل عليه جماعة فقال الشبلي من انتم قالوا احباؤك جئناك زائرين فاخذ الحجارة ورمي عليهم وقال لو كنتم احبائي لصبرتم على بلائي ة نقل ان الاسكندر ارسل رجلا الى طلب حكيم من حكماء يونان فقال للرسول قل له ان الذي منعك من المصير الينا هو الذي منعنا من المصير اليك منعك استغناؤك عنا بسلطانك ومنعني استغنائي عنك بقناعتي والسلام ة

قال هرون الرشيد للفضيل ابن العياض ما اشد زهدك فقال انت ازهد مني لاني زهدت الدنيا وهي فان لا يبقى فانت زهدت الآخرة وهي باق لا يفنى

قال رجل لابراهيم ابن ادهم لو كان الناس كلهم مثلك لخربت الدنيا فقال ابراهيم له لو كان الناس كلهم مثلك لخربت الآخرة ة

قيل لرجل وعليه جبة صوف لم لبست هذه الجبة فسكت فقيل له لم لا تجيب فقال ان قلت زهدا فمدحت نفسي وان قلت فقرا فاذم ربي قيل لسلمان رضي الله عنه لم لا تلبس ثوبا جديدا فقال انما انا عبد فاذا اعتقت يوما لبست واشار بيده الى العتق في الآخرة ة

قيل ارسل عثمان مع عبد له كيسا من الدراهم الى ابي ذر رضي الله عنه وقال له ان قبل ذلك فانت حر فاتى الغلام بالكيس الى ابو ذر والح عليه في قبوله فلم يقبل فقال له اقبل فان فيه عتقي فقال نعم ولكن فيه رقي

كتب شخص الى رجل تخلى للعبادة وانقطع عن الناس بلغني انك اعتزلت الخلق وتفرغت للعبادة فما سبب معاشك فكتب اليه يا احمق بلغك اني منقطع عن الله سبحانه وتسالني عن المعاش ة

قال محبوب لعاشقه لما اكثر النظر اليه وكان في يد المحبوب سواك من شجر الاراك اي شيء تريد مني فقال العاشق اريد اراك فناوله الحبيب المسواك فقال العاشق لا اريد سواك ة قال رجل لو كنت تاجرا لما اخترت على تجارة العطر تجارة فاني فاتني ريحه لم تفتني ريحه ة وقع بين شيعي وسني اختلاف في مذهب بحضرة ابن الجوزي فكل منهما ادعى انه منها فلما كثر التشاجر بينهما جاءا عنده وسال واحد منهما فقال كم الخلفاء بعد رسول الله صلى الله عليه وآله فقال ابن الجوزي اربعة اربعة فقال الشيعي اجاب بان الائمة الخلفاء اثنى عشر وقال السني اراد بتكرار اللفظ التاكيد يعني ان الخلفاء اربعة لا غير فقال الشيعي اسئل سؤالا لم يكن له طريق الى التعمية فقال ايها الشيخ من الخليفة بعد رسول الله صلى الله عليه وآله بلا فصل

فقال

فقال ابن الجوزي في الجواب من كان بنته في بيته فادعى الشيعي بانه قد اجاب بالمعتقد لان فاطمة عليها السلام بنت محمد صلى الله عليه وآله كانت في بيت علي عليه السلام وقال السني ان عائشة بنت ابي بكر كانت في بيت رسول الله صلى الله عليه وآله فافترقا ولم يطلعا على مذهبه ة قيل لبعضهم اطال الله بقاك قال لو اراد ان يطيل بقائي لما القاني تحت الفلك ة

كتب المنصور الى الصادق عليه السلام لا تغشانا كما يغشانا الناس فاجابه عليه السلام انه ليس لنا من امر الدنيا ما نخافك عليه ولا عندك من امر الآخرة شيء نرجوك له ولا انت في نعمة فنهنيك بها ولا في نقمة فنعزيك عليها فلاي شيء نغشاك فكتب اليه تصحبنا لتنصحنا فاجابه عليه السلام من يريد الدنيا لا ينصحك ومن يريد الآخرة لا يصحبك ة

قيل لابراهيم الادهم لم لا تصحب الناس قال ان صحبت الناس مثلي حسد علي وان صحبت فوقي تكبر علي فاشتغلت بما ليس في صحبته حزن ولا في انسه وحشة ولا في وصله انقطاع ة (يقرره يعني بيعلى حلوته ...) قال ابو يزيد البسطامي جمعت جميع اسباب الدنيا وربطتها بحبل القناعة ووضعتها في منجنيق الصدق ورميتها في بحر الياس فاسترحت ة

روي ان رجلا قال لبعض الاكابر وقد ساله عن شيء فقال لا واطال الله بقائك فقال ما رايت واذا احسن موقعا من هذه ة قال ابراهيم ابن ادهم لرجل اغتاب شخصا من اعدائه يا مسكين بخلت بدنياك على اصدقائك وسخوت باخرتك على اعدائك فلا انت فيما بخلت به معذورا ولا انت فيما سخوت به محمودا ة

كتب بعضهم الى اخ له اما بعد فعظ الناس بفعلك ولا تعظهم بقولك واستحي من الله بقدر قربه منك وخفه بقدر قدرته عليك ة ومن كلام بعض الاكابر اذا صارت المعاملة الى القلب استراحت الجوارح ة

وقال بعض السلف الاصدقاء هم الاعداء لانهم اذا اشتغلت عنهم حسدوك واذا احتجت اليهم منعوك واذا احتاجوا اليك ومنعتهم ذموك وان اعطيتهم احقروك ة

حكي ان اعرابيا قام بين يدي سليمان عبد الملك فقال اريد ان اكلمك بكلمات وان اكرهتها فان وراها ما تحبه قال هات فقال اجمع الخلايق على ان الاحسان خير من الاساءة وقد يكفيك رجال اختاروا الاساءة لانفسهم فابتاعوا دنياك بدينهم ورضاك بسخط ربهم وخافوك ولم يخافوا الله فيك فهم خربوا آخرتهم لسلامة دنياك فانت مسؤل عما اخرجوا فلا تصلح دنياك نفسا واخرتك فان اعظم الناس غبنا ومصيبة من باع آخرته بدنيا غيره ة

بسم الله الرحمن الرحيم

قيل لبعض العارفين كيف حالك قال ما حال من اصبح وامسى ينتظر الموت ولا يدري ما يفعل الله به ٥ وقيل لبعضهم كيف حالك
قال ما ظنك باناس ركبوا في سفينة حتى اذا توسطوا البحر انكسرت سفينتهم وتعلق كل انسان بخشبة فعلى اي حال هم قيل شديد
قال حالي اشد من حالهم وقيل لبعضهم كيف حالك قال ما حال من اصبح قريبا اجله بعيدا امله سيئا عمله ٥ سئل حكيم كيف اصبحت
فقال كيف اصبح من هو في كل يوم وليلة يرحل الى الآخرة مرحلة ولم يعلم ان منتهى سفره الى الجنة ام الى النار ٥ قيل لابراهيم ابن ادهم
كيف اصبحت فقال بخير ما لم يحمل مؤنتي غيري ٥ قال رجل لمريض كيف تجد حالك قال اجد ما لا اشتهي واشتهي ما لا اجد ٥ وقيل
لبعضهم كيف حال اخيك فلان فقال مات قال ما سبب موته قال حياته ٥ وقيل لبعضهم كيف اصبحت قال اصبحت لا كما امرني الله
ولا كما يريد الشيطان ولا كما اريد قيل كيف قال لان الله تعالى امرني ان اكون زاهدا عابدا تقيا نقيا ولست كذلك والشيطان
يريد ان اكون فاسقا مارقا لصا منافقا ولست كذلك وانا اريد ان اكون موسرا مسرورا غنيا مكفيا ولست كذلك ٥
وقيل لبعضهم كيف اصبحت قال اصبحت متحيرا الى رحمته مشتاقا الى جنته خائفا من سطوته وقيل لبعضهم كيف اصبحت قال بين نعمتين
خير منشور وشر مستور ٥ وقيل لبعضهم كيف حالك فقال شغر ابليس والدنيا والنفس والهوى كيف الخلاص وكلهم اعدائي ٥
قيل لبعض الاكابر من الصوفية كيف اصبحت فقال اصبحت آسفا على امسي كارها ليومي متهما لغدي ٥ سئل حكيم في ايام
شيخوخته فقيل له ما حالك فقال اموت قليلا قليلا ٥ تحير بعض الحكماء عند الموت فقيل ما بك قال ما ظنكم بمن يقطع
سفرا طويلا بلا زاد ويسكن قبرا موحشا بلا مونس ويقدم على حكم عدل بلا حجة ٥ قيل لاعرابي كيف حالك فقال بخير ارقع
ديني بالذنوب وارقعه بالاستغفار ٥ سئل ابو زرجمهر في نكبته عن حاله فقال عولت على اربعة اشياء قد هونت علي
ما انا فيه اولها اني قلت القضاء والقدر لا بد من جريانها والثاني اني قلت ان لم اصبر فما اصنع والثالث قلت يحتمل ان
يكون اشد من هذا والرابع قلت لعل الفرج قريب وانا لا ادري ٥ قال الحجاج لشيخ من الاعراب كيف حالك في الاكل
فقال ان اكلت ثقلت وان تركت ضعفت قال فكيف نكاحك قال اذا بذل لي عجزت واذا منعت شرهت قال
فكيف نومك قال انام في المجمع واسهر في المضجع قال فكيف قيامك وقعودك قال اذا قعدت تباعدت عني الارض واذا
قمت لزمتني قال فكيف مشيك قال تعقلني الشعرة وتعثر في العبرة ٥ قيل لاويس القرني كيف اصبحت قال كيف يصبح رجلا
اذا اصبح لا يدري ايمسي واذا امسى لا يدري ايصبح ٥ قيل لعيسى ابن مريم على نبينا وعليه السلام كيف اصبحت قال لا املك

مارجوا

ما ارجوا ولا استطيع ما احذر مامورا بالطاعة منهيا عن المعصية فلا ارى فقيرا افقر مني قيل لابي ذر رضي الله عنه كيف حالك
قال اشكر ربي واشكوا نفسي ٥

الشريعة ما شرع الله تعالى لعباده والظاهر المستقيم من المذاهب الطريقة هي السيرة المختصة بالسالكين الى الله من قطع المنازل
والترقي في المقامات المحاسبة هي تعداد ما صدر عن الانسان بينه وبين نفسه وبين بني نوعه المراقبة دوام ملاحظة جناب
الحق بالقلب حتى لا يصدر منه شيء لا يكلف به المجاهدة هي منع النفس عن الشهوات وحمل اثقال العبادات وترك المحرمات
والشبهات ثم ترك الفضلات ثم ترك التعلقات الرياضة تمرين النفس وتعويدها بالتكاليف الشرعية في القول والفعل
والنية بان يجعلها خالصا لوجه الله تعالى برياء من الرياضة حتى يهون عليه وصار نفسه مطيعا المعارف جمع معرفة وهي العلم بالآثار
المواهب هي الواردات التي ترد على القلب وقت الكشف استيحاشه من جميع الكائنات واستيناسه بالمكون [illegible]
السفر هو توجه القلب الى الحق السير على اربعة اقسام الاول فهو السير الى الله من منازل النفس الى نهاية مقام القلب
الثاني هو السير في الله بالاتصاف بصفاته والتحقق باسمائه الى نهاية مقام الروح الثالث السير مع الله وهو الترقي
الى نهاية الولاية الرابع السير بالله التمكن وهو مقام البقاء بعد الفناء والفرق بعد الجمع السالك هو السائر الى الله
المتوسط بين المريد والمنتهي ما دام في السير الشيخ هو الانسان الكامل في علوم الشريعة والطريقة والحقيقة البالغ
الى حد التكميل فيها لعلمه بآفات النفوس وامراضها وادوائها ومعرفة تداويها والقيام بهدايتها ان استعدت التلوين
ما يحصل لارباب القلوب لانهم في عالم الصفات وللصفات تعدد فيظهر بحسب تعدد الصفات تلوينات التمكين
عبارة عن الثبات وارباب التمكين هم الذين خرقوا حجب القلوب وشاهدت ارواحهم سطوع التجلي نور الذات
فارتفع التلوين لعدم التغير في الذات اذ جلت ذاته عن التغيرات البسط في مقام القلب بمثابة الرجاء في مقام النفس
وهو وارد تقتضيه اشارة الى قبول ولطف ورحمة وانس القبض هو اخذ الوقت القلب بوارد يشير الى ما يوحشه
من الصد والهجر وامثال ذلك واكثر ما يقع عقيب البسط لسوء ادب يصدر من السالك في حال البسط الوجد ما يرد
على الباطن من الله تعالى يكسب فرحا وشوقا ولا يدوم الحال عطية تنزل بالقلب بمحض الموهبة من غير تعمل كحزن او خوف
او بسط او قبض او شوق او ذوق ويزول بظهور صفات النفس التجلي ما يظهر للقلوب من انوار الغيوب الحجاب هو ان
الذات محجوبة بالصفات والصفات بالافعال والافعال بالاكوان والآثار لان تجليات الصفات [illegible]

المتكثرة الاسماء الوجه الباقي مستورٌبها والافعال دلايل الصفات والدلايل حجاب على المدلول والافعال بالاكوان والآثار
لانه لولم يكن الاكوان والآثار لم يعلم الافعال لانها دلايلها الحجاب انطباع الصور الكونية في القلب المانعة لقبول التجلي
الارادة جمرة من نار المحبة في القلب مقتضية لاجابة دواعي الحق الجذبة هي تقرب العبد بمقتضى العناية الالهية المهيئة له
كل ما يحتاج اليه في طي المنازل الى الحق بلا كلفة وسعي منه الرعونة الوقوف مع حظوظ النفس ومقتضى طباعها السكر هو استيلاء
سلطان الشوق وغليان القلب عند ذكر الموت المحبوب الصحو الشكر الرجوع بعد السكر الى ترتيب الافعال وتهذيب الاقوال
المحوازالة اوصاف النفوس ومحو رسوم الاعمال الوارد كل ما يرد على القلب من المعاني من غير تعمل من العبد الجلال هو
الاحتجاب الحق تعالى منا بعزته ان نعرف بحقيقة الجمال هو تجليه بذاته بوجهه لذاته الخلوة محادثة السر مع الحق بحيث
لا يرى غيره المجذوب من اصطنعه الله تعالى لنفسه واصطفاه لحضرة انسه التصوف هو التخلق باخلاق الله الصوفي
هو المتحقق بحقيقة الحق ٥

بسم الله الرحمن الرحيم

سئل بعض العارفين العلم افضل والعمل فقال العلم لمن جهل والعمل للعالم وقيل لبعضهم اي العلم انفع قال علم يصلح قلبك
ويزكي نفسك وقيل لحكيم اي الاشياء خير للمرء فقال عقل يعيش به قيل فان لم يكن قال فمال يحبب به الى الناس قيل
فان لم يكن قال فصامت قيل فان لم يكن قال فموت جارف وقيل لبعضهم هل تعرف شيئاً افضل من الذهب
قال نعم المستغني عنه وقيل لعارف باي شيء يصل العبد الى اعلى الدرجات فقال بالخرس والعمى والصم وسئل بعضهم
اي شيء اقرب الى الكفر قال ذو فاقة لا صبر له وسئل بعضهم اي شيء اصعب على الانسان فقال معرفة عيب والامساك
عن الكلام بما لا يعنيه وقيل لبعضهم ما اعم نفعا قال موت الاشرار وقيل لبعضهم هل من جود يعم الورى فقال نعم ان تحسن
خلقك وقيل لبعضهم متى يكون المؤمن مسيئا فقال اذا ظن انه محسن وقيل لبعضهم اي شيء اشبه بالدنيا قال احلام النائم
وقيل لحكيم اي الناس تحب ان تكون عاقلا قال عدوي لانه اذا كان عاقلا كنت منه في امن وعافية قيل لرابعة العدوية
متى يكون العبد راضيا عن الله تعالى فقالت اذا كان سروره بالمصيبة كسروره بالنعمة وقيل لبعض العارفين بم عرفت
ربك فقال بواردات ترد على القلوب فتعجز النفوس عن تكذيبها وقيل لبعضهم ما تقول في الانسان قال ما اقول فيمن
هو في الجوع مثل الطفل وفي الشبع مثل السبع وفي الاكل مثل البهائم وفي الغضب مثل الملوك الجبابرة ٥
وقيل لبعضهم الدنيا لمن هي قال لمن تركها قيل فالآخرة لمن هي قال طلبها وقيل لبعضهم ما سرور الدنيا قال الرضا بما

رزقت

رزقت منها قيل فما غمها قال الحرص وقيل لراهب متى عيدكم قال يوم لا يعصى الله فيه فهو عيدنا وقيل لبعض العارفين ما تقول
في الانسان قال ما اقول فيمن اذا جاع جزع واذا شبع طغى وقيل لرابعة العدوية كيف شوقك الى الجنة فقالت الجار
ثم الدار وسئل بعضهم ما علامة الظفر بالامور المستصعبة قال المحافظة على الصبر وملازمة الطلب وكتمان السر وسئل بعضهم عن
علامة السعادة والشقاوة فقال علامة السعادة ان تطيع الله وتخاف ان تكون مردودا وعلامة الشقاوة ان تعصي الله
وترجوا ان تكون مقبولا وقيل لحكيم بم ينتقم الانسان من عدوه قال بان يزداد في نفسه تفضلا وقيل لبهلول متى عرفت
ربك قال منذ سموني مجنونا وقيل لبعض الحكماء ما الاصدقاء فقال نفس واحدة في اجساد متفرقة وقيل لبعضهم ما العيش فقال
الامن والا الخائف لا ينتفع بعيش قال ثم مه قال الصحة فان السقيم لا ينتفع بعيش قال ثم مه قال الغنا فان الفقير لا ينتفع
بعيش قال ثم مه قال ثم قال لا مه وقيل لبعضهم من اصبر الناس قال الكتمهم للبلاء وقيل لبعضهم ما اقرب شيء قال الاجل
قيل فما ابعد شيء قال الامل ٥ قيل لبعضهم من الحريص قال الساعي في الدنيا للدنيا ٥ قيل لبعض العارفين وقيل لبعضهم
ما التصوف فقال الاعراض عن الاعراض ٥ ما المروة قال اسرارك ما تحب ان يعلن من فعلك وقيل لحكيم ما القناعة
قال قطع الرجا عن اهل زمانه قيل وما الجود قال الاعطاء قبل السؤال قيل وما النعمة قال الامن والصحة وقيل لجنيد ما الايمان
قال ما يوجب الامان وقيل لبعضهم ما الفقر قال وقوف الحاجة على القلب ومحوها من كل احد سوى الرب وسئل الشبلي عن
حقيقة الفقر قال ان لا يستغني بشيء دون الحق وقيل لبعضهم ما التصوف قال ترك الدعوى وكتمان المعنى وقيل لبعضهم
من الصوفي قال من هو لعهد الله يوفي وسئل بعضهم عن الحب قال من وصف الحب ما عرفه وسئل بعضهم عن معنى العشق
فقال غش به وق قلبك عمن سواه قيل لصوفي ما صناعتكم فقال حسن الظن بالله وسوء الظن بالناس وسئل بعضهم
لم سمي الصوفي ابن الوقت فقال لانه لا ياسف على الفائت ولا ينتظر الوارد وسئل بعضهم من العارف فقال هو الذي
ارتفع عنه حجاب العلم بالتجلي الشهودي وقيل لبعضهم ما علامة المحبة فقال علامة المحبة الصبر على المحبة وقيل لبعضهم من
الراضي قال من لم يحزنه المنع كم لم يسره العطاء وسئل بعضهم ما علامة العارف فقال عدم الفتور عن ذكره وعدم
الملال من حقه وعدم الانس بغيره وقيل لبعضهم من العاقل فقال الحريص على الخير والساعي في الصالحات وقيل لبعضهم
من الحريص قال الذي يتمنى من الدنيا فوق قوته وقيل لبعضهم من الزاهد قال الراغب في الآخرة والتارك للدنيا اختيارا
قيل لزاهد ما بال الشيخ احرص على الدنيا من الشاب قال لانه ذاق من طعم الدنيا ما لم يذقه الشاب قيل لجنيد ما الدليل على

اثبات الصانع فقال اغنى الصباح عن المصباح وقيل لبعضهم بم عرفت ربك فقال بجمعه بين الاضداد وقره الاول والآخر والظاهر والباطن وهو بكل شيء عليم قيل لحكيم انما احب اليك اخوك ام صديقك فقال انما احب الاخ اذا كان صديقا قيل لسقراط اي السباع احسن فقال المرءة قيل لبعض الاعراب ما امتع لذات الدنيا فقال ممازحة الحبيب وغيبة الرقيب وقيل لبعضهم ما السرور فقال الكفاية في الاوطان والجلوس مع الاخوان وسئل بعضهم ما اعظم المصائب فقال ان تقدر على المعروف فلا تصطنعه حتى يفوت وقيل لبعضهم ما دواء القلب قال قلة الملاقات قيل لابراهيم الادهم لم لا تصحب الناس قال ان صحبت دوني اذاني وان صحبت مثلي حسدني وان صحبت فوقي تكبر علي فاشتغلت بالليس في صحبته حزن ولا في الانس وحشة ولا في وصله انقطاع وسئل الشيخ ابو سعيد من التصوف فقال استعمال الوقت بما هو اولى به قيل لابي حازم ما مالك فقال شيئان الرضا عن الله تعالى والغنى عن الناس قيل لعارف مع اي شيء تاكل الخبز قال اذكر العافية فاجعلها له اداما قيل لبعض السلف اذا كان الله تعالى رحيما فكيف يعاقب العباد فقال رحمته لا تغلب حكمته قيل لسقراط متى اثرت فيك الحكمة فقال مذ حقرت نفسي

بسم الله الرحمن الرحيم

قال بعض العارفين الجوع يورث الحكمة والصمت يورث حفظ القلب والخلوة تورث التقرب الى الله تعالى وقال بعضهم الغنا في القناعة والسلامة في العزلة والحرية في رفض الشهوة وقال بعضهم يتولد من قلة الطعام موت الشهوات ومن قلة المنام صفا الارادات ومن قلة الكلام السلامة من الافات ومن احتمال الاذى بلوغ الغايات وقال بعضهم العز في القناعة والذل في الطمع والسلامة في الوحدة والظفر في الصبر وقال بعضهم الجوع سحاب مطر العلم والحلم والشبع سحاب مطر الحمق والجهل قال بعض العارفين كل طعام يولد من اكله افعالا من جنسه فان كان حراما يدعوه الى افعال محرمة وان كان مكروها فالى افعال مكروهة وان كان مباحا فالى افعال مباحة وان كان مندوبا كان في افعاله متبرعا متفضلا وان كان بقدر الواجب فافعاله تكون واجبة ضرورية وان كان من الفضول والخلوط فافعاله تكون كذلك وقال بعضهم من اكثر الاكل اكثر النوم اخل الصلوة كتب من الغافلين

من الغافلين وقال بعضهم من لبس الثياب الفاخرة فلابد له من الكبر ولابد لصاحب الكبر من النار وقال بعضهم من جلس على بساط السلطان فلابد له ان يتكلم بهوى السلطان ولابد لصاحب الهوى من النار وقال بعضهم بالعقل يدرك العلم وبالعلم يكمل العقل وقيل حب المال والشرف ينبتان النفاق في القلب كما ينبت الماء البقل اربعة توصل الى اربعة الصبر الى المحبوب والجد الى المطلوب والزهد الى الفقر والقناعة الى الغنا ة

مثل الحريص على الدنيا كمثل دودة القز كلما ازدادت على نفسها لفا كان ابعد لها من الخروج حتى تموت غما ة

مثل الدنيا كمثل ماء البحر كلما شرب منه العطشان ازداد عطشا حتى تقتله ة

مثل الدنيا والآخرة ككفتي الميزان لا ترجح احديهما الا بنقصان الاخرى وكالمشرق والمغرب كل من قرب من احد بعد عن الآخر وكالضرتين اذا رضيت احديهما اسخطت الاخرى ة

الدنيا بحر عميق قد غرق فيها عالم كثير
الدنيا لا تصفو لشارب ولا تفي لصاحب
دفا تركه

الدنيا كالماء المالح كلما ازداد الانسان منه شربا ازداد عطشا

النفس كالطفل ان تهمله شب على حب الرضاع وان تفطمه تنفطم

انما الدنيا كرؤيا فرحت
من رآها ساعة ثم انقضت

الدنيا كالسم يأكله من لا يعرفه	الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر	الدنيا كالحية لين مسها	والسم الناقع في جوفها
الدنيا جيفة وطالبها كلاب	الدنيا محل الآفات	الدنيا حلم والاغترار بها ندم	الدنيا صوة آفل وفيئ زائل
الدنيا كيوم مضى وشهر انقضى	الدنيا دار المحن	الدنيا سوق الخسران	الدنيا مطلقة الاكياس
الدنيا منية الاشقياء	والآخرة فوز السعداء	الدنيا دار فناء وفنا	والآخرة دار بقاء
الدنيا كالبحر تكسر	الدنيا مزرعة الآخرة	الدنيا فانية والمال عارية	الدنيا ساعة فاجعلها طاعة

ما قرب من احدهما بعد من الاخرى ة
الدنيا والآخرة ضرتان بقدر
ولكن بينهما اضغاث احلام ة
الدنيا سبات والآخرة يقظة
لمالكه وقتيل ة
ينقل حظا لها صديق ونبي نحل سا ة
الدنيا مجازة تكره ملازمة قرارة

[illegible]

الا انّ الدنیا کمنزل راکب　　اقام عشیّا وهو فی الصبح احل

شیخ سعدی شیرازی

طبیعت سر ... آستین　　هوا و هوس گرد بر خود ستد　　نه مهر چو در خانه بر خوان کرد　　نه چندان نظر کرد چه نیاست مرد

الدنیا بمنزلة صورة راسها الکبر وعینها الحرص واذنها الطمع ولسانها الریا ویدها الشهوة ورجلها العجب وقلبها الغفلة وحاصلها الزوال فمن احبها اورثته الکبر ومن استحسنها اورثته الحرص ومن طلبها اورثته الطمع ومن مدحها اورثته الریا ومن ارادها اورثته العجب ومن اطمأن الیها اورثته الغفلة ومن اعجبه متاعها افتتنه ومن جمعها وبخل بها اوردته الی مستقرها وهی النار

الدنیا کبیت له بابان دخلت من احدها وخرجت من الآخرة

الدنیا مال اصبت فی منامک فاذا انتبهت فما معک شیئ

ملا فانی ...

وز خنده دهن ... دراز
زین قصه شود سخن ساز

کان کوه ...
وان کوه ...

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

قال افلاطون الحكيم العالم كرة والارض نقطة والانسان هدف والافلاك قسي والحوادث سهام والله تعالى الرامي
وقال بعضهم في الجواب ففروا الى الله
فاين المفر وقال بعض العارفين الروح كالشمس والقلب كالقمر والحواس كالنجوم وظلمة الطبيعة كالليل وقال بعض العلماء
نفس المؤمن كالبيت وقلبه كالقنديل ومعرفته كالسراج وتوحيده كعروة القنديل ومحبته كنار القنديل وطاعته كفتيل القنديل
واخلاصه كضوء القنديل وقال بعض العارفين القلب كالبيت يحتاج الى المرمة والجسد كالجلد يحتاج الى الدباغة والنفس
كالدابة يحتاج الى الرياضة وقال بعضهم القلب كالعرش والصدر كالكرسي وقال بعضهم لو صور العقل لاظلم الشمس في شعاع
نوره ولو صور الحماقة لاضاء الليل كالشمس في مقابلة ظلامته وقيل عمل السلطان كالحمام من فيه يريد الخروج منه ومن هو
خارج يريد الدخول فيه وقال بعضهم القلب كالزجاجة والروح كالمصباح والنفس كالشجرة التي توقد منها والمشكوة البدن
كما قيل في تاويل آية النور وقيل الدنيا كالبحر والبدن كالسفينة والنفس كالملاح ومدة الحيوة زمان العبور منه ومعرفة الله
تعالى والاعمال الصالحة والموت كساحل البحر والقيامة كالمدينة المقصودة التي يسير اليها لطلب الربح والجنة كالربح
المنظور من السفر وقيل الدنيا كالمزرعة وزبدة محصولها الانسان وروحه الذي سبب حياته كالماء وشبابه ايام
نمو النبت وكهولته ايام بلوغ النبت الى الكمال والموت حصاده والآخرة يوم رفع فيه المحصولات والجنة بيت
يبذر فيه خلاصة المحصولات والاعراف مكان يوضع فيه التبن والحشيش التي هو الذي هو للحيوانات والنار موضع
يبذر فيه النبت الذي لا يليق الا للاحراق وقيل لو صور الصدق لكان اسدا ولو صور الكذب لكان ثعلبا وقال بعض
العارفين فر من الناس كما تفر من الاسد وقال بعض الحكماء اصحب الناس كالصحب النار خذ منفعتها واحذر ان يحرقك
مثل الذي يعلم الخير ولا يعمل مثل السراج يضيء للناس ويحرق نفسه وقيل الاخوان ثلث طبقات طبقة كالغذاء الذي
لا يستغنى عنه وهم اخوان الدين وطبقة كالدواء الذي يحتاج اليه في وقت ويستغنى عنه في اوقات كثيرة وهم اخوان
المعاشرة وطبقة كالداء الذي لا يراد ولا يحتاج اليه وهم اخوان الطمع وقال بعض المحققين ان مراتب المعرفة
مثل مراتب معرفة النار فان ادناها من سمع ان في الوجود شيئا يعدم كل شيء يلاقيه ويظهر اثره في كل شيء يحاذيه واي
شيء اخذ منه لم ينقص منه شيء ويسمى ذلك الموجود نارا ونظير هذه المرتبة في معرفة الله تعالى معرفة المقلدين الذين صدقوا
بالدين من غير وقوف على الحجة واعلى منها مرتبة من وصل اليه دخان النار وعلم انه لا بد له من مؤثر فحكم بذات لها اثر

هو الدخان

هو الدخان ونظير هذه المرتبة في معرفة الله تعالى معرفة اهل النظر والاستدلال الذين حكموا بالبراهين القاطعة على وجود الصانع
واعلى منها مرتبة من احس حرارة النار بسبب مجاورتها وشاهد الموجودات بنورها وانتفع بذلك الاثر ونظير هذه المرتبة في معرفة الله
تعالى معرفة المؤمنين المخلصين الذين اطمانت قلوبهم بالله وتيقنوا ان الله نور السموات والارض كما وصف به نفسه واعلى منها
مرتبة من احترق بالنار بكليته وتلاشى فيه بكليته ونظير هذه المرتبة في معرفة الله تعالى معرفة اهل الشهود والفناء في الله وهي
الدرجة العليا والمرتبة القصوى وقيل استعانة المخلوق بالمخلوق كاستعانة المسجون بالمسجون وقيل علم ما نفع في جميع الاحوال
كالطعام لا بد لكل احد من ذلك وعلم ما نفع في الاحايين بمنزلة الدواء يحتاج اليه في بعض الاوقات وقيل ان الشمس
بين الكواكب كالملك والقمر كالوزير وولي العهد والعطارد كالكاتب والمريخ كصاحب الجيش والمشتري كالقاضي وزحل
كصاحب الخزاين والزهرة كالجواري والافلاك كالاقاليم والبروج كالبلدان والدرجات كالقرى والدقايق كالمنازل
والكواكب كالرجل في بيته والكوكب في شرفه كالرجل في عزه وسلطانه وفي اوجه كالرجل في اعلى مرتبته وفي هبوطه كالرجل
الذليل المهين وفي حضيضه كالرجل الوضيع الحال الساقط في مرتبته وتحت الشعاع كالرجل المحبوس والسريع السير كالرجل المقبل
الصحيح والبطيء السير كالرجل الضعيف الذي ذهبت قوته وقيل الروح في الجسد كالمعنى في اللفظ وقيل الشيخ في قومه كالنبي في امته وقيل البلاء للولاء
كاللهب للذهب وقال بعض الحكماء الموت كسهم مرسل اليك وعمرك بقدر مسيره اليك ضرب الحكماء للانسان وسيره مع عقله وهواه
وحرصه مثالا كراكب فرس مع كلب وكان هو المتقدم والمتبوع رمى بهم على كل جيفة فسوء حال الفارس والفرس والكلب وان كان المتبوع
هو الفرس تقحمت الجبال واخذت عن الطريق واشرف الثلثة على العطب وساء احوالهم وان كان المتبوع هو الفارس سلك بهم
جادة الطريق واوردهم اعذب الماء واطيب الموارد فحسن حال الفرس والكلب والفارس مثل نفس الانسان في بدنه كمثل وال
في بلده وقواه وجوارحه اعوانه والعقل له وزير ناصح والشهوة فيه كعبد سوء جالب للميرة مصورة بصورة الناصح لعارض الوزير
في تدبيره ولا يغفل ساعة معارضته ومنازعته وكما ان الوالي في مملكته اذا استشار مع وزيره دون هذا العبد الخبيث استقام
امر بلده كذا النفس اذا استعانت بالعقل في التدبير وسلطته على الشهوة استصلح امرها والا فسد وقيل سكر الشباب
كسكر الشراب وقيل الصحبة صحبة الاشرار تورث شرا كالريح اذا مرت على الطيب حملت طيبا واذا مرت على النتن حملت
نتنا قال بعض الحكماء كما ان الآنية يمتحن بالطنانها فيعرف صحيحها ومكسورها فكذلك الانسان يعرف حاله بمنطقه وقال بعضهم النفس
في حال الشهوة بهيمة وفي حال الغضب سبع وفي المصيبة طفل وفي حال النعمة فرعون وفي حال الشبع بها مختالا وفي حال الجوع

(اشبعتها)

زتها مجنونة ان اشبعتها بطرت وان جوعتها جزعت الكلام كالدواء قليله ينفع وكثيره قاتل ق العلم الذي لا يعمل به كالكنز
الذي لا ينفق منه اتعب صاحبه نفسه في جمعه ولم يصل الى نفقة ق وقال بعضهم المخنع النفس في حال الشهوة بهيمة وفي حال
الغضب سبع وفي المصيبة طفل وفي حال النعمة فرعون وفي حال الشبع زتها مختالا وفي حال الجوع زتها مجنونة ان اشبعتها
بطرت وان جوعتها جزعت الكلام كالدواء قليله ينفع وكثيره قاتل ق

علقك واذا كنت في الصلوة فاحفظ قلبك واذا كنت بين الناس فاحفظ لسانك فاذا كنت في بيت الغير فاحفظ عينك وقال بعضهم
اذا طلبت العزة فاطلبها في الطاعة واذا طلبت الغنا فاطلب في القناعة وقال بعض العارفين اذا رايت قساوة في قلبك
ووهنا في بدنك وحرمانا في رزقك فاعلم انك تكلمت فيما لا يعنيك وقيل اذا رايت الفقر مقبلا فقل مرحبا بشعار الصالحين
واذا رايت الغنا مقبلا فقل ذنب عجلت عقوبته وقال بعض الحكماء اذا حسنت اخلاق خدمه واذا ساءت اخلاقه جفت اخلاق
خدمه وقال بعض العارفين اذا قيل لك هل تخاف الله فاسكت لانك ان قلت لا فقد كفرت وان قلت نعم فقد كذبت وقال
بعضهم اذا اشتبه عليك امران فاجتنب اقربهما من هواك وقال بعض الحكماء اذا صفت لك السلامة اذا اردت توديع
اخيك فقال زودنا الله واياك التقوى واستعملنا واياك بطاعته وجنبنا واياك عن معصيته ووجهنا واياك في الخيرات
وغفر لنا ولك الذنوب وبسط لنا ولك في الرزق وعدلنا ولك في العافية واعاننا واياك على كل خير وقال بعضهم اذا اتسع
لك المنهج فاتق ضيق المخرج وقال بعض الحكماء اذا جاعت النفوس صارت الاجسام ارواحا الارواح اجساما وقال بعضهم
في وصف اصدقاء الزمان اذا استغنيت عنهم حسدوك واذا احتجت اليهم منعوك واذا احتاجوا اليك مدحوك
وان اعطيتهم اعطيتهم اشروك وقال بعض اهل الكمال يقول اذا رايت الليل مقبلا فرحت واقول اخلو بربي واذا رايت
الصبح استوحشت كراهة لقاء من يشغلني عن ربي قال فيثا غورث اذا اردت ان يطيب عيشك فارض من الناس ان يقولوا
انك عديم العقل بدل قولهم انك عاقل ومن كلام بعض الحكماء اذا قدرت على عدوك فاجعل العفو عنه شكرا القدرة عليه قال
بعض الحكماء اذا اوتيت علما فلا تطفئ نور العلم بظلمة الذنوب فتبقى في الظلمة يوم يسعى اهل العلم بنور علمهم ومن كلام ارسطاطاليس
اذا اردت ان تعرف هل يضبط الانسان شهواته فانظر الى ضبطه منطقه قال بعض الحكماء اذا ادركت الدنيا الهارب منها
جرحته واذا ادركت الطالب لها قتلته وقال بعضهم اذا اردت ان تعرف قدر الدنيا فانظر عند من هي ومن كلامهم اذا
افنيت عمرك في الجمع فمتى تاكل وقال بعضهم اذا كنت في ادبار والموت في اقبال فما اسرع الملتقى وقال بعضهم اذا قيل
نعم الرجل وكان احب اليك من ان يقال بئس الرجل انت فانت بئس الرجل ومن كلامهم اذا ذكر جليسك عندك احدا بسوء
فاعلم انك ثانيه ومن كلام بعض الحكماء اذا اقبلت الحكمة خدمت الشهوات العقول واذا ادبرت خدمت العقول الشهوات
من كلام حكماء الهند اذا احتاج اليك عدوك احب بقاءك واذا استغنى عنك وليك هان عليك موتك ومن كلامهم اذا
اردت ان تغضب عاقلا فاقرن معه جاهلا ومن كلامهم اذا اثريت فقل رجل رجلك واذا افتقرت انكرك اهلك وقال
الرجل منهم ...

بعضهم اذا تواترت على احدكم النعم فليبك على نفسه فقد سلك غير طريق الصالحين وقال بعضهم اذا انجزت ما وعدت
فقد احرزت فضيلتين الجود والصدق ومن كلامهم اذا صارت المعاملة الى القلب استراحت الجوارح وقال بعض الحكماء
اذا اردت ان تكتسب من يحسدك فازدد فضلا في نفسك ة

قال بعض الحكماء اكتبوا احسن ما تسمعون واحفظوا احسن ما تكتبون وحدثوا احسن ما تحفظون ة

وقال لقمان لابنه يا بني لا تدخل في الدنيا دخولا يضر باخرتك ولا تتركها تركا تكون كلا على الناس ة

قال بعض الحكماء خير علمك ما اصلحت به يومك وخير منه ما لم تفسد به غدك ة

قيل القادم اذا قدم من سفر فاول يوم لنفسه واهله والثاني لخاصته والثالث للعامة ة

قيل حيلة من لا حيلة له الصبر ة قال بعض الصالحين اياك ان تكون عدو ابليس في العلانية
وانت صديقه بالضمير ة سئل ابو بزرجمهر عن الرزق فقال
ان كان قد قسم فلا تعجل وان كان ما قسم فلا تتعب ة وقال بعضهم العلم اكثر من ان يحصى
فخذ من كل شيء احسنه ة قال افلاطون الحكيم استغناؤك عن الشيء خير من استغنائك
به ة كتب بعضهم الى اخ له اما بعد فعظ الناس بفعلك ولا
تعظهم بقولك واستحي من الله بقدر قربه منك وخفه بقدر قدرته عليك ة

قال بعض السلف لابنه انهاك من ان تكون عن قوم ارزاقهم من السن الموازين وافواه المكاييل ة

وقال بعض الصالحين الايام صحائف اعمالكم فاثبتوا فيها اجمل اقوالكم واحسن افعالكم ة

وقال بعض العارفين لا ادري اغفلة الاحياء اكرام حسرة الاموات ة وقال بعضهم اكتم حسناتك كما تكتم سيئاتك ة

وقال بعضهم العاقل هو الذي نظر في معاده المجد في استعداده والمعد لزاده والمحاسب لنفسه المتفكر في
امسه المنتظر لرمسه ويوم خروجه من اهله ووانسه ة

وقال يحيى ابن معاذ العاقل من عمل ثلثا ترك الدنيا قبل ان تتركه وعمر قبره قبل ان يدخله وارضى خالقه قبل ان يلقاه ة

قال ابو بزرجمهر لابنه يا بني خذ العلم من افواه الرجال فانهم يكتبون احسن ما يسمعون ويحفظون احسن ما يكتبون ويقولون احسن
ما يحفظون قال بعض الحكماء اقبل من اخيك كل ما يكرمك به الا صدر المجلس ة

من كلام

من كلام بعض العارفين

احبس نفسك في بيت الفكرة وازجرها عما يجني عليه فان انزجرت والا فاخرج بها على عسكر الموتى اعني القبور فان لم ترعوا فاضربها بسياط الجوع

وقال بعضهم عليك باكرام الرجل جهال ومداراة الجهال وترك الجدال ة

قال لقمان لابنه يا بني ان كنت زعمت ان الكلام من فضة فان السكوت من ذهب ة

قال رجل لولده يا بني صن وجهك عن المسئلة فانك ان خلقته لم تجد من يجدده لك ة

وكتب بعضهم في التعزية تولاك الله بحسن الصبر ووهب لك عظيم الاجر ولا زلت محروسا من نوائب الدهر
ولا بعقبه وعز وادركهم
قال بعض الحكماء احق الناس بالهوان المحدث لمن لا يصغي لحديثه ة

وقال بعضهم لابنه يا بني ليكن عقلك دون دينك وقولك دون فعلك ولباسك دون قدرك ة

قال بعض الحكماء البس من
الثياب ما يخدمك لا ما
يستخدمك ة

وقال بعضهم افضل من
اغتنم افضل الاخرين من ذلك فقال الا العذر ة

قيل التعزية بعد ثلث
تجديد للمصيبة والتهنية
بعد ثلث استخفاف بالمودة
يمكن ان يكون تشنكات للموت

وقال بعضهم
قيل الاناة في ما تخاف
فلعله الفوت افضل من العجلة
في ادراك الامل ة

وقال بعضهم عليك بسوء
الظن فان اصاب فالحزم
فان اخطأ فالسلامة ة

وقال بعضهم
العرض الموت نصيب

وقال بعضهم لا تطلب سرعة
العمل واطلب تجويده فان
الناس لا يسئلون في كم فرغ
وانما ينظرون الى جودة
صنعة ة

قال يحيى ابن معاذ اطلب
فرحا لا حزن فيه وحزنا لا فرح
فيه يعني اذا اردت سرور الجنة
فكن في الدنيا حزينا ة

قد حكي ان واحدا من الملوك اودع عند بعض وزرائه درة كثيرة القيمة فكثره فكسره مبني من صبيانه فاغتم لذلك غما شديدا فاخذ يردد هذه الابيات التي منسوبة الى مولانا امير المؤمنين علي ابن ابي طالب عليه الصلوة والسلام

وكم لله من لطف خفي | يدق خفاه عن فهم الذكي
وكم يسر اتى من بعد عسر | ففرج كربة القلب الشجي
وكم امر تساء به صباحا | فتاتيك المسرة بالعشي
اذا ضاقت بك الاحوال يوما | فثق بالواحد الفرد العلي
توسل بالنبي في كل خطب | يهون اذا توسل بالنبي
ولا تجزع اذا ما ناب خطب | وكم لله من لطف خفي

فاتفق ان عرض للملك علة فبعث الى الاطباء فاشاروا الى دواء يكون احد اجزائه تلك الدرة فبعث الملك الى الوزير ان دق تلك الدرة دقا جيدا وائت بها سريعا ق

كان ربيع ابن خثيم يضع فرطاسا بين يديه فيكتب عليه فيكتب ما يتكلم به في نفسه في غيبته ق ثم يحاسب نفسه عشية ويقول آه نجى الصامتون وبقينا

نقل ان الاولين بعضهم حتى الاخر فقال نظر اليه المريد انكم بين الناس ولم يكن لهم ولا انوار ادراجا عوا انظروا الى ربه اشهد عليه السلام من علي بن الجميع ونوبه ما يحكي الله عزوجل الا وجه يوسف عليه اعرف عن الاحساس بالم ما اخس من ذلك ذا فعل جال الحج الا وجه شغلهم جالد عن ملاحظة جاد يحتى الا ولي وقطع الشهوة ابيض بلا ملاحظة جال الله والغيران وهو العمل تكسف بنقل جال الله في النفس الا العمل

وكان بعض اصحاب رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يضع الحصاة في فمه فاذا اراد ان يتكلم بما علم انه لله وفي الله ولوجه الله اخرجها من فمه ويتكلم ق

سئل بعض العارفين عن صفة المحب فقال قليل الخلطة دائم الفكر كثير الخلوة كثير الصمت لا يبصر اذا نظر ولا يسمع اذا نودي ولا يفهم اذا كلم ولا يحزن اذا اصيب ولا يفرح اذا اصاب يجوع فلا يدري ويعري ولا يشعر ويبرح فلا يخشى لا ينازع اهل الدنيا في دنياهم تراه ابدا حزينا يخشى حرمان ما يرجو ويخاف فوت ما يطلب قد دهش عقله بذنوب من غير مرض ويصبر من غير الم ق

نقل عن الشيخ الجليل ... رجلا يجذوا ...

الذي يشتغل عن ربه ...

الا اجابة

قيل سئل عن بقراط ما الانسانية قال التواضع في الدولة والعفو عند القدرة والسخاء مع القلة والعطاء بغير المنة ق

قال بعض العارفين ما احب ان يجعل حسابي يوم القيمة الى ابوي لاني اعلم ان الله تعالى ارحم بي منهما ق

لتوديع المسافر فليقرأ التبيين المرضوبين وقد نسب البيتان الاخير على نبينا وعليه السلام وبصيغة المتكلم بان يقولها المسافر

رجع سالمًا وحيث اتجهتم سافرتم سلامة | ويرعاكم الرحمن من كل جانب
مغيبنا عليكم ما قصدتم من المنى | بنهج سلكتم في فنون الاساليب ق

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الله تعالى نصب شيئين احدهما امر الاخر ناهيه الاول يامر بالشر وهي النفس ان النفس لامارة بالسوء والاخر ينهى عن الصلوة ان الصلوة تنهى عن الفحشاء والمنكر وكلما امرتك النفس بالمعاصي والشهوات فاستعن عليها بالصلوات

وقال بعض العارفين الادب ادبان ادب السرور ادب العلانية فادب السر طهارة القلب من العيوب وادب العلانية حفظ الجوارح من الذنوب وقال بعضهم العزلة قسمان عزلة المريدين وعزلة المحققين اما عزلة المريدين هي بالاجسام من مخالطة الاغيار وعزلة المحققين هي بالقلوب عن مخالطة الاكوان وقال بعضهم الهلاك في اثنين القنوط والعجب لان السعادة لا تنال الا بالسعي والطلب والقانط لا يسعى لياسه والمعجب لا يسعى لاعجابه قال بعض الحكماء شيئان لا يعرف قدرهما الا بعد فقدهما العافية والشباب وقيل لواحد منهم ما صنعا عنكم فقال حسن الظن بالله وسوء الظن بالناس وقال بعضهم الظن ظنان احدهما اثم وهو ان يتكلم والاخر ليس باثم وهو ظن ولا يتكلم

وقال بعض الحكماء للحيوة حدان الاول الامل والثاني الاجل فبالاول بقاؤها وبالثاني فناؤها وقال بقراط خساسة الانسان تظهر في شيئين بان يكثر كلامه فيما لا نفع فيه او يخبر بما لا يسال عنه لينبعث على الطاعات لان الخير ثقيل والشيطان عنه زاجر والنفس مائلة الى الكسل والبطالة والثاني ليهون عليك احتمال المشقات والشدايد فايدة الخوف امران الاول لتنزجر به عن المعاصي فانها امارة بالسوء مائلة الى الشر ولا ينتهي عن ذلك بتخويف عظيم وتهديد شديد والثاني لئلا تعجب بالطاعات بل يمقتها بالذم والعيب والنقص وفائدة الرجا امران الاول كان في الارض امانان من عذاب الله سبحانه ورفع احدهما فدونكم الاخر فتمسكوا به اما الامان الذي رفع فهو رسول الله صلى الله عليه وآله واما الامان الباقي فالاستغفار قال الله تعالى ما كان الله ليعذبهم وانت فيهم

وماكان الله معذبهم وهم يستغفرون اياك وخصلتين الضجر والكسل وانك ان ضجرت لم تصبر على حق وان كسلت لم تود حقا

مثل الذي يعلم الخير ولا يعمل مثل السراج يضيئ للناس ويحرق نفسه

الاصول ثلثة اقوال وافعال واحوال فالاقوال متقدمة على الافعال وهي عبارة عن الشهادتين ثم الافعال وهي عبارة عن العبادات

الشرعية التي يتعلق بالابدان كالصلوة والصوم والحج وغيرها ثم الاحوال وهي عبارة عن الحالات التي تتعلق بالارواح كالصبر

والرضا والتوكل والاخلاص من الامور الباطنية

بسم الله تعالى

من كلام بعض الحكماء السعادة ثلثة اما في النفس فالحكمة والعفة والشجاعة واما في البدن فالصحة في الجمال والقوة واما خارج النفس

والبدن وهي المال والجاه والنسب

وقال بعضهم ثلث لا يدرك بثلث الغنى بالمنى والشباب بالخضاب والصحة بالادوية اصول المعاملات على ثلثة اوجه معاملة الحق

ومعاملة الخلق فهو السكوت عما لا يعني وترك فضول الكلام وورع بالاركان كف الجوارح عما لا ينبغي وترك الشبهات

الورع ثلثة ورع باللسان وورع بالجنان وهو ترك الهمة الدنية وخفايا الرذيلة ه

وقال بعضهم رؤساء الشياطين ثلثة شهوات الطبيعة ووساوس العامة ونواميس العادة وقال بعضهم طريق النجاة ثلثة
وطيب الغذاء
اتباع سبل الهدى وكمال التقوى وقال بعض العارفين التوبة لا يستقيم الا بثلثة امور الترك في الحال والعزم في الاستقبال

والتدارك للماضي وقال بعضهم مراتب الايمان للمؤمنين ثلثة التصديق اولا ثم اليقين ثانيا ثم العيان ثالثا

وقال بعضهم الطلاب ثلثة طالب الدنيا وطالب العقبى وطالب المولى اما طالب الدنيا فله الدركات السفلى واما

طالب العقبى فله الدرجات العلى واما طالب المولى فله الزلفى وحسن مآب

وقال بعضهم مقامات التي لك لكن ثلثة مقام النفس ومقام القلب ومقام الروح وتحصيل الاستعداد في مقام

النفس بالموعظة وفي مقام القلب بالنصيحة وفي مقام الروح بالهداية ه

وقال بعضهم يستدل على تقوى الرجل بثلث حسن التوكل على ما لم ينل وحسن الرضا فيما قد نال وحسن الصبر عما قد فات ه

وقال بعضهم علامة المعارف ثلثة اكله كاكل المرضى ونومه كنوم

الغرقى وبكاؤه كبكاء الثكلى ه

وقال

وقال بعضهم ثلثة اشياء يقسي القلب الضحك بغير عجب والاكل من غير جوع والكلام من غير حاجة ه

وقيل مراتب العبادات ثلثة العبادة والعبودية والعبودة العبادة يقيد النفس بالعبادات الظاهرة كالنسك

كالصلوة والصوم وغيرها والعبودية تقيد النفس بالامور الباطنة كالصبر والرضا والتوكل وغيرها والعبودة تقيدها للقيام

بارادة ربها ودوام حضورها ظاهرا وباطنا ه

وقال بعض الحكماء اربعة اشياء تدل على مقدار عقول اربابها الكتاب يدل على مقدار عقل كاتبه والرسول يدل على مقدار

عقل مرسله والهدية تدل على مقدار عقل مهديها ه (فصاحت شد)

وقال بعضهم ثلثة لا يستخف بهم السلطان والعالم والصديق فمن استخف بالسلطان ذهب دنياه ومن استخف بالعالم

ذهب دينه ومن استخف بالصديق ذهب مروته ه

وقال بعضهم الاخوان ثلث طبقات طبقة كالغذاء الذي لا يستغنى عنه وهم اخوان الدين وطبقة كالدواء الذي يحتاج

اليه في وقت ويستغنى عنه في اوقات كثيرة وهم اخوان المعاشرة وطبقة كالداء الذي لا يراد ولا يحتاج اليه وهم

اخوان الطمع ه

وقال بعضهم علامة الظفر بالامور المستصعبة ثلثة المحافظة على الصبر وملازمة الطلب وكتمان السر وقال بعضهم ثلثة

يجب على الناس مداراتهم الملك والمرأة والمريض ه

وقال بعض الحكماء اختار الفقراء ثلثة اليقين وفراغ القلب وخفة الحساب واختار الاغنياء ثلثة تعب النفس وشغل

القلب وشدة الحساب ه

وقال بعضهم استراح الفقير من ثلثة اشياء وابتلى بها الغني قيل وما هن قال جور السلطان وحسد الجيران وتملق الاخوان

وقال بعضهم الدنيا انما يراد لثلثة العز والغنا والراحة

فمن زهد فيها عز ومن قنع استغنى ومن ترك السعي استراح وقال بعضهم شدائد الدنيا ثلثة الشيخوخة مع الوحدة والمرض

في الغربة وكثرة الدين مع القلة وقال بعضهم ثلثة ليس للعاقل ان ينساها فناء الدنيا وتصرف

احوالها والافات التي لا امان منها ه وقال بعضهم خير الامور ثلثة الحيوة وضعف الحيوة وما هو خير

من الحيوة فاما الحيوة فالراحة وحسن العيش واما الضعف الحيوة فالمحمدة وحسن الثناء واما ما هو خير من الحيوة فرضوان الله

تعالى والجنة وشر الامور ثلثة الموت وضعف الموت اما الموت فالفاقة والفقر واما ضعف الموت فالمذمة وسوء الثناء واما ما هو شر من الموت فسخط الله تعالى والنار نعوذ بالله منها

وقال بعضهم ثلث لا تطلب ثلاثا الجوع لا يطلب الادام والنوم لا يطلب الفراش والشبق لا يطلب الجمال اقسام الصبر ثلثة الصبر لله وهو الصبر عن المعصية او على الطاعة وهو الصبر العامة والصبر بالله وهو الصبر بقوة الله وتأييده وهو الصبر المؤيد والصبر على الله وهو الصبر على حكم الله وهو صبر السالك ة

ما احسن تواضع الاغنياء للفقراء طلبا لما عند الله تعالى واحسن منه تيه الفقراء على الاغنياء اتكالا على الله تعالى

وقال بعضهم الغناء الاكبر في ثلثة اشياء قلب عالم تستعين به على دينك وبدن صابر في طاعة ربك تتزود ليوم فقرك والقناعة بما رزق الله مع اليأس من الناس

قال يحيى ابن معاذ الناس ثلثة رجل شغله معاده عن معاشه وذلك درجة العابدين ورجل شغله معاشه عن معاده ودرجة الهالكين ورجل مشتغل بهما جميعا وذلك درجة المخاطرين ة

شرائط التوبة ثلثة الندم والاعتذار والاقلاع ة قيل ثلثة تضني رسول يبطي وطعام ينتظر ان يجي وسراج مضي ثلثة يعذرون على سوء الخلق المريض والمسافر والصائم ثلثة ليس فيهن ثلثة حيلة فقر يخالطه كسل وخصومة يداخلها حسد ومرض عارضه هرم ة

ثلثة تكدر العيش الجار السوء والزوجة السيئة الخلق والولد العاق ثلثة ينفض الحزن كلام العرفاء ولقاء الاصدقاء والزوجة الصالحة قال بعضهم وجدت العيش في ثلث صديق تامن منه في صداقته وامرءة تسرك اذا دخلت عليها وتحفظ اذا غبت عنها ومملوك يخدمك كما تريده

قيل ثلثة لا يعرفون الا في ثلثة موضع صاحب الحلم الا في وقت الغضب والشجاع الا في الحرب واخوك الا في وقت حاجتك اليه ة للحاسد ثلث علامات يغتاب اذا كان غائبا ويتملق اذا كان حاضرا ويشمت على المصيبة ة

ثلث لا تطلب ثلاثا الجوع لا يطلب الادام والنوم لا يطلب الفراش والشبق لا يطلب الجمال ة

للمنافق ثلث علامات اذا حدث كذب واذا وعد خلف واذا ائتمن خان ة

وقال بعضهم العاقل من ثلثة ترك الدنيا قبل ان تتركه وعمر قبره قبل ان يدخله وارضى خالقه قبل ان يلقاه

قبل

قيل حق على الرجل العاقل ان يجتنب مجلسه ثلثة اشياء الدعابة والكلام في النساء وفي المطاعم ة
وقال بعض الحكماء لولا ثلث ما وضع ابن آدم راسه لشيء الفقر والمرض والموت ة

قال جار الله في ربيع الابرار الايدي ثلثة يد بيضاء وهي الابتداء بالمعروف ويد خضراء وهي المكافات ويد سوداء وهي المن قال بعض الحكماء ينبغي للعاقل ان لا يرى الا في احدى خصال ثلث تزود لمعاد او مرمة لمعاش او لذة غير محرم ة قال يحيى ابن معاذ من اكل حتى شبع عوقب بثلث الغلق على قلبه والنعاس على عينيه والكسل على بدنه

قال اهل التحقيق من الحكماء عبادت الله تعالى في ثلثة اشياء الاعتقاد الحق والقول الصواب والعمل الصالح ثلث فيها قرة عين الرجل ان ياكل ثمرة شجرة غرسها بيده وان يرى ثناء الناس على ولده وان يسمع شعره يغني به ثلثة لا ينتصفون من ثلثة حليم من احمق ومؤمن من فاجر وشريف من وضيع مراتب التقوى ثلثة الاولى التقوى عن العذاب المخلد بالتبري عن الشرك الثانية التجنب عن المآثم كبيرها وصغيرها والثالث هو التنزه عما يشغل السر اقسام الشكر ثلثة شكر باللسان وهو الثناء على المنعم وشكر بالقلب وهو ادراك كون النعمة من المنعم وشكر بالجوارح وهو طاعة المنعم الصدق على ثلث درجات الاولى صدق القول ولو كان عليه والثانية صدق العمل وهو ان يكون خالصا لله تعالى من غير غرض ورياء وسمعة والثالثة صدق النية وهو ان يتوجه القلب الى المقصود ولا يلتفت الى ما سواه اليقين على ثلث درجات علم اليقين وعين اليقين وحق اليقين اما علم اليقين هو الذي يحصل بالاستدلال العقلي وتحصيله موقوف بالعلم وعين اليقين هو الذي يحصل بالكشف والعيان وتحصيله موقوف بالعمل وحق اليقين هو التحقق بحقيقة العلم بالفناء عن رسمه وعلمه والاستيلاء نور التجلي عليه الذكر على ثلث درجات (العلم على ثلث درجات)

الاول علم جلي يقع بالعيان كالمبصرات والمشاهدات الحاصلة بالحواس الخمس الظاهرة والوجدانيات الحاصلة بالحواس الباطنة من قوى النفس كالعلم بالشبع والجوع او استفاضة صحيحة وهي الشهرة والتواتر المفيد لليقين او صحة التجربة كاسهال السقمونيا والثانية علم خفي يثبت في الاسرار الطاهرة والقلوب الصافية من الكدر صفات النفس وهو ميراث العمل ويسمى علم الوارثة والثالثة علم لدني لا يكون الا من لدنه رحمة وموهبة كما كان في الخضر عليه السلام

ولا يحصل ذلك بالادراك العقلي كساير العلوم المعقولة بل ادراكه شهوده وعيانه ليس بينه وبين الغيب الذي هو في علم الحق حجاب
المحبة على ثلث درجات الاولى محبة تلذذ الخدمة وهي تثبت باتباع السنة وتنبت من مطالعة النعم والمنة الثانية محبة
تدعو الثالثة الى ايثار الحق على غيره وتعلق القلب بشهوده وهي تظهر من مطالعة الصفات والنظر في الايات والارتياض
بالرياضات الثالثة محبة خاطفة تقطع العبارة والاشارة ولا توصف بالبيان والنعوت
الشوق على ثلث درجات الاولى شوق العابد الى الجنة لطلب الامن من خوف الم العذاب وطلب الظفر للفوز بالثواب
والثانية شوق المريد الى الله عز وجل لمعاينة لطايف كرمه وآيات رحمته واعلام فضله من حيث الصفات الربوبية والثالثة
شوق محرق كالنار اشتعلها المحبة الصافية عن الاغراض خالصة عن النظر الى النعم والافعال والصفات وهي شوق
الذات منزهة عن الصفات ۞

بسم الله الرحمن الرحيم

قال بعض الحكماء اربعة اشياء تقوي على العمل الصحة والغنا والعزم والتوفيق
وقال بعضهم جمعت مكارم الخصال في اربع قلة الكلام وقلة الطعام وقلة المنام والاعتزال عن الانام وقيل اربعة من اربعة
محال الصدق من المنافق محال والديانة من الحريص محال والمروة من البخيل محال والنصيحة من الحسود محال
قال بعض العارفين حقيقة العبودية اربعة الوفا بالعهود ومحافظة الحدود والرضا بالموجود والصبر على المفقود
وقيل ثمرة العلم اربعة احدها ما بينه وبين الله تعالى وهو الخشية والثاني ما بينه وبين الخلق وهو الشفقة والثالث ما بينه وبين
النفس وهو الصبر والرابع ما بينه وبين الدنيا وهو الزهادة
قال بعض الحكماء الاذلاء اربعة النمام والكذاب والمديون والفقير اربعة يوصل الى اربعة الصبر الى المحبوب
والجد الى المطلوب والزهد الى الفقر والقناعة الى الغنا ۞
وقال بعضهم الموت اربعة الفراق ثم الشماتة ثم العزل ثم الموت اصل الذنوب اربعة الحرص والحسد والغضب
والشهوة وقيل يزيد العمر باربعة اشياء اكل التفاح بالاسحار وتزويج الابكار والغسل بماء الجار

والنوم

والنوم على اليسار ۞ وقيل المحبة على اربعة اقسام محبة الطبع ومحبة النفس ومحبة القلب ومحبة الروح اما محبة الطبع
كمحبة الوالدين والاولاد ومحبة النفس كمحبة الازواج والاموال وهي تتعلق بشهوات النفس ومحبة القلب كمحبة
الانبياء والاولياء والمؤمنين وهي تتعلق بالمنافع الاخروية بحسب اقتضاء العقل والايمان ومحبة الروح كمحبة الله
تعالى وهي تتعلق بالفطرة والجبلة الاعداء اربعة الهوى والدنيا والشيطان والنفس الامارة
وهذه الاربعة مجموعة في دعائهم فيا غوثاه ثم واغوثاه بك من هوى قد غلبني ومن عدو قد استكلب علي ومن دنيا
قد تزينت لي ومن النفس امارة بالسوء الا ما رحم ربي ۞
الاولياء اربعة سالك محض ومجذوب محض وسالك مجذوب وهو ما تقدم سلوكه على جذبته ومجذوب سالك وهو عكس ذلك
اربعة اشياء قليلها ليس بقليل المرض والدين والنار والعدو
قيل وافق الناس في اربعة قولا وخالفوا فيها فعلا قالوا ان الله تعالى كفيل لارزاقنا وهم في التعب والحرص وقالوا انا
عبيده وهم يعملون عمل الاحرار وقالوا الآخرة خير من الاولى وهم يحبون الدنيا وقالوا لا بد من الموت وهم يعملون اعمال قوم
لا يموتون
اصناف الخلق يجرون مجرى العناصر الاربعة الاول ارباب العلم والمعارف الذين هم سبب قوام الدين والدنيا وهم كالماء في العناصر
والثاني في اصحاب السيف واهل السياسة والشجاعة وهم بمنزلة النار فيها والرابع ارباب الزراعة والفلاحة الذين بهم ترتب
الاقوات وهم كالارض فيها ۞ اربع من كنوز الجنة كتمان الحاجة وكتمان الصدقة وكتمان المصيبة
وكتمان الوجع ۞ ينبغي ان يكون المراة دون الرجل في اربعة اشياء السن والطول والمال والحسب ۞
من منع نفسه عن اربعة سعد العجلة واللجاج والعجب والكسل
الرياضة على اربعة اوجه القوت من الطعام والغمض من المنام والحاجة من الكلام وتحمل الاذى من الانام ۞
الفتوة اربعة التواضع مع الدولة والعفو مع القدرة والنصيحة مع العداوة والعطية بلا منة ۞
اربعة لا يشبعن من اربع الارض من المطر والعين من النظر والانثى من الذكر والعالم من العلم ۞
لا ينبغي للعاقل ان يكون في موضع لا توجد فيه اربعة نهر جار وسلطان عادل وعالم مفتي وطبيب حاذق ۞
اربع خدمات لا عيب فيهن خدمة الاستاد وخدمة الوالد وخدمة الضيف وخدمة الفرس ۞

الاستجابة على اربع اوجه اولها اجابة التوحيد بان يوحد الله تعالى ولا يشرك به شيئا والثاني اجابة التحقيق بان يحقق في نفسه
ان ما قال الله تعالى لحق ويقين لا ريب فيه ويعتمد عليه من غير توهم وتردد والثالث اجابة التسليم بان يسلم الله امره ويترك
التدبيرات الطبيعة والرابع اجابة التقريب بان يكون متقربا اليه تعالى فيما يعمل ويقول تاركا للحظوظ النفسانية

علامة موت القلب اربعة نسيان الذنب ونسيان الآخرة والاشتغال بامور الدنيا واتباع الهوى

الاسفار اربعة الاول السير الى الله وهو من مقام القلب والثاني السير في الله وهو من مقام القلب الى مقام الروح
والثالث السير مع الله وهو الترقي الى عين الجمع والرابع السير بالله وهو مقام البقاء بعد الفناء ٥

اربع خصال من الشقاء جمود العين وقساوة القلب وبعد الامل وحب البقاء ٥

لا تحصل الراحة في الدنيا الا مع اربعة اشياء الصمت والعزلة والحلم والقناعة ٥

اربعة تؤدي اربعة الصمت الى السلامة والبر الى السيادة والجود الى الكرامة والشكر الى الزيادة

قال عليه السلام كن حافظ
الحقوق واتم الفكر كامل
العقل لطيف اللسان حسن
الخلق قليل الضحك كثير البكاء
قاتل الهوى تارك الشهوات
موافق الرحمن مخالف الشيطان
زاهدا في الدنيا راغبا في
الآخرة ٥

بسم الله الرحمن الرحيم
الصدقة على خمسة اقسام الاول
صدقة المال وهي معلومة
والثاني صدقة الجاه والثالث
صدقة العقل والرأي وهي المشورة
والرابع صدقة اللسان وهي
الوساطة بين الناس والسعي
فيما يكون سببا لاطفاء النائرة
واصلاح ذات البين والخامس
صدقة العلم وهي بذله لاهله
ونشره على مستحقه ٥

الايام خمسة يوم مفقود ويوم مشهود ويوم مورود ويوم موعود ويوم ممدود فالمفقود امسك قد فاتك بما فرطت فيه والمشهود يومك الذي انت فيه فتزود فيه من الطاعات والمورود غدك لا تدري هل هو من ايامك ام لا والموعود هو آخر ايامك من الدنيا فاجعله نصب عينيك والممدود آخرتك وهو يوم لا انقضاء له [illegible]

قال بعض الحكماء ينبغي للعاقل
ان يكون من خمسة على حذر
الكريم اذا اهانه واللئيم اذا اكرمه
والعاقل اذا احزنه والاحمق اذا
مازحه والفاجر اذا عاشره
قيل لا يجتمع المال
الا بخمس خصال بخل شديد
وامل طويل وحرص غالب وسعي
بليغ وايثار الدنيا على الآخرة
قال بعض العارفين
العافية بدن بلا بلاء ومحبة ودين
بلا هواء وبضاعة وقلب بلا حسد
وعداوة وديوان بلا خطأ

ورزق

ورزق وطاعة بلا رياء وسمعة فاذا تم هذا الخمس فقد تم نعمة الدنيا والآخرة ٥
كل الذنب فضول الا خمسة خبز تشبعه وماء ترويه وثوب تستره وبيت تسكنه وعلم تستعمله
شرائط قبول الشهادة خمسة الاسلام والحرية والعقل والبلوغ والعدالة ٥

یا موفق [illegible]

العلم صيد والكتابة قيده
الطمع مرض والسؤال ترح
والحرمان موت ٥
[illegible] ٥
[illegible] ٥
الصدقة كنز والاخلاص فوز ٥
الصبر ظفر والعجل خطر
الكرم فضل والوفاء نبل ٥

السخاء خلق والعجب حمق
والسفه خرق ٥
الطمع رق والياس عتق ٥
الصدق امانة والكذب خيانة ٥
العلم حيوة والايمان نجاة ٥
الحازم يقظان والغافل وسنان
اليقين عبادة والعفاف زيادة ٥
[illegible] ٥
[illegible] والقناعة عز ٥
[illegible] ٥
الحكمة عصمة والعصمة نعمة ٥
اليوم عمل والامس مثل
والغد امل ٥
الصدق وسيلة والعفة فضيلة ٥

[illegible] والشكر زيادة ٥
المعروف [illegible] ٥
المعروف قرض [illegible] ٥
العقل زين والحمق شين ٥
[illegible] والتوفيق اقبال ٥
الجهل [illegible] والكذب فضاح ٥
الصدق نجاح والشرف [illegible] ٥
السخاء جنة [illegible] احسان ٥
الامانة ايمان والدنيا خسران ٥
العلم كنز والعبادة فوز ٥
الذنب رق والقضاء عتق ٥
الجاهل حيران والمكروه [illegible]

العقل قربة والحمق غربة ٥
الحزم بضاعة والتواني اضاعة ٥
العجب هلاك والربا اشراك ٥
الايمان امان والكفر خذلان ٥
التوكل كفاية والتوفيق عناية ٥
والاخلاص غاية ٥
الصدق فضيلة والكذب رذيلة ٥
المعروف حب والمودة قرب ٥
الصمت وقار والهذر عار ٥
العسر لؤم واللجاج شؤم ٥
الفكر رشد والغفلة فقد ٥
الورع اجتناب والشك ارتياب
العقل شفاء والحمق شقاء ٥
الانصاف راحة والشره فاقة ٥
الصبر ملاك والجزع هلاك ٥
العدل مألوف والجور مخوف ٥
الفكر عبادة والخير عادة ٥
الحسب الفعال والشرف المال ٥

الغفلة طرب واليقظة كرب ۞
الغفلة ضلالة والعزة جهالة ۞
الدنيا امد والآخرة ابد ۞
الرئاسة عطب والشهوة حرب ۞
الخوف امان والوجدان سلوان
والفقدان احزان ۞
اللذات آفات والشهوات
قاتلات ۞
العقول مواهب والآداب
مكاسب ۞
الدنيا فانية والمال عارية ۞
الدنيا حلم والاغترار بها ندم ۞

الذكر مفتاح الانس
العلم مصباح العقل المعرفة نور
القلب التوحيد حياة النفس الثبات ثمرة حبالة
المودة النعم حبس الروح المال مادة الشهوات الصبر مفتاح
الفرج التواضع راس العقل والتكبر راس الجهل العدل فضيلة السلطان اللسان
ميزان الانسان الصبر راس الايمان التفاخر زين الانسان القلب خازن اللسان اللسان ترجمان
الجبان الحي رائد الموت الحياء نظام الايمان الصبر جنة الفاقة العجب راس الحماقة الحرص علامة الفقر
النعم الصدق روح الكلام الاخلاص ثمرة العبادة المراء بذر الشر اليقين عماد الايمان الصبر ثمرة اليقين
النزه ثمرة الذنب المعروف زكوة النعم النفاق اخ الشرك الزهد اساس اليقين الصدق راس الدين
الضيافة اول المروة العفة اصل الفتوة الاستغفار دواء الذنوب التفاخر من العيوب الاجل حصاد
الامل العقل ينبوع الخير الجهل معدن الشر الصبر ثمرة الايمان البكاء ثمرة الجهل التقوى راس الحسنات الرضا
ثمرة اليقين الحياء صنو الايمان الاحسان راس الفضل التواضع ثمرة العلم الكظم ثمرة الحلم الحلم راس الزاهد
الحلم ثمرة العلم اليقين راس الدين التوفيق راس العبادة السعادة الدنيا غنية الاشقياء والآخرة فوز
السعداء الدنيا محل الآفات العاقل عدو لذته الجاهل عبد شهوته الشريعة رياضة النفس الغم مرض النفس
المطل عذاب النفس الياس راحة النفس اللجاج يشين النفس الجهل موت النفس التدبير نصف العيش
التودد نصف العقل الهم نصف الهرم الصبر نصف الايمان الاقتصاد نصف المؤنة التدبير نصف
المعونة الظفر ثمرة الصبر الصبر ثمرة الايمان ح

قال

قال سمنون المحب كان في جوارنا رجل له جارية يحبها غاية الحب فاعتلت فجلس الرجل يطبخ لها ملقا اذ قالت الجارية آه فدهش الرجل وسقطت الملعقة من يده وجعل يحرك ما في القدر بيده حتى تساقطت اصابعه وهو لا يحس بذلك فهذا وامثاله يصدق في حب المخلوق والتصديق به في حب الخالق اولى لان البصر الباطن اصدق من البصر الظاهر وجمال الحضرة الربوبية اوفى من كل جمال ولله در العارف الرومي حيث قال

هركسى كو خو بسينه جاك كان كلوخ از عشق كشته جرعناك بار خاك آلودتان مجنون كند صاف اكر باشد ندانم چون كند

اذا جاعت النفوس صارت الاجسام ارواحا واذا اشبعت صارت الارواح اجساما من بلغ غاية فليتوقع غاية ما يكره القرابة تحتاج الى المودة والمودة لا تحتاج الى القرابة من كثر ابتهاج بالمواهب اشتد انزعاجه بالمصائب جود الرجل يحببه الى اضداده وبخله يبغضه الى اولاده من اشترى ما لا يحتاج اليه باع ما يحتاج اليه
عدو عاقل خير من صديق جاهل من قنع كان غنيا وان كان فقيرا ومن لم يقنع كان فقيرا وان كان غنيا استحيا الكريم من المدح اكثر من استحياء اللئيم الى الذم الجوع سحاب مطر العلم والحلم والشبع سحاب مطر الحمق والجهل من كان همته ما يدخل في بطنه كان قيمته ما يخرج منها الفقر ذل في الدنيا وفخر في الآخرة
والغنا فخر في الدنيا وذل في الآخرة من شارك السلطان في عز الدنيا شاركه في ذل الآخرة بقدر ما تحزن للدنيا يخرج هم الآخرة من قلبك من تضعضع عند نفسه لم يرتفع عند غيره الامن مع الفقر خير من الخوف والغنا من عادى من دونه ذهبت هيبته ومن عادى من فوقه غلب ومن عادى مثله ندم من كان غناه في كيسه لم يزل فقيرا ومن كان غناه في قلبه لم يزل غنيا اعز الناس في الدنيا بالاموال وفي الآخرة بالاعمال فقر يحجزك عن الظلم خير من غنى يحملك على الاثم عدو ساكت خير من صديق لم يحبك ترك المال للاعداء خير من الاحتياج الى الاصدقاء كلام في حق خير من سكوت في باطل سيئة تسوءك خير من حسنة تعجبك من بلغ اقصى امله فليتوقع ادنى اجله هم السعيد لآخرته وهم الشقي لدنياه اعقل الناس محسن خائف واجهلهم مسيء آمن عداوة العاقل اقل ضررا من صداقة الاحمق سلطان العقل على العاقل اشد تحكما من سلطان السيف على الجاهل لسان العاقل وراء قلبه وقلب الاحمق وراء لسانه ۞ لو صور العقل لاظلم الشمس في شعاع نوره ولو صور الحماقة

لاضفا، القليل في مقابلة ظلامه رب اكلة منعت اكلات اي شيء فات من ادرك الادب واي شيء ادرك
من فاته الادب الاقتصاد ينمي القليل والاسراف الجزيل ليس الزاهد من لا يملك
شيئا بل الزاهد من لا يملكه شيء من تعلق بالدنيا تعلقت به ومن رفضها رفضته ٥
السعيد من اتعظ بغيره والشقي من اتعظ به غيره علامة السعادة ان تطيع الله وتخاف ان تكون مردودا وعلامة الشقاوة
ان تعصي الله وترجوا ان تكون مقبولا ٥

وشر الناس من لا يرجى خيره ولا يؤمن شره العزلة بدون عين العلم زلة وبدون زاد الزهد علة
موت الروح انقطاع عن الخلق وموت الوقت انقطاع عن الخالق علامة رضاء الله تعالى عن العبد رضاء العبد عن الله
تعالى الراضي من لم يحزنه المنع ولم يبطره العطا لذة الكرام في الاطعام ولذة اللئام في الطعام ٥

العاقل يترك ما يحب من الاغذية ليستغني عما يكره من الادوية مصاحبة الاشرار تورث سوء الظن بالاخيار ٥
من رضي بصحبة من لا خير فيه لم يرض بصحبة من خير فيه حلاوة الدنيا مرارة الآخرة ومرارة الدنيا حلاوة الآخرة
الحرص على الامانة دليل على الخيانة من طلب ما لا يعنيه فاته ما يعنيه يوم العدل على الظالم اشد من يوم الجور على المظلوم
يعرف العاقل بكثرة صمته والجاهل بكثرة كلامه من احب الدنيا اضر بآخرته ومن احب آخرته اضر بدنياه
لو صور الصدق لكان اسدا ولو صور الكذب لكان ثعلبا المشاورة راحة لك وتعب لغيرك من جلس في صغره حيث
يحب جلس في كبره حيث يكره اللسان صغير الجرم عظيم الجرم الحفظ في الاذن للمرء نفسه والحفظ في اللسان لغيره اذا هممت
نفسك فيما تأمره فلا تطعها فيما تشتهيه الكريم اذا اوعد عفا واذا وعد وفى السخي من جاد بماله تبرعا وكف عن اموال الناس تورعا
الجواد الذي يعطي من غير سؤال والكريم الذي مع السؤال زرع يومك حصاد غدك قلب الاحمق في فيه ولسان العاقل في
قلبه لا تحقروا شيئا من الشر ان صغر في اعينكم ولا تستكثروا الخير ان كثر في اعينكم من احسن في ما بقي من عمره لم يؤاخذ بما مضى
من ذنبه ومن اساء في ما بقي من عمره اخذ بالاول والآخر ما قل وكفى خير مما كثر والهى من خاف الله خوف الله منه كل شيء
ومن لم يخف الله خوفه الله من كل شيء قليل يكفيك خير من كثير يطغيك زينة الباطن خير من زينة الظاهر من احب لقاء الله
احب الله لقاءه ومن كره لقاء الله كره الله لقاءه قليل العمل من العالم مقبول مضاعف وكثير العمل من اهل الهوى والجهل مردود
فاعل الخير خير منه وفاعل الشر شر منه طوبى لمن امسك الفضل من لسانه وانفق الفضل من ماله صلاح الدين في الورع

وفساده

وفساده في الطمع صديق كل امرء عقله وعدوه جهله صمت يكسوك الكرامة خير من قول يكسبك الندامة صمتك حتى
تستنطق اجمل من نطقك حتى تسكت صمت يكسبك الوقار خير من كلام يكسوك العار شر الناس من باع آخرته بدنياه
وشر من ذلك من باع آخرته بدنيا غيره سنة الكرام الوفاء بالعهود وسنة اللئام الجحود ذنب واحد كثير والف طاعة قليل
دليل عقل المرء قوله ودليل اصل المرء فعله خالطوا الابرار سرا وخالطوا الفجار جهارا خير الناس من فك كفه وكف فكه
حلي الرجال الادب وحلي النساء الذهب جولة الباطل ساعة وجولة الحق الى الساعة جبلت القلوب على حب من احسن
اليها وبغض من اساء اليها احسن الى جميع الناس كما تحب ان يحسن اليك وارض لهم ما ترضاه لنفسك واستقبح من نفسك
ما تستقبحه من غيرك الصبر على مرارة العاجل يفضي الى حلاوة الآجل لا تستكثروا كثير الخير ولا تستقلوا قليل الذنوب
لا تنظر الى من قال وانظر الى ما قال لا تقل ما لا تعلم بل لا تقل كل ما تعلم حقيقة السعادة ان يختم للمرء عمله بالشقاء لا خير في الاسراف
ولا اسراف في الخير اذا حسنت اخلاق المرء ساءت اخلاق خدمه واذا ساءت اخلاقه حسنت اخلاق خدمه ان كان
ما يكفيك يغنيك فادنى ما فيها يغنيك وان كان ما يكفيك لا يغنيك فكل ما فيها لا يغنيك الوحدة خير من جليس السوء والجليس الصالح خير من الوحدة
لا تدخلوا اجوافكم الا طيبا اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه واول هجران العبد للحق مواصلته لنفسه
لا تقوم في الغضب بذل الاعتذار لولا السيف لكثر الحيف لو سكت من لا يعلم لسقط الخلاف من عاب نفسه فقد زكاها
المرض حبس البدن والهم حبس الروح الحر عبد اذا طمع والعبد حر اذا قنع الهدية رزق الى بلاء الدنيا والصدقة
رزق ملكوت في الآخرة سرور الدنيا ان تقنع بما رزقت وغمها ان تغتم لما لم ترزق افضل الفعال صيانة العرض بالمال
من غضب لا شيء رضي من لا شيء السكوت عن الاحمق جوابه الامن يذهب وحشة الوحدة كما ان الخوف يذهب انس الجماعة
الشرف بالهمم العالية لا بالرمم البالية المرء يطير بهمته كالطير يطير بجناحيه الكذوب متهم وان وضحت حجته وصدقت لهجته
عثرة الرجل تزل القدم لا تعادي احدا فانك لا تخلوا عن معاداة عاقل او جاهل فاحذر حيلة العاقل وجهل الجاهل
استحي من ذم من لو كان حاضرا لبالغت في مدحه اياك ان تضرب لسانك عنقك الكلام انثى والجواب ذكر
كلما تزرع تحصد تعاشروا كالاخوان وتعاملوا كالاجانب من سعادة المرء ان يكون خصمه عاقلا الغنى في الغربة وطن
والفقر في الوطن غربة دولة الجاهل عبرة العاقل اتقوا من تبغضه قلوبكم العفو عن المصر لا عن المقر قطيعة الجاهل تعدل
صلة العاقل العالم يعرف الجاهل لانه كان جاهلا والجاهل لا يعرف العالم لانه لم يكن عالما كل شيء يحتاج الى العقل والعقل

محتاج الى التجارب الشر شيئ الدخول في العداوة واصعب شيئ الخروج منها اذا ذكر جليسك عندك احدا بسوء فاعلم انك
نابه من رهفك موق قدرك فاتقه اغلب الناس سلطان جابر وامرءة سليطة اكرم المجالسة من لا يدعي الرئاسة
طرف المداراة طرف من الجنون من ضربك قبل ان يعرفك فلا تمه من لا تقبل قوله فلا تصدق بمينه لا تصدق الحلاف
وان اجتهد في اليمين جفاء القريب اوجع من ضرب الغريب التلطف رشوة من لا رشوة له اشد ما على الشيخ عند
ذهاب ماله ملامة من كان يمدحه من دار عدوه نابه صديقه من افسد بين اثنين فعلى احدهما هلاكه الثمام منك يخرج
الكلام بالمنافش الرشوة في الشر طرف من السحر لا يطيب حضور الخوان الا مع الاخوان اذا اقبلت الحكمة
خدمت الشهوات العقول واذا ادبرت خدمت العقول الشهوات

لا يكون المؤمن مؤمنا حتى يكون فيه ثلث خصال سنة من ربه
وسنة من نبيه وسنة من وليه فاما السنة من ربه
فكتمان سره قال الله جل جلاله عالم الغيب لا يظهر على غيبه
احدا الا من ارتضى من رسول واما السنة من نبيه فمداراة
الناس فان الله عز وجل امر نبيه صلى الله عليه وآله بمداراة
الناس فقال خذ العفو وامر بالعرف واعرض عن الجاهلين
واما السنة من وليه فالصبر في البأساء والضراء يقول الله
عز وجل والصابرين في البأساء والضراء وحين البأس
اولئك الذين صدقوا واولئك هم المتقون ؏

كان في الارض امانان
من عذاب الله فرفع احدهما
فدونكم الآخر فتمسكوا به اما الامان
الذي رفع فهو رسول الله صلى الله عليه وآله
واما الامان الباقي فالاستغفار
قال الله سبحانه وتعالى وما
كان الله ليعذبهم وانت فيهم
وما كان الله معذبهم وهم
يستغفرون ؏

ان الله تعالى نصب شيئين احدهما
امر والآخر نهي والاول يامر بالشر
وهي النفس ان النفس لامارة بالسوء
والآخر ينهى عن الشر وهو الصلوة ان الصلوة تنهى عن الفحشاء والمنكر ؏

ثلث من كن فيه
كان منافقا وان صام وصلى وزعم
انه مسلم من اذا ائتمن خان
واذا حدث كذب واذا وعد
اخلف ان الله عز وجل قال في
كتابه ان الله لا يحب الخائنين
وقال ان لعنة الله عليه ان كان
من الكاذبين وقال سبحانه
واذكر في الكتاب اسمعيل انه
كان صادق الوعد وكان رسولا
نبيا ؏

من اعطى

من اعطى ثلثا لم يحرم ثلثا من اعطى الدعاء اعطى الاجابة ومن اعطى التوكل اعطى الكفاية ومن اعطى الشكر اعطى الزيادة
ان الله عز وجل يقول ادعوني استجب لكم وقال عز وجل ومن يتوكل على الله فهو حسبه وقال سبحانه وتعالى لئن شكرتم
لازيدنكم ؏

اوحش ما يكون الخلق في ثلث مواطن يوم يولد ويخرج من بطن امه فيرى الدنيا ويوم يموت فيعاين الآخرة واهلها
ويوم يبعث ويرى احكاما لم يرها في دار الدنيا فقد سلم الله عز وجل على يحيى في هذه الثلثة المواطن فقال وسلام
عليه يوم ولد ويوم يموت ويوم يبعث حيا ؏

عجبت لمن فزع من اربع كيف لا يفزع الى اربع عجبت لمن خاف العدو كيف لا يفزع الى قوله حسبنا الله تعالى ونعم الوكيل
فاني سمعت الله عز وجل يقول بعقبها فانقلبوا بنعمة من الله وفضل لم يمسسهم سوء وعجبت لمن اغتم كيف لا يفزع
الى قوله لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين فاني سمعت الله عز وجل يقول بعقبها ونجيناه من الغم وكذلك
ننجي المؤمنين وعجبت لمن مكر به كيف لا يفزع الى قوله وافوض امري الى الله ان الله بصير بالعباد فاني سمعت الله عز وجل
يقول بعقبها فوقيه الله سيئات ما مكروا وعجبت لمن اراد الدنيا وزينتها كيف لا يفزع الى قوله ما شاء الله
لا قوة الا بالله فاني سمعت الله عز وجل يقول بعقبها ان ترن انا اقل منك مالا وولدا فعسى ربي ان يؤتين خيرا من
جنتك وعسى موجبة ؏

روي عثمن ابن عيسى عمن حدثه عن ابي عبد الله عليه السلام قال قلت آيتين في كتاب الله اطلبهما ولا اجدهما قال ما هما قلت
قول الله تعالى ادعوني استجب لكم فندعوه فلا نرى اجابة قال افترى الله اخلف وعده قلت لا قال فمم ذلك قلت لا ادري
فقال عليه السلام ولكني اخبرك من اطاع الله فيما امره ثم دعاه من جهة الدعاء اجابه قلت وما جهة الدعاء قال تبدا فتحمد الله
فتذكر نعمه عندك ثم تشكره ثم تصلي على محمد النبي صلى الله عليه وآله ثم تذكر ذنوبك فتقر بها ثم تستغفر الله منها فهذه جهة
الدعاء ثم قال وما الآية الاخرى قلت قول الله عز وجل وما انفقتم من شيئ فهو يخلفه واني انفق ولا ارى خلفا قال افترى الله
اخلف وعده قلت لا قال فمم قلت لا ادري قال لو ان احدكم اكتسب المال من حله وانفقه في حله لم ينفق رجل درهما
الا اخلف عليه ؏

عن بعض العلماء انه قال انا اخاف من النساء اکثر مما اخاف من الشیطان لانه سبحانه یقول ان کید الشیطان کان ضعیفا وقال
سبحانه فی النساء یقول ان کیدکن عظیم ة

قال ابو جعفر علیه السلام ان رسول الله صلی الله علیه وآله نهی عن القیل والقال وفساد المال وکثرة السؤال فقیل له یابن رسول الله
صلی الله علیه وآله این هذا من کتاب الله قال ان الله عز وجل یقول لا خیر فی کثیر من نجواهم الا من امر بصدقة او معروف
او اصلاح بین الناس وقال ولا تؤتوا السفهاء اموالکم التی جعل الله لکم قیاما وقال لا تسئلوا عن اشیاء ان تبد لکم تسؤکم ة

قال لی طاوس
رایت رجلا یصلی فی المسجد الحرام
تحت المیزاب وهو یدعو ویبکی فی دعائه وتضرع
من الصلوة فاذا هو علی بن الحسین علیه السلام فقلت له یابن رسول الله
رایتک علی حالة کذا ولک ثلثة ارجوا ان یؤمنک من الخوف احدها انک ابن
رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم والثانی شفاعة جدک والثالث رحمة الله عز وجل
فقال یا طاوس اما انی ابن رسول الله فلا یؤمننی وقد سمعت الله تعالی یقول
فلا انساب بینهم یومئذ واما شفاعة جدی فلا یؤمننی لان الله تعالی یقول
ولا یشفعون الا لمن ارتضی واما رحمة الله فان الله یقول ان رحمة الله
قریب من المحسنین ولا اعلم انی محسن

عن حفص بن غیاث
النخعی القاضی قال قلت للصادق
جعفر بن محمد علیه السلام ما الزهد فی الدنیا فقال
قد حد الله عز وجل ذلک فی کتابه فقال لکیلا تأسوا علی ما فاتکم ولا
تفرحوا بما آتاکم

فی الکافی عن ابی جعفر علیه السلام فی قول الله عز وجل ولم
یصروا علی ما فعلوا وهم یعلمون قال الاصرار ان یذنب
الرجل فلا یستغفر الله ولا یحدث نفسه بتوبة فذلک الاصرار ة

الاستغفار وقول لا اله الا الله خیر العبادة قال الله العزیز
الجبار فاعلم انه لا اله الا هو واستغفر لذنبک ة

فائده
اگر بر وزن فعلول باشد باید که
حرف اول با حرف ثانی او مفتوح باشد
اگر چنانچه حرف اول او با حرف اول او باشد و دیموم و
حرف ثالث او باشد حرف اول او مضموم و دیموم و
مثل یعقوب وینبوع وعیوق وخیشوم و قیوم
و ایوب و قیوم
حیفون و زیتون و دیکور
و کیموس

وکیموس

وکیموس وطیفور وحیفون که حرف ثانی او یا است واگر چنانچه حرف اول یا حرف ثانی یا حرف ثالث او یا نباشد
حرف اول او مضموم باشد مثل صندوق وطنبور وجمهور وزنبور وعصفور وعرجون وخرطوم وحلقوم وبهلول وکندوج
وبرغوث وصعلوک وشرسوف وغضروف وجلمود وبلبون که حرف ثالث او یا است واگر حرف ثانی او مشدد باشد
اول او مفتوح خواهد بود مگر در سبوح وقدوس زیرا که در کلام عرب فعول بضم فا نیامده است مگر در سبوح وقدوس که اول
آنها مضموم است وانچه بر وزن فعول باشد مثل زقوم وتنور وشبور ودیوث وایوب ودیموم وقیوم وعیوق
سبوح قدوس معناهما واحد ای المنزه عن کل ما لا ینبغی ان یوصف به لیس فی کلام العرب فعول بضم الفا الا سبوح وقدوس
دیموم قیوم ایوب یعقوب دیموم عیوق نام ستاره ایست روشن کنار مجره چون بر آید آبها کم شود صندوق طنبور
معرب تنبور زنبور عصفور گنجشک عرجون خوشه انگور خرطوم بینی حلقوم گلو خیشوم بینی دیوث مرد بی غیرت
جیحون رود بلخ بهلول کندوج معرب کندو عنقود خوشه انگور برغوث کیک ینبوع چشمه زیتون صعلوک درویش
دیجور تاریکی شرسوف استخوان قرقره غضروف استخوان پهلو آونجه جمجور گلو تفتوع جمهور قیصوم گیاهی است
بلبون مارچوبه شبور بوق تنور حیفون نام شهریست کیلوس کیموس طیفور جعشوش گدا را گویند سیحون نام
رودیست زقوم نام درختی است در جهنم اسلوب راه وروش اخنوخ نام ادریس علیه السلام است افیون تریاک
فرتوت بر سالخورده جیزوم سینه جلمود سنگ

للعالم ثلث علامات
العلم والحلم والصمت
وللمتکلف ثلث علامات
العلم والعمل والصمت
وللعاقل ثلث علامات
الصلوة والزکوة والصیام

وللظالم ثلث علامات
یقهر من دونه بالغلبة ومن
فوقه بالمعصیة ویظاهر الظلمة ة

وللمرائی ثلث علامات
ینشط اذا کان عند الناس و
یکسل اذا کان وحده ویحب
ان یحمد فی جمیع اموره

وللمتکلف ثلث علامات ینازع
من فوقه ویقول ما لا یعلم
ویتعاطی ما لا ینال

وللمنافق ثلث علامات
اذا حدث کذب
واذا وعد اخلف واذا اؤتمن خان ة وللمؤمن
خمس علامات صلوة احدی وخمسین وزیارة الاربعین والتختم
بالیمین وتعفیر الجبین والجهر ببسم الله الرحمن الرحیم
وللمسرف ثلث علامات یاکل ما لیس له ویلبس ما لیس له
ویشتری ما لیس له ة

علامة المتوكل ان لا يخاف غير الله علامة المحبة الصبر على المحنة   علامة رضاء الله تعالى عن العبد رضاء العبد
عن الله تعالى   علامة السعادة ان تطع الله وتخاف ان تكون مردودا   وعلامة الشقاوة ان تعص الله وترجوا
ان تكون مقبولا   علامة اعراض الله تعالى عن العبد ان يشغله بما لا يعنيه ولا ينفعه دينا ولا دنيا   علامة رضاء الله
في خلقه عدل سلطانهم ورخص اسعارهم   وعلامة غضب الله على خلقه جور سلطانهم وغلاء اسعارهم   علامة موت القلب
نسيان الذنب ونسيان الآخرة واتباع الهوى   علامة الظفر بالامور المستصعبة المحافظة على الصبر وملازمة الطلب
وكتمان السر   علامة الصبر ترك الجزع والشكوى واخفاء المحنة والبلوى   علامة الكذاب وجوده باليمين لغير
مستحلف   علامة الانس بالله الوحشة من الناس   من لم يكن من قلبه واعظ لم تنفعه المواعظ   من شارك
السلطان في عز الدنيا شاركه في ذل الآخرة   من بلغ غاية ما يحب فليتوقع غاية ما يكره   من اشترى ما لا يحتاج اليه
باع ما يحتاج اليه   من فعل ما شاء لقي ما ساء   من كثر ابتهاجه بالمواهب اشتد انزعاجه بالمصائب   من رضي
بصحبة من لا خير فيه لم يرض بصحبة من خير فيه   من كان غناه في كسبه لم يزل فقيرا   ومن كان غناه في قلبه لم يزل غنيا
من لم يتضع عند نفسه لم يرتفع عند غيره   من كان همته ما يدخل في بطنه كان قيمته ما يخرج منها   من اطاع
هواه باع دينه بدنياه   من حفر بئرا لاخيه فقد وقع فيه   من طال امله ساء عمله   من اعطى اخاه المال فقد
اعطاه خزانته   ومن اعطاه علمه ونصيحته فقد وهب له نفسه   من صحح باطنه بالمراقبة والاخلاص زين الله تعالى
ظاهره بالمجاهدة واتباع السنة   من جل عند نفسه قل عند غيره   من لم يهذب نفسه بالرياضات لا يفتح له
السبيل الى احسن المقامات   من رضي باليسير طابت معيشته   من تزين للناس بما ليس فيه سقط عن عين الله
عز وجل   من لم يستعد للموت فموته فجأة وان كان صاحب فراش سنة   من ارخى عنان الجوارح في الشهوات
فقد اغرس في القلب شجرة الندامات   من طلب الدنيا فليتهيأ للذل   من خاف شيئا هرب منه
ومن خاف الله تعالى هرب اليه   من سلك سبيل الرشاد بلغ كنه المراد   من كان اكبر همه نيل الشهوات
نزع من قلبه حلاوة الايمان   من تعلق بالدنيا تعلقت به   ومن رفضها رفضته   من بسط يده بالانعام
صارت نعمته على الدوام   من نظر الناس بعين العلم مقتهم   ومن نظرهم بعين الحقيقة عذرهم   من عرف الايام
لم يغفل عن الاستعداد   من ضيع وقته فوقته مقت   من وصف الحب ما عرفه   من قل صدقه قل صديقه

من لم

من لم يؤدبه والداه يؤدبه الليل والنهار   من اظهر شكرك فيما لم تأته فاحذر ان يكفر نعمتك فيما اتيته   من لم يصبر
على كلمة سمع كلمات   من عاتب صديقه على كل ذنب كثر عدوه   من عادى من دونه ذهبت هيبته ومن عادى
من فوقه غلب   ومن عادى مثله ندم   من قنع كان غنيا وان كان فقيرا وان كان غنيا   من جلس في صغره
حيث يحب جلس في كبره حيث يكره   من رفعك فوق قدرك فاتقه   من بلغ اقصى امله فليتوقع ادنى اجله
من اختار العزلة فالعزلة   من اعز نفسه اذل قلبه   من تأنى اصاب ما تمنى   من تأنى اصاب ما تمنى
من طمع في الكل فاته الكل   من لم يكن ذئبا اكلته الكلاب   من خاف شرك افسد امرك
من كان الاكرام لمعتقده لم يكن فيما يكلفه لفيده مصلحة   من صح فكره اتاه الالهام   ومن دام اجتهاده اتاه
التوفيق   من اصلح فاسده ارغم حاسده   من تفقه بالكتاب خبر الاحكام   ومن تطبب بالكتاب
قتل الانام   ومن تنجم بالكتاب اخطأ الايام   ومن تأدب بالكتاب صحف الكلام   من طلب
غرائب الاحاديث كذب   ومن طلب المال بالكيمياء افلس   من جاد ساد   من صبر ظفر
من قنع شبع   من تفكر اعتبر   من البسه الليل ثوب ظلامه نزعه عنه النهار بضيائه   من تفكر ابصر
من صمت نجى   من اعتزل سلم   من لا يزرع لا يحصد   من لا يرحم لا يرحم   من طلب شيئا وجد وجد
من فرح بما اوتي وبخ ولج   من لم يسمع لم يسعد   من كان له نفسه واعظ   كان من الله عليه حافظا
من طلب الرياسة ملك ذا السماحة   من تزوج احرز نصف دينه   من حفظ القلقة وقبقبه وذبذبه دخل الجنة
يعني اللسان والبطن والفرج
من حمل بضاعته فقد برئ من الكذب الكبر   من طلب التجارة استغنى عن الناس
من قبل عطاك فقد اعانك على الكرم   من هم بشيء من الخير فليعجله   ومن هم بسيئة فلا يعملها   من عقل قنع
بما يكفيه   ومن قنع بما يكفيه استغنى ومن لم يقنع بما يكفيه لم يدرك الغنا ابدا   من كرم اصله لان قلبه
ومن خشن عنصره غلظ كبده   من كان عاقلا كان له دين ومن كان له دين دخل الجنة   من من
بمعروفه افسده   من ساء خلقه عذب نفسه   من احب ان يكون اكرم الناس فليتق الله   ومن احب
ان يكون اتقى الناس فليتوكل على الله   ومن احب ان يكون اغنى الناس فليكن بما عند الله عز وجل اوثق منه بما
في يده   من لم يعط قاعدا لم يعط قائما   من اصبح وامسى والدنيا اكبر همه جعل الله الفقر بين عينيه

وشتت امره ومن لم ينل من الدنيا الا ما قسم له ومن اصبح والآخرة اكبر همه جعل الله له الغنا في قلبه وجمع له امره
من مشى الى المسجد لم يضع رجلا على رطب ولا يابس الا سبحت له الارض الى الارض السابعة من لبس له في الدنيا ثوب شهرة البسه الله
ثوب مذلة في الآخرة   من آنس بالله استوحش من الناس   من اكثر الاكل اكثر النوم ومن اكثر النوم اقل الصلوة
ومن اقل الصلوة كتب من الغافلين
قيل من وزن الرجال بالمال فهو قاروني ومن وزنهم بالطغيان فهو فرعوني ومن وزنهم بالزينة فهو كسروي ومن وزنهم بالدين
والتقوى فهو محمدي صلى الله عليه وآله

من عرف الله اطاعه ومن عرف الشيطان عصاه ومن عرف الحق اتبعه ومن عرف الباطل اتقاه من عرف الدنيا رفضها ومن عرف الآخرة طلبها

من اراد ان تعطيه الله تعالى فلا ينظر الله ومن اترك الصلوة فله الجنة ومن اترك الصلوة ومن اراد الغنى فبالزيادة ومن اراد بالتوكل فالكفاية ومن اراد بالعلم والبلاغة النصر ومن اراد

من رعى قلبه عن الغفلة ونفسه عن الشهوة وعقله من الجهل فقد دخل في ديوان المتنبهين من رعى عمله عن الهوى ودينه عن البدعة وماله عن الحرام فهو من جملة الصالحين

من كان ... والابد فوق ... ومن كان ... والابد دون ...

من لا يصبر على جفاء الخلق لا يصل الى رضاء الله تعالى لانه مشوب بجفاء الخلق من عرف الله فليس له مع الخلق لذة ومن عرف الدنيا فليس له في معيشتها لذة

من اخرجه الله عز وجل من ذل المعاصي الى عز التقوى وغناه الله بلا مال واعزه بلا عشيرة وآنسه بلا انيس

من عرف الله كل لسانه من عرف الله احبه من عرف نفسه فقد عرف ربه من عرف الله وخلد منع فاه من الكلام وبطنه من الطعام وعنا نفسه بالصيام والقيام من عرف الله خاف الله ومن خاف الله تحت نفسه عن الدنيا

من اراد صاحبا فالله يكفيه ومن اراد مونسا فالقرآن يكفيه ومن اراد كنزا فالقناعة تكفيه ومن اراد واعظا فالموت يكفيه ومن لم يكفه الله ... يكفيه

من اراد الغنا بغير مال والكثرة بغير عشيرة من ذل المعصية الى عز الطاعة

كـ هو

من علت همته طال حمد   من كثر كلامه كثر ملامه   من كان عقد كان الله له   من لم ينفعه علم ضره جهله   من خاف
ادلج ومن ادلج بلغ المنزل   من ترك الشهوات آمن من الآفات   من ايقن بالخلف جاد بالعطية
من احب الرياسة لم يفلح ابدا   من لم يسئل الله من فضله افتقر   من جلس على بساط الرضا لم ينله مكروه
من اساء خلقه عذب نفسه   من خاف ربه كف ظلمه   من تشبه بقوم فهو منهم   من وثق بالزمان صرع
من دخله العجب هلك   من كتم سره كانت الخيرة بيده   من مات فقد قامت قيامته   من طلب ما لا
يعنيه فاته   من ساءته سيئته وسرته حسنته فهو مؤمن   من طلب الدين بالجدل تزندق   من عظم صغار
المصائب ابتلاه الله بكبارها   من اكل طعاما للشهوة حرم الله على قلبه الحكمة   من جعل الهموم هما واحدا كفاه الله
سائر همومه   من كان ظاهره ارجح من باطنه خف ميزانه   من عرف نعمة الله بقلبه استوجب المزيد من الله
عز وجل قبل ان يظهر شكرها على لسانه   من دخل موضعا من مواضع التهم فاتهم فلا يلومن الا نفسه   من ختم له
بقيام الليل ثم مات فله الجنة   من رضي من الله بالقليل من الرزق رضي الله بالقليل من العمل   من عمل بما علم اورثه الله علم
ما لم يعلم   من بلغ الاربعين ولم يغلب خيره شره فهو من الخاسرين   من ساءته خطيئته غفر له وان لم يستغفر
من اخلص لله اربعين صباحا ظهرت ينابيع الحكمة من قلبه على لسانه   من خاف الناس لسانه فهو من اهل النار
من آتيه جدته وعنده ناس فهم شركاؤه فيها   من لا يغلب نفسه وهواه ليس له حظ في عقباه
من اصبح لا ينوي ظلم احد غفر له ما جنى   من عشق وعف وكتم ومات فقد مات شهيدا   من كانت الدنيا
همه اشتدت حسرته عند فراقها   من افتى الناس بغير علم لعنه السماء والارض   من صدق لسانه زكى عمله
من وجد كسرة او تمرة فاكلها لم يفارق جوفه حتى يغفر الله له   من احب كريمتاه فلا يكتب بعد العصر
من ابتلى من المؤمنين ببلاء فصبر عليه كان له مثل اجر الف شهيد   من ملك نفسه اذا رغب واذا رهب واذا اشتهى
واذا غضب واذا رضي حرم الله جسده على النار   من لزم الصمت هابته العيون وحسنت فيه الظنون
من اصبح وعليه خاتم   فضة حقيقة متختما به في يده اليمنى فاصبح من قبل ان يرى احدا فقلب فصته الى باطن كفه وقرا
انا انزلناه في ليلة القدر الى آخرها ثم قال آمنت بالله وحده لا شريك له وكفرت بالجبت والطاغوت وآمنت بسر آل محمد
وعلانيتهم وظاهرهم وباطنهم واولهم وآخرهم وقاه الله في ذلك اليوم شر ما ينزل من السماء وما يعرج فيها وما يلج في الارض

وما يخرج منها وكان في حرز الله وكنفه حتى يمسي من سبح تسبيح فاطمة الزهراء عليها السلام قبل ان يثني رجليه من صلوة الفريضة غفر له
من لم يشكر الانعام فليعد من الانعام   من اجتنب الشهوات الشبهات نجي من المحرمات
من رزق الحج حرم الغنا   من فسر القران برايه فاصاب الحق فقد اخطا   من رجا شيئا طلبه ومن خاف
من شيئ هرب منه   من سل سيف البغي قتل به   من هتك حجاب اخيه انكشف عورات بيته   من نسي
خطيئته استعظم خطيئة غيره   من كابد الامور عطب   من اقتحم البحر غرق   من اعجب برايه ضل ومن استغنى
بعقله زل ومن تكبر على الناس ذل ومن سفه عليهم شتم ومن سلك مسالك السوء اتهم ومن خالط الارذال حقر ومن جالس العلماء
وقر ومن مزح استخف به ومن اكثر من شيئ عرف به ومن كثر كلامه كثر خطاؤه ومن كثر خطاؤه قل حياؤه ومن قل حياؤه مات
قلبه ومن مات قلبه دخل في النار ٥

من تواضع لله رفعه الله ومن تكبر وضعه الله من اقتصد اغناه الله ومن بذر افقره الله   من طلب رضى الله بسخط
الناس كفاه الله امور الناس ومن طلب رضى الناس بسخط الله وكله الله الى الناس   من احسن فيما بقي من عمره اخذ بالاول
والاخرة ٥   من كان فعله لقوله فهو ناج ومن لم يكن فعله لقوله موافقا فانما ذلك مستودع   من رضي بالقضاء
اتى عليه القضاء وعظم الله اجره ٥ ومن سخط القضاء مضى عليه القضاء واحبط الله اجره ٥   من ظن انه بدون الجهد يصل
فهو متمن ٥ ومن ظن انه بالجهد يصل فهو متعن   من لم يعرف الزيادة في نفسه كان الى النقصان فالموت خير له
من الحيوة ٥   من اصلح امر آخرته اصلح الله امر دنياه ٥ ومن اصلح ما بينه وبين الله اصلح الله ما بينه وبين الناس ٥
من اعتدل يوماه فهو مغبون ومن كان غده شر يومه فهو محروم   من خاف الله خوف الله منه كل شيئ ٥ ومن لم
يخف الله خوفه الله من كل شيئ   من احب لقاء الله احب لقاءه ٥ ومن كره لقاء الله كره الله لقاءه
من لم يقنع باليسير لم يكتف بالكثير ومن لم يشكر القليل لم يشكر الكثير   من اصبح على الدنيا حزينا فقد اصبح للقضاء
ساخطا ومن اصبح يشكو مصيبة نزلت به فانما يشكو ربه   من لم ينفق في طاعة الله ابتلي بان ينفق في معصيته
ومن لم يمش في حاجة ولي الله ابتلي بان يمشي في حاجة عدو الله   من كان عاقلا كان له دين دخل الجنة
من قل حياؤه مات قلبه ومن مات قلبه دخل النار   من احب دنياه اضر بآخرته ومن احب آخرته اضر بدنياه

من يطع

من يطع الشيطان يعص الله ومن يعص الله يعذبه ٥   من لم ينتفع بدينه ولا دنياه فلا خير لك في مجالسته ٥
من صلى بالليل حسن وجهه بالنهار ٥   من لم يعرف الخير من الشر فهو بمنزلة البهيمة ٥   من لم يجتنب مصادقة
الاحمق اوشك ان يتخلق باخلاقه   من زهد في الدنيا وقصر امله فيها اعطاه الله تعالى علما بغير تعلم
من نظر في كتاب اخيه بغير اذنه فكانما ينظر الى النار
من لبس في الدنيا ثوب شهرة البسه الله ثوب مذلة في الآخرة ٥   من اعتم ولم يدر العمامة تحت حنكه فاصابه داء لا دواء
له فلا يلومن الا نفسه ٥   من اصابه ضعف في بصره فليكتحل سبع مراود وعند منامه من الاثمد اربعة في اليمنى وثلثة في اليسرى
من نام على سطح غير محجر فبرئت الذمة ٥   من لبس نعلا صفراء كان في سرور حتى يبليها ٥   من اتخذ خاتما فصه
عقيق لم يفتقر ولم يقض له الا بالتي هي احسن ٥   من جاع او احتاج وكتمه من الناس ومضى الى الله تعالى كان حقا على الله تعالى
ان يفتح له رزق سنته حلال ٥   من اقتصد في معيشته رزقه الله ٥   من قنع بما رزقه الله فهو من اغنى الناس ٥   من عمل على غير
علم كان ما يفسد اكثر مما يصلح ٥   من ابصر عيب نفسه شغل عن عيب غيره ٥   من لزم الصمت نائبه العيون وحسنت فيه الظنون ٥
من آنس بالله استوحش من الناس ٥   من احب ان يرتع في رياض الجنة فليكثر ذكر الله ٥   من استغفر بعد صلوة العصر سبعين
مرة غفر الله له سبعمائة ذنب ٥   من حسنت نيته زيد في رزقه ٥   من ابتلي من المؤمنين ببلاء فصبر عليه كان له مثل اجر الف
شهيد ٥   من انعم الله عليه بنعمة فعرفها بقلبه فقد ادى شكرها ٥   من رضي بقسم الله لم يحزن على ما فاته ٥   من تمسك بالعروة
الوثقى فهو ناج قيل ما هو قال التسليم   من صدق لسانه زكى عمله   من عاد مريضا شيعه سبعون الف ملك يستغفرون له حتى يرجع
الى منزله   من اتته هدية وعنده ناس فهم شركاء فيها ٥   من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه ٥   من اكرم فقيرا مسلما
لقي الله يوم القيمة وهو عنه راض ٥   من اعتق مسلما اعتق الله بكل عضو منه عضوا من النار ٥   من منع الماعون جاره منعه الله
خيره يوم القيامة ٥   من اكل طعاما للشهوة حرم الله على قلبه الحكمة ٥   من وجد كسرة او تمرة فاكلها يفارق جوفه حتى يغفر الله له
من كظم غيظا وهو يقدر على امضائه حشى الله قلبه امنا وايمانا يوم القيمة ٥   من ذاق طعم البلاء تلذذ به
بالنعمة واشتاق اليه اذا فقده لان تحت نيران البلاء والمحنة انوار النعمة وتحت انوار النعمة نيران البلاء والمحنة
وقد ينجو من البلاء كثير ويهلك في النعمة كثير ٥
نية المؤمن خير من عمله ونية الكافر شر من عمله المؤمن ياكل بشهوة اهله والمنافق ياكل اهله بشهوته المؤمن ياكل في معا واحد

والمنافق يكل بسبعة امعاء فاعل الخير خير منه وفاعل الشر شر منه هم السعيد للآخرة وهم الشقي للدنيا ه

في الكافي

من ظلم سلط الله عليه من يظلمه وعلى عقبه او على عقب عقبه قال قلت هو يظلم فيسلط الله على عقبه او على عقب عقبه فقال ان الله عز وجل يقول وليخش الذين لو تركوا من خلفهم ذرية ضعافا خافوا عليهم فليتقوا الله وليقولوا قولا سديدا

من ملك الدنيا تعب بها ومن طلبها صار عبدا لاجلها او فيما يكفي وجميعها لا يغني ه

من كانت الآخرة همه كفاه الله همه من الدنيا ه ومن اصلح سريرته اصلح الله علانيته ه ومن اصلح فيما بينه وبين الله عز وجل اصلح الله فيما بينه وبين الناس ه من سلط ثلثا على ثلث فكانما اعان هواه على هدم عقله ه من اظلم نور تفكره بطول امله ه ومحى طرايف حكمته بفضول كلامه ه واطفا نور عبرته بشهوات نفسه فكانما اعان هواه على هدم عقله ه ومن هدم عقله افسد عليه دينه ودنياه ه من اكثر ذكر الموت احبه الله من اعطي ثلثا لم يحرم ثلثا من اعطي الدعا اعطي الاجابة ومن اعطي التوكل اعطي الكفاية ومن اعطي الشكر اعطي الزيادة ان الله عز وجل يقول ادعوني استجب لكم وقال عز وجل ومن يتوكل على الله فهو حسبه وقال تعالى لئن شكرتم لازيدنكم ه من لم يكن فيه ثلث لم يقوم له عمل ورع يحجزه عن معاصي الله وخلق يداري به الناس وحلم يرد به جهل الجاهل ه من توارت عليه النعم فليكثر ذكر الحمد لله ومن كثرت همومه فعليه بالاستغفار ه ومن الح عليه الفقر فليكثر من قول لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم ه من انعم الله عليه نعمة فليحمد الله ه ومن استبطأ الرزق فليستغفر الله ه ومن حزنه امر فليقل لا حول ولا قوة الا بالله من زعم ان الله يامر بالسوء والفحشاء فقد كذب على الله ه ومن كذب على الله ادخله النار ه من طلب الدنيا استعفافا عن الناس وسعيا على اهله وتعطفا على جاره لقي الله عز وجل يوم القيمة ووجهه مثل القمر ليلة البدر من عمل بالعدل حقن الله دمه ومن عمل بالجور عجل الله هلكه من عمل على غير علم كان ما يفسد اكثر مما يصلح من لزم الصمت نابته العيون وحسنت فيه الظنون من ترك التزويج مخافة العيلة فقد ساء ظنه بالله من عمل بما افترض الله عليه فهو من خير الناس من سمع شيئا من الثواب على شيء فصنعه كان له اجره وان لم يكن كما بلغه من اقتصد في معيشته رزقه الله ومن بذر حرمه الله من قنع بما رزقه الله فهو من اغنى الناس من علم خيرا فله مثل اجر من عمل به من نصب نفسه للقياس لم يزل دهره في التباس من زرع العداوة حصد ما بذر من خالطت فان استطعت ان تكون يدك العليا عليهم فافعل من استولى عليه الضجر رحلت عنه الراحة من استعاذكم بالله فاعيذوه ومن سالكم بالله فاعطوه ومن دعاكم فاجيبوه فان لم تجدوا فادعوا له من واسى الفقير من ماله وانصف الناس

من نف

من نفسه فذلك المؤمن حقا من اعان ظالما سلطه الله عليه من قصد الى مصلوب فنظر اليه وجب عليه الغسل عقوبة من اراد ان يتنور فليأخذ من النورة ويجعله على طرف انفه ويقول اللهم ارحم سليمان ابن داود كما امرنا بالنورة فانه لا تحرقه النورة ان شاء الله من جلس وهو متنور خيف عليه الفتق من تنور يوم الجمعة فاصابه البرص فلا يلومن الا نفسه من اطلى فتدلك بالحنا من قرنه الى قدمه نفى الله عنه الفقر من اطلى واختضب بالحنا امنه الله عز وجل من ثلث خصال الجذام والبرص والآكلة الا طلية مثلها من غسل راسه بورق السدر صرف الله عنه وسوسة الشيطان سبعين يوما ومن صرف الله عنه وسوسة الشيطان سبعين يوما لم يعص الله ومن لم يعص الله دخل الجنة من ابتلا بالقضا فلا يقضين وهو غضبان من اشترى دابة فليقم من جانبها الايسر ويأخذ ناصيتها بيده اليمنى ويقرء على راسها فاتحة الكتاب وقل هو الله احد والمعوذتين وآخر الحشر وآخر بني اسرائيل قل ادعوا الله او ادعوا الرحمن وآية الكرسي فان ذلك امان لتلك الدابة من الآفات من نسي ان يسمي على كل لون فليقل بسم الله على اوله وآخره من تطير فليقل اللهم لا ياتي بالخيرات الا انت ولا يدفع السيئات الا انت ولا حول ولا قوة الا بالله

من حلف بالله كاذبا كفر ومن حلف بالله صادقا اثم ه

ذكر سرعت اشتغال است بمعنی فطانت سرعت اشتغال است بجیزی که موقوف باشد بفکر بدیهه منتقل شدن بجیزیست بفکر نظر ملاحظه اثبات با فکر فراست استدلال از ظاهر جیزیست بر کیفیت احوال و فکر تثبت که موصل علم باشد بعلوم ذکر تلفظ بزبان و بیاد آوردن جیزیست در دل توفیق موافقت اراده فعل عباد است با قضا و قدر الهی حزم ملاحظه نیک و بد امر است قبل از ارتکاب آن تهور اقدام نمودن بر امریست که پسندیده نباشد و ترک ملاحظه عاقبت آن امر تدبیر صلاح اندیشیدن و تصرف کردن توبه رجوع از گناه باشد انابت با خدا گشتن و بر او اقبال کردن ایمان باور داشتن و گرویدن زهد قصد رغبت باشد اخلاص پاک کردن جیزیست از هر چه غیر او با او آمیخته باشد ریاضت رام کردن ستور باشد مراقبه نگاهبانی و چشم داشتن تقوی پرهیز باشد از معاصی تفکر سیر باطن است یا بود از مبادی بمقاصد خوف تالم باطن باشد بر وقوع مکروه آینده رجا فرحی که از تصور حصول آمیخته باشد با توقع حصول مطلوب صبر شکیبائی و آن حبس نفس است از جزع وقت وقوع مکروه شکر ثنا است بر منعم بازاء نعمتها و شوق باعث لذة محبتی باشد

آمیخته بالم مفارقت محبت میل نفس وابتهاج بحصول چیزی که مشعور به باشد معرفت شناخت باشد یقین درعرف اعتقاد پیش
جازم که زوالش ممکن نبود توکل کار بکسی گذاشتن بیش رضا خوشنودیست تسلیم بازسپردن باشد اعتصام چنگ در زدن بآنچه
حزن ناتمام باطن بیش برگشته خشوع فروتنی وانکسار نفس است با خوف تبتل منقطع شدن باشد انقیاد گردن نهادن اجتهاد
کوشیدن اعتقاد در دل گرفتن ابتهال زاری کردن اقتصاد میانه روی کردن در کارها استقامت راست ایستادن وپابرجای بودن
وثابت قدم بودن حیا شرم باشد خمول بی نام ونشان بودن ادب حفظ حدود شرع است با حق وخلق بی زیاده ونقصان
ارادت خواستن باشد حلم بردباری اخبات فروتنی کردن وتذلل بیش ورع نگاه نفس است از وقوع درمعاصی تواضع
وضع نفس است با حق درمقام عبودیت وباخلق درمقام رعایت حقوق وترک ترفع عفو ازبدی درگذشتن است بشاشت گشاده رویی
وشکفتگی انس التذاذ باطن است بمطالعه کمال جمال محبوب الهام درلغت بمعنی دل درافکندن است ومراد ازان علمی است
که حق سبحانه وتعالی ازعالم غیب دردلهای خواص اولیا قذف کند قناعت وقوف نفس است برحد قلت وکفایت وقطع طمع
ازطلب کثرت وزیادت تقلید بروی کار کردن وقبول کردن قول غیری بی دلیل تقدیر اندازه کردن وآفریدن وواجب کردن
تکلف ازخویشتن چیزی نمودن که آن درو نباشد تکلیف ازکسی درخواستن چیزی که او ازان رنج رسد

الثواب ما يرجع الى الانسان من جزاء اعماله الامانة ما يؤتمن عليها الانسان القنوت الطاعة مع الخضوع الحج في الاصل
القصد وفي العرف قصد مكة احد المشاعر الاعتكاف الاحتباس وعكف على الشيء اقبل عليه مواظبا الابتهال التضرع والمبالغة
الملاعنة وقيل في قوله تعالى ثم نبتهل اي نخلص في الدعاء الاستكانة التضرع والتخشع الرهبانية هي الانقطاع عن الناس
للانفراد بالعبادة الخشوع لين القلب للحق والانقياد له العبرة النظر في الامور ليعرف بها شيء من جنسها المعروف كل خير
وحسنة وافق طاعة الله تعالى الحذر الاحتذار الاحتراز عما يخاف الصفح الاعراض والتجاوز عن الذنب الطلاق في الشرع

عبارة

عبارة عن تخلية المراة بحل عقد من عقد النكاح العدة هي قعود المراة عن الزوج حتى ينقضي المدة المرتبة في الشرع النفقة اعطاء المال
في سبيل الله البخل منع الحقوق عن اهلها واخذها من غير وجهها الصدق ان لا يخادع المرء نفسه ولا يكذبها الحرص الاخلاد
في الدنيا والميل الى الامور التي فيها الفساد الدعاء سؤال حاجة وافتقار فانما يظهر على القلب ثم على اللسان فهو على القلب
عبودة وعلى اللسان عبادة التصور حصول صورة الشيء في الذهن من غير حكم التصديق حصول صورة الشيء في الذهن مع
الحكم الايجاب هو ايقاع النسبة السلب هو انتزاع النسبة النظر هو الذي يتوقف حصوله الى التفكر التشبيه تصوير المعقول
بصورة المحسوس الاشارة ايماء يدل على معنى لاداء خفية العبارة لفظ يدل على معنى دلالة جلية السلطنة هي الاستيلاء
مع ضبط وتمكن من التصرف السياسة القيام على الشيء بما يصلحه الدولة الانتقال من حال الشدة الى الرخاء البهتان
الباطل الذي يتحير سامعه التطير ما يتشاءم به من الفال الردي التفأل ما يتيمن به من الفال الجيد النفاق اظهار الخير واخفاء
الشر الغبن هو النقص في المعاملة بضرب من الاخفاء التجارة طلب الربح

في الكافي

انه سئل رسول الله صلى الله عليه وآله ما الجهاد الاكبر قال جهاد النفس وفي الكافي رفعه الى ابي عبد الله عليه السلام
قال قلت له ما العقل قال ما عبد به الرحمن واكتسب به الجنان وفيه عن زرارة ابن اعين قال سئلت ابا جعفر عليه السلام
قال جاء رجل الى رسول الله فقال يا رسول الله ما العلم قال الانصات سكوت قال ثم مه قال الاستماع قال ثم مه قال الحفظ
قال ثم مه قال العمل به قال ثم مه يا رسول الله قال نشره عن حفص ابن غياث النخعي القاضي قال قلت للصادق جعفر ابن
محمد صلى الله عليه وآله ما الزهد في الدنيا فقال قد حد الله عز وجل ذلك في كتابه فقال لكيلا تاسوا على ما فاتكم ولا تفرحوا بما آتاكم
وعن الصادق عليه السلام قال ليس شيء الا وله حد قيل فما حد التوكل قال اليقين قيل فما حد اليقين قال ان لا يخاف مع الله
شيئا عن ابي عبد الله عليه السلام قال قلت له ما حد حسن الخلق قال تلين جناحك وتطيب كلامك وتلقى اخاك ببشر حسن

وفي الكافي قال عيسى ابن عبدالله لابي عبدالله عليه السلام جعلت فداك ما العبادة قال حسن النية بالطاعة من الوجوه التي يطاع الله
منها عن الحسن ابن علي عليه السلام انه قال سئل امير المومنين علي ابن ابي طالب عليه السلام ما ثبات الايمان فقال الورع
فقيل ما زواله قال الطمع في الكافي عن سلام الجعفي قال سالت ابا عبدالله عليه السلام عن الايمان فقال الايمان ان يطاع الله
فلا يعصى وفي الكافي عن عبدالله ابن مسكان عن بعض اصحابه عن ابي عبدالله عليه السلام قال قلت له ما الاسلام فقال دين الله
اسمه الاسلام سئل رسول الله صلى الله عليه وآله بما يعرف المومن قال بوقاره ولين كلامه وصدق حديثه وفي الكافي
عن سفيان ابن عيينة قال سمعت ابا عبدالله عليه السلام يقول حسن الظن بالله ان لا ترجوا الا الله ولا تخاف الا ذنبك
وفي الكافي عن الفضيل ابن يونس عن ابي الحسن عليه السلام قال قال اكثر من ان تقول اللهم لا تجعلني من المعارين
ولا تخرجني من التقصير قلت اما المعارون فقد عرفت ان الرجل يعار الدين ثم يخرج منه فما معنى لا تخرجني من التقصير فقال
كل عمل تريد به الله عز وجل فكن فيه مقصرا عند نفسك فان الناس كلهم في اعمالهم فيما بينهم وبين الله مقصرون الا من عصمه الله
عز وجل في الكافي عن جابر قال قلت لابي جعفر عليه السلام يرحمك الله ما الصبر الجميل قال ذلك صبر ليس فيه شكوى الى الناس
وفي الكافي عن الحسن ابن جهم عن ابي الحسن عليه السلام قال قال التواضع ان تعطي الناس ما تحب ان تعطاه وفي الكافي عن
ابي عبدالله عليه السلام قال المومن من طاب مكسبه وحسنت خليقته وصحت سريرته وانفق الفضل من ماله وامسك الفضل من
كلامه وفي الكافي عن ابي جعفر عليه السلام قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله ... من كان ... وكف عن الناس شره وانصف الناس من نفسه
خيار العباد فقال الذين اذا احسنوا استبشروا واذا اساؤا استغفروا واذا اعطوا شكروا واذا ابتلوا صبروا واذا غضبوا
غفروا وفي الكافي عن ابي عبدالله عليه السلام قال الكلام ثلثة صدق وكذب واصلاح بين الناس قال قيل له جعلت فداك
ما الاصلاح بين الناس قال تسمع من الرجل كلاما يبلغه فتخبث نفسه فيقول سمعت فلان من فلان قال فيك من الخير كذا وكذا خلاف
ما سمعت منه وفي الكافي عن ابي عبدالله عليه السلام قال حد الجوار اربعون دارا من كل جانب من بين يديه ومن خلفه
وعن يمينه وعن شماله وسئل الصادق عليه السلام ما حد السخا قال تخرج من مالك الحق الذي اوجبه الله عز وجل عليك فتضعه
في موضعه وفي الكافي عن المفضل ابن عمر عن ابي عبدالله عليه السلام قال قلت له بم يعرف الناجي قال من كان فعله لقوله
موافقا فاثبت له الشهادة ومن لم يكن فعله لقوله موافقا فانما ذلك مستودع في الكافي عن الحسن ابن الصيقل قال سالت
ابا عبدالله عليه السلام عما يروي الناس ان تفكر ساعة خير من قيام ليلة قلت كيف يتفكر قال يمر بالخربة وبالدار فيقول اين
ساكنوك اين بانوك ما لك لا تتكلمين وفي الكافي عن ابي المامون الحارثي قال قلت لابي عبدالله عليه السلام ما حق المومن

حق المومن

على المومن قال ان من حق المومن المودة له في صدره والمواساة له في ماله والخلف له في اهله والنصرة له على من ظلمه وان كان
نافلة في المسلمين وكان غائبا اخذ له بنصيبه واذا مات الزيارة الى قبره وان لا يظلمه وان لا يغشه وان لا يخونه وان لا يخذله
وان لا يكذبه وان لا يقول له اف فاذا قال له اف فليس بينهما ولاية واذا قال انت عدوي فقد كفر احدهما واذا اتهمه انماث
الايمان في قلبه كما ينماث الملح في الماء في الكافي عن ابي اسامة زيد الشحام قال اتقوا المحقرات من الذنوب فانها لا تغفر قلت
وما المحقرات قال الرجل يذنب الذنب فيقول طوبى لي لو لم يكن لي غير ذلك في الكافي عن ابي جعفر عليه السلام في قول الله عز وجل
ولم يصروا على ما فعلوا وهم يعلمون قال الاصرار ان يذنب الرجل فلا يستغفر الله ولا يحدث نفسه بتوبة فذلك الاصرار في الكافي
عن ابي عبدالله عليه السلام قال سئل النبي صلى الله عليه وآله ما كفارة الاغتياب قال تستغفر الله لمن اغتبته كلما ذكرته
في معاني الاخبار عن ابن سنان قال سالت ابا الحسن الرضا عليه السلام عن الاسم ما هو قال صفة الموصوف وفيه عن ابي عبدالله
عليه السلام قال قال رجل عنده الله اكبر فقال الله اكبر من اي شيء فقال من كل شيء فقال ابو عبدالله حددته فقال الرجل كيف
اقول فقال الله اكبر من ان يوصف وفيه عن جابر بن يزيد الجعفي عن ابي جعفر محمد بن علي الباقر عليهما السلام سالته عن معنى لا حول
ولا قوة الا بالله فقال معناه لا حول لنا عن معصية الله الا بعون الله ولا قوة لنا على طاعة الله الا بتوفيق الله عز وجل
عن الحسن ابن جهم قال سالت الرضا عليه السلام فقلت له جعلت فداك ما حد التوكل فقال لي ان لا تخاف احدا الا الله قال قلت
فما حد التواضع قال ان تعطي الناس من نفسك ما تحب ان يعطوك مثله سئل النبي صلى الله عليه وآله فقال ما يحبط الاجر
في المصيبة فقال تصفيق الرجل بيمينه على شماله

بتحقيق
جناب اوازكه تزا ابن ابراهيم اذن

بسم الله الرحمن الرحيم

اسماء والقاب وكنيتها وسالهاي ولادت ومدة اعمار وسبب وفاة حضرات ائمه معصومين صلوات الله عليهم اجمعين

الاسم

علي الحسن الحسين علي محمد جعفر موسى علي محمد علي الحسن محمد عليهم السلام

الالقاب

المرتضى المجتبى الشهيد السجاد الباقر الصادق الكاظم الرضا التقي النقي العسكري الحجة عليهم السلام

الكنى

ابو الحسن وابو تراب ابو محمد ابو عبد الله ابو محمد وابو الحسن ابو جعفر ابو عبد الله ابو الحسن وابو ابراهيم

ابو الحسن الثاني ابو جعفر الثالث ابو الحسن الثالث ابو محمد ابو القاسم عليهم السلام

سنين الولادة

ثلثين من عام الفيل ثلث من الهجرة اربع من الهجرة ثمان وثلثين من الهجرة سبع وخمسين من الهجرة

ثلث وثمانين من الهجرة خمس وخمسين ثمان وعشرين ومائة من الهجرة ثمان واربعين ومائة من الهجرة

خمس وسبعين ومائة من الهجرة احدى عشر ومائتين من الهجرة خمس وخمسين ومائتين من الهجرة

مدة الاعمار

ثلث وستين سبع واربعين سبع وخمسين سبع وخمسين خمس وستين خمس وخمسين احدى وخمسين

خمس وعشرين احدى واربعين ثمان وعشرين العلم عند الله تعالى

سبب الوفاة

ضرب ابن ملجم عليه اللعنة سمته جعده بامر المعاوية عليه اللعنة قتله شمر لعنه الله سمه هشام ابن عبد الملك مروان عليه اللعنة

سمه هشام ابن عبد الملك مروان عليه اللعنة سمه منصور دوانقي عليه اللعنة سمه هرون الرشيد عليه اللعنة سمه مامون الرشيد عليه اللعنة

سمه المعتصم عليه اللعنة سمه المتوكل عليه اللعنة سمه المعتمد عليه اللعنة

بسم الله تعالى

بسم الله تعالى

اسامي مبارك پيغمبران كه در قرآن واحاديث وارد است

آدم شيث ادريس نوح هود صالح ابراهيم لوط اسمعيل اسحق يعقوب يوسف خضر

ايوب شعيب موسى هارون يوشع الياس اليسع داود سليمان عزير واسمعيل

ذو الكفل يونس زكريا يحيى عيسى محمد صلى الله عليه وآله وسلم

وعدد الانبياء عليهم السلام مائة الف واربعة وعشرون الف والمرسل ثلثمائة وثلثة عشر وساداتهم خمسة وهم اصحاب الشرايع

واولو العزم نوح وابراهيم وموسى وعيسى ونبينا محمد صلوات الله وسلامه عليه وعليهم اجمعين

وهو سيدهم وافضلهم وخاتمهم لا نبي بعده ولا تبديل لملته ولا تغيير لشريعته كما قال الله عز وجل ولكن رسول الله وخاتم النبيين

وكل نبي كان بعد نوح كان على شريعته ومنهاجه وتابعا لكتابه الى زمان ابراهيم عليه السلام وكل نبي كان في زمان ابراهيم وبعده

كان على شريعته ومنهاجه وتابعا لكتابه الى زمان موسى عليه السلام وكل نبي كان في زمن موسى وبعده كان على شريعته ومنهاجه

وتابعا لكتابه الى زمان عيسى عليه السلام وكل نبي كان في زمان عيسى كان على شريعته ومنهاجه وتابعا لكتابه الى زمان نبينا

محمد صلى الله عليه وآله وسلم فهؤلاء الخمسة اولو العزم وافضل الانبياء والرسل نبينا محمد صلى الله عليه وآله وسلم وشريعته

باقية الى يوم القيمة ولا نبي بعده الى يوم القيمة

كل ما ورد في القرآن والحديث
من نسبة الذنوب الى الانبياء والاوصياء صلوات الله
عليهم فهو مأوّل كما ورد عن اهل البيت عليهم السلام في نصوص كثيرة
وانهم عليهم السلام لما كانوا مستغرقين في طاعة الله فان اشتغلوا عن ذلك
اجابا بعض المباحات زيادة على الضرورة عدّ ذلك ذنبا في حقهم
عليهم السلام هكذا ينبغي ان يعتقد في المصطفين الاخيار سلام الله تعالى
عليهم اجمعين

دربیان فضیلت امت مرحومه که خیر الامم اند باید دانست که انچه پیغمبران علی نبینا وعلیه السلام از خدا ابتغا درخواستند
حضرت عزت جل جلاله بخواست مر این امت را عطا فرمود اول آدم از خدا ابتغا قبول توبه خواست که ربنا ظلمنا انفسنا
وان لم تغفر لنا وترحمنا لنکونن من الخاسرین واین امت را نا خواسته داد که وهو الذی یقبل التوبة عن عباده دیگر نوح
از خدا ابتغا نجات خواست که نجنی ومن معی من المومنین واین امت راگفت وکذلک ننجی المومنین دیگر ابراهیم خلیل
مغفرت خواست که واغفر لی خطیئتی یوم الدین این امت راگفت ان الله یغفر الذنوب جمیعا دیگر موسی امن ورفعت داد
که لا تخف انک انت الاعلی واین امت راگفت که لا تخافوا وانتم الاعلون دیگر عیسی از حق تعالی مائده خواست که ربنا انزل
علینا مائدة من السماء واین امت راگفت که واسبغ علیکم نعمه ظاهرة وباطنة دیگر پیغمبران را بنده خواند که واذکر عبادنا
ابراهیم واسحق واین امت راگفت که وعباد الرحمن الذین یمشون علی الارض هونا دیگر حبیب خود احمد صلی الله علیه وآله
نصرت داد که وینصرک الله نصرا عزیزا واین امت راگفت وکان حقا علینا نصر المومنین واینهمه که دربیان شرف وفضیلت
این امت است شک نیست که نتیجه متابعت است ومتابعت ثمره محبت قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله

[illegible]

دربیان

دربیان فضیلت ومعنی تسبیح اربع که سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر باشد بعضی از مفسرین برآنند که باقیات
صالحات اشاره بدین کلمات است وسبحان الله کلمه تنزیه است یعنی پاک است خدا تعالی از نقص وعیب وعجز وشریک وزن
وفرزند ومثل مانند وحدوث وامکان وحاجت وجهل وغفلت وجسمیت وعرضیت وجمیع صفات نقص وداخل است
درین تنزیه جمیع صفات سلبیه والحمد لله کلمه تحمید است یعنی ثنا وستایش مر خدا راست بانچه خلق وعطا کرده است از خلق عقل وارسال
رسل وایجاد سموات وارضین وما فیهن وما فوقهن وما تحتهن از آفاق وانفس وافلاک وکواکب وشمس وقمر وعناصر
وموالید وجمادات وخلق اعضا وجوارح از عظام وعضلات واعصاب وعروق وقوی وحواس ظاهر وباطن وسایر
نعمتهای ظاهره وباطنه وحیات وقدرت وعلم وارادت وسمع وبصر وکلام ونعم التی لا تحصی از هر آب وایمان وسایر
نعم وانکه شکر نعمت او نیز موجب شکر دیگر است وکلمه تنزیه نفی ناسزا است وکلمه تحمید اثبات سزا است ولا اله الا الله مرکب است
از نفی واثبات که درو هم نفی ناسزا است وهم اثبات سزا وبمنزله میزان است که عدم در یک کفه ووجود در یک کفه وحرف
استثنا بمثابه شاهین است که هر دو کفه با وابسته وفاصله است میان کفر واسلام والله اکبر کلمه تکبیر است یعنی بزرگی
خدا را سزا است وبزرگ بسزا او یکی است وبعضی از مشایخ گفته اند که هر یک ازین کلمات ذکر یکی از طوایف اربعه است که فاولئک
مع الذین انعم الله علیهم من النبیین والصدیقین والشهداء والصالحین سبحان الله ذکر انبیا است بجهة آنکه کلمه تنزیه است
وتنزیه بمعرفت ممکن نیست وکمال معرفت بر وجهی که مقدور بشر باشد از آن پیغمبران است والحمد لله ذکر صدیقان است
که راست شده است اقوال ایشان با افعال ایشان وایشان در ذکر باقی فانی شده اند واین مقام حمد است زیرا که فنا
مورث بقا است پس نعمت بزرگ باشد ولا اله الا الله ذکر شهدا است برای آنکه چنانکه در جهاد نفی شرکای وجود میکردد
در این ذکر نفی معبودان باطل کرده میشود الله اکبر ذکر صلحا است که چون ایشان را صلاحیت حیث قبول بهم رسد
نظر ایشان بر کبریای الوهیت می افتد ومقام ایشان مقتضی تکبیر است

[illegible]

باید دانست که افضل اذکار کلمهٔ طیبهٔ مبارکهٔ لا اله الا الله است بچند وجه اول اینکه این کلمه هم ذکر است و هم توحید و هر ذکری توحید نباشد دیگر سایر اذکار در اثبات صفات است و این کلمه در اثبات ذات دیگر اینکه همهٔ پیغمبران علیهم السلام بدین کلمه مبعوث و امتان خود را بدین کلمه امر فرموده اند دیگر اینکه این کلمه مشتمل است بر نفی و اثبات نفی دون حق و اثبات حق دیگر اینکه سبب رستگاری است که قولوا لا اله الا الله تفلحوا دیگر اینکه گرانی میزان کلمات چنانکه وارد است که لو وضعت السموات والارض فی کفة و لا اله الا الله فی کفة اخری لرجحت کفة لا اله الا الله دیگر اینکه افضل اذکار است چنانکه در حدیث وارد شده است که افضل ما اقول و ما قال النبیون قبلی لا اله الا الله دیگر اینکه کلید بهشت این کلمه است که مفتاح الجنة لا اله الا الله دیگر اینکه قول سدید بنا بر اصح اقوال لا اله الا الله که اتقوا الله و قولوا قولا سدیدا دیگر زینت مجلسهاست که زینوا مجالسکم بقول لا اله الا الله دیگر امان مال و خون مردمان است که امرت ان اقاتل الناس حتی یقولوا لا اله الا الله فاذا قالوها عصموا منی دماءهم و اموالهم دیگر اینکه این کلمه سبب اهتزاز عرش است چنانکه در حدیث وارد است که چون بنده گوید لا اله الا الله عرش بلرزه در آید حق تعالی گوید ای عرش اسکن عرش گوید کیف اسکن و انت لم تغفر لقائلها خطاب آید که ای ملائکه گواه باشید که من آمرزیدم گوینده این کلمه را دیگر اینکه سبب وحشت قبر این کلمه است که قال صلی الله علیه و آله لیس علی اهل لا اله الا الله وحشة فی قبورهم دیگر اینکه شفای دلهاست که لکل شیء شفاء و شفاء القلوب لا اله الا الله دیگر اینکه کلمهٔ طیبه است که الیه یصعد الکلم الطیب دیگر کلمهٔ قبول است که هیچ عمل بی این کلمه مقبول نیست دیگر اینکه بنای مسلمانی بر این کلمه که بنی الاسلام علی خمس شهادة ان لا اله الا الله دیگر اینکه حصن و امان مومنان است که لا اله الا الله حصنی و من دخل حصنی آمن من عذابی دیگر اینکه سبب حمایت از غضب خدا تعالی که الناس فی حمایة لا اله الا الله من سخط الله دیگر اینکه صیقل دلهاست که لکل شیء

صقالة

بانگ ... مذکور ... من ...
[illegible]

صقالة و صقالة القلوب لا اله الا الله دیگر اینکه سبب اثبات ایمان است که لا اله الا الله تثبت الایمان فی القلب کما تنبت الماء البقلة دیگر اینکه تجدید ایمان باین کلمه است که جددوا ایمانکم صباحا و مساء بقول لا اله الا الله دیگر اینکه هر که باخلاص بگوید لا اله الا الله داخل شود بهشت را که من قال لا اله الا الله مخلصا دخل الجنة دیگر اینکه این کلمه بهای بهشت است که ثمن الجنة لا اله الا الله دیگر اینکه هر کرا که آخر کلامش این کلمه باشد داخل بهشت شود که من کان آخر کلامه لا اله الا الله دخل الجنة دیگر اینکه هر طاعتی را وقتی و عددی مشخص است مگر این کلمهٔ مبارکه را که عدد و مقداری معین نیست دیگر اینکه حروف این کلمه از حروف اشرف اسماء که لفظ الله است ترکیب یافته و حرف دیگر میان درنیامده دیگر اینکه ذکر خفی که نهایت اهتمام بشان آن است در ضمن آن بیشتر متحقق میتواند شد چه در حروف آن حرف شفوی که محتاج بحرکت لب باشد نیست و میتوان در میان مردم بر وجهی تا این قیام نمود که کسی را بر آن اطلاع حاصل نشود بخلاف اذکار دیگر که نه برین وجه است دیگر اینکه اشتمال آن بر حرف الف که اشرف حروف تهجی است و قوام جمیع حروف باوست چنانکه هیولای حروفش گفته اند و در میان حروف او را قطب میخوانند میدانند بیشتر ستارند بر حروف

باید دانست که اول مرتبهٔ عمل قول لا اله الا الله است و محمد رسول الله چه مراد از عمل استعمال جوارح است در مقتضیات احکام شریعت و این قول استعمال خارجه زبان است و بعد از قول الشهادتین قیام بعبادت بدنیست و همچنانکه زبان ترجمان و شاهد دل است که از ایمانش گواهی دهد جوارح دیگر نیز همه ترجمان و شواهد دل اند که از سر او اخبار کنند و بر حال او گواهی دهند پس هر عضوی از اعضا که آن را در مقتضیات احکام شرعی استعمال کنند بزبان حال گواهی دهد بر وجود ایمان در دل و ظهور نور

توحید در سر آن

[illegible]

ودیگر آنکه ذکر خدا بالخاصیه موجب تصفیه باطن است وتصفیه باطن موجب علو درجات است وهرچه چنین باشد عمل آن واجب
پس ذکر الهی واجب باشد وشک نیست که ذکر خفی بجهت ظاهر نفس مختص ذاکر است بخلاف ذکر جلی که نفع او عام است زیرا
که موجب اجتماع مؤمنان است وشک نیست که اجتماع مؤمنان موجب استجابت دعاء وفتوحات وموجب آنست که جمعی از فساق
وفجار نیز هدایت یافته ودر طریقه ائمه هدی علیهم السلام مسلک کردند واستغفار وتوبه نمایند اما دلیل نقلی آنکه خدای عز وجل فرموده
که واذکر ربک فی نفسک تضرعا وخیفة ودون الجهر بالقول من الغدو والآصال ولا تکن من الغافلین در حدیث پیغمبر صلی الله علیه وآله
که شیخ احمد بن فهد در کتاب عدة الداعی روایت کرده که آن حضرت فرمود یا اباذر اذکر الله ذکرا خاملا قلت ما الخامل
قال الخفی اما مؤید نقلی در اثبات ذکر جلی حدیثی است که شیخ بن بابویه در کتاب من لا یحضره الفقیه از حضرت رسول صلی الله
علیه وآله روایت کرده که آنحضرت فرمود بادروا الی ریاض الجنة فقالوا ما ریاض الجنة فقال حلق الذکر ومراد از ذکر تسبیح
وتهلیل وتحمید وتمجید وتقدیس وتکبیر است وهرچه حمد وثنا بر آنحضرت باشد وبهر زبان که باشد ذکر بشر وذکر را سه درجه است
اول ذکر زبان خواه خفی باشد وخواه جلی دویم ذکر قلب است بدوام حضور ومراقبه سیم ذکر حقیقی است وان فنا بردن ذاکر است
در دیدن خود وبقای او بحق ودر این مرتبه ذاکر در مذکور فانی شده باشد ٥

الصلوة عمود الدین الصلوة معراج المؤمن الصلوة قربان کل تقی الصلوة نور المؤمن الصلوة میزان من اوفا استوفی
اول ما یسئل عنه العبد بعد المعرفة الصلوة اول ما یحاسب به العبد الصلوة تکاسل المرء الصلوة من ضعف الایمان
ما تقرب العبد الی الله تعالی بشیء بعد المعرفة افضل من الصلوة ما وقر الصلوة من اخر الطهارة لوقتها علم الایمان الصلوة
لا صلوة الا بحضور القلب لا صلوة لجار المسجد الا فی المسجد لا صلوة لمن لا یصلی فی المسجد مع المسلمین الا من علة لا صلوة
الا بطهور من صلی باللیل حسن وجهه فی النهار من صلی رکعتین لم یحدث فیهما نفسه بشیء من الدنیا غفر الله له ذنوبه
صلوة النهار عجماء من اخر المغرب حتی تشتبک النجوم من غیر علة فانا الی الله منه بریء لا ینال شفاعتی غدا من اخر
الصلوة المفروضة بعد وقتها مفتاح الصلوة الطهور لا تجعلوا المساجد طرقا حتی تصلوا فیها رکعتین من صلی الفجر فی مصلاه
الی طلوع الشمس کان له سترا من النار من صلی رکعتین یعلم ما یقول فیهما انصرف ولیس بینه وبین الله ذنب الا غفر له
لا یزال العبد فی جهاد الشیطان ما دام فی صلوته لکل شیء وجه ووجه دینکم الصلوة اطولکم قنوتا فی دار الدنیا

الاکم

الاکم راحة یوم القیمة رکعتان یصلیهما متعطر افضل من سبعین رکعة یصلیها غیر متعطر من مشی الی المسجد لم یضع رجلا علی رطب
ولا یابس الا سبحت له الارض الی الارض السابعة کن فی صلوتک خاشعا افتتاح الصلوة الوضوء وتحریمها التکبیر وتحلیلها التسلیم
احب الاعمال الی الله عز وجل الصلوة لا صلوة الا الی القبلة لا صلوة الا بفاتحة الکتاب الصلوة افضل
القربتین افضل الصلوة ما طال قنوتها صلوة رکعتین بتدبر خیر من قیام اللیلة والقلب ساه ٥

فی الحدیث

لولا انکم تذنبون لذهب الله بکم وجاء بقوم یذنبون ویستغفرون فیغفر لهم ٥

لا یبلغ العبد حقیقة الایمان حتی یعلم ان ما اصابه لم یکن لیخطئه وما اخطاه لم یکن لیصیبه ٥ لا یستکمل عبد حقیقة الایمان
حتی یکون فیه ثلث خصال التفقه فی الدین وحسن التقدیر والصبر علی الرزایا ٥ لا یکمل ایمان العبد حتی یکون فیه ثلث خصال
اذا غضب لم یخرجه غضبه عن الحق واذا رضی لم یدخله رضاه فی باطل واذا قدر لم یتناول لیس له ثلث من لم یکن فیه استکمل ایمانه
لا یخاف فی الله لومة لائم ولا یرائی بشیء من عمله واذا عرض علیه امران احدهما للدنیا والآخر للآخرة اختار امر الآخرة علی امر
الدنیا لا یکمل ایمان العبد حتی یکون الناس عنده بمنزلة الاباعر لا یستکمل العبد الایمان حتی یکون قلة الشیء احب الیه من کثرته
وحتی یکون ان لا یعرف احب الیه من ان یعرف لا یعرف عبد حقیقة الایمان حتی یخزن من لسانه لا یجد الرجل حلاوة الایمان
فی قلبه حتی لا یبالی من اکل الدنیا سبعة من کن فیه فقد استکمل حقیقة الایمان وابواب الجنة مفتحة له من اسبغ وضوءه واحسن
صلوته وادی زکوة ماله وکف غضبه وسجن لسانه واستغفر لذنبه وادی النصیحة لاهل بیت نبیه ثلثة من حقایق الایمان الانفاق
مع الاقتار وانصافک الناس من نفسک وبذل العلم للمتعلم اربع من کن فیه کمل ایمانه وان کان من قرنه الی قدمه ذنوبا لم ینقصه
ذلک قال وهی الصدق واداء الامانة والحیاء وحسن الخلق لا یجد احد طعم الایمان حتی یعلم ان ما اصابه لم یکن لیخطئه وما اخطاه
لم یکن لیصیبه ٥ لا یبلغ احدکم حقیقة الایمان حتی یری الناس حمقاء فی دینهم عقلاء فی دنیاهم لا یکون العبد مؤمنا حتی یعد
البلاء نعمة والرخاء محنة لان بلاء الدنیا نعمة فی الآخرة ورخاء الدنیا محنة فی الآخرة ٥

في الانصاف

الانصاف افضل الفضايل ٥ الانصاف افضل الشيم ٥ سيد الاعمال انصاف الناس من نفسك حتى لا ترضى بشيء الا رضيت لهم مثله ٥ من ينصف الناس من نفسه لم يزده الله الا عزا ٥ المنصف كريم ٥ من اراد ان يدخله الله عز وجل في رحمته ويسكنه جنته فليحسن خلقه وليعط النصفة من نفسه ٥

وفي كتاب التوحيد

قال رجل للصادق عليه السلام يا ابن رسول الله دلني على الله ما هو فقد اكثر علي المجادلون وحيروني فقال يا عبد الله هل ركبت سفينة قط قال بلى قال فهل كسرت بك حيث لا سفينة تنجيك ولا سباحة تغنيك قال بلى قال فهل تعلق قلبك هناك ان شيئا من الاشياء قادر على ان يخلصك من ورطتك قال بلى قال الصادق عليه السلام فذلك الشيء هو الله القادر على الانجاء حين لا منجي وعلى الاغاثة حين لا مغيث ٥

في الاقتصاد

الاقتصاد ينمي القليل والاسراف يفني الجزيل ٥ من اقتصد في معيشته رزقه الله ومن بذر حرمه الله تعالى ٥ الاقتصاد نصف المؤنة ٥ من اقتصد اغناه الله ومن بذر افقره الله ٥ من تحرى القصد خفت عليه الامور ٥ ما عال امرء اقتصد ٥ كن مقتدرا ولا تكن مقترا ٥ ان القصد امر يحبه الله عز وجل وان السرف امر يبغضه الله عز وجل حتى طرحك النواة فانها تصلح لشيء وحتى صبك فضل شرابك ٥ وعن ابي عبد الله عليه السلام انه قال ضمنت لمن اقتصد ان لا يفتقر ٥

اذا قرات القرآن فقل اعوذ بالله من الشيطان الرجيم واذا ابتدات امرا او شرعت فيه فقل بسم الله الرحمن الرحيم واذا اصابك خير فقل الحمد لله رب العالمين واذا اصابتك مصيبة فقل انا لله وانا اليه راجعون واذا تعسر عليك فعل شيء فقل لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم واذا زلت قدماك في معصية فقل ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين واذا اصابك غم او حزن فقل انما اشكوا بثي وحزني الى الله واذا جرت منك خطية فقل هذا من عمل الشيطان انه عدو مضل مبين واذا صدرت عنك خطية فقل وما ابرئ نفسي ان النفس لامارة بالسوء الا ما رحم ربي ان ربي لغفور رحيم واذا رايت

العصاه

العصاة من الخلق فقل ان تعذبهم فانهم عبادك فان تغفر لهم فانك انت العزيز الحكيم واذا خفت عواقب الامور ولا تدري بما ذا يختم لك فقل ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب واذا ابتليت بالغم فقل لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين واذا خفت الاعداء فقل حسبنا الله ونعم الوكيل واذا خفت كيدهم ومكرهم فقل افوض امري الى الله ان الله بصير بالعباد واذا اردت الدنيا وزينتها فقل ما شاء الله لا قوة الا بالله واذا اردت فعل امر فقل ان شاء الله واذا اردت التيقظ في الساعة التي تريد فاقرء عند النوم قل انما انا بشر مثلكم يوحى الي انما الهكم اله واحد فمن كان يرجوا لقاء ربه فليعمل عملا صالحا ولا يشرك بعبادة ربه احدا واذا خفت من اللصوص فاقرا اذا اويت الى فراشك قل ادعوا الله او ادعوا الرحمن ايا ما تدعوا فله الاسماء الحسنى ولا تجهر بصلاتك ولا تخافت بها وابتغ بين ذلك سبيلا وقل الحمد لله الذي لم يتخذ ولدا ولم يكن له شريك في الملك ولم يكن له ولي من الذل وكبره تكبيرا واذا كنت في ارض قفر وخفت فيها فاقرا ان ربكم الله الذي خلق السموات والارض في ستة ايام ثم استوى على العرش يغشي الليل النهار يطلبه حثيثا والشمس والقمر والنجوم مسخرات بامره الا له الخلق والامر تبارك الله رب العالمين واذا رايت في المنام شيئا يكرهك فاقرا انما النجوى من الشيطان ليحزن الذين آمنوا وليس بضارهم شيئا الا باذن الله وعلى الله فليتوكل المؤمنون ولا تحدث بها احدا فانها لا تضر ان شاء الله تعالى واذا خفت من سقوط البيت فاقرا عند النوم ان الله يمسك السموات والارض ان تزولا ولئن زالتا ان امسكهما من احد من بعده انه كان حليما غفورا واذا اردت رجوع الآبق فاقرا او كظلمات في بحر لجي يغشاه موج من فوقه موج من فوقه سحاب ظلمات بعضها فوق بعض اذا اخرج يده لم يكد يريها ومن لم يجعل الله له نورا فما له من نور واذا ركبت الدابة فقل سبحان الذي سخر لنا هذا وما كنا له مقرنين وانا الى ربنا لمنقلبون واذا استصعبت دابتك فاقرا في اذنها اليمنى وله اسلم من في السموات والارض طوعا وكرها واليه يرجعون زلت بامر الله تعالى واذا خفت اصابة العين فاقرا وان يكاد الذين كفروا ليزلقونك بابصارهم لما سمعوا الذكر ويقولون انه لمجنون وما هو الا ذكر للعالمين واذا تحيرت في امر فقل عسى ان يهديني ربي سواء السبيل واذا استغفرت وطلبت العفو فقل ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا او اخطانا ربنا ولا تحمل علينا اصرا كما حملته على الذين من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به واعف عنا واغفر لنا وارحمنا انت مولينا فانصرنا على القوم الكافرين واذا انفقت شيئا او تصدقت فقل ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم واذا اخذت المصحف للقراءة فقل ربنا آمنا بما انزلت واتبعنا الرسول فاكتبنا مع الشاهدين واذا نظرت الى النجوم فقل ربنا ما خلقت هذا باطلا سبحانك فقنا

عذاب النار تبارك الذي جعل في السماء بروجا وجعل فيها سراجا وقمرا منيرا واذا لبست ثوبا جديدا ووصل اليك لغمر فقل رب اوزعني
ان اشكر نعمتك التي انعمت علي وعلى والدي وان اعمل صالحا ترضاه وادخلني برحمتك في عبادك الصالحين واذا ركبت السفينة فقل
بسم الله مجريها ومرسيها ان ربي لغفور رحيم واذا ظلمت فقل رب نجني من القوم الظالمين واذا صعب عليك امر فاقرأ يا كهيعص
يا حمعسق واذا اصابك ضر ومرض فقل رب اني مسني الضر وانت ارحم الراحمين واذا اصبحت وامسيت فقل فسبحان الله حين تمسون
وحين تصبحون وله الحمد في السموات والارض وعشيا وحين تظهرون واذا اردت القيام من مصلاك ومن مجلسك فقل سبحان ربك
رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين وعند الوسوسة فقل اعوذ بك من همزات الشياطين واعوذ بك رب
ان يحضرون وعند سماع الرعد والبرق فقل سبحان الذي يسبح الرعد بحمده والملائكة من خيفته للتخلص من المضايق وعند الخصومة ربنا
افتح بيننا وبين قومنا بالحق وانت خير الفاتحين للغفران عسى ربنا ان يبدلنا خيرا منها انا الى ربنا راغبون للصبر على الاذى
ربنا افرغ علينا صبرا وتوفنا مسلمين للشكر على الامور الدينية الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله لطلب الولد
رب هب لي من لدنك ذرية انك سميع الدعاء رب لا تذرني فردا وانت خير الوارثين للابوين رب ارحمهما كما ربياني صغيرا السماع وصف
بما لا يليق به سبحانه عما يقولون علوا كبيرا لعظائم الامور ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من امرنا رشدا للحرث والزرع افرأيتم
ما تحرثون وانتم تزرعونه ام نحن الزارعون ثلث مراة فليقل بعده بل الله الزارع للنزول رب انزلني منزلا مباركا وانت خير المنزلين ه

التدبير نصف العيش التودد نصف العقل الهم نصف الهرم الصبر نصف الايمان والرفق بهم نصف العيش حسن السؤال نصف العلم ه

الاعتراف بالقصور
سبحانك لا علم لنا الا ما علمتنا انك
انت العليم الحكيم انه ليس له سلطان على
الذين آمنوا وعلى ربهم يتوكلون انما سلطانه على الذين يتولونه والذين هم به
مشركون لخوف الحرق ان وليي الله الذي نزل الكتاب وهو يتولى الصالحين وما قدروا الله
حق قدره الآية الا الله تشرد في الامور الذي خلقني فهو يهدين الآيات المتوكلين
الا من اتى الله بقلب سليم الدخول في امر والخروج منه رب ادخلني مدخل صدق
واخرجني مخرج صدق واجعل لي من لدنك سلطانا نصيرا لطلب المغفرة ربنا انا آمنا
فاغفر لنا ذنوبنا وارحمنا وانت ارحم الراحمين وان تب
فليقل رب اغفر وارحم وانت خير
الراحمين

للصحة

للصحة والتوفيق ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار للثبات على الجهاد ربنا افرغ علينا صبرا وثبت
اقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين وان شاء فليقل ربنا اغفر لنا ذنوبنا واسرافنا في امرنا وثبت اقدامنا وانصرنا على القوم
الكافرين وان شاء فليقل على الله توكلنا ربنا لا تجعلنا فتنة للقوم الظالمين ونجنا برحمتك من القوم الكافرين للتخلص من ايدي الظلمة ربنا
اخرجنا من هذه القرية الظالم اهلها واجعل لنا من لدنك وليا واجعل لنا من لدنك نصيرا للشكر عليه الحمد لله الذي نجانا من القوم الظالمين
للدعاء عليهم من الظلمة يتبرأ اني بريء مما تعبدون الا الذي فطرني فانه سيهدين وان شاء فليقل ربنا لا تجعلنا مع القوم الظالمين للدعاء
عليهم ربنا اطمس على اموالهم واشدد على قلوبهم فلا يؤمنوا حتى يروا العذاب الاليم للشكر على ستيصالهم الحمد لله رب العالمين للاستغفار
للمؤمنين ربنا وسعت كل شيء رحمة وعلما فاغفر للذين تابوا واتبعوا سبيلك وقهم عذاب الجحيم ربنا وادخلهم جنات عدن التي
وعدتهم ومن صلح من آبائهم وازواجهم وذرياتهم انك انت العزيز الحكيم وقهم السيئات ومن تق السيئات يومئذ فقد رحمته
وذلك هو الفوز العظيم للاعتراف بالقصور سبحانك لا علم لنا الا ما علمتنا انك انت العليم الحكيم ه

من تزوج احرز نصف دينه

الدين اشرف النسبين الصحة اهنى اللذتين الصدقة اعظم الربحين المعروف افضل الكنزين القران افضل الهاديين
الهوى اعظم العدوين القناعة افضل الغنائين القناعة افضل العيشتين العفو اعظم الفضلتين التوفيق اشرف
الحظين التواضع افضل الشرفين المودة في الله اكد النسبين الحسد الام الرذيلتين الزهد افضل الراحتين
العافية اشرف اللباسين العلم افضل الانيسين العمل الصالح افضل الزادين العدل افضل السياستين
الولد الصالح اجمل الذكرين الايمان افضل الامانين الصديق افضل الذخيرتين العلم افضل الجمالين الذكر
افضل الغنيمتين العلم بالله افضل العلمين المعرفة بالنفس افضل المعرفتين الصدقة افضل الذخرين النساء اعظم
الفتنتين الصلوة افضل القربتين الغدر اقبح الخيانتين الصديق افضل العدتين الصورة الجميلة اول السعادتين ه

الثانية

قال رسول الله صلى الله عليه وآله اني تارك فيكم الثقلين كتاب الله عز وجل وعترتي اهل بيتي ان الله اراد ثنتين وشيئين ارادة حتم
وارادة عزم ٥ حجة الله على العباد النبي م والحجة فيما بين العباد وبين الله العقل ٥ ان الله على الناس حجتين حجة ظاهرة وحجة
باطنة فاما الظاهرة فالرسل والانبياء والائمة واما الباطنة فالعقول ٥ الايمان نصفان نصف صبر ونصف شكر ٥ العلم
علمان علم الابدان وعلم الاديان ٥ الصبر صبران صبر على ما تكره وصبر على ما تحب ٥ نعمتان مجهولتان الصحة والامنية ٥
منهومان لا يشبعان طالب دنيا وطالب علم منهوم العلم ومنهوم المال ٥ هلاك امتي في اثنين الشح وطول الامل ٥ لا خير
في العيش الا لرجلين مطاع او مستمع واع ٥ لا خير في الدنيا الا لاحد رجلين رجل يزداد فيها كل يوم احسانا ورجل يتدارك منيته
بالتوبة الدنيا يومان يوم لك ويوم عليك فاذا كان لك فلا تبطروا اذا كان عليك فاصبر ٥ لكل امرء في ماله شريكان الوارث
والحوادث ٥ اياك وخصلتين الضجر والكسل فانك ان ضجرت لم تصبر على حق وان كسلت لم تؤد حقا ٥ اعلموا ان الرزق رزقان
فرزق تطلبونه ورزق يطلبكم فاطلبوا ارزاقكم من حلال فانكم آكلوها حلالا ان طلبتموها من وجوهها وان لم تطلبوها من وجوهها اكلتموها
حراما وهي ارزاقكم لا بد لكم من اكلها ٥ كان في الارض امانان من عذاب الله سبحانه فرفع احدهما فدونكم الآخر فتمسكوا به اما الامان
الذي رفع فهو رسول الله صلى الله عليه وآله واما الامان الباقي فالاستغفار قال الله سبحانه وتعالى وما كان الله ليعذبهم وانت
فيهم وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون ما اراد الله تعالى من الناس الا خصلتين ان يقروا له بالنعم فيزيدهم وبالذنوب فيغفرها لهم
بئس العبد عبد يكون ذا وجهين وذا لسانين يطري اخاه شاهدا ويأكله غائبا ان اعطي حسده وان ابتلي خذله مشتقان الاثاثا
المشي بالاقدام والمشق بالاقلام ٥ صلاح اول هذه الامة بالزهد واليقين وهلاك آخرها بالشح وطول الامل يشيب ابن آدم
ويشب فيه خصلتان الحرص وطول الامل الكذب مذموم الا في امرين دفع شر الظلمة واصلاح ذات البين السنة سنتان
سنة في فريضة الاخذ بها هدى وتركها ضلالة وسنة غير فريضة الاخذ بها فضيلة وتركها الى غير خطيئة العلماء رجلان رجل عالم
آخذ بعلمه فهذا ناج وعالم تارك لعلمه فهذا هالك الحياء حياءان حياء عقل وحياء حمق فحياء العقل هو العلم وحياء الحمق هو الجهل
الدنيا دنياءان دنيا بلاغ ودنيا ملعونة المؤمن بين مخافتين ذنب قد مضى لا يدري ما صنع الله فيه وعمر قد بقي ما يدري ما
يكتسب فيه من المهالك فهو لا يصبح الا خائفا ولا يصلحه الا الخوف ليس في عبد مؤمن الا في قلبه نوران نور خيفة ونور رجاء
لو وزن هذا لم يزد على هذا ولو وزن هذا لم يزد على هذا قال رسول الله صلى الله عليه وآله اكثر ما تلج به امتي النار الاجوفان

البطن والفرج واكثر ما تلج به امتي الجنة تقوى الله وحسن الخلق من احب السبيل الى الله عز وجل جرعتان جرعة غيظ تردها بحلم وجرعة مصيبة
تردها بصبر امر الناس بخصلتين فضيعوهما وصاروا منهما على غير شيء الصبر والكتمان المؤمن مؤمنان فمؤمن صدق بعهد الله
ووفى بشرطه وذلك قول الله عز وجل رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه فذلك الذي لا تصيبه اهوال الدنيا ولا اهوال الآخرة وذلك
ممن يشفع ولا يشفع له ومؤمن كخامة الزرع يعوج احيانا فذلك ممن يصيبه اهوال الدنيا واهوال الآخرة وذلك ممن
يشفع له ولا يشفع الاخوان صنفان اخوان الثقة واخوان المكاشرة لا يكون للعبد منزلة عند الله فلا ينالها الا باحدى
خصلتين اما بذهاب ماله او بلية في جسده اختبروا اخوانكم بخصلتين فان كانتا فيهم والا فاعزب ثم اعزب ثم اعزب
محافظة على الصلوات والبر بالاخوان في العسر واليسر كلمتان غريبتان حكمة من سفيه فاقبلوها وكلمة سفه من حكيم فاغفروها
ما اراد الله تعالى من الناس الا خصلتين ان يقروا له بالنعم فيزيدهم وبالذنوب فيغفرها لهم الصبر صبران صبر عند المصيبة
حسن جميل واحسن من ذلك الصبر عند ما حرم الله عز وجل عليك والذكر ذكران ذكر الله عز وجل عند المصيبة وافضل من ذلك
ذكر الله عز وجل عند ما حرم عليك فيكون حاجزا

قال بعض الحكماء اخترت من كتب الفقه ثلث مسائل من كتاب النكاح ان الجمع بين الاختين حرام فقلت الدنيا اخت الآخرة
لا اجمع بينهما ومن كتاب الطلاق ان مطلقة النبي لا يجوز نكاحها فقال فقلت الدنيا مطلقة النبي م فلا يجوز ان اتزوجها ومن كتاب
البيع ان الحنطة بالحنطة والفضل ربو فقلت الصاع من العمر بصاع من الرزق والفضل حرام وقال بعضهم ثلثة لا يستخف
بهم السلطان والعالم والصديق فمن استخف بالسلطان ذهب دنياه ومن استخف بالعالم ذهب دينه ومن استخف بالصديق
ذهبت مروته وقال بعضهم ثلثة اشياء تدل على مقدار عقول اربابها الكتاب يدل على مقدار عقل كاتبه والرسول يدل
على مقدار عقل مرسله والهدية تدل على مقدار عقل مهديها وقال بعضهم استراح الفقير من ثلثة اشياء ويبلى بها الغني قيل وما هن
قال جور السلطان وحسد الجيران وتملق الاخوان وقال بعضهم الدنيا اخبار ولثلثة العز والغنا والراحة فمن زهد فيها
عز ومن قنع استغنى ومن ترك السعي استراح وقال بعضهم شدائد الدنيا ثلثة الشيخوخة مع الوحدة والمرض في الغربة
وكثرة الدين مع القلة وقال بعضهم للعاقل ان ينسى فناء الدنيا وتصرف احوالها والآفات التي لا امان لها وقال بعضهم

الاخوان ثلث طبقات طبقة كالغذاء التي الذي لا يستغنى عنهم وهم اخوان الدين وطبقة كالدواء الذي يحتاج اليه في وقت
ويستغنى عنه في اوقات كثيرة وهم اخوان المعاشرة وطبقة كالداء الذي لا يراد ولا يحتاج اليه وهم اخوان الطمع وقال
بعضهم علامة الظفر بالامور المستصعبة ثلثة المحافظة على الصبر وملازمة الطلب وكتمان السر وقال بعضهم ثلث لا تطلب
الادام والنوم لا تطلب الفراش والشبق لا تطلب الجمال وقال بعضهم خير الامور ثلثة الحيوة وضعف الحيوة وما هو خير من
الحيوة فاما الحيوة فالراحة وحسن العيش واما ضعف الحيوة فالمحمدة وحسن الثناء واما ما هو خير من الحيوة فرضوان الله تعالى والجنة
وشر الامور ثلثة الموت وضعف الموت وما هو شر من الموت اما الموت فالفاقة والفقر واما ضعف الموت فالمذمة
وسوء الثناء واما ما هو شر من الموت فسخط الله تعالى والنار نعوذ بالله منها ثلثة يجب على الناس مداراتهم الملك والمرأة
والمريض للشكر ثلث منازل ضمير القلب ونشر اللسان ومكافاة اليد ثلث لا يدرك بثلث الغنى بالمنى والشباب بالخضاب
والصحة بالادوية شرائط التوبة ثلثة اشياء الندم والاعتذار والاقلاع

الاعمال ثلثة الامور ثلثة ان تريد ثلثة
المنجيات ثلثة المهلكات ثلثة الاخلاق ثلثة
الخصال التي يتبع الرجل بعد موته ثلثة الدين حق لم ان يرجعوا ثلثة
الكلمات التي وجد في قائمة سيف رسول الله صلى الله عليه وآله ثلثة الخصال التي ينبغي
ان يكون في المؤمن ثلثة الصديقون ثلثة الشوم في ثلثة ان من ثلثة اقرب الخلق الى الله عز وجل يوم القيمة
ثلثة عبادة الناس على ثلثة اقسام التعجب من ثلثة ثلث من ابواب البر من سلاطين على ثلث فكلها امان على يوم خفته
من علامة العاقل ان يكون فيه ثلث خصال ثلث درجات وثلث كفارات وثلث موبقات وثلث منجيات لا يستكمل حقيقة الايمان
الافضال ثلث من لم يكن فيه ثلث خصال لم ينفعه عمل العبد من ثلث الذنوب ثلثة يخاف على الامة ثلثة ما يحبس الصائم ثلثة
انا العلم ثلثة الاصدقاء ثلثة والاعداء ثلثة جمع الخير في ثلث خصال الظلم ثلثة ما يوجر المؤمن ثلثة ما يستكمل الايمان ثلثة
يستدل على الغني ثلثة الحرمات ثلثة فات الدنيا ثلثة ثلث لم يكن فيه فلا يرجى خيره راحة الدنيا ثلثة
ثلثة لا يرد فيهن ثلث يردن في الحفظ الاية ثلثة الامور ثلثة الرؤيا ثلثة اقسام الناس في ثلث
على ثلثة اوجه

يستدل

يستدل على تقوى الرجل بثلث حسن التوكل على ما لم ينل وحسن الرضا فيما قد نال وحسن الصبر على ما قد فات ثلثة اشياء يقسي القلب الضحك
بغير عجب والاكل من غير جوع والكلام من غير حاجة مراتب الايمان للمؤمنين ثلثة التصديق اولا ثم اليقين ثانيا ثم العيان
ثالثا علامة العارفين ثلثة اكله كاكل المرضى ونومه كنوم الغرقى وبكاؤه كبكاء الثكلى الطلاب ثلثة طالب الدنيا وطالب العقبى وطالب
المولى اما طالب الدنيا فله الدركات السفلى واما طالب العقبى فله الدرجات العلى واما طالب المولى فله الزلفى مقامات النبي
للسالكين ثلثة مقام النفس ومقام القلب ومقام الروح وتحصيل الاستعداد في مقام النفس بالموعظة ومقام القلب بالتصفية
ومقام الروح بالهداية معلومات الانسان ثلثة انواع فمنها ما قد كان ومضى من الزمان الماضي ومنها ما هو كائن موجود في الوقت
الحاضر ومنها ما يكون في الزمان المستقبل ولاخذ الانواع الثلثة من المعلومات ثلث طرق احدها السمع لما كان ومضى من الاخبار
والثاني هو البصر والحواس لما هو حاضر موجود والثالث الاستدلال لما هو كائن في المستقبل والطريق الثالث الطف الطرق وادق
لانه يحصل من العقل والتفكر الفقر على ثلثة اصناف فقر الى الله دون غيره وفقر الى الله مع غيره وفقر الى الغير دون الله
واشار النبي صلى الله عليه وآله الى الاول بقوله الفقر فخري وبه افتخر والى الثاني بقوله كاد الفقر ان يكون كفرا والى الثالث
بقوله الفقر سواد الوجه في الدارين

الثلثة

الاعمال على ثلثة احوال فرايض وفضايل ومعاصي فاما الفرايض فبامر الله عز وجل وبرضاء الله وقضاء الله وتقديره ومشيته
وعلمه واما الفضايل فليست بامر الله ولكن رضاء الله وبقضاء الله وبقدر الله وبمشيته وبعلمه واما المعاصي فليست بامر الله ولكن
بقضاء الله وبقدر الله وبمشيته وبعلمه ثم يعاقب عليها الامور ثلثة امر تبين لك رشده فاتبعه وامر تبين لك غيه فاجتنبه
وامر اختلف فيه فرده الى الله عز وجل الناس ثلثة عالم رباني ومتعلم على سبيل النجاة وهمج رعاع يعدو الناس على
ثلثة اصناف الناس يعدون على ثلثة عالم ومتعلم وغثاء فنحن العلماء وشيعتنا المتعلمون وساير الناس غثاء لا من اعطى
ثلثا لم يحرم ثلثا من اعطى الدعاء اعطى الاجابة ومن اعطى التوكل اعطى الكفاية ومن اعطى الشكر اعطى الزيادة ان الله عز وجل
ادعوني استجب لكم وقال عز وجل ومن يتوكل على الله فهو حسبه وقال تعالى لئن شكرتم لازيدنكم ثلث منجيات وثلث مهلكات
اما المنجيات خوف الله في السر كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك والعدل في الرضا والغضب والقصد في الغناء والفقر

واما المهلكات فهوى متبع وشح مطاع واعجاب المرء بنفسه ٥ ان للمرء المسلم ثلثة اخلاء فخليل يقول له انا معك حيا وميتا
وهو عمله وخليل يقول له انا معك حتى تموت وهو ماله وخليل يقول له انا معك الى باب قبرك ثم اخليك وهو ولده ٥ عن ابي عبد الله عليه السلام
قال اني لارحم ثلثة وحق لهم ان يرحموا عزيزا اصابته مذلة بعد العزة وغنيا اصابته حاجة بعد الغنى وعالما يستخف به اهله والجهلة ٥ ليس
يتبع الرجل بعد موته من الاجر الا ثلث خصال صدقة اجراها في حياته فهي تجري بعد موته وسنة هدى سنها فهي يعمل
بها بعد موته وولد صالح يستغفر له ٥ وجد في قائمة سيف من سيوف رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم صحيفة فيها ثلثة احرف
صل من قطعك وقل الحق ولو على نفسك واحسن الى من اساء اليك ٥ لا يكون المؤمن مؤمنا حتى يكون فيه ثلث خصال سنة
من ربه وسنة من نبيه وسنة من وليه فاما السنة من ربه فكتمان سره قال الله جل جلاله عالم الغيب فلا يظهر على غيبه احدا الا
من ارتضى من رسول واما السنة من نبيه فمداراة الناس فان الله عز وجل امر نبيه صلى الله عليه وآله بمداراة الناس فقال خذ العفو
وامر بالعرف واعرض عن الجاهلين واما السنة من وليه فالصبر في البأساء والضراء وحين البأس اولئك الذين صدقوا واولئك
هم المتقون ٥ الصديقون ثلثة حبيب النجار مؤمن آل ياسين الذي يقول اتبعوا المرسلين اتبعوا من لا يسألكم اجرا وهم مهتدون
وحزقيل مؤمن آل فرعون وعلي بن ابي طالب وهو افضلهم ٥ الشؤم في ثلثة في المرأة والدابة والدار فاما شؤم المرأة فكثرة
مهرها وعقوق زوجها واما الدابة فسوء خلقها ومنعها ظهرها واما الدار فضيق ساحتها وشر جيرانها وكثرة عيوبها ٥ قال
امير المؤمنين عليه السلام كانت الفقهاء والحكماء اذا كاتبوا بعضهم بعضا كتبوا بثلث ليس معهن رابعة من كانت الآخرة
همه كفاه الله همه من الدنيا ومن اصلح سريرته اصلح الله علانيته ومن اصلح فيما بينه وبين الله عز وجل اصلح الله فيما بينه وبين
الناس ٥ انما الناس ثلثة زاهد وراغب وصابر فاما الزاهد فلا يفرح بشيء من الدنيا اتاه ولا يحزن على شيء منها فاته واما
الصابر فيتمناها بقلبه فان ادرك منها شيئا صرف عنها نفسه لما يعلم من سوء عاقبتها واما الراغب فلا يبالي من حل اصابها
ام من حرام ٥ ثلثة هم اقرب الخلق الى الله عز وجل يوم القيامة حتى يفرغ الناس من الحساب ثلث موبقات نكث الصفقة وترك
السنة وفراق الجماعة وثلث منجيات تكف لسانك وتبكي على خطيئتك وتلزم بيتك رجل لم تدعه قدرة في حال غضبه
الى ان يحيف على من تحت يديه ورجل مشى بين اثنين فلم يمل مع احدهما على الآخر بشعيرة ورجل قال الحق فيما له وعليه ٥
الناس يعبدون الله عز وجل على ثلثة اوجه فطبقة يعبدونه رغبة في ثوابه فتلك عبادة الحرصاء وهو الطمع وآخرون يعبدونه
خوفا من النار فتلك عبادة العبيد وهي رهبة ولكني اعبده حبا له عز وجل فتلك عبادة الكرام وهو الامن لقوله عز وجل وهم

من فزع

من فزع يومئذ آمنون ولقوله عز وجل قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله ويغفر لكم ذنوبكم فمن احب الله احبه الله ومن
احبه الله عز وجل كان من الآمنين ٥ اعجبتني ثلث طالب الدنيا والموت يطلبه وغافل لا يغفل عنه وضاحك ملء فيه
وجهنم وراء ظهره لم يأته ثقة ببراءة ٥ ثلث من ابواب البر سخاء النفس وطيب الكلام والصبر على الاذى ٥ من سلط ثلثا
على ثلث فكأنما اعان على هدم عقله من اظلم نور تفكره بطول امله ومحا طرائف حكمته بفضول كلامه واطفأ نور عبرته بشهوات
نفسه فكأنما اعان هواه على هدم عقله ومن هدم عقله افسد عليه دينه ودنياه ٥ ان من علامة العاقل ان يكون فيه ثلث خصال
يجيب اذا سئل وينطق اذا عجز القوم عن الكلام ويشير بالرأي الذي يكون فيه صلاح اهله فمن لم يكن فيه من هذه الخصال الثلث
شيء فهو احمق ٥ ثلث درجات وثلث كفارات وثلث موبقات وثلث منجيات فاما الدرجات فافشاء السلام
واطعام الطعام والصلوة في الليل والناس نيام واما الكفارات فاسباغ الوضوء بالسبرات والمشي بالليل والنهار
الى الصلوات والمحافظة على الجماعات واما الموبقات فشح مطاع وهوى متبع واعجاب المرء بنفسه واما المنجيات فخوف الله
في السر والعلانية والقصد في الغنى والفقر وكلمة العدل في الرضا والسخط ٥ لا يستكمل عبد حقيقة الايمان حتى يكون فيه خصال ثلث
التفقه في الدين وحسن التقدير والصبر على الرزايا ٥ من لم يكن فيه ثلث لم يقم له عمل ورع يحجزه عن معاصي الله وخلق يداري
به الناس وحلم يرد به جهل الجاهل ٥ العبد بين ثلث بلاء وقضاء ونعمة فعليه للبلاء من الله الصبر فريضة وعليه للقضاء
من الله التسليم فريضة وعليه للنعمة من الله الشكر فريضة ٥ الذنوب ثلثة فذنب مغفور وذنب غير مغفور وذنب نرجو
لصاحبه ونخاف عليه اما الذنب المغفور فعبد عاقبه الله على ذنبه في الدنيا فالله احكم واكرم ان يعاقب عبده مرتين واما الذنب
الذي لا يغفر فمظالم العباد بعضهم لبعض واما الذنب الثالث فذنب ستره الله على عبده ورزقه التوبة فاصبح خاشعا
من ذنبه راجيا لربه ٥ ثلثة اخافهن على امتي من بعدي الضلالة بعد المعرفة ومضلات الفتن وشهوة البطن والفرج ٥
ثلثة لا يعرض احدكم نفسه عليهن وهو صائم الحجامة والحمام والمرأة الحسناء ٥ انما العلم ثلثة آية محكمة او فريضة عادلة
او سنة قائمة وما خلاهن فهو فضل ٥ اصدقاؤك ثلثة واعداؤك ثلثة فاصدقاؤك صديقك وصديق صديقك واما
اعداؤك فعدوك وعدو صديقك وعدو عدوك وصديق عدوك ٥ جمع الخير كله في ثلث خصال النظر والسكوت والكلام
فكل نظر ليس فيه اعتبار فهو سهو وكل سكوت ليس فيه فكرة فهو غفلة وكل كلام ليس فيه ذكر فهو لغو فطوبى لمن كان نظره
عبرا وسكوته فكرا وكلامه ذكرا ٥ الظلم ثلثة ظلم يغفره الله وظلم لا يغفره الله وظلم لا يدعه فاما الظلم الذي يغفره الله فظلم الرجل نفسه

فيما بينه وبين الله عز وجل واما الظلم الذي لا يغفره الله عز وجل فالشرك بالله واما الظلم الذي لا يدعه الله فالمداينة بين العباد لا يكمل
ايمان العبد حتى يكون فيه ثلث خصال اذا غضب لم يخرجه غضبه عن الحق واذا رضي لم يدخله رضاه في باطل واذا قدر لم يتناول
ما ليس له ٥ ثلثة من فخر المؤمن وزينته في الدنيا والآخرة الصلوة في آخر الليل ويأسه مما في ايدي الناس وولاية الامام
من آل محمد صلى الله عليه وآله ٥ ثلثة من كن فيه استكمل ايمانه لا يخاف في الله لومة لائم ولا يرائي بشيء من عمله واذا عرض
عليه امران احدهما للدنيا والآخر للآخرة اثر امر الآخرة على امر الدنيا ٥ الغنى الاكبر في ثلثة اشيآء قلب عالم تستعين
على دينك وبدن صابر في طاعة ربك تتزود به ليوم فقرك والقناعة بما رزق الله مع اليأس من الناس ٥ يستدل على
تقوى الرجل بثلث حسن التوكل على ما لم ينل وحسن الصبر على ما قد فات ان الله عز وجل حرمات ثلث ليس مثلهن شيء كتابه
وهو حكمته ونوره وبيته الذي جعله قبلة للناس لا يقبل من احد توجها الى غيره وعترة نبيكم صلى الله عليه وآله ٥ من انكر ثلثة اشيآء
فليس من شيعتنا المعراج والمسائلة في القبر والشفاعة فاما الدنيا بثلثة بعالم ناطق مستعمل لعلمه وبغني لا يبخل بماله على اهل
دين الله عز وجل وبفقير صابر ٥ ثلث لم يجعل الله عز وجل لاحد فيهن رخصة اداء الامانة الى البر والفاجر والوفاء بالعهد
للبر والفاجر وبر الوالدين برين كانا او فاجرين ٥

الاربعة

قال رسول الله صلى الله عليه وآله اني شافع يوم القيمة لاربعة اصناف ولو جاؤا بذنوب اهل الدنيا رجل نصر ذريتي ورجل بذل
ماله لذريتي عند المضيق ورجل احب ذريتي باللسان والقلب ورجل سعى في حوائج ذريتي اذا طردوا وشردوا ٥ اربعة
لا ترد لهم دعوة وتفتح لهم لها ابواب السماء ويصير الى العرش دعاء الوالد لولده والمظلوم على من ظلمه والمعتمر حتى
يرجع والصائم حتى يفطر ٥ لا تزول قدما عبد يوم القيمة حتى يسئل عن اربع عن عمره فيما افناه وشبابه فيما ابلاه ٥ وعن ماله
من اين كسبه وفيما انفقه وعن حبنا اهل البيت ٥ عن الصادق عليه السلام عجبت لمن فزع من اربع كيف لا يفزع
الى اربع عجبت لمن خاف العدو كيف لا يفزع الى قوله حسبنا الله ونعم الوكيل فاني سمعت الله عز وجل يقول بعقبها فانقلبوا
بنعمة من الله وفضل لم يمسسهم سوء وعجبت لمن اغتم كيف لا يفزع الى قوله لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين
فاني سمعت الله عز وجل يقول بعقبها ونجيناه من الغم وكذلك ننجي المؤمنين وعجبت لمن مكر به كيف لا يفزع الى قوله

لا فوة

لا قوة الا بالله فاني سمعت الله عز وجل يقول بعقبها ان ترن انا اقل منك مالا وولدا فعسى ربي ان يؤتين خيرا من جنتك علم الناس جميع
في اربع كلمات الكلمة الاولى ان تعرف ربك الكلمة الثانية ماذا صنع بك الكلمة الثالثة ماذا اراد بك منك الكلمة الرابعة
ما اخرجك عن دينك ٥ عن محمد ابن علي الباقر عليه السلام قال اوحى الله تعالى الى آدم عليه السلام يا آدم اني اجمع لك الخير كله
في اربع كلمات واحدة لي وواحدة لك وواحدة فيما بيني وبينك وواحدة فيما بينك وبين الناس فاما التي لي فتعبدني لا تشرك
بي شيئا واما التي لك فاجازيك بعملك احوج ما تكون اليه واما التي بيني وبينك فعليك الدعاء وعلي الاجابة واما التي فيما بينك
وبين الناس فترضى للناس ما ترضى لنفسك ٥ كتاب الله عز وجل اربعة اشيآء على العبادة والاشارة واللطايف للاولياء والحقايق
للانبياء قال علي عليه السلام اخذت من اربع كتاب اربعة كلمات من التورية من صمت نجى ومن الانجيل من قنع شبع
ومن الزبور من ترك الشهوات امن من الآفات ومن الفرقان من يتوكل على الله فهو حسبه ان الله بالغ امره قد جعل الله
لكل شيء قدرا روي ان رجلا جآء الى علي عليه السلام فقال اسئلك عن اربعة مسائل فقال سل فقال ما الواجب وما الاوجب
وما القريب وما الاقرب وما العجب وما الاعجب وما الصعب وما الاصعب فقال عليه السلام اما الواجب التوبة
والاوجب منه ترك الذنوب واما القريب القيامة والاقرب منه الموت واما العجب الدنيا والاعجب منه حب الدنيا
واما الصعب القبر والاصعب منه الذهاب بلا زاد ٥ عن كميل ابن زياد قال سئلت مولانا امير المؤمنين عليا عليه السلام
فقلت يا امير المؤمنين اريد ان تعرفني نفسي فقال يا كميل واي نفس تريد ان اعرفك قلت يا مولاي وهل هي الا نفس
واحدة قال يا كميل انما هي اربعة النامية النباتية والحسية الحيوانية والناطقة القدسية والكلية الالهية ولكل واحدة
من هذه خمس قوى وخاصيتان فالنامية النباتية لها خمس قوى ماسكة وجاذبة وهاضمة ودافعة ومربية ولها خاصيتان
الزيادة والنقصان وانبعاثها من الكبد والحسية الحيوانية لها خمس قوى سمع وبصر وشم وذوق ولمس ولها خاصيتان
الرضا والغضب وانبعاثها من القلب والناطقة القدسية لها خمس قوى فكر وذكر وعلم وحلم ونباهة وليس لها انبعاث
وهي اشبه الاشيآء بالنفوس الملكية ولها خاصيتان النزاهة والحكمة والكلية الالهية لها خمس قوى بقاء في فناء ونعيم
في شقاء وعز في ذل وفقر في غنى وصبر في بلاء ولها خاصيتان الرضا والتسليم وهذه التي مبدأها من الله تعالى واليه
تعود قال الله تعالى ونفخت فيه من روحي وقال تعالى يا ايتها النفس المطمئنة ارجعي الى ربك راضية مرضية والعقل وسط
الكل ٥ اربع خصال من الشقاء جمود العين وقساوة القلب وبعد الامل وحب البقاء ٥

من احب لله وابغض لله واعطى لله فهو ممن كمل ايمانه لا يكمل عبد حقيقة الايمان حتى يحب لاخاه المؤمن ما

لا تجتمع
الرغبة والرهبة في قلب
الا وجبت له الجنة

الخامس ربما اخرت الاجابة عن العبد لزيادة صلاحه وعظم
منزلته عند الله عز وجل وان الله انما اخر اجابته لمحبته سماع
صوته ما

المؤمن ينظر بنور الله المؤمن حي في الدارين المؤمن يسير المؤنة المؤمن الف مالوف المؤمن هين لين المؤمن غر كريم
المؤمن كيس فطن حذر المؤمن اصبح يظر الى خطيئة من ان يكسبها المؤمن من امن الناس من يده ولسانه المؤمن
من اهل الايمان بمنزلة الرأس من الجسد المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا المؤمن مالوف ولا خير فيمن لا يالف
ولا يولف المؤمن خفيف المؤنة المؤمن من امنه المسلمون على دمائهم واموالهم المؤمن موه رافع المؤمن نفسه
منه في تعب والناس منه في راحة المؤمن كيس عاقل المؤمن مامور بكثرة سنين نخلية المؤمن لين العريكة سهل
الخليقة المؤمن ينصف من لا ينصفه المؤمن قليل الزلل كثير العمل المؤمن سيرته القصد وسنته الرشد المؤمن صدوق
اللسان بذول الاحسان المؤمن عفيف متقنع متنزه متورع المؤمن شاكر في السراء صابر في البلاء خائف
في الرخاء

في الرخاء المؤمن من كان حبه لله وبغضه لله واخذه لله وتركه لله المؤمن عفيف في الغنى متنزه عن الدنيا المؤمن حذر
من ذنوبه ابدا يخاف البلاء ويرجوا رحمة ربه

المراد ان المؤمن اذا اساء حزن واذا اخطأ ندم
فكانه يوبخ دينه بمعصيته ويرفعه بتوبته

ان قلت نرى كثيرا من الناس يدعون الله فلا يجيبهم فما معنى قوله تعالى اجيب دعوة الداع اذا دعان فالجواب سبب منع الاجابة
الاخلال بشروطها من طرف السائل اما بان يكون قد سال الله غير متقيد باداب الدعاء ولا جامع لشرائطه واما بان يكون
قد سال ما لا صلاح له فيه ويكون مفسدة له او لغيره اذ ليس احد يدعو الله سبحانه على ما توجبه الحكمة فما فيه صلاحه الا اجابه وان
قلت قد ظهر ان الباري سبحانه لا يفعل خلاف مقتضى الحكمة وانه لا تبدل حكمته الوسائل فما اشتمل على خلاف المصلحة لا يفعله
مع الدعاء وما اشتمل على مصلحة فانه يفعله وان لم يسأله لانه انما انشأ الانسان وخلقه رحمة واحسانا اليه فما معنى الدعاء
اذا انتفت فايدته فالجواب من وجوه الاول لا يمتنع ان يكون وقوع ما سأله انما صار مصلحة بعد الدعاء ولا يكون مصلحة
قبله الثاني ان الدعاء عبادة في نفسه تعبد الله عباده لما فيه من اظهار الخشوع والافتقار اليه وهو امر مطلوب لله عز وجل
من عبده قال الله تعالى وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون الثالث روي ان دعاء المؤمن يضاف الى عمله ويثاب
عليه في الآخرة كما يثاب على عمله الرابع ان الاجابة ان كانت مصلحة والمصلحة في تعجيلها عجلت وان اقتضت المصلحة
تاخيرها الى وقت اجلت الى ذلك الوقت وكانت الفايدة من الدعاء مع حصول زيادة الاجر بالصبر في هذه المدة
وان لم توصف بالمصلحة في وقت ما وكان في الاجابة مفسدة استحق بالدعاء الثواب او يدفع عنه من السوء مثلها

المؤمن ياكل لشهوة اهله
والمنافق ياكل لشهوة نفسه المؤمن ياكل في معى
واحد والمنافق ياكل في سبعة امعاء نية المؤمن
خير من عمله ونية الكافر شر من عمله المؤمن همته
في الصلوة والصيام والعبادة والمنافق همته
في الطعام والشراب كالبهيمة المؤمن
لهم درجة ولله في تعجب ولذة

موت الفجاة راحة للمؤمن وحسرة للكافر الصبر والبلاء يستبقان الى المؤمن فياتيه البلاء وهو صبور والجزع والبلاء يستبقان للكافر فياتيه البلاء وهو جزوع البلاء زين المؤمن الصبر خير جنود المؤمن الحلم نظام امر المؤمن الجنة جزاء كل مؤمن محسن

في الاستغفار

اكثروا من الاستغفار فان الله عز وجل لم يعلمكم الاستغفار الا وهو يريد ان يغفر لكم ٥ الاستغفار ممحاة للذنوب ٥ من عمل سيئة اجل فيها سبع ساعات من النهار فان قال استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم ثلث مرات لم يكتب عليه ٥ من استغفر بعد صلوة العصر سبعين مرة غفر الله له سبحانه سبعمائة ذنب ٥ من كثرت همومه فعليه بالاستغفار ٥ لكل شيء دواء ودواء الذنوب الاستغفار ٥ خير الدعاء الاستغفار ٥ لا صغيرة مع الاصرار ولا كبيرة مع الاستغفار ٥ افصلوا بين حديثكم بالاستغفار ٥ العجب ممن يقنط ومعه النجاة قيل وما هي قال التوبة والاستغفار ٥ اذا تظاهرت عليك الذنوب فعليك بالاستغفار ٥ اذا التقيتم فتلاقوا بالتسليم والتصافح واذا افترقتم فتفرقوا بالاستغفار ٥ الاستغفار وقول لا اله الا الله خير العبادة قال الله العزيز الجبار فاعلم انه لا اله الا هو واستغفر لذنبك ٥ ان القلوب ان للقلوب صدا كصدا النحاس فاجلوها بالاستغفار ٥ من اكثر الاستغفار جعل الله له من كل هم فرجا ومن كل ضيق مخرجا ويرزقه من حيث لا يحتسب ٥ اذا اكثر العبد من الاستغفار رفعت صحيفته وهي تتلالا ٥ روي عن امير المؤمنين عليه السلام انه قال لقائل قال بحضرته استغفر الله ثكلتك امك اتدري بالاستغفار ان الاستغفار درجة العليين وهو اسم واقع على ستة معان اولها الندم على ما مضى والثاني العزم على ترك العود اليه ابدا والثالث ان تؤدي الى المخلوقين حقوقهم حتى تلقى الله وليس عليك تبعة والرابع ان تعمد الى كل فريضة ضيعتها فتؤدي حقها والخامس ان تعمد الى اللحم الذي نبت من السحت فتذيبه بالاحزان حتى تلصق الجلد بالعظم وينشا بينهما لحم جديد والسادس ان تذيق الجسم الم الطاعة كما اذقته حلاوة المعصية فعند ذلك تقول استغفر الله ٥ كان في الارض امانان من عذاب الله سبحانه فرفع احدهما فدونكم الآخر فتمسكوا به اما الامان الذي رفع فهو رسول الله صلى الله عليه وآله واما الامان الباقي فالاستغفار قال الله تعالى وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون ٥

المؤمن

المؤمن مراة المؤمن ٥ المؤمن اخو المؤمن ٥ الشتاء ربيع المؤمن ٥ الوضوء سلاح المؤمن ٥ الصلوة نور المؤمن الصلوة معراج المؤمن ٥ الحكمة ضالة المؤمن ٥ العلم خليل المؤمن ٥ الحلم وزير المؤمن ٥ العقل دليل المؤمن ٥ العمل قائد المؤمن ٥ الرفق والد المؤمن ٥ البر اخ المؤمن ٥ الصبر امير جنود المؤمن ٥ التقية جنة المؤمن ٥ الدعاء ترس المؤمن ٥ التقية ترس المؤمن ٥ التقية حرز المؤمن ٥ الموت كفارة ذنب كل مؤمن ٥ الموت تحفة المؤمن ٥ الدعاء سلاح المؤمن ٥ البلاء زين المؤمن ٥

في الندامة

ما من عبد اذنب ذنبا فندم عليه الا غفر الله له قبل ان يستغفر ٥ كفى بالندم توبة ٥ الندم احد التوبتين ٥ كفارة الذنب الندامة ٥ الندم توبة ٥

٨

نور المؤمن من قيام الليل نضرة وجه المؤمن في الصدق نجاة المؤمن من حفظ لسانه ضحك المؤمن تبسم غنيمة المؤمن وجدان الحكمة شكر المؤمن يظهر في عمله سلاح المؤمن الصبر على البلاء والشكر في الرخاء سرور المؤمن بطاعة ربه وحزنه على ذنبه تحفة المؤمن الموت عنوان صحيفة المؤمن حسن خلقه سؤر المؤمن شفاء قلب المؤمن بين اصبعين من اصابع الرحمن يقلبها كيف يشاء الحمى حظ كل مؤمن من النار شرف المؤمن قيامه بالليل وعزه استغناؤه عن الناس ازين اللباس للمؤمن لباس التقوى الفقر ازين للمؤمن من العذار على خد الفرس تحية الله الى المؤمن السائل على بابه ما من مؤمن الا وفيه دعابة اغلب الاعداء للمؤمن زوجة السوء لا راحة للمؤمن الا عند لقاء الله ٥

في المؤمن

اياكم والتسويف في التوبة فانه من مكر الشيطان لان للجنة ثمانية ابواب كلها تفتح وتغلق الا باب التوبة فان عليه ملكا موكلا به لا يغلق
ما من مؤمن يذنب ذنبا الا اجله الله عز وجل سبع ساعات من النهار فان هو تاب لم يكتب عليه شيء وان هو لم يفعل كتب عليه سيئة
من تاب قبل موته بسنة قبل الله توبته ثم قال ان السنة لكثير من تاب قبل موته بشهر قبل الله توبته ثم قال ان الشهر لكثير من تاب قبل
بجمعة قبل الله توبته ثم قال ان الجمعة لكثير من تاب بيوم قبل موته بيوم قبل الله توبته ثم قال ان يوما لكثير من تاب قبل ان يعاين قبل الله
توبته التائب من الذنب كمن لا ذنب له عن ابي عبد الله عليه السلام قال كان رسول الله صلى الله عليه وآله يتوب الى الله عز
وجل في كل يوم سبعين مرة قلت اكان يقول استغفر الله واتوب اليه قال لا ولكن كان يقول اتوب الى الله قلت ان رسول الله
صلى الله عليه وآله كان يتوب ولا يعود ونحن نتوب ونعود فقال والله المستعان لا خير في الدنيا الا لاحد رجلين رجل
يزداد فيها كل يوم احسانا ورجل يتدارك سيئته بالتوبة لا شفيع كالتوبة

المؤمن بين مخافتين ذنب قد مضى لا يدري ما صنع الله فيه وعمر قد بقي لا يدري ما يكتسب فيه من المهالك فهو لا يصبح الا خائفا
ولا يصلحه الا الخوف المؤمن مؤمنان فمؤمن صدق بعهد الله ووفى بشرطه وذلك قول الله عز وجل رجال صدقوا ما عاهدوا الله
عليه فذلك الذي لا تصيبه اهوال الدنيا ولا اهوال الآخرة وذلك ممن يشفع ولا يشفع له ومؤمن كخامة الزرع يعوج احيانا
ويقوم احيانا وذلك ممن تصيبه اهوال الدنيا واهوال الآخرة وذلك ممن يشفع له ولا يشفع ليس من عبد مؤمن الا
في قلبه نوران نور خيفة ونور رجاء لو وزن هذا لم يزد على هذا ولو وزن هذا لم يزد على هذا انما الطاير المؤمن كالطاير وله جناحان
الرجاء والخوف ما من مؤمن الا ولقلبه اذنان في جوفه اذن ينفث فيها الوسواس الخناس واذن ينفث فيها الملك
فيؤيد الله المؤمن بالملك فذلك قوله وايدهم بروح منه المؤمن كالجمل الانف ان قيد انقاد وان استنيخ على صخرة استناخ

قال امير المؤمنين عليه السلام
٢ ... فضا فضا ذلك ذلك
فاحش فاحش فعالك فعالك
تنبي بعدي دار البلوى
ان ابا سفيان قال في جواب
علي هدى علي هدى

في الانابة

ليس من عبد يقبل بقلبه على الله الا اقبل الله قلوب المؤمنين عليه من اقبل بقلبه الى الله تعالى فلا نظر الله

در کارگه کوزه گران رفتم دوش دیدم دو هزار کوزه گویا وخموش
این کوزه بآن کوزه همی گفت براز کو کوزه گر و کوزه خر و کوزه فروش

دیدم مرغی نشسته بر باره طوس بر چنگ گرفته کله کیکاووس
منقار بکله میزد و خوش میگفت کو تاج مرصع چه شد ناله کوس

ارمیا بضم نام خضر علیه السلام است و بعضی گویند نام الیاس است اوریا بضم نام مردیست که داود علیه السلام اورا بلشکری
بجهاد فرستاد وشهید شد و زنش را بحباله نکاح خود در آورد و سلیمان علیه السلام ازو متولد شد افراسیاب نام پادشاه
ترکستان است اسکندر نام پادشاهیست که عالمگیر شد و بعضی گویند پیغمبر شد و او را از انجهة ذوالقرنین گویند که دو طرف
پیشانی او بلند و بر آمده بود آذر برای هوز نام پدر ابراهیم علیه السلام است ایاز نام غلام ترک سلطان محمود غزنوی بود
اقلیدس نام صاحب کتابیست از کتب ریاضی و معنی آن بزبان یونانی کلید هندسه است چه اقلیدس کلید ... هندسه است
ارسطاطالیس نام حکیمیست که شاگرد افلاطون و وزیر اسکندر بود و معلم اول گویندش آصف نام وزیر
حضرت سلیمان علی نبینا و علیه السلام و او یکی از علمای بنی اسرائیل بود افلاطون حکیمی بوده مشهور و معروف در زمان
اسکندر برصیصا نام عابدیست که بوسواس شیطان کافر گشت بوسینا نام پدر ابو علی که وزیر فخر الدین پادشاه
ری بوده بو العلا نام شاعریست فصیح که در عرب بوده بولهب یکی از پسران عبد المطلب که جد رسول الله صلی الله علیه وآله
بوده و بواسطه کثرت عداوت و دشمنی او با آنحضرت بر او نفرین واقع شد بو تراب کنیت حضرت امیر المؤمنین
علیه السلام است بشیر بفتح اول و کسر ثانی نام وزیر نصرانی بود که در قوم نصاری عداوت افکند و قصه او در دفتر اول
مثنوی مولوی مندرج است بلعم باعور نام مردیست که در زمان حضرت موسی علی نبینا و علیه السلام مستجاب الدعوه بود و دعای
وی حضرت موسی را در تیه چهل سال ماند و باعور نام پدر اوست بو مسیلم نام مردیست که در زمان خلافت ابا بکر دعوی نبوت
کرده و بعضی از قریش با و پیوستند و با ابو بکر جنگ عظیم کرد چنانکه هفتصد مرد قاری حافظ قرآن در آن جنگ کشته شدند و آخر

آن لعین مخذول و مقهور گردیده روی بهزیمت نهاد بهرام نام دو پادشاه بود که یکیرا بهرام گور گفتندی و دیگر را بهرام چوبین بو قره کنیت المبصرات جالوت نام پادشاه جبار کافر که در زمان اسمعیل علیه السلام بود و با طالوت جنگ کرد و چون داود علیه السلام همراه طالوت بود دران جنگ جالوت را بسنگ فلاخن بکشت جرجیس بهر دو جیم مکسور نام پیغمبریست که چهار مرتبه او را کشته و سوختند و او بفرمان رب الارباب زنده میشد و قوم را دعوت بخدا میکرد جالینوس نام حکیمیست مشهور از یونان جاماس نام حکیمیست که او را جاماسب نیز گویند جوحی نام مسخره ایست مشهور دقیانوس نام پادشاهیست که اصحاب کهف از وی گریخته در غار رفته بودند راعیل نام زلیخا مشهورست زلیخا نام زن عزیز مصر بود زردشت نام حکیمیست که بر آتش پرستان و دعوی پیغمبری کرد و کتب پد ساخت و آنرا بستاغ نام کرد و آنرا تفسیر کرد و زند نام نهاد و آن تفسیر را تفسیر دیگر کرد و پازند نام نهاد ۵

ثلث فرحات للمؤمن فی الدنیا لقاء الاخوان وتفطیر الصائم والتهجد فی اخر اللیل ۵ ثلثة هن فخر المؤمن وزینة فی الدنیا والآخرة الصلوة فی آخر اللیل ویاسه مما فی ایدی الناس وولایة الامام من آل محمد صلی الله علیه وآله ۵ لا یکون المؤمن مؤمنا حتی یکون فیه ثلث خصال سنة من ربه وسنة من نبیه وسنة من ولیه فاما السنة من ربه فکتمان سره قال الله جل جلاله عالم الغیب لا یظهر علی غیبه احدا الا من ارتضی من رسول واما السنة من نبیه فمداراة الناس فان الله عز وجل امر نبیه صلی الله علیه وآله بمداراة الناس فقال خذ العفو وامر بالعرف واعرض عن الجاهلین واما السنة من ولیه فالصبر فی البأساء والضراء یقول الله عز وجل والصابرین فی البأساء والضراء وحین البأس اولئک الذین صدقوا واولئک هم المتقون ثلثة من علامات المؤمن العلم بالله ومن یحب ومن یکره ۵

فی العطاس

ان الله نعما علی عبده فی صحة بدنه وسلامة جوارحه وان العبد ینبغی ذکر الله عز وجل علی ذلک واذا نسی امر الله الریح فتجاوز فی بدنه ثم تخرجها من انفه فیحمد الله علی ذلک فیکون حمده عند ذلک شکرا لما نسی ۵ نعم الشیء العطسة تنفع فی الجسد وتذکر الله عز وجل العطاس للمریض دلیل العافیة وراحة للبدن ۵ اذا عطس احدکم فلیقل الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی محمد واهل بیته ۵ اذا عطس الرجل فلیقل الحمد لله لا شریک له ۵ من قال اذا عطس الحمد لله رب العالمین علی کل حال لم یجد وجع الاذنین والاضراس اذا سمعتم من یعطس فابدأوه بالحمد ۵

فی التسمیة

فی التسمیة

اذا سمت الرجل فلیقل یرحمک الله واذا رد فلیقل یغفر الله لک ولنا ۵ اذا اراد تسمیة المؤمن فلیقل رحمک الله وللمرأة عافاک الله وللصبی زرعک الله وللمریض شفاک الله وللذمی هداک الله وللنبی والامام صلی الله علیک وللرد یغفر الله لکم ویرحمکم الله ۵ اذا عطس احدکم فسمتوا فان قال یرحمکم الله فقولوا یغفر الله لکم ویرحمکم الله فان الله قال واذا حییتم بتحیة فحیوا باحسن منها او ردوها ۵

اجنحة المؤمنین اربعة اجنحة التوحید واجنحة الایمان واجنحة المعرفة واجنحة الاسلام فالموحد یطیر باجنحة التوحید الی الجبروت والمؤمن یطیر باجنحة الایمان الی المشاهدة والعارف یطیر باجنحة المعرفة الی الملکوت والمسلم یطیر باجنحة الاسلام الی الجنان ۵ المؤمن لا یجوا من عذاب الله حتی یترک اربعة الکبر والبخل والکذب وسوء الخلق ۵

الجد بحر علی ما کان من قدیم
ان الحوادث امواج و انهار
لا یحسبن لذا شکال تشابهها
عمن تبخل فیها فی ای اسرار
ز بحر معرفت ... رخ
دل ... سوراخ سوراخ
لمعارف النیرب
... بحر افتاد منهم
... بحر ... افتاد منهم
... ره مر ... گر
... رایی
... افتاد منهم
... رویی
... افتاد منهم
... کوه ... جان
... افتاد منهم
ازانش ... ری
آتش ... جان
... گفتار
... منهم
... منهم
... منهم
... منهم
... منهم

لبعض العرفاء

هذا الجود وهذا اطواره — فانظر اليك فقد بدت اسراره — واعلم بانك انت جمع لا غيره — اذ في وجودك اشرقت انواره
هذا الكل سر طال عنك اكتتامه — ولاح صباح كنت انت ظلامه — فانت حجاب القلب في سر غيبه — ولولاك لم يطبع عليه ختامه

للعارف المغربي

عين هذه كسوة الاعيان — منها ظهرت بصورة الاكوان — ما تم ظهورها كما لا ال — في مظهر كون جامع الانسان

سررشته جمع وخرج آن طرفه نگار — تحويل ليش بوسه نمودم هزار — انعام هزار وصد تكلف بهصد — الباقي لا كلام مانده يكهزار

المؤمن بين خمس شدايد مؤمن يحسده ومنافق يبغضه وكافر يقاتله وشيطان يضله ونفس تنازعه لا يخلوا المؤمن خمسة سواك ومشط وسجادة وسبحة فيها اربع وثلثون حبة وخاتم عقيق ٥ علامات المؤمن خمسة صلوة احدى وخمسين وزيارة الاربعين والتختم باليمين وتعفير الجبين والجهر ببسم الله الرحمن الرحيم ٥

الحكمة العلمية النظرية اما ان يكون العلم بما هو شرط وجوده مقارنة المادة كالمعادن والنبات والحيوان فهو الطبيعي اولا يكون شرطه كالعقول والنفوس فهو الالهي ٥

علم الشرايع فهو العلم بكيفية العبادات الشرعية من الطهارة والصلوة والزكوة والصيام والحج والجهاد والامر بالمعروف والنهي عن المنكر والعلم بالاحكام المحدودة من الحلال والحرام في المكاسب والمعاملات من البيع والشرى والاجارة والشركة والمزارعة والمداينة والرهان والضمان والوكالة وامثالها ٥ علم الدراية علم يبحث فيه عن سند الحديث ومتنه وكيفية تحمله وآداب نقله علم الاخلاق فهو علم احوال القلب اما محمودها كالصبر والشكر والخوف والرجا والتسليم والرضا والزهد والتقوى والقناعة والسخا والعفو والاحسان وحسن الظن وحسن المعاشرة واداء الامانة والصدق والاخلاص ومعرفة المنة لله تعالى في جميع الاحوال واما مذمومها فخوف الفقر والغل والحقد والحسد والغش وطلب العلو وحب الثنا وحب

طول

طول البقاء في الدنيا للتمتع والكبر والريا والغضب والعداوة والبغضاء والطمع والبخل والرغبة والاشر والبطر وتعظيم الاغنياء والاستهانة بالفقراء والفخر والخيلاء وامثالها ٥ علم الحال هو العلم المحتاج اليه في الحال الموصل الى النفع في المآل كما قيل افضل العلم علم الحال وافضل العمل حفظ الحال علم الكلام هو العلم الباحث عن احوال المبدء والمعاد على نهج قانون الاسلام وقيل هو الباحث عن الذات الالهية وصفاتها وافعالها والنبوة والامامة والمعاد على قانون الاسلام علم الرياضي هو ما يتعلق بعلم الحساب والهندسة وعلم هيئة العالم وليس يتعلق منه شيئ بالامور الدينية نفيا واثباتا علم المنطق هو النظر في طرق الادلة والمقاييس وشروط مقدمات البرهان وكيفية تركيبها وشروط الحد الصحيح وكيفية ترتيبها كما قيل المنطق آلة قانونية تعصم مراعاتها الذهن عن الخطاء في الفكر والطبيعي فهو يبحث عن اقسام عالم السموات وكواكبها وما تحتها من الاجسام المفردة كالماء والهواء والتراب والنار ومن الاجسام المركبة كالحيوان والنبات والمعادن وعن اسباب تغيرها واستحالتها وامتزاجها واصل ذلك ان تعلم ان الطبيعة مسخرة لله تعالى لا تعمل بنفسها بل هي مستعملة من جهة فاطرها والشمس والقمر والنجوم مسخرات بامره لا فعل لشيئ منها بذاته عن ذاته والالهي فهو يبحث عن الجواهر المجردة المفارقة عن المادة كالعقول والنفوس والارواح وكيفية تصرفاتها في الاجسام البسيطة والمركبة وعلم السياسات فهو ما يرجع الى الحكم المصلحية المتعلقة بالامور الدنياوية والايالة السلطانية علم الحساب علم يستعلم منه استخراج المجهولات العددية من معلومات مخصوصة وموضوعه العدد والحاصل في المادة كما قيل ومن ثم عد الحساب من الرياضي ٥

من كان فيه ست خصال
فهو مؤمن من صدق حديثه وانجز موعده
وادى امانته وبر والديه ووصل رحمه واستغفر من ذنبه ٥
ست خصال ينتفع بها المؤمن من بعد موته ولد صالح يستغفر له ومصحف يقرأ منه
وقليب يحفره وغرس يغرسه وصدقة ماء يجريه وسنة حسنة يؤخذ بها بعده ٥
النوم اربعة نوم الانبياء عليهم السلام على اقفيتهم ونوم المؤمنين على ايمانهم ونوم
الكفار والمنافقين على يسارهم ونوم الشياطين على وجوههم ٥ ونومة الغداة
مشومة تطرد الرزق وتصفر اللون وتغيره وهو نوم كل مشوم ان الله تعالى
يقسم الارزاق ما بين طلوع الفجر الى طلوع الشمس فاياكم وتلك النومة ٥
من نام على سبع خصال فرت منه الرزقة ٥

اياك وكثرة النوم فان كثرة النوم بالليل يدع الرجل فقيرا يوم القيمة ٥ النوم في النهار العيلولة والفيلولة والقيلولة والغيلولة فالعيلولة تورث الفقر وهو نوم الصبح الى الضحى والفيلولة تورث الفشل والفترة وهو نوم بعد الضحى الى وقت الزوال والغيلولة تورث السقم وهو نوم بعد العصر الى غروب الشمس ٥ لا تقطوا العين حظها فانها اقل شيء شكرا ٥

ان روح الانسان متعلقة بالريح والريح متعلقة بالهواء الى وقت ما يتحرك صاحبها لليقظة فان اذن الله عز وجل برد تلك الروح على صاحبها جذبت تلك الروح الريح وجذبت تلك الريح الهواء فرجعت الروح فاسكنت في بدن صاحبها وان لم ياذن الله عز وجل برد تلك الروح على صاحبها جذب الهواء الريح فجذبت الريح الروح فلم ترد على صاحبها الى وقت ما يبعث ٥

سَلَّم بضم سين وتشديد لام زردبان سَلَم بفتحتين پیش دادن بها بود سِلْم بکسر سین وسکون لام آشتی را گویند سلام نام حق تعالی ورحمت ورستگاری باشد سالم بروزن فاعل رهیده وتندرست سلیم بروزن فعیل سالم ودرست ورهیده اسلام مسلمانی انقیاد واطاعت تسلیم باز سپردن مُسْلِم اسلام آورنده سلمی نام زنی است ٥

في الرؤيا

الرؤيا ثلثة اقسام قسمة من الله تعالى وبشرى للمؤمنين في حياتهم والثاني من الشيطان ليحزن الذين آمنوا والثالث اضغاث احلام ٥ الرؤيا الصالحة احد المبشرين ٥ ان العباد اذا ناموا خرجت ارواحهم الى السماء فما رات الروح في السماء فهو الحق وما رات في الهواء فهو الاضغاث ٥ ما من عبد ينام الا عرج بروحه الى رب العالمين فما رأى عند رب العالمين فهو حق ثم اذا امر الله العزيز الجبار برد روحه عن شقه الذي كان عليه نائما ويتفل انما النجوى من الشيطان ليحزن الذين آمنوا وليس بضارهم شيئا الا باذن الله ثم ليقل عذت بما عاذت به ملائكة الله المقربون وانبياؤه المرسلون وعباده الصالحون من شر ما رايت ومن شر الشيطان الرجيم ٥ الرؤيا الصالحة من الله فاذا رأى احدكم ما يحب فلا يحدث بها الا من يحب واذا رأى رؤيا مكروهة فليتحول عن شقه الذي كان عليه نائما وليستعذ ثلاثا من شر الشيطان وشرها ولا يحدث بها احدا فانها لن تضره ٥ الرؤيا من الله والحلم من الشيطان ٥ الرؤيا الحسنة من الرجل الصالح جزء من ستة واربعين جزءا من النبوة ٥

للمؤمن

للمؤمن على المؤمن سبعة حقوق واجبة من الله تعالى الاجلال له في عينه والود له في صدره والمواساة له في ماله وان يحرم غيبته وان يعوده في مرضه وان يشيع جنازته وان لا يقول فيه بعد موته الا خيرا

عمر خيام

ناکرده گناه درجهان کیست بگو آنکس که گنه نکرد چون زیست بگو من بد کنم وتو بد مکافات کنی پس فرق میان من وتو چیست بگو

في فضل الكتابة

القلب يتكل على الكتابة ٥ اكتبوا فانكم لا تحفظون حتى تكتبوا ٥ قيل ما كتب قر وما حفظ فر ٥ احفظوا بكتبكم فانكم سوف تحتاجون اليها ٥ اكتب وبث علمك في اخوانك فان مت فاورث كتبك بنيك فانه ياتي على الناس زمان هرج لا يانسون فيه الا بكتبهم ٥ اعربوا حديثنا فانا قوم فصحاء الكتاب احد المحدثين ٥ العلم صيد والكتابة قيد ٥ قيدوا العلم بالكتاب ٥ المكتوب احد اللقانين ٥ كل علم ليس في قرطاس القرطاس ضاع ٥

طريق نماز حضرت امير المؤمنين عليه السلام چهارده شب چهار رکعت نماز بدو سلام وبعد از نماز تسبيح حضرت فاطمه زهرا ع را باید خواند وهزار مرتبه باید گفت یا ابا الغيث ادرکنی وحاجات خود را از جناب اقدس الهی طلب نماید که ان شاء الله تعالی بر آورده خواهد شد وبعد از حمد هزار مرتبه سوره توحید که قل هو الله احد است باشد باید خواند ٥

عن ابي عبد الله عليه السلام
قال اربع من كن فيه كمل ايمانه وان كان من
قرنه الى قدمه ذنوبا لم ينقصه ذلك قال وهو الصدق واداء الامانة
والحياء وحسن الخلق الا ان الايمان اربعة اركان الرضا بقضاء الله والتوكل على الله
وتفويض الامر الى الله والتسليم لامر الله قال رسول الله صلى الله عليه وآله رفع عن امتي اربع خصال
خطائها ونسيانها وما اكرهوا عليه وما لم يطيقوا اطلبوا الدعاء في اربع ساعات عند هبوب الرياح
وزوال الافياء ونزول القطر واول قطرة من دم القتيل المؤمن فان ابواب السماء تفتح عند هذه
الاشياء يستجاب الدعاء في اربعة مواطن في الوتر وبعد الفجر وبعد الظهر وبعد المغرب اغتنموا الدعاء
عند اربع عند قراءة القرآن وعند الاذان وعند نزول الغيث وعند التقاء
الصفين للشهادة اربعة لا يستجاب لهم دعوة الرجل جالس
في بيته يقول اللهم ارزقني فيقال له الم
امرك بالطلب
ويقل

کانت دار امراة ذات
علیها فیقول فیقال الم اجلام فی البکا
وعجل کان لدمال فاشنده فیقول القدم ازرق فقال اد ادم
الم امرك بالاصلاح وعجل کان لدمال فاداه الجزیته فقال ربع حرام وربع سفن والم
امرك بالشهادة القران نزل اربعة ارباع ربع حلال وربع حرام وربع
وربع حکم ما کان قبلکم ونباء ما یکون بعدکم وحکم ما بینکم اربعة من ارکان وربیع فی الدنیا
من اوی الیتیم ورحم الضعیف واشفق علی والدیه ورفق بمملوکه النوم اربعة نوم الانبیاء علیهم السلام علی قفیهم
ونوم المومنین علی یمینهم ونوم المنافقین والکفار علی یسارهم ونوم الشیاطین علی وجوههم اربعة من
عزوجل ویطیع امره وامراة تحفظ زوجها وعاقل وجاریه فی دار المومنین اربعة
واجتمع الایمان واجتمع المعرفة واجتمع الاسلام فالموحد یطیر باجنحة التوحید الی الجبروت والمومن یطیر باجنحة الایمان الی
والمعرفة الی الملکوت والمسلم یطیر باجنحة الاسلام الی الجنان ان الله سبحانه عزوجل عوض الحسین علیه السلام
فی تربته واجابة الدعاء تحت قبته والائمة من ذریته وان لا تعد ایام زایریه من اعمارهم

نصایح حضرت ابراهیم

بسم الله الرحمن الرحیم

ازبرای ابراهیم هم بیست صحف نازل شد در صحف آن حضرت اکثر امثال موعظه بود از انجمله است و پنج نصیحه در ان آمده درج میکردد که در صحف ابراهیم است نصیحت اول مهلا مهلا یا بن آدم فان الرزق مقسوم والحریص محروم والبخیل مذموم والحسود مغموم والدنیا والرزق هو الحی القیوم نصیحت دویم ای پسر آدم هر رستی که من خوشنودم ازتو بعبادت وخدمت روز بروز تو نیز از من راضی باش برزق روز بروز از من نصیحت سیم ای پسر آدم پیش فرست انچه دوست خویش داری آنروز که در پیش داری نصیحت چهارم ای پسر آدم شکر گذاری کن کسی را که در بارهٔ تو انعام فرموده وانعام کن بر کسی که شکر گذاری تو کرده نصیحت پنجم ای پسر آدم عمر خود در طلب دنیای فانی صرف کردی پس طلب تقرب کی خواهی کرد

نصیحت

نصیحت ششم ای پسر آدم بدرستیکه آفریده ام ازبرای چشمهای تو پوششی که عبارت از پلک است تا چون چیزی نادیدنی در نظر تو آید فی الحال چشم ازان بپوشانی و همچنین ازبرای دهان تو طبقه از لبان تو ترتیب کرده ام تا چون سخن ناگفتنی باشد زبان لب ببندی نصیحت هفتم ای پسر آدم از آنها مباش که طلب دنیا کنند بطول امل و آرزوی عقبی برند بقبیل عمل سخن ایشان موافق عابدان بود فاما عمل ایشان مطابق منافقان باشد اگر عطا یابند قناعت نکنند واگر مرادی از ایشان بازدارند صبر نکنند پس اگر معامله است بدین منوال گذرد ترا ببلایی مبتلا گردانم که عالمیان از تو تجربه بردارند نصیحت هشتم ای پسر آدم هر که ترا دوست میدارد برای خود میدارد و سوگند بعزت من که من ترا برای تو دوست میدارم زنهار که حق مرا ازمن بشامت بخل دور نیندازی نصیحت نهم ای پسر آدم در گردن تو دو مخلاب آویخته ام در یکی عیوب تو و در دیگری عیوب مردم تو همواره چشم از عیوب خود بردوخته و چشم بر عیوب مردم انداخته این انصاف است نصیحت دهم ای پسر آدم هر که کلمه لا اله الا الله بگوید در آید بهشت مگر کسیکه با آن کلمه چند عمل دیگر جمع کند یکی انکه تواضع نماید در درگاه من و عمر خود بگذراند بیاد من و نفس خود را از محرمات بازدارد و ازبرای من غریبان را در جوار خود جای دهد و با فقیران مساوات نماید و بر یتیمان مهربانی کند ازبرای رضای من نصیحت یازدهم ای پسر آدم چون در دل خوف دی یابی در بدن خود بیماری مشاهده کنی یا در اموال خود نقصانی فهم کنی یا در روزی خود حرمان مطالعه نمایی بدانکه اینها همه از تکلم مالا یعنی است که با آن تکلم نموده نصیحت دوازدهم ای پسر آدم اگر تو بهشت را دوست میداری خدای تو جل علا طاعت ترا دوست میدارد تو عمل کن بدانچه دوست من است تا در آرم ترا انچه دوست تست یعنی جنت واگر تو مکروه میداری دوزخ را خدای تعالی مکروه میدارد معصیت ترا تو ترک کن آن مکروه مرا تا نگاه دارم من مکروه ترا از تو نصیحت سیزدهم ای پسر آدم از شبهات اجتناب کن تا مرا بشناسی و گرسنگی پیشه کن تا مرا ببینی و خود را از عبادت من فارغ مساز تا بمن واصل شوی نصیحت چهاردهم ای پسر آدم اگر برای بهشت چندان عمل کند که برای دنیا میکند خدا تعالی اورا از اصحاب بهشت در آورد اگر قناعت کند با نچه خدا تعالی بوی کرامت فرموده اورا از بخل خلایق مستغنی گرداند واگر ترک حرام کند دین خود را خالص گرداند واگر ترک دروغ کند از جمله صدیقان گردد نصیحت پانزدهم ای پسر آدم هرچه داری از محتاجان باز مگیر تا من نیز باز ندارم از تو انچه دارم و گرامی دار مهمان را چنانکه من گرامی میدارم مهمان را ابراهیم گفت خداوندا مهمان تو کیست تا اورا گرامی دارم وحی آمد که هر فقیر حقیر که نزد تو آید بدانکه مهمان اوست نصیحت شانزدهم ای پسر آدم مرا یاد کن همه شما خطا کارانید و من همه غفران بمن بازگردید تا هرچه کرده اید بیامرزم

وباک ندارم نصیحت هفدهم ای پسر آدم چون غضب بر تو مستولی شود مرا یاد کن تا ترا یاد کنم برحمت خود در وقتی که مرحمت من
ظهور کند نصیحت هجدهم ای پسر آدم سه چیز است اول یکی خاصه از آن من و دیگر خاصه از آن تو و یکی میان من و تو آنچه خاصه
تست صحت در بدن و آنچه میانهٔ من و تست از تو دعاست و از من اجابت پس زنهار محجوب نگردانی از من دین خود را بلقمهٔ
حرام نصیحت نوزدهم ای پسر آدم هر که از من راضی شود بقلیلی از رزق من نیز راضی شوم بقلیلی از عمل او نصیحت بیستم ای پسر آدم
با همه مقدار که دل تو میل میکند بدنیا محبت خود از دل تو بر دارم و بدان مقدار که حرص ورزیدی در دنیا جمع کنی بلکه از برای عبادت
خود آفریده ام و برای آنکه باز داری دعوت مظلومان را از درگاه من بدرستیکه دعای مظلوم را اجابت میکنم اگرچه فرصتی درمیان
افتد نصیحت بیست و یکم ای پسر آدم هیچ روز نشود مگر اینکه از برای تو رزق مجدد میفرستم و در برابر این فرشتگان من از تو عمل
ناپسندیده بجانب من می آورند و تو روزی من میخوری و عصیان من میورزی و با وجود این دعا میکنی اجابت میکنم و هرچه مطلبی
عطا میدهم و ترا بهشت میخوانم و اجابت نمیکنی و این از انصاف دور است که با من پیش گرفته نصیحت بیست و دویم ای
پسر آدم تقرب جوی بمن بنوافل و جوارح من بدست آر بعمارت مساجد و رضای من طلب بهم نشینی با علماء و دروغ را بکلی ترک
کن تا ملائکه من مصافحه تو تقرب جویند و غیبت را بگذار تا بهشت من بتو مشتاق شود و مرا بعد از عبادت صبح و عصر ساعتی
یاد کن تا ما بین این دو وقت را از برای تو کفایت نمایم نصیحت بیست و سیم ای پسر آدم از دعا ملول مشو که من از اجابت
ملول نمیشوم و هرچند در معاصی اسراف کرده باشی نومید نشوی از رحمت من ای پسر آدم بی سؤال و مطلبی ترا ایمان عطا
بفضل خود کرامت کرده ام پس چگونه بخل میکنم با تو بهشت با وجود این سؤال و جواب نصیحت بیست و چهارم ای پسر آدم
بپیوند با کسیکه از تو ببرد و عطا کن با کسیکه ترا محروم کند و سخن کن با آنکه زبان از تو باز گیرد و نصیحت کن هر که در بارهٔ تو خیانت
کند و عفو کن هر که با تو ظلم کند و نیکوئی کن با هر که با تو بدی کند تا از جملهٔ سابقان باشی و از جملهٔ فائزان برحمت و ترا با این معاملات
ثواب کرامت کنم ان شاء الله تعالی

الخامسة

اغتنم خمسا قبل خمس شبابك قبل هرمك وصحتك قبل سقمك وغناك قبل فقرك وفراغك قبل شغلك وحياتك قبل موتك
من تكلم بكلام الدنيا في خمسة مواضع ابطل الله تعالى عمله خمسة وعشرين سنة الاول في المسجد
الثاني عند قراءة القران الثالث عند الاذان والرابع خلف الجنازة والخامس في المقابر خمس لا ادعهن حتى الممات
الاكل على الحضيض مع العبيد وركوبي الحمار موكفا وحلبي العنز بيدي ولبس الصوف والتسليم على الصبيان لتكون سنة
من بعدي اغتنموا الدعاء عند خمس عند قراءة القران وعند الاذان وعند نزول الغيث وعند التقاء
الصفين للشهادة وعند دعوة المظلوم ليس لها حجاب دون العرش لا يخلوا المؤمن من خمسة سواك ومشط وسجادة
وسبحة فيها اربع وثلثون حبة وخاتم عقيق علامات المؤمن خمسة صلوة احدى وخمسين وزيارة الاربعين والتختم باليمين
وتعفير الجبين والجهر ببسم الله الرحمن الرحيم المؤمن بين خمس شدائد مؤمن يحسده ومنافق يبغضه وكافر يقاتله
وشيطان يضله ونفس تنازعه بني الاسلام على خمس دعائم على الصلوة والزكوة والصوم والحج والولاية
امير المؤمنين والائمة من ولده صلوات الله عليهم من باع واشترى فليجتنب
خمس خصال والا فلا يبيعن ولا يشترين الربا والحلف وكتمان العيب والمدح اذا باع والذم اذا اشترى
خمس من لم يكن فيه لم يكن فيه كثير مستمتع قيل وما هن يا ابن رسول الله قال الدين والعقل والحياء وحسن الخلق
وحسن الادب خمس من لم تكن فيه لم يتهنأ بالعيش الصحة والامن والغنا والقناعة
والانيس الموافق فيما اوحى الله تعالى الى داود اني وضعت خمسة في خمسة والناس يطلبونها في خمسة
غيرها فلا يجدونها وضعت العلم في الجوع والجهد وهم يطلبونه في الشبع والراحة فلا يجدونه ووضعت العز
في طاعتي وهم يطلبونه في خدمة السلطان فلا يجدونه ووضعت القناعة وهم يطلبونه في كثرة المال فلا يجدونه
ووضعت الراحة في الجنة وهم يطلبونه في الدنيا فلا يجدونها الارواح خمسة للمقربين روح القدس
وبه علموا جميع الاشياء وروح الايمان وبه عبدوا الله وروح القوة وبه جاهدوا العدو وعالجوا المعاش
وروح الشهوة وبه اصابوا لذة الطعام والنكاح وروح البدن وبه يدبون ويدرجون
واربعة لاصحاب اليمين لفقد روح القدس عنهم وثلثة لاصحاب الشمال لفقد روح الايمان عنهم شدائد الدنيا خمسة

الدّين ولوكان درهمًا والسّفر ولوكان فرسخًا والبنت ولوكانت واحدة وجليس السّوء ولوكان لحظة والمفارق وان كان السّنور . لاتجلسوا عندكل عالم الاعالم يدعوكم من خمس الى خمس من الشكّ الى اليقين ومن الرّيا الى الاخلاص ومن الرغبة الى الزهد ومن الكبر الى التّواضع ومن العداوة الى النّصيحة خمسة في قبورهم وثوابهم يجري الى ديوانهم من غرس نخلًا ومن حفر بئرًا ومن بنى مسجدًا ومن كتب مصحفًا ومن خلف ابنا صالحًا خمس بخمس ما نقض قوم العهد الّا سلّط الله عليهم عدوّهم وما حكموا بغير ما انزل الله الا فشى فيهم الفقر وما ظهرت فيهم الفاحشة الا فشى فيهم الموت ولا طففوا الكيل الا منعوا النبات واخذوا بالسّنين ولا منعوا الزكوة الا حبس عنهم القطر تعلّموا من الديك خمس خصال محافظة على اوقات الصّلوات والغيرة والسّخاء والشجاعة وكثرة الطروقة بنى الاسلام على خمس الولاية والصّلوة والزكوة وصوم شهر رمضان والحج خمس دعوات لاتحجبن عند الرّب تبارك وتعالى دعوة الامام المقسط ودعوة المظلوم يقول الله عزّ وجلّ لانتقمنّ لك ولو بعد حين ودعوة الولد الصّالح لوالديه ودعوة الوالد الصّالح لولده ودعوة المؤمن لاخيه بظهر الغيب فيقول ولك مثله لا وليمة الا في خمس في عرس او خرس او عذار او وكار او ركاز فالعرس التزويج والخرس النفاس بالولد والعذار الختان والوكار في شراء الدّار والرّكاز الرّجل يقدم من مكّة قال رسول الله صلّى الله عليه وآله اعطيت خمسا لم يعطها احد قبلي جعلت لي الارض مسجدًا وطهورًا واحلّ لي المغنم ونصرت بالرّعب واعطيت جوامع الكلام واعطيت الشّفاعة قال رسول الله صلّى الله عليه وآله وسلّم خمسة لعنتهم وكل نبيّ مجاب الزّائد في كتاب الله والتّارك السّنّتي والمكذّب بقدر الله والمستحلّ من عترتي ما حرّم الله والمستاثر بالفيء المستحلّ له انظر خمسة فلا تصاحبهم ولا تحادثهم ولا ترافقهم في طريق فقلت يا ابه من هم قال ايّاك ومصاحبة الكذّاب فانّه بمنزلة السّراب يقرّب لك البعيد ويبعّد لك القريب واياك ومصاحبة الفاسق فانّه يبيعك باكلة واقلّ من ذلك واياك ومصاحبة البخيل فانّه يخذلك في ماله احوج ما تكون اليه واياك ومصاحبة الاحمق فانّه يريد ان ينفعك فيضرّك واياك ومصاحبة القاطع لرحمه فانّي وجدته ملعونًا في كتاب الله عزّ وجلّ في ثلث مواضع قال الله عزّ وجلّ فهل عسيتم ان تولّيتم ان تفسدوا في الارض وتقطّعوا ارحامكم اولئك الّذين لعنهم الله فاصمّهم واعمى ابصارهم وقال الّذين ينقضون عهد الله من بعد ميثاقه ويقطعون ما امر الله به ان يوصل ويفسدون في الارض اولئك هم الخاسرون

خمسة

خمسة لايأمّون النّاس ولايصلّون بهم صلوة فريضة في جماعة الابرص والمجذوم والاعرابي حتّى يهاجر وولد الزنا والمحدود خمس ليس لهنّ كفّارة الشرك بالله سبحانه وقتل نفس بغير حقّ او بهت مؤمن او الفرار يوم الزّحف او يمين صابرة يقتطع بها مال بغير حقّ ا

ملخّص من كلام الغزالي الّذي ذكره في كيمياء السّعادة عذاب روحاني كه روح را باشد سه جنس آتش بود نار فراق شهوات دنيا ونار تشوير وخجالت ورسوائيها ونار محروم ماندن از جمال آنحضرت الهيت امّا اوّل چه عاشق دنيا در دنيا در بهشت است كه الدّنيا جنّة الكافر ودر آخرت در دوزخ است كه معشوق وى را از وى باز ستدند چون پادشاهي كه پادشاهي وعشرت تمام باشد وتمتّع تمام از غلمان وجواري برد ناگاه دشمني وي را مستاصل نمايد وخزانه او را با عادي دهد اين فراق پادشاه را ميسوزد واين عذاب است هرچند رغبت بيشتر اندوه زياده است واين قسم رنج در جهان چون نفس با شغل اينجهان مشغول است كمتر است ودر آخرت بيشتر چنانكه صاحب مصيبت چون از خواب بيدار شود مصيبت بر دل او اعظم بود چه نفس هنوز بمحبوبات معاودت ننموده هرچه از لذّت والم باو رسد اثر بيشتر كند امّا دويم كه نار تشوير وخجالت است مثل اين آن بود كه پادشاهي مرد حقيري را بر گزيند وخزاين خود را بدو سپارد واو را محرم حرم خود نمايد او در باطن طالب وبا غرض و بطالع اين پادشاه بكروز در چنين بعرکه با حرم او كند ببيند كه پادشاه از روزني نگاه ميكند وبداند كه هر روز چنين بوده است وتاخير كند بر عقوبت او كه خيانت وي ظاهرتر شود يكبار را ورا ابتهال كه بدد در ينحال چه انفعال روي هم چنين در دنيا كارها كه از تو صادر ميشود كه ظاهر آن نيكو نمايد وحقيقت آن زشت باشد بعد از انكشاف حقيقت معلوم تو شود ومعذّب گردي مثلًا امروز غيبت ميكني وفردا در آخرت چنان بيني كه كسي در جهان گوشت برادر مرده خود مي خورد كه مرغ بريان است واين حقيقت از تو مخفي است وامّا سيّم كه نار حسرت محروم ماندن بود از جمال حضرت احديت بسبب نابينائي وجهلي كه از جهان با خود برده وبر زنگ معصيت دل را تاريك ومعرفت بتعليم با مجاهدت حاصل نكرده باشد اين چنان بود كه با قومي شب تاريك جائي رسد كه آنجا سنگريزه بسيار بود كه لون آن نتوان شناخت ياران تو گويند چندانكه توانائي ازين بردار كه ما شنيده ايم كه اندرين منفعت بسيار بود وهر كس از آن شب نا چند كه

نتوانند برگیرند و تو هیچ برنگیری و گوئی که حال چرا بر خویش رنج نهم و بار گران کشیم و نه دانم که فردا این بکار آید یا نه پس ایشان آن بار کشند
و ثواب آن را بستانند که چون بر روشنائی رسی نگاه کنی آن همه یاقوت سرخ و جوهر قیمتی بینی و آن قوم حسرت میخورند که چرا بیشتر برنداشتند
و تو از غبن هلاک میشوی و آتش حسرت در جان تو افتد پس ایشان آن را بپوشند و سیر کردند و تو گرسنه و برهنه باشی و هر چند گوئی
از این نعمت خود مرا نصیبی دهید افیضوا علینا من الماء او مما رزقکم الله قالوا ان الله حرمهما علی الکافرین گویند تو دوش بر ما تسخر
میکردی ما امروز بر تو تسخر میکنیم ان تسخروا منا فانا نسخر منکم کما تسخرون پس مثال حسرت فوت شدن نعمت بهشت دیدار
حق است و این جواهر مثال طاعات و تاریکی مثال دنیا و چرا حسرت نباشد که فردا چندان انواع سعادت با اهل
معرفت و طاعت ریزند که دنیا و ما فیها در مقابل یک ساعت آن نباشد و این مقابلت نه بمساحت و مقدار بود بلکه
در روح آن نعمت و آن شادی و لذت بود اکنون بدان که این آتش عظیم آن باشد که بر کالبد رسد و کالبد از درد
متألم شود پس بدان که لابد اثری بجان رسد و بدان عظیم گردد پس آتشی و دردی که از میان جان بیرون آید لابد اعظم بود
کلا لو تعلمون علم الیقین لترون الجحیم و سبب آنکه شارع نار و جحیم و جنت جسمانی را شرح و وصف بیش کرد از آنکه همه خلق بشناسند
و فهم کنند چنانکه اگر کودکی را گوئی چیزی که اگر نیاموزی ولایت و ریاست پدر بر تو نماند و از آن سعادت دور مانی این نفهمد
فهم نکند اما اگر گوئی که استاد ترا گوشمال عظیم خواهد داد و خواهد زد این فهم کند چنانکه گوشمال استاد حق است باز ماندن
از ریاست نیز حق است هم چنین دوزخ جسمانی حق است و آتش محروم ماندن از حضرت ربوبیت حق است و دوزخ جسمانی
با دوزخ محروم ماندن چون گوشمالیست در جنب باز ماندن از ولایت و ریاست ٥

عن ابی عبد الله علیه السلام فی حدیث مرفوع الی النبی صلی الله علیه و آله قال جاء جبرئیل الی النبی صلی الله علیه و آله
فقال یا رسول الله ان الله ارسلنی الیک بهدیة لم یعطها احدا قبلک قال رسول الله فقلت وما هی قال الصبر واحسن منه
قلت وما هو قال القناعة واحسن منها قلت وما هو قال الرضا واحسن منه قلت وما هو قال الیقین واحسن منه قلت
وما هو قال ان مدرجة ذلک کله التوکل علی الله قلت یا جبرئیل وما تفسیر التوکل علی الله قال العلم بان المخلوق لا یضر ولا ینفع
ولا یعطی ولا یمنع واستعمال الیأس من المخلوق فاذا کان العبد کذلک لم یعمل لاحد سوی الله ولم یرج ولم یخف سوی الله
ولم یطمع الی احد سوی الله فهذا هو التوکل قال قلت یا جبرئیل فما تفسیر الصبر قال یصبر فی الضراء کما یصبر فی السراء

وفی الفاقة کما یصبر فی الغنا وفی البلا کما یصبر فی العافیة ولا یشکوا خالقه عند المخلوق بما یصیبه من البلاء قلت فما
تفسیر القناعة قال یقنع بما یصیب من الدنیا یقنع بالقلیل و یشکر الیسیر قلت فما تفسیر الرضا قال الراضی الذی لا یسخط علی سیده
اصاب من الدنیا او لم یصب ولا یرضی من نفسه بالیسیر قلت یا جبرئیل فما تفسیر الزهد قال الزاهد یحب من یحب خالقه و یبغض
من یبغض خالقه و یتحرج من حلال الدنیا ولا یلتفت الی حرامها فان حلالها حساب و حرامها عقاب و یرحم جمیع المسلمین
کما یرحم نفسه و یتحرج من الکلام فیما لا یعنیه کما یتحرج من الحرام و یتحرج من کثرة الاکل کما یتحرج من المیتة التی قد اشتد نتنها و یتحرج من
حطام الدنیا و زینتها کما یتجنب النار ان یغشاها وان یقصر امله و کان بین عینیه اجله قلت یا جبرئیل فما تفسیر الاخلاص قال
المخلص الذی لا یسأل الناس شیئا حتی یجد واذا وجد رضی واذا بقی عنده شیء اعطاه لله فان لم یسأل المخلوق فقد اقر لله
بالعبودیة واذا وجد فرضی فهو عن الله راض والله تبارک و تعالی عنه راض واذا اعطاه الله فهو جدیر به قلت فما تفسیر الیقین
قال الموقن یعمل لله کانه یراه وان لم یکن یری الله فان الله یراه وان یعلم یقینا ان ما اصابه لم یکن لیخطئه وان ما اخطاه لم یکن
لیصیبه و هذا کله اغصان و مدرجة الزهد ٥

الانسان مسافر و منازله ستة وقد قطع منها ثلثة و بقی ثلثة فالتی قطعها اولا کتم العدم الی صلب الاب و ترائب الام
کما قال الله تعالی یخرج من بین الصلب و الترائب و ثانیها رحم الام قال سبحانه هو الذی یصورکم فی الارحام کیف یشاء و ثالثها
من الرحم الی فضاء الدنیا قال عز و جل و حمله و فصاله ثلثون شهرا واما المنازل الثلثة التی لم یقطعها فاولها القبر قال علیه السلام
القبر اول منزل من منازل الآخرة و آخر منزل من منازل الدنیا و ثانیها فضاء المحشر قال سبحانه و عرضوا علی ربک صفا
و ثالثها الجنة او النار قال سبحانه فریق فی الجنة و فریق فی السعیر و نحن الآن فی قطع مرحلة المنزل الرابع و مدة قطعها مدة عمرنا
فایامنا فراسخ و ساعاتنا امیال و انفاسنا خطوات فکم من شخص بقی له فراسخ و آخر بقی له امیال و آخر بقی له خطوات
نعوذ بالله من الموت علی غیر عدة ٥

بسم الله تعالی

از مولانا جلال الدین محمد رومی قدس سره العزیز پرسیدند که چه میگوئی در حق حضرت امیر المؤمنین و امام المتقین و یعسوب الدین اسد الله الغالب
مظهر العجائب شهاب الثاقب والهزبر الثالب مطلوب کل طالب ابو الحسن علی ابن ابیطالب علیه افضل الصلوة والکمل التحیات
گفت اگر قولش میپرسی انما امره اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون واگر از فعلش میپرسی کل یوم هو فی شأن واگر از صفاتش
میپرسی قل هو الله احد واگر از ذاتش میپرسی لیس کمثله شیئ وهو السمیع البصیر واگر از نامش میپرسی هو الله الذی لا اله الا هو عالم الغیب
والشهادة هو الرحمن الرحیم ٥

روی عن امیر المؤمنین علیه السلام انه قال لقائل قال بحضرته استغفر الله ثکلتک امک اتدری ما الاستغفار ان الاستغفار درجة
العلیین اسم واقع علی ستة معان اولها الندم علی ما مضی والثانی العزم علی ترک العود الیه ابدا والثالث ان تؤدی
الی المخلوقین حقوقهم حتی تلقی الله سبحانه ولیس لک تبعة والرابع ان تعمد کل فریضة ضیعتها فتؤدی حقها والخامس ان تعمد الی اللحم
الذی نبت من السحت فتذیب بالاحزان حتی تلصق الجلد بالعظم وینشأ بینهما لحم جدید والسادس ان تذیق الجسم الم الطاعة کما اذقته حلاوة
المعصیة فعند ذلک تقول استغفر الله ٥

السادس

ستة اشیاء حسنة ولکنها من ستة احسن العدل حسن وهو من الامراء احسن والصبر حسن وهو من الفقراء احسن والورع حسن
وهو من العلماء احسن والسخاء احسن وهو من الاغنیاء احسن والتوبة حسنة وهی من الشباب احسن والحیاء حسن وهو من النساء
احسن من کان فیه ست خصال فهو مؤمن من صدق حدیثه وانجز موعوده وادی امانته وبر والدیه ووصل رحمه
واستغفر من ذنبه ست خصال ینتفع بها المؤمن من بعد موته ولد صالح یستغفر له ومصحف یقرء منه وقلیب یحفره
وغرس یغرسه وصدقة ماء یجریه وسنة حسنة یؤخذ بها بعده قال رسول الله صلی الله علیه وآله تقبلوا الی ست اتقبل لکم بالجنة
اذا حدثتم فلا تکذبوا واذا وعدتم فلا تخلفوا واذا ائتمنتم فلا تخونوا وغضوا ابصارکم واحفظوا فروجکم وکفوا ایدیکم والسنتکم
للدابة علی صاحبها ستة حقوق لا یحملها فوق طاقتها ولا یتخذ ظهورها مجالس یتحدث علیها ویبدأ بعلفها اذا نزل ولا یضربها
علی وجهها ولا یعرض علیها الماء اذا مر بها ولا یسمها فی وجهها للدنیا ست خصال ثلث فی الدنیا وثلث فی الآخرة اما التی
فی الدنیا

فی الدنیا فیذهب بنور الوجه ویورث الفقر ویعجل الفناء واما التی فی الآخرة فسخط الرب وسوء الحساب والخلود
فی النار ستة من المروة ثلثة منها فی الحضر وثلثة منها فی السفر اما التی فی الحضر فتلاوة القرآن وعمارة المسجد واتخاذ
الاخوان فی الله تعالی واما التی فی السفر فبذل الزاد وحسن الخلق والمزاح من غیر معاصی الله تعالی قال رسول الله صلی الله
علیه وآله ان الله کره لی ست خصال وکرههن للاوصیاء من ولدی واتباعهم من بعدی العبث فی الصلوة والرفث فی
الصوم والمن بعد الصدقة واتیان المساجد جنبا والتطلع فی الدور والضحک بین القبور ستة اشیاء ولیس للعباد
فیها صنع المعرفة والجهل والرضا والغضب والنوم والیقظة اول ما عصی الله بست حب الدنیا وحب الریاسة
وحب الطعام وحب النوم وحب الراحة وحب النساء ستة تختبر بها عقول الرجال المصاحبة والمعاملة
والولایة والعزل والغنا والفقر ستة تختبر بها دین الرجال قوة الدین وصدق الیقین وشدة التقوی
ومغالبة الهوی وقلة الرغب والاجمال فی الطلب قال امیر المؤمنین علیه السلام ضمنت لستة الجنة رجل خرج بصدقة
فمات فله الجنة ورجل خرج مجاهدا فی سبیل الله فمات فله الجنة ورجل خرج الی الجمعة فمات فله الجنة ورجل خرج فی جنازة
رجل مسلم فمات فله الجنة ٥ للجسم ستة احوال الصحة والمرض والموت والحیوة والنوم والیقظة وکذلک الروح
فحیوتها علمها وموتها جهلها ومرضها شکها وصحتها یقینها ونومها غفلتها ویقظتها حفظها ٥

بدانکه توحید را مراتب است اول
ابتدای آن توحید ایمانی است که اعتقاد ذات
حق است واجب الوجود و وحدت ذات و ازلیت و بقا
در ربوبیت ارباب و صفات ثبوتیه و سلبیه و تحقیق بعثت رسل و ختم آن بر سید
انبیا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و تصدیق با امامت ائمه معصومین علیهم السلام و جمیع آنچه از آن
خبر داده اند از حشر و نشر و ثواب و عقاب و غیره و فایده این توحید خلاص از ... است
در سلک اهل اسلام دوم توحید علمی است که بطریق یقین است الا علم ظاهر و تحقیق حاصل شود که موجود حقیقی
و موثر مطلق نیست الا ذات حق تعالی و هر ذات و صفات و افعال بر نور وجود
از نور ذات و صفت وی بنده و این توحید متحقق ذات ایشان علم داند علم الیقین خوانند
سیوم توحید حالی و آن عبارت از آنکه توحید وصف لازم وجود وی باشد و اکثر ظلمات وجود
بجز اندکی در نور توحید مستتر و مستغرق گردد چنانکه نور کواکب در نور آفتاب ٥

بدانکه خاتمهٔ جمیع مخلوقات وعلت غائی ایجاد موجودات واصل در تکوین مکونات که آفرینش بدو تمام گشته انسان است وسایر موجودات
فرع اوست زیرا که عالم مخلوق است از برای انسان وانسان مخلوق است از برای معرفت کلی که عبارت از ظهور حق است واوست
جامع جمیع کمالات وجوبیه وامکانیه ومجموع صور عالم علوی وسفلی وعالم اصغر ونسخهٔ مختصر عالم اکبر وآینهٔ تجلی ذات ومظهر
جمیع اسما وصفات وهیچ جز از مخلوقات آن کمال وتمامی ندارد که انسان وهمه چون اجزا اند وانسان چون کل وهمه مسخر انسانند
وانسان مسخر هیچیک از آنها نیست واز موالید اینچه هست همه را تبدیل باشد چنانکه نبات حیوان شود وحیوان انسان گردد
وانسان را تحویل نیفتد بجز بی وخدای عز وجل او را بنام خود خواند چون سمیع وبصیر وعلیم وبهر صفتی که خود بدان موصوفست انسان را
بدان صفت موصوف گردانید تا از دانستن صفات خود صفات حق تعالی را بشناسد وحقیقت انسان که خلیفة الله است
از عالم امر وروح قدسی عبارت از اوست واوست مسجود ملائکه ومهبط وحی ومستودع اسرار الهی ومحل معرفت ومعدن حکمت
واخذ میثاق از او واصابهٔ جواب باو واوست حامل امانت الهی ومخصوص بشرف قرب وکرامت نامتناهی ۵

بدانکه ارادت [illegible] داده‌اند بعد از آن
اجمالی [illegible] نسبتی وجهه باشد که عبارت از علم
عبارت از شعور وآگاهی داده‌اند وبعد از آن ارادت وچون که
ادراک وشعور وقدرت داده‌اند وبعد از آن [illegible] اول
باشد وبعد از آن قدرت [illegible] این صفات [illegible]
خواجه [illegible]
باید [illegible] ارادت [illegible]
باشد بعد از آن [illegible]
تسلیم [illegible]
که وجود [illegible] وجود حق تعالی [illegible]
[illegible] میسر نشود ۵

دل از جان پرسید که اول این کار چیست وآخر این کار چیست وثمرهٔ این کار چیست جان جواب داد که اول این کار فناست وآخر
این کار وفاست وثمرهٔ این کار بقاست دل پرسید که فنا چیست ووفا چیست وبقا چیست جان جواب داد که فنای از خودی
خود رستن ووفا عهد دوست بر میان بستن وبقا حقیقت حق پیوستن ۵

خواجه عبدالله انصاری

بدانکه سالک راه را بدایت حال یقین باید داشت که نفس او را اختیاری هست که امر ونهی ووعد ووعید بران متفرع است زیرا
که امر بی اختیار نباشد واگرچه حقیقت مجبور است اما از مجبوریت خود آگاهی ندارد وسر حیرانی آنست که اگرچه موجد همه افعال
یزدان است اما میان فعلی که باختیار از بنده صادر شود وعملی که بی اختیار از او واقع گردد در نفس الامر فرق وتفاوت باید دانست
که چون خواسته باشد خدا تعالی به بنده خیر دنیا وآخرت را توفیق میدهد او را از برای تحصیل رضای خویش وحاصل نمیشود رضای
خدا تعالی مگر بتزکیه وپاک کردن نفس وتزکیهٔ نفس حاصل نمیشود مگر بتوبه وصحت توبه محتاج است بدوام رعایت ومحاسبهٔ
نفس واگر میسر نشود محاسبه علی الدوام پس باید که بعد از ادای هر فریضه از فرایض یومیه ملاحظه کند که آنچه صادر شده از وی بین
الفرضین از اقوال وافعال از جمله حسنات است یا از سیئات اگر از حسنات بوده شکر حق تعالی را بجای آورد واگر از سیئات
بوده تجدید توبه از قول وفعل ناشایست نماید وبعد از آن که از رذایل اعمال ظاهری خود سرایت میکند نور توفیق آن عمل ومطلع
میشود بر رذایل اعمال باطل خود از حقد وحسد وریا وعجب وغیر آن واجتناب کند از آنها واستعانت جوید بخدا تعالی
بر تبدیل اخلاق پس باشد در ظاهر مشغول بمحاسبه ودر باطن در رعایت مراقبه پس میکرد در زهد در دنیا از جاه ومال وشعار او
ودثار او متصف میشود قالب او وپاک میشود ظاهر وباطن او ومیرسد بمقام لم اعبد ربا لم اره ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء ۵

بدانکه احتیاج مرید بشیخ کامل بسیار است اول آنکه چنانکه در راه ظاهر کعبهٔ صورت بی دلیل راه شناس نتوان رفت یقین است
که راه بیابان چنین را بی دلیل راه نتوان رفت دیگر آنکه چنانکه در راه ظاهر قطاع الطریق بسیارند بی بدرقه نمیتوان رفت
درین راه نیز زخارف دنیوی ونفس وهوی وشیاطین انس وجن جمله راه‌زنان اند بی بدرقهٔ صاحب ولایت نتوان رفت
دیگر آنکه چنانکه در راه ظاهر مسافر را علل وامراض عارض ومحتاج میشود بطبیب حاذق تا معالجهٔ آن نماید همچنین سالک را
نیز شیخ کامل باید که معالجهٔ امراض باطن او نماید تا سلوک میسر واز راه بازنماند دیگر آنکه چنانکه در راه صورت بعضی مکانهای

بعضا میشاید که مسافر چون بانجا رسد چندان محظوظ میکردد که اگر باختیار خود باشد از انجا حرکت نفرماید هم چنین درین راه بعضی از مقامات از برای سالک هست که اگر باختیار خود باشد ترقی از آن مقام نخواهد پس شیخ کامل میباید که او را باختیار خود نگذاشته از آن مقام ترقی فرماید ٥

بدانکه حقیقت شهادت که بنای مسلمانی است کواهی دادن افعال و اقوال بود بر عقیدهٔ خود و چون کواه دو باید مجرد قول بی فعل کافی نباشد و چون کواه باید که مقبول الشهادة باشد لازم باشد که افعال و اقوال خالص و بیغش باشد تا کواهی بر نیکوئی عقیدت مسموع و مقبول باشد ٥

باید دانست که ایمان بمثابهٔ نور است که باتصال امداد رشت عمل متزاید میکردد و از دوام اتصال امداد رشت عمل مصباح ایمان همواره زجاجهٔ قلب و مشکوة بدن منور باشند و هر چند ایمان بنفس خود منور و مضیئ است امّا چون نور عمل بدو پیوندد نورٌ علی نورٍ شود ٥

بدانکه عبادت را سه مرتبه است عبادت و عبودیت خاص الخاص عبادت عامهٔ مؤمنان است مثل نماز و روزه و غیره و معنی آن تذلل و فرمان برداری است مر حضرت باری را جل ذکره و عبودیت خواص مؤمنان راست مثل صبر و رضا و توکل و غیره و معنی آن صدق و تصحیح نیت است در طریق بحق و عبودیت خاص الخاص مؤمنان راست و معنی آن مشاهده و حضور است با دوام در طریق بندگی و قیام باراده محبوب ٥

باید دانست که طهارت بر دو قسم است طهارت ظاهر و طهارت باطن امّا طهارت ظاهر عبارت از ضبط و محافظت بنده است خود را از آلایش معاصی بمباشرت و ارتکاب آن و طهارت باطن عبارت از ضبط و محافظت باطن است از وساوس و هواجس و میل بمناهی ٥

باید دانست که نماز عبارت از توجه دل است بحق و شرایط نماز چهار است شروع با علم و قیام با حیا و ادای با تعظیم و خروج با خوف ٥

باید دانست که روزه در شریعت امساک است از مفطرات و روزه جسد باز ایستادن است از طعام و روزه نگاه داشتن دل از وساوس آثام و روزهٔ روح عدم التفات است بکل انام و روزهٔ سر استغراق است در بحر مشاهده علی الدّوام و روزهٔ صورت افطار او در شب باشد و روزهٔ معنی افطار او در وقت لقای رب ٥

اعلال

و علال عبارت است از وضع شیئی در موضع آن و نزد عرفا اشارت است برانکه هر قوتی از قوای نفسانیه و روحانیه را کار ورزی فرمایند

و علم نزد عرفا منقسم باشد بسه قسم علم شریعت و آن علمی است که تعلق دارد بتحصیل عبادات بدنیه از اقوال و افعال و لوازم آنها و علم طریقت و آن علمی است که تعلق دارد بتکمیل صفات نفسانیه و روحانیه بتخلق باخلاق الهیه و علم حقیقت و آن معرفت حق و شناخت اسما و صفات باشد بقدر طاقت بشری ٥

و توبه در لغت بمعنی رجوع است و از امرات است و اول مرتبه از ان توبهٔ عوام است و آن رجوع است از معصیت بطاعت دوم توبهٔ زهاد است و آن رجوع است از رغبت دنیا و زخارف آن بترک و پرهیز سیم توبهٔ اهل حضور است و آن رجوع است از غفلت بحضور چهارم توبهٔ عارفان است و آن رجوع است از رؤیت حسنات خود بحق پنجم توبهٔ منتهیان است و آن رجوع است از ما سوای حق بحق ٥

بدانکه محبت را انواع است محبت حقیقی چون محبت بنده با حق تعالی و محبت شرعی چون محبت امت با پیغمبر صلی الله علیه و آله و محبت طبیعی چون محبت والدین با اولاد و محبت شهوانیه چون محبت زوجین بایکدیگر و محبت مجازی چون محبت عاشق بمعشوق و محبت اخوت چون محبت مؤمن با مؤمن ٥

و عشق محبت مفرط را کویند و آن مذموم باشد که از ان عشق مجازی کویند و عبارت از عشق جسمانیه حیوانیه شهوانیه و ممدوح میباشد که از ان عشق حقیقی کویند و عبارت است از عشق روحانیه انسانیه و عشق جسمانیه فانی و زایل میکردد و عشق روحانی باقی و ابد الآباد میباشد ٥

باید دانست که معرفت بدو طریق میسر است یکی بطریق استدلال از اثر بموثر و از فعل بصفت و از صفات بذات و این مخصوص علماست دویم بطریق تصفیهٔ باطن و تخلیهٔ سر از غیر و تجلیهٔ روح از تجلیات و این مخصوص انبیا و اولیا و عرفاست و این نوع معرفت را کشفی و شهودی کویند و غیر از مجذوب مطلق هیچکس را میسر نشود مکر بسبب طاعت و عبادت قالبی و نفسی و قلبی و روحی و سری و خفی و جلی که عبارت از اطوار سبعه که سالک را در طی مقامات میباشد ٥

حکمت عبارتست از دانستن حقایق اشیاء چنانکه باشد و قیام نمودن بکارها چنانکه باید بقدر استطاعت بشری تا نفس انسانی
بکمالی که متوجه است بدان برسد پس منقسم شود بدو قسم علمی و عملی و حکمت علمی که آنرا نظری خوانند اگر علم باشد بانچه مقارنت مادّه
شرط وجود او نبود چون باریتعالی و عقول و نفوس انرا الهی خوانند و اگر علم باشد بانچه تا مقارن ماده نشود موجود نتواند
بود چون معادن و نبات ازا علم طبیعی خوانند و حکمت عملی یا راجع بود بهر نفسی بانفراد یا نه اول را علم تهذیب اخلاق خوانند
و قسم دوم یا راجع بود بجمعی مشارکت مانند معاملات و مناکحات و یا راجع شود باهل بلدان و اقالیم مانند شهرها و سیاسات
اول را علم تدبیر منازل خوانند و دوم را سیاست مدن گویند ۵

بدانکه توحید را سه مرتبه است اول توحید افعال یعنی بنده چنان بیند و داند که جملهٔ افعال و آثار از وی ظاهر گشته و هیچ موثری
در وجود بجز از وی نیست چرا که حق تعالی غنی مطلق است و بهیچوجه من الوجوه احتیاج بطرف غیر ندارد و درین مرتبه از افعال خود
و افعال ماسوی حق فانی شده باشد دوم توحید صفات یعنی بنده چنان بیند که همه صفات جمال و جلال منحصر در ذات
ذو الجلال و الاکرام است و در نظر شما سوی الله مسلوب الصفات در آید بلکه صفات ایشان همه پرتو و ظلال صفات آن ذات
جامع الکمالاتست و در مظاهر که انواع موجودات و اصناف مصنوعات است ظهور کرده و متجلی شده است چرا که صفات
تابع وجود است و غیر خدا را وجود و هستی نیست الا پرتو وجود و درین مرتبه از صفات خود و صفات ماسوی حق فانی شده باشد
سیم توحید ذات یعنی بنده چنان مشاهده کند که بجز از ذات حق تعالی هیچ ذات در نفس خود وجودی ندارد بلکه همه ذوات
پرتو ذات وی بیند و این آخر مراتب توحید است و عقل را در توحید افعال مجال بود بطریق استدلال لیکن توحید صفات و توحید
ذات بطریق مکاشفات حاصل شود و اثبات آن بطریق استدلال هرگز صورت نه بندد ۵

بدانکه علم سلوک عبارتست از معرفت کیفیت قیام بحقوق عبودیت و شرایط آن از ریاضت و آداب خلوت و غیره که آنرا
طریقت خوانند و شبهه نیست که هر که در وجود خود و احوال خود نگرد خویشتن را بغیر خویش محتاج بیند داند و محتاج بغیر ناقص باشد
بخود و چون از نقصان خود خبردار شود در باطن او شوقی بکمال که باعث او باشد در طلب کمال بدید آید پس محتاج شود بحرکتی
در طلب کمال و اهل طریقت این حرکت را سلوک خوانند پس سلوک عبارتست از حرکت و شوقیست که در طالب پدید آید بعد از آنکه

از نقصان

از نقصان خود خبردار شده باشد بجهت تحصیل کمال ۵

باید دانست که قرب بنده و نزدیکی او بجناب تعالی بنزدیکی صفت است و معنی این سخن آنست که هر بنده که خود را بصفت حق تعالی متصف
گرداند بقدر آنکه صفت حق تعالی در وی پیدا شود او بحق تعالی نزدیک شود چنانکه شاگرد چون خواهد که باستاد نزدیک شود
علم استاد و خوی استاد در خود پیدا کند چند آنکه علم و خوی او بیشتر حاصل کند باستاد نزدیکتر باشد و ازینجاست که پیغمبر صلی الله علیه و آله
فرموده تخلقوا باخلاق الله و اتصفوا بصفاته و از جملهٔ صفات حق تعالی یکی آنست که هر چه خواهد بشود و هر چه نخواهد نشود
پس بنده که متخلق شود باخلاق الله نیز هر چه خواهد بشود و هر چه نخواهد نشود و معنی بهشت همین است که آنچه خواهند باشد
و آنچه نخواهند نباشد و شک نیست که منتهای راحت بیش ازین نتواند بود پس عاقل باید که این سخن را در جان و دل جا دهد
که همواره این نعمت عظمی را برابر خود دارد ۵

علم حال عبارتست از دوام
ملاحظهٔ دل و مطالعهٔ سر مر صورت آن حال را
که میان بنده و خدا و بدانست در وقوف بر کیفیت و کمیت آن
و تمییز موازنه زیادت و نقصان و مساوات و قوت و ضعف آن
معیار صدق

از عارفی پرسیدند که عشق چیست گفت عشق قلبست مفتاح صبر
مصباح آتش است باد و درد و نایافت بود و سود و زیان
میدان ور...

باید دانست که فنا
ذات آنست که نفس ذات و صفات معدوم
شود بلکه نفی بطلانست بر جا باشد و مثل شیء فانی
باشد که گرچه چراغ در آفتاب چند آن چراغ بتمام اجزا بر جا باشد
لیکن نور آفتاب بنور چراغ چنان غلبه کند که بنظر چون ستاره در آید
که همچنان در روز بر جا باشد لیکن نور آفتاب چنان غلبه کند که هیچ فانی بر جا نشده ۵

بدانکه نزد جمهور
محققان بهشت چهار است
جنة الافعال و این جنت نفس است
و بهشتی که شریعت ازان نشان میدهد
که مطاعم سازگار و مشارب خوشگوار و ملابس سنیه
و مناکح بهیه دارد و اشارت بدان است دوم جنة الوراثه و آن
نتیجه اخلاق حمیده است و حصول این اخلاق بحسن متابعت حضرت رسالت
صلی الله علیه و آله تواند بود سیم جنة الصفات و این جنت دل باشد و آن از تجلیات اسما و صفات الهیه است چهارم
جنة الذات و آن مشاهده جمال احدیت است و آن جنت روح باشد ۵

بدانکه جوهر انسان که عبارت از ذات اوست فانی نمیشود بعد از مرگ بسبب مفارقت روح از بدن زیرا که جوهر او اقوی است از جوهر بدن بسبب اینکه اوست محرک بدن و مدبر او و متصرف در او و بدن منفعل است از او و مسخر اوست و تابع اراده اوست پس هرگاه بدن بعد از مفارقت روح باقی ماند بقای نفس اولی و سزاوارتر خواهد بود زیرا که نفس از مقوله جوهر است و مفارقت او از بدن از مقوله مضاف و اضافه اضعف اعراض است زیرا که قائم نیست وجود اعراض مگر بموضوعش و محتاج است بجزء دیگر که اضافه کرده شود بر او پس چگونه باطل میشود جوهری که قائم است بنفس خود ببطلان اضعف اعراض و از نتیجه است که انسان وقتی که خواب باطل میشود از او حواس و ادراکات و میافتد مثل میت و چون انسان در خواب میبیند چیزها را و میشنود و ادراک کند مغیبات را در رؤیای صادقه بجنبشی که معتبر نشود از بیداری او در بیداری برهانیست قاطع بر اینکه نفس محتاج نیست باین بدن بلکه ضعف بهم میرساند بنزدیکی با بدن و در وقتیکه بدن مرده خلاص میشود جوهر نفس از حبس بدن ۵

بدانکه میان محققین و ارباب سلوک خلاف است در اینکه هر کسی که در اول مقامی داشته باشد در آخر از آن مقام تواند گذشت و بمقام دیگر تواند رسید یا نه بعضی گویند که بمرتبه ترقی یابد و از مقام اول درگذرد و بعضی گویند که چون بمقام خود باز رسد بماند و بمقام دیگر نتواند رسید که استعداد آن نداشته چنانکه تخم گندم بمرتبه از مقام گندمی درنگذرد و فرودتر نیاید و جو نشود و تخم جو همچنین بمرتبه گندم نشود اما هر کسی در مقام خویش چون تربیت نمایند بکمال خویش و اگر در تربیت تقصیر شود نقصان یابد و ضعیف و بیثمر شود ۵

بدانکه خلاف است در اینکه آیا تغییر اخلاق بسعادت ممکن است یا نه و هر کسی از قائلین و منکرین دلایل گفته اند و از جمله دلایل کسی که تغییر اخلاق را ممکن میدانند اینست که اگر تغییر ممکن نباشد امر و نهی و مواعظ و نصایح و وعده و وعید بیفایده و باطل خواهد بود و از جمله دلایل جمعی که تغییر اخلاق را ممکن نمیدانند اینست که اخلاق فعل فاعل خالق است و عادت فعل مخلوق و باطل میسازد فعل مخلوق فعل خالق را و محققین را اعتقاد اینست که مبادی این اخلاق من عند الله است و رسوخ و زوال و زیاده و نقصان آنها باکتساب ممکن است و باین توجیه تعارض در میان ادله طرفین مرتفع میگردد ۵

باید دانست

باید دانست که مراد از تحصیل علم علم دنیوی نیست مثل علم طب و حساب و معاملات و صناعات و سیاسات و غیره زیرا که منفعت این علوم چندان بود که آدمی زنده بود و بعد از مفارقت روح از بدن چنان بود که شخص خوابی دیده باشد و چون بیدار گردد اثری از آن نیابد بلکه مراد از تحصیل علم علم اخرویست که منفعت آن زوال نپذیرد و بعد از فوت چون ذخیره بود که شخص بنهد از مال و خواسته باشد که در ایام قحط بفریاد رسد و همچنین فایده علوم دنیوی در آخرت بکار نیاید همچنین علوم اخروی را منفعت در این جهان کم بود و علم اخروی علم آفاق و انفس است که فایده آن توحید است و متضمن است شناختن خود و شناختن آغاز کار و شناختن انجام کار و علم دنیوی را اگر ندانند جاهل نخوانند و اگر در آن غلطی کنند کافر نباشند اما علم توحید را هر که نداند جاهل بود و اگر کج داند کافر بود ۵

بدانکه روح انسانی را دو جهت است یکی بجانب روح القدس که واسطه نزول فیض الهی است باو و دیگری بجانب نفس بشریت که روح حیوانیست و مرکب او که بر آن سلوک راه معرفت میتواند نمود پس اگر جهت روح القدس بر او غالب آید آسان بجانب عالم الهی میرود و اگر جهت نفس بشری بر او غالب آید آسان روی از آن برتابد و آنچه بمعاونت روح القدس باشد توفیق اشاره بآن است در طرف خیر و آنچه بمعونت نفس باشد که باز گذاشتن بخود عبارت از آن است در طرف شر و این هر دو اقتضای ذاتی اوست پس او را دو نسبت است یکی بجبر و یکی بتفویض ۵

بدانکه عقل شرع است از درون چنانکه عقل شرع است از خارج و این دو یاری یکدیگر میکنند تا اینکه متحد میشوند چنانکه گویا یک چیزند و الله تبارک و تعالی شناخته میشود بیاری عقل و شرع و اجتماع نور داخل که نور عقل باشد با نور خارج که نور شرع است مثل اجتماع نور بصر و نور آفتاب است که باید هر دو باشند بدون آن دیگر رؤیت متصور نیست و چنانکه نابینا از شعاع آفتاب نصیبی ندارد صاحب عقل بدون هدایت شرع راه بمنزل رستگاری نیابد ۵

باید دانست که هر کسی همه سخن را نمیفهمد و همچنانکه خفاش تاب آفتاب ندارد طبیعت کج نیز طاقت شنیدن سخن حقیقت نمیآرد و شربت عسل دادن بشخصی که قوت ذائقه ندارد و لذت از آن نمییابد عبث است و عوام الناس سلیقه طفلان دارند و طفل را جوز درست با پوست هر چند پوچ و بیمغز بوده باشد بهتر از مغز جوز است با آنکه نفع و فایده جوز در مغز آنست و پوست آن لایق سوختن است و هدایت در اینجا یا خاص که لب لباب است مخصوص جمعیست که استعداد قبول فیوضات ربانیه دارند چه مستعدان و قابلان درگاه الهیت مانند زمین پاکیزه اند که بمجرد رسیدن باران بران انواع ریاحین و گلها میروید و باقی مردمان بمنزله خاک

سوره اند که قوت باران دران اثر نمی کند و هر گاه حضرت موسی علیه السلام با آنکه پیغمبر بود تاب مصاحبت خضر و طاقت کاری که حقیقت
آن بر او ظاهر نبود نیاورد کسی که در علم و فهم و مرتبه کمتر از و باشد چگونه خواهد بود ۵

السابعة

لا یکون شیء فی الارض ولا فی السماء الا بهذه الخصال السبع بمشیة و ارادة و قدر و قضاء و اذن و کتاب و اجل فمن زعم
انه یقدر علی نقض واحدة فقد کفر ان الله عز وجل وضع الایمان علی سبعة اسهم علی البر والصدق والیقین والرضا والعلم
والوفا والحلم ثم قسم ذلک بین الناس فمن جعل فیه هذه السبعة الاسهم فهو کامل محتمل وقسم لبعض الناس السهم ولا علی صاحب
السهمین ثلثة فیبهضوهم ثم قال کذلک حتی انتهی الی سبعة اسهم ۵

للمومن علی المومن سبعة حقوق واجبة من الله تعالی الاجلال له فی عینه والود له فی صدره والمواساة له فی ماله وان یحرم غیبته
وان یعوده فی مرضه وان یشیع جنازته وان لا یقول بعد موته الا خیرا ۵ روی عن الصادق علیه السلام انه قال لبعض تلامذته
یوما ای شیء تعلمت منی فقال سبع مسائل قال علیه السلام قصها علی قال الاولی رایت کل محبوب حبیبه عند الموت فصرفت همتی
الی ما لا یفارقنی بل یونسنی فی وحدتی وهو فعل الخیر وهو قوله تعالی ومن یعمل خیرا یجز به قال احسنت الثانیة قال رایت قوما
یفتخرون بالحسب وآخرون بالمال والولد فرایت الفخر العظیم فی قوله تعالی ان اکرمکم عند الله اتقکم فاجتهدت ان اکون عند الله
کریما قال احسنت الثالثة قال رایت شهوة الناس وطربهم وسمعت قوله تعالی واما من خاف ربه ونهی النفس عن الهوی فان
الجنة هی الماوی فاجتهدت فی صرف الهوی عن نفسی حتی استقرت فی مرضات الله قال احسنت الرابعة قال رایت کل
من وجد شیئا یکرم عنده واجتهد فی حفظه وسمعت قول الله تعالی من ذا الذی یقرض الله قرضا حسنا فیضاعفه له وله اجر
کریم فاجتهدت المضاعفة ولم ار احفظ مما یکون عنده قال احسنت الخامسة قال رایت حسد الناس بعضهم لبعض وسمعت قوله
تعالی نحن قسمنا بینهم معیشتهم فی الحیوة الدنیا ورفعنا بعضهم فوق بعض درجات لیتخذ بعضهم بعضا سخریا ورحمة ربک خیر مما
یجمعون فلما عرفت ان رحمة الله خیر مما یجمعون ما حسدت احدا ولا اسفت علی ما فاتنی قال احسنت السادسة قال رایت
عداوة الناس بعضهم لبعض وسمعت قوله تعالی ان الشیطان لکم عدو فاتخذوه عدوا فاشتغلت بعداوة الشیطان عن عداوة
قال احسنت السابعة قال رایت کدح الناس واجتهادهم فی طلب الرزق وسمعت قوله تعالی وما خلقت الجن والانس
الا لیعبدون ما ارید منهم من رزق وما ارید ان یطعمون ان الله هو الرزاق العلیم فعلمت ان وعده حق وقوله صدق فسکنت

الی وعده

الی وعده واشتغلت بماله علی سبعة من کن فیه فقد استکمل حقیقة الایمان وابواب الجنة مفتوحة له من اسبغ وضوئه واحسن صلوته
وادی زکوة ماله وکف غضبه وسجن لسانه واستغفر لذنبه وادی النصیحة لاهل بیت نبیه ص

حرم من الشاة سبعة اشیاء الدم والمذاکیر والمثانة والنخاع والغدد والطحال والمرارة

العنق الزرقاء الحم الطحال معروف المرارة التی مرة

اجتنبوا السبع الموبقات الشرک بالله والسحر وقتل النفس التی حرم الله الا بالحق واکل الربوا واکل مال الیتیم والتولی
یوم الزحف وقذف المحصنات المومنات الغافلات الکبائر قتل المومن متعمدا وقذف المحصنة والفرار من الزحف
والتعرب بعد الهجرة واکل مال الیتیم ظلما واکل الربوا بعد البینة وکلما اوجب الله علیه النار الکبائر سبعة منها قتل النفس متعمدا
والشرک بالله العظیم وقذف المحصنة واکل الربوا بعد البینة والفرار من الزحف والتعرب بعد الهجرة وعقوق الوالدین
واکل مال الیتیم ظلما قال والتعرب والشرک واحد فرایض الصلوة سبعة الوقت والطهور والتوجه والقبلة
الی القبلة
والرکوع والسجود والدعاء

بسم الله الرحمن الرحیم

من مقالات خواجه عبد الله الانصاری

الهی این چه فضل است که بر دوستان خود کرده که هر که ایشان را بشناخت ترا یافت و هر که ایشان را یافت ترا شناخت
الهی اگر بد عا فرمان است قلم رفته چه درمان است الهی اگر ابلیس آدم را بد آموزی کرد گندم اورا که روزی کرد الهی
تا تو در غیب بودی من هم در عیب بودم چون تو از غیب بر آمدی من از عیب بدر آمدم الهی نه ظالمم که گویم زنهار
و نه مرا بر تو حقیست که گویم بیار چون تو در اول بر داشتی تا خیر فرو مگذار با آخر با غفار الهی حاضری چه جویم و ناظری چه گویم
الهی من بند اشتم که ترا شناختم اکنون این پند اشت را در آب انداختم الهی اگر کار بگفتارست بر سر همه تاجم
و اگر بکردارست به پشه و مور محتاجم الهی بیزارم از طاعتی که مرا بعجب آرد مبارک معصیتی که مرا بعذر آورد الهی عاجز
و سرگردانم نه انچه دارم دانم و نه انچه دانم دارم الهی اگر من نا پخته ام تو پخته کن و اگر تو پخته سوخته مکن الهی
برادرم کنی روست مهجور مکن و اگر بدوزخ فرستی رضاست از خود دور مکن الهی گناه در جنب کرم تو زبون است زیرا
که کرم تو قدیم و گناه اکنون است الهی اگر عبد الله را بخواهی سوخت دوزخی دیگر باید آلایش اورا و اگر بخواهی نواخت بهشتی
دیگر باید آسایش اورا الهی کشتی این چراغ افروخته را و مسوز این دل سوخته را و مدر این پرده دوخته را و مران این بنده

آموخته را   الهی هرگز اخواهی براندازی با درویشان در اندازی   الهی تو همه و ما هیچ سخن همین است بسیار بخود مپیچ   الهی
اگر یکبار گوئی بنده من از عرش بگذرد خنده من   الهی همه از تو ترسند عبدالله از خود زیراکه همه از تو نیک آید و از عبدالله همه بد
جمله ترسند از تو کز تو نیکی دیده ام و از خویشتن بدی   الهی گفتی کرم امیدواران عام است چون کرم تو میان است نا امید چرا ام
الهی طاعت فرمودی و توفیق باز داشتی ای در خشم زود آشتی آنرا در فراق بگذاشتی   الهی هیچ بد مپسند زم که مبادا هیچ نرزم
الهی یافت تو آرزوی ماست اما لذت یافت تو نه بازوی ماست   الهی من کیم که تو را خواهم چون من از قیمت خود آگاهم بلا از دو
عطاست پس از عطا نالیدن خطاست   دل رفته و دوست نایافته بادشاهست هیبت مید و ست بسر بردن کرامت درویش
آب در چاه دارد و نان در غیب و نه پندار در سر دارد و نه زر در جیب کشف نوشیت هم زهر و خاموشی زهریست هم نوش
هر چند بزبان آمد بزبان فریاد   از معرفت رسمی و از عبادت عاری و از حکمت تجربی و حقیقت حکایتی مثبت و قبول خلق زنار
هر حقیقت را کفر محبت با محنت قرین است عاشق را ابتلای در پیش و دیگری در کمین است   محبت در یکوقت محنت جواب داد
ای غلام اگه خویش [illegible] تو را آفتاب داد   دست و پای عبدالله بجام بسته به که با خام نشسته چنان نمای که باشی نه چنان که نباشی
اگر شریعت خواهی انقطاع باید همه صداع درویشی صحبت خاکی بخته و آبی بر روی ریخته نه کف پا را از وی در دی و نه پشت پا را از و در کردی

کار عنایت داده

آسا خمیازه و مانند   اسلوب طرز و روش   آشوب شور و غوغا   اشهب اسب سفید و باز سفید   انگشت زغال   ابلوج قند سفید
و شکر سفید   ارج قدر و منزلت   اوج بلندی   آرنج مرفق   ارخ زنخ   آماج نشانه تیر   ارجمند صاحب قدر و منزلت
اکسیر کیمیا   اختر ستاره   اخگر شراره   انگر پاره آتش افروخته   انبار پر و مملو   افسر تاج   افگار جراحت و آزرده خاطر
آذر با ذال معجمه اسم ماهیست   آزر بازای معجمه نام پدر ابراهیم علیه السلام است   ایاز نام غلام سلطان محمود غزنوی   ارزیز قلعی
انباز شریک   اندرز پند و نصیحت   آز بد حرص در امور دنیا   آغاز بمعنی اول است   اساس بنیاد و اصل   افسوس
دریغ و حسرت   آس آسیا را گویند   آماس ورم   الماس تیغ آبدار   اوباش فرومایه و ادانی   آغوش بمعنی بر و بغل
ارش در ازی تا سر انگشتان   آروغ بادیکه از گلو بر آید   ایاغ کاسه و پیاله شرابخوری   الغ بمعنی بزرگ باشد   اسکاف
کفشگر   اورنگ تخت پادشاهان   آونگ آویختن   آژنگ چین ابرو   آهنگ موزونی آواز و موزونی ساز   النگ سبزه زار

[illegible]

انجام آخر کار   آزرم شرم و حیا   ادیم چرم و پوست   اقلیم کشور بمعنی رکن و بخشی از زمین   اقنوم نام کتاب یهودان است
بلغت یونانی   انگلیون سه معنی دارد یکی نام انجیل دوم نام کتابیست که مانی نقاش در آن تصویرها و صنعتها ثبت نموده
سیوم دیبای هفت رنگ   اهرمن راهنمای بد بیا باشد چنانکه یزدان راهنمای نیکیهاست   ارمغان تحفه باشد که بجهت دوستان
بیاورند   الحان آواز نرم در پرده   انگبین عسل   آفرین کلمه تحسین و ستایش باشد   انجمن مجلس و جمع   ارغنون نام سازیست
ارسلان بمعنی شیر و نام پادشاهیست   افراشتن و افراختن بمعنی بلند ساختن   اندوختن جمع کردن   آئین رسم و روش   ارجن
درخت بادام تلخ باشد   ایوان طاق بلند   انبان پوست بز خانه خشک کرده   انباشتن بمعنی پر کردن جای عمیق   اکسون جامه دیبا
اکنون بمعنی الحال و این زمان باشد   ایران نام هوشنگ و ولایت عراق و خراسان و آذربایجان و طبرستان را نیز گویند
افلاطون نام حکیمیست مشهور که استاد ارسطو و در زمان اسکندر بوده   آواره بمعنی گم شده و نابود شده باشد   آلوده ناصاف
و مخلوط   آغشته آمیخته و در هم   افسرده منجمد گشته   آشفتگی بمعنی پریشانیست   انجمی اگر بر گفتار قادر نباشد   برنا جوان   پذیرا
قبول کننده   پالاصاف شده   بینوا مفلس و عاجز   پرواز پرش و باک   پارسا پرهیزکار   پدست وجب را گویند
پلشت زشت   بیات شبانگاه و انجوشب مانده باشد   باد و بروت بمعنی تکبر و غرور است   بخت دولت و طالع   پاسخ
جواب   بامداد اول روز   بیکار جنگ   پور پسر را گویند   پارسال گذشته   پیکر جثه آدمیان   پایدار همیشه و برقرار   بردبار
تحمل کننده   بهادر شجاع و دلیر   پشیز درم کم ارزش که بعربی فلس گویند   بشنیز بوی مادران   پاس بمعنی نگاه داشتن بود
پلاس گلیم پشمینه   بحر قطاس دم گاو است که بر گردن اسبان و بر سر علم بندند   بخش حصه و نصیب   پاداش جزای نیکی
پورش عذر   پرخاش خصومت و جدال زبانی را گویند   پشک سرگین گوسفند   باک ترس و بیم   پلک پلک چشم   بلکا نش دو داغ
باشد   پلارک شمشیر که بر پهلوی زین بندند   پالدم دم افسار   بزم مجلس شراب و مجمع صحبت   پرچم کاکل   برگستوان
پوششی که در روز جنگ پوشند   بلبان نام درختیست   برزین نام آتشکده است   پاشیدن نظر داشتن   بسرشتن
خمیر کردن   بازرگان سوداگر   پزشکان حکیمان را گویند   پرتو روشنائی   باده شراب و پیاله را نیز گویند   بادیه صحرا
و دشت   بنه بفتح با رخت و اسباب خانه و بیخ و بنیاد   بنگاه جائی را گویند که رخت و رخت در آنجا جمع کنند و در آنجا
نهند   بوزینه میمون را گویند   باکوره میوه نورسیده که نوبر گویند   [illegible] کینه ابلیس است   پیرایه آرایش و زینت را گویند
پیشگاه و صحن پیش در که آنرا درگاه گویند   پتیاره زشت و مهیب را گویند   پینه کمبر با بنیاد   برنه مسکین و فقیر را گویند

بدرقه رهبر و دستمار اکویند برده بمعنی اسیر باشد باره حصار و قلعه شهر را کویند بهره بمعنی حظ و نصیب باشد باه شهوت را
کویند بالکانه بمعنی شروع در نقاره و کردن باشد پالوده صاف کرده باشد پی انچه از ابعر پی عصب کویند و بمعنی نشان پای
و بمعنی دنبال و عقب باشد بادی آغاز کننده پیروزی ظفر و نصرت یافتن بغیاری بوند و مزدکار را کویند و بمعنی شاکردانه
هم آمده است پرنسا طایفه که ایشان را افرایا کویند تاب بمعنی فروغ و پرتو و بمعنی طاقت و توانایی و بمعنی حرارت و کرمی باشد
تفت بمعنی کرمی و حرارت باشد ترهات سخنان بیهوده تومند فربه و قوی هیکل را کویند تیمار غم وغم خوردن و محافظت کردن
باشد تبار خویش وند تبختر خرامیدن از روی تکبر ترکتاز تاخت آوردن بی‌خبر و ناکاه تارک فرق سر و انچه آنرا در جنک
بر سر کذارند تفنک بضم باشد زم که آنرا از زیر موی برشانه برآرند و از ان شال و تکه غدر سازند تنبل کاهل و بیکار تیم بکسر تا
کاروان سرا را کویند تهم بفتح تا و ها پهلوان قوی هیکل توسن اسب سرکش تره هر سبزی که با طعام خورند عموما و کندنا را
کویند خصوصا تاسه اضطراب و بیقراری تازی بمعنی عربی باشد تکاپوی آمد و شد بتعجیل باشد جلیب پا صلب ترسایان
جیب بفتح جیم کریبان پیراهن جنیبت اسب کتل را کویند جرات دلیری جست چالاک باشد جماد چیزی را کویند که آنرا
نشو و نما نباشد جغد جانوری است معروف که بنحوست اشتهار دارد جاوید بمعنی همیشه و پاینده و دایم باشد جدار بکسر جیم
دیوار باشد جزر بفتحتین کذر یعنی زردک جیر با جیم فارسی بمعنی چیره است جغز نام جانوری است که از ا غوک کویند
چاپلوس فریبنده و شیرین زبان چالش جنک و پیکار چالاک چابک را کویند چاک بمعنی شکافته جوسنک چیزی که بوزن
جو باشد جنکل جنک مرغان شکاری جدول جوی خورد را کویند جمال نیکویی چمن سبزه زار چپین سرکین دان را کویند
چمان خرامان و بمعنی پیاله شراب نیز آمده جیحون نام رودیست در بلخ چوبک زن پاسبان و نقاره چی را کویند
جزیره بلندی و خشکی که در میان آب باشد چفته بمعنی خمیده باشد جیفه بکسر جیم مردار بوکرفته را کویند چینه بجیم فارسی
ارزن را کویند جولقی قلندر ژنده پوش را کویند چاچی با هر دو جیم فارسی کمان را کویند جوجی نام مسخره البته مشهور
خاراسنک سخت و جنسی از جامه ابریشمی خنب بضم اول خم را کویند خجالت شرمساری باشد خراج بکسر باج و انچه
حکام از رعایا و زیردستان بکیرند لا

تیمچه بار [illegible]

سمی النبی نبیا لانه وسمی العقل عقلا لانه یجری مجری عقال الناقة اذا الانسان اذا دعاه طبعه الی فعل قبیح کان عقله مانعا
من الاقدام علیه سمی ابلیس ابلیسا لانه ابلس عن رحمة ربه ای ابعد او ابعد فی مذاهب غیه سمی المال مالا لانه یمیل مرة الی
هذا و مرة الی هذا سمی الذباب ذبابا لانه کلما ذب آب ای کلما دفع رجع سمی الهریسة لان الهرس الدق العنیف
سمی النفس نفسا لتروح المتنفس به من الکرب سمیت الدنیا دنیا لدنوها من الخلق و قیل لدنائتها وسمیت الآخرة آخرة
لتاخرها عن الدنیا سمی المستراح مستراحا لاستراحة النفوس من اثقال النجاسات واستفراغ الکثیفات والقذر فیها
سمی الانسان انسانا لانه عهد الیه فنسی سمی النهر نهرا لان الماء ینهره ای یحفره

شیخ [illegible]
[illegible] کرده دام [illegible]
از نقص [illegible]

ادا امروز [illegible]
جرا کند [illegible]

رو [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

العاشر

المكارم عشر صدق البأس وصدق اللسان واداء الامانة وصلة الرحم واقراء الضيف واطعام السائل والمكافات
على الصنايع والتذمم للجار والتذمم للصاحب وراسهن الحياء، مكارم الاخلاق عشرة اليقين والقناعة والصبر
والشكر والحلم وحسن الخلق والسخاء والغيرة والشجاعة والمروة في الشاة عشرة اشياء لا يوكل الفرث والدم
والنخاع والطحال والغدد والقضيب والانثيين والرحم والحيا والاوداج عشرة اشياء من المبنة ذكية القرن
والحافر والعظم والمسن والانفحة واللبن والشعر والصوف والريش والبيض عشر سنن في البدن خمس
في الراس وخمس في الجسد فاما التي في الراس فالمضمضة والاستنشاق والسواك وقص الشارب والفرق لمن طول
شعر راسه ومن لم يفرق شعر راسه فرقه الله يوم القيمة بمنشار من نار واما التي في الجسد فالاستنجاء والختان وحلق
العانة وقص الاظفار ونتف الابطين عشرة مواضع لا يصلى فيها الطين والماء والحمام والقبور ومسان
الطريق وقرى النمل ومعاطن الابل ومجرى الماء والسبخة والثلج الاحتكار في عشرة اشياء والمحتكر ملعون
البر والشعير والتمر والزبيب والذرة والسمن والعسل والجبن والجوز والزيت عشر خصال تورث النسيان
اكل الجبن واكل سور الفارة واكل التفاحة الحامضة والجلجلان والحجامة على النقرة والمشي بين المرأتين والنظر
الى المصلوب والقاء القملة وقراءة لوح المقابر عليكم بالبطيخ فان فيه عشر خصال هو طعام وشراب واسنان
وريحان ويغسل المثانة ويغسل البطن ويكثر ماء الظهر ويزيد في الجماع ويقطع البرودة وينقي البشرة ٥

برئي بزار وفارغ مرئي كورا مجئي آمدن هنئي كوارا نسئي فراموش كار ادب ادب آموز اثر
كژه نار اجير مزدكيرنده اخير پسين اسير انيس همدم وآرام دهنده افيل شترجوان اصيل شبانگاه
وصاحب اصل اثيم كناه كار اديم پوست روي وظاهر هر چيز اليم پردرد امين كسيكه براو اعتماد باشد واستوار
انين ناله اكيل همخوروهمكار بهيج زيبا وشاد ومسرت كار افزا بشير مژده دهنده بليد كند فهم
بصير بينا بئيس سخت بسيط غير مركب وجاي فراخ بديع نخست آفريننده وشكفت آورنده بعيد دور بغي بدكار

بغي

بليغ ازكننده بنين پسران بطين شكم بزرك بخيل بخل دارنده بعير شتر تبيع از پا آينده تقي پرهيزكار رشيد زيرك دانا
نان درميان شير وغيره جديد نو وتازه ثقيل كران ثمين چيز قيمتي وبسيار بها جني چيده شده جلي ظاهر جديد تازه جدير
سزاوار جريش بلغور كندم جليس هم نشين جميع همه جليل بزرك جزيل بسيار جحيم نام يكي از نامهاي دوزخ است جسيم
بزرك جنين بچه كه در شكم مادر باشد جبين پيشاني حصير جاي حبس يا فرش جميل نيكو حصيد درويده حبيب دوست
حقيق سزاوار حنيف منحرف از باطل ومستقيم بردين حق حفيظ نكاه دارنده حسيب محاسب وكفايت كننده حثيث
بشتاب رونده حديث سخن وحكايت حنيذ درزير سنك پخته شده حري سزاوار حفي دانا ومهربان حقير كوچك
حديد آهن حميد ستوده حرير ابريشم حمير خرها حسير مانده شدن وفرو ماندن چشم از ديدن دور حشيش كياه
حريص آرزومند حضيض پست ونشيب ودامن كوه حريف هم پيشه وهم صحبت وهم معامله حريق سوزان حميم خويش
وآب كرم حطيم ديوار بيرون كعبه از جانب مغرب حليم بردبار حكيم كسي را كويند كه بطريق استدلال اشيا را القدر طاقت
بشري دانسته باشد ومعنى محكم ومشتمل بر حكمت نيز باشد حصين جاي استوار ومحكم حنين ناله حزين اندوهناك خطيب
سخن در روي كوينده خبيث پليد خبير آگاه ودانا خفير فرياد رسنده ورهاننده ورهبر خطير بزرك خسيس
دني خريف هنگام ربيع كه پاييز كويند خفيف سبك خليل دوست خصيم دشمن وجدال كننده خفي پنهان يعني پوشيده
دني دون وپست دبيب دقيق آرد دليل راهنما ذليل خوار ذميم نكوهيده ذكي
زيرك رسيل همراه رشيد راه يافته ودرست رقيب نكاهبان وچشم دارنده رخيص ارزان
ربيع هنگام خريف وآن بهار است رضيع بچه شيرخواره رغيف كرده نان رديف پس ديگري سوار شدن وانكه بعد از قافيه
لفظ مكرر آيد رفيق يار وهمراه رقيق نرم رحيق شراب وخوشبوي وآب خالص ركيك زبون وناخوش رحيل كوچ كردن
رقيم نوشته شده رحيم مهربان رجيم رانده شده وسنكسار شده رميم پوسيده وكهنه شدن رهين كرو كرده شده
وحبس شده رفيع رضي پسنديده زبيب مويز زفير آواز بانك خر وناله زار زجر چيدن شكم
وناليدن زنيم زاده زعيم كفيل زكي پاكيزه زهير سقيم بيمار سديد استوار ودرست
سعيد نيكبخت سميد نان سفيد سعير آتش افروخته وسوزان سفير پيك وايلچي ورسول سريع زود سميع شنوا
سويق آرد كندم سبيل سمين فربه سفيه بيخرد سليط تيز زبان سني همنام سوي راست ودرست اندام سري نهر

سحیق دور سلیم درست وسالم سخی بخشیده شدید سخت شهید شاهد وگواه شفیع شفاعت کننده شنیع
زشت ونازیبا شریف مهتر وضیع شفیق مهربان شقیق یار شهیق آخر بانگ خر وفریاد سخت شبه مانند شجیع
بخلیه شقی بدبخت و بی نصیب ومحروم شعیر جو شریک انباز صعید روی زمین صریخ فریادرس
صغیر کوچک صهیل بانگ اسب صریر بانگ قلم صدید چرک جراحت صبیح خوبرو وسفیدپوست صدیق دوست صفی
برگزیده صحیح سالم صبی کودک ضعیف ناتوان وسست ضنین بخیل ضمیر آنچه در دل گیرند واندیشه
ضجیع هم بستر وبر پهلو خفتن ضریر نابینا طریق راه طویل دراز طلیع شتر از بار عاجز مانده طنین بانگ مگس
طلیق رها کرده شده طری تازه ظهیر معاون ظلیل پاینده وسایه پیوسته وسایه کشیده ظریف زیبا وخوش طبع
عنید ستیزه کننده وحق ناپذیر عتید حاضر ومهیا عسیر دشوار عصیر شیره وشراب فشرده عزیز
غالب وارجمند ونایاب عنیف زشت وناخوش عریض پهن علیل بیمار علیم دانا عقیم زن نازاینده عجین خمیر عبید
بندگان عویص مشکل عمیق ژرف ودور عتیق عمین کوران عجیب شگفت آرنده عصیب سخت عشیر همساز
وسازگار وناصر علی برتر وبلند عظیم بزرگ عشی شبانگاه عصی فرمان عتیق آزاد عفیف بازدارنده خود از ناشایست
غریب ضد مجاور غدیر گوداب غزیر بسیار غلیظ درشت وسخت غریم قرض دار وطلبکار وتاوان زده
غنی بی نیاز وتوانگر غبی کول وابله غوی گمراه فرید یگانه وتنها فطیر خمیر بیمایه فریق گروه وجماعت فقیر محتاج
فسیح وسعت دار فصیح گویا وخوش حرف فصیل دیوار وشتر بچه که از مادر جدا شده باشد فریس حلقه فتیل کم وچیزی که در میان
استخوان خرما میباشد فری عجب وقبیح را گویند قریب خویش نزدیک قبیح زشت ونازیبا قدید قاق قمیص
پیراهن قدیر توانا قلیل اندک قبیل فرزندان قصیر کوتاه قدیم سابق وکهنه ضد حادث قمین سزاوار قفیز
قلیب چاه قشیب جامه نو قصید مغز سطبر قتیل کشته شده قطیع گله گوسفند قوی توانا قصی دور قرین هم نشین وهمراه
ورفیق قصیل کبیر بزرگ کثیر بسیار کلیل عاجز در سخن کفیل ضامن کلیم هم سخن کظیم خشم فروخورنده
ودرچشم کثیف تیره ضد لطیف کریم پسندیده کمی دلاور لبیب عاقل لطیف رفق کننده
لئیم ناکس ودون ودنی لفیف آمیخته باهم لعین لسین گویا وفصیح لذیذ ملایم طبع
مرید سرکش مشید محکم ورفیع مصیر بازگشت مریض بیمار محیص گریزگاه محیض حیض مخیض دوغ معین جاری

مبین

متین محکم وقوی وسخت مکین بامنزلت واستوار مزید زیادت مریج مضطرب مجید بزرگوار ملی پر ومدت مدید مری گوارا
مسیح دوست وازینجهة عیسی علی نبینا وعلیه السلام را مسیح گویند ودروغگو واآنکه یک چشم ویک ابرو ندارد وازینجهة دجال را مسیح خوانند
و بی نقش وچیزی مالیده واآنکه زمین مساحت کند مدید کشیده ودراز مسیر رفتن مخیط دوخته شده منیع عزیز واستوار
مقیل آرام کردن وبنیمروز خفتن مهین خوار وضعیف وسست نجیب گزیده وبخشنده ندید مثل ومانند
نقیب شناسا ومعرف قوم نصیب بهره نوید خبر خوش نبید شراب خرما وشیره چیزی را گویند نذیر بیم دهنده ورساننده
نقیر چیز کم وناقص نفیس گرانمایه وپسندیده ومرغوب نقیض ضد چیزی ومخالف چیزی نحیف لاغر وزار نبیل دانا ونیکو
ندیم هم صحبت وهمنشین نعیم بهشت ونعمت ومال نصیف مقنعه ومعجر نصیر یاری کننده نخیل درختهای خرما نهیق بانگ خر
نخیر آواز بینی نعیب بانگ کلاغ نبیح بانگ سگ نظیر مانند وشبیه نکیر انکار وناشناخت وناخوش نبی پیغمبر
نجی رازگوینده نسی فراموش کار ندی مجلس نقی پاک ندیف پنبه حلاجی کرده شده نضید در هم چیده
وکیل کارگذار ونگاهبان وگماشته وقیح بیشرم وشوخ وحید یگانه وتنها وعید وعده عقوبت وصید آستانه ودربان سرا
ولید طفل وزیر بردارنده وجیز مختصر وسیع گشاده وضیع پست وجیه صاحب جاه ولی دوست
یسیر آسان واندک یتیم بی پدر یمین دست راست وقسم وقوت وتوانایی یقین تحقیق ومرگ وضد شک

مثنوی من کلام مولانا وحشی بافقی علیه الرحمة

پادشهی بود ملایک سپاه　　برفلک از قدر زدی بارگاه
در حرمش پرده نشین دختری　　اختر سعدی بوجه سعد اختری
زلف کجش حلقه کش گوش ماه　　چشم غزال از پی چشمش سیاه
طره که دنبال رخ انداخته　　دام ره کبک دری ساخته
منظره داشت چو قصر سپهر　　شمسه طاقش گل زرین مهر
بود در آن غرفت بام سپهر　　صبحدمی جلوه نما همچو مهر
جلوه او دید یکی خرقه پوش　　آمد از آن جلوه گری در خروش
تیر جگردوز از آن غمزه جست　　بر جگرش آمد و تا پر نشست
شهر پر آوازه ز غوغای او　　هر طرف افسانه سودای او
تا خبر او بمقامی کشید　　کز همه بگذشت و بخسرو رسید
باعث چو شه حالت درویش را　　خواند وزیر خرد اندیش را
گفت در این کار چه سازم علاج　　هست بتدبیر توام احتیاج
گفت بحکم کوکبه دانا وزیر　　کای بتو زیبنده کلاه وسریر
هست در این کشتن و خون ریختن　　سرزنشی بهر خود انگیختن

مرده بر بشارت [illegible]ند … هر چه بیان کرد فتادش پسند … خواند گدا را بحریم حرم … گفت چو کردش بکرم محترم
الکه چو شمع است سراسوز ازو … واکه نشستی بچنین روز ازو … بستن بخشش بتو بخشد فراغ … لیک بعهد عهد در شب چراغ
گر بمثل مهر صباح آوری … شاه که او را بخلاج آوری … مرد گدا پیشه چو آن مژده یافت … رقص کنان جانب عمان شتافت
کاسه چوبین ز میان باز کرد … آب روان ریختن آغاز کرد … مردم آبی چو خبر یافتند … هر طرفی همره شتافتند
رشک یکی بیش که مقصود چیست … گر چه ز سوداست درین سود چیست … گفت بر آنم که بیاورد تاب … کرد برانگیزم ازین بحر آب
جمله بگفتند اگر عهد [illegible] … دور سپهرش نه بجهد [illegible] … بسکه ازین بحر فرو ریزد آب … عرصه این بحر شود سراب
همچو صدف درته دریا شوند … بعد زمانی همه پیدا شوند … پر ز گهر ساخته کف چون صدف … بر لب دریا گهر افشان ز کف
بسکه فشانند دران عرصه دُر … دامن صحرا ز گهر گشت پر … دید چو آن عاشق همت بلند … خاک بر از گوهر خاطر پسند
رفت و ز دُر کیسه خود کرد پر … آمد و بر تخت شه افشاند دُر … ناله او بشنید شهریار … غلغل[illegible] گرد [illegible] کار
فکرت او راه [illegible] یافت … از پی آن دُر دو [illegible] یافت … مرد گدا پیشه زمین بوسه داد … گفت که شاها فلکت بنده باد
گر سبب ناکامی من کام شاه … نیست ز همت که شوم کامخواه … از مدد همت والای خویش … دست کشیدم ز تمنای خویش
دید چه پر همت او شهریار … کرد بر و عقد جواهر نثار … گفت توئی قابل پیوند من … هست سزاوار تو فرزند من
مرد گدا پیشه که اینجا رسید … از مدد همت والا رسید … همت اگر سلسله جنبان شود … مور تواند که سلیمان شود
هیچ به از یار وفادار نیست … الکه وفا نیست در و یار نیست … داری اگر یار نداری غمی … عالم یار است عجب عالمی
یار دو رنگت کند آخر هلاک … گر چه شد پیش تو اول بخاک … یوز بر آهو چو کمین آورد … سینه خود را بزمین آورد
رسم وفا از همه یاری مخواه … دادن گل از همه خاری مخواه … مس اگر از هر ملقی زر شدی … نرخ زر و خاک برابر شدی

حکایت من کلام مولانا سعدی علیه الرحمة

یکی خورده بر شاه غزنی گرفت … که حسنی ندارد ایاز ای شگفت … گلی را که نه رنگ باشد نه بوی … غریب است سودای بلبل بر او
بمحمود گفت این حکایت کسی … ز اندیشه پیچید بر خود بسی … که عشق من ای خواجه بر خوی اوست … نه بر قد و بالای دلجوی اوست
شنیدم که در تنگنائی شتر … بیفتاد و بشکست صندوق دُر … بیغما ملک آستین بر فشاند … وز آنجا بتعجیل مرکب براند

سواران پی دُرّ و مرجان شدند … ز سلطان بیغما پریشان شدند … نماند از وشاقان گردن فراز … کسی در قفای ملک جز ایاز
چو دید گفت کای سنبلت پیچ پیچ … ز یغما چه آورده گفت هیچ … من اندر قفای تو می تاختم … ز خدمت بنعمت نپرداختم
گرت قربتی هست در بارگاه … مشو غافل از خدمت پادشاه … گر از دوست چشمت بر احسان اوست … تو در بند خویشی نه در بند دوست

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الواقف علی الضمائر المطلع علی السرائر والصلوة والسلم علی محمد وآله المعصومین عن الصغائر والکبائر وبعد باعث بر رقم این کلام خیر انجام شرعی السبید والختام آنست که توفیق ربانی وتائید سبحانی شامل حال وقرین آمال فلان کردیده قربة الی الله وطلبا لمرضات الله وقف صحیح شرعی وحبس موبد دینی نمود این مجلد قران مجید را زاده الله شرفا وتعظیما برکافه طلبه اثنی عشریه که از آن استفاده نمایند بین البریه که بزیور صلاح وسداد موصوف باشند از تلاوت وقرائت آن مستفید وبهره مند کردیده ثواب آن بروح واقف مشار الیه عاید کردد وتولیت آنرا بفلان تفویض نمود که کما ینبغی در ضبط ومحافظت آن کوشیده خود را معاف ندارد وبعد از رحلت واتقال آن حمیده خصال از دار غرور بسرای سرور با صلح اولاد ذکور از اناث وذکور مشار الیه ما تناسلوا وتعاقبوا نسلا بعد نسل وعقبا بعد عقب ومع انقراضهم العیاذ بالله با تقی عالمی که ساکن فلان بلد باشد مفوض نمودند وصیغه وقف دادند وبتصرف کالیقفیه الشرع الشریف جاری وواقع شد والحمد لله اولا وآخرا وظاهرا وباطنا وکان ذلک فی شهر فلان من شهور سنه فلان

بسم الله الرحمن الرحیم

شهد الشهود المسمون فی هذا الکتاب ان اخاهم فی الله عز وجل فلان ابن فلان اشهدهم واستودعهم واقر عندهم انه یشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له وان محمدا صلی الله علیه وآله عبده ورسوله وانه مقر بجمیع الانبیاء والرسل علیهم السلام وان علیا ولی الله وامامه وان الائمة من ولده ائمته وان اولهم الحسن والحسین وعلی ابن الحسین ومحمد ابن علی وجعفر ابن محمد وموسی ابن جعفر وعلی ابن موسی ومحمد ابن علی وعلی ابن محمد والحسن ابن علی والحجة ابن الحسن علیهم السلام وان الجنة حق والنار حق والساعة آتیة لا ریب فیها وان الله یبعث من فی القبور وان محمدا صلی الله علیه وآله عبده ورسوله جاء بالحق وان علیا ولی الله والخلیفة من بعد رسول الله صلی الله علیه وآله ومستخلفه فی امته مؤدیا لامر ربه تبارک وتعالی وان فاطمة بنت رسول الله صلی الله علیه وآله وابنیها الحسن والحسین ابنا رسول الله صلی الله علیه وآله وسبطاه وامام الهدی وقائد الرحمة وان علیا ومحمدا وجعفرا وموسی وعلیا ومحمدا وعلیا وحسنا والحجة علیهم السلام

ائمة وقادة ودعاة الى الله عزوجل وحجة على عباده ٥

بسم الله الرحمن الرحيم خطبهٔ عقد

الله محمود والصلوة على رسوله غير معدود فان الخاطب راغب والمخطوبة مرغوبة والمهر ما تراضيا اقول قولي هذا واستغفر الله العلي العظيم اللهم صل على محمد وآل محمد زوجت موكلي ...

شهادت شهود استشهد بما فيه مقروءًا عليه كما سمعته من فيه ايضا اعترف الاخ الايماني بالتوحيد والرسالة والامامة وما يتعلق بالايمان بالله واليوم الآخر لدي ايضا فاشهدني اخي في الدين بما اقر به واستكتبه ثبته الله بالقول الثابت في الحيوة الدنيا والآخرة ايضا اللهم انا لانعلم منه الا خيرا وانت اعلم به منا

قال صاحب الاشارة الاصول ثلثة اقوال وافعال واحوال فالاحوال هي العلوم وهي متقدمة على الافعال قال رسول الله صلى الله عليه وآله امرت ان اقاتل الناس حتى يقولوا لا اله الا الله فاذا قالوها عصموا دمائهم واموالهم الا بحقها ثم تجب المبادرة الى صالح الاعمال ثم تاتي الاحوال مواهب من الله عزوجل ٥

الافعال ثلثة ماضي وحالي ومستقبل واحوال الناس ثلثة فمنهم من فكرته في السابقة ومنهم من فكرته في الخاتمة ومنهم من اشتغل باصلاح وقته الذي هو فيه عن فكرته في مستقبله وماضيه ٥

ارتقا بالا رفتن ابتلا آزمودن ودر بلا افتادن اقتدا پيروي كردن افترا دروغ بر بافتن التجا پناه آوردن اجتبا برگزيدن اقتضا خواستن وتقاضا كردن احتما پرهيز كردن وخود را از چيزي نگاه داشتن ابتغا طلب كردن ابتدا آغاز كردن انتها بپايان رسانيدن وباز ايستادن انتشا مست شدن اصطفا برگزيدن اقتفا از پي رفتن اختفا پنهان شدن اكتفا بس كردن اشتفا بنت كردن اتقا پرهيز كردن التقا بهم رسيدن ويكديگر را ديدن اعتلا بلند شدن وبزرگوار شدن اشتها ميل وخواهش كردن ارتوا سيراب شدن استوا راست شدن كار وقرار گرفتن وبه كمال رسيدن كار راست اهتدا پيروي كردن اهتدا راه يافتن احتوا جمع وفرو گرفتن ارتجا اميد داشتن ارتشا رشوت ستدن اتكا اعتماد كردن ارتضا پسنديدن انتما ... اكتساب حاصل كردن بسعي اجتذاب كشيدن اجتناب دوري كردن

اقتراب نزديكي كردن اغتراب بغربت شدن اكتئاب اندوهگين شدن التهاب زبانه زدن آتش اجتناب نهي منكر كردن احتجاب در پرده شدن ارتياب بشك شدن ارتقاب انتظار كشيدن اغتياب از پس كسي بد او گفتن انتخاب بر گزيدن انتشاب

التفات بگوشهٔ چشم نگريستن انتكاث از هم جدا شدن

امتزاج آميختن ابتهاج شاد شدن ارتجاج جنبيدن ولرزيدن اختلاج بخاطر رسيدن افتضاح رسوا شدن ارتياح شاد شدن انتصاح نصيحت پذيرفتن اجتراح كسب كردن اقتراح بي انديشه سخن گفتن وچيزي از كسي بتحكم در خواستن ارتباح سود كردن امتداد كشيده شدن اجتهاد كوشيدن اعتماد واستناد پشت دادن اقتصاد ميانه رفتن افتقاد گم كردن ارتعاد لرزيدن اعتقاد بدل بستن ودر دل گرفتن ارتداد از دين بر گشتن اتحاد يگانگي داشتن اشتهار شهرت يافتن افتخار نازيدن اقتصار بر چيزي فرو ايستادن اعتذار عذر خواستن افتقار محتاج شدن ابتشار خبر خوش دادن اقتدار قادر وتوانا شدن اختصار كوتاه وناقص كردن سخن احتضار حاضر شدن اختيار امتحان كردن وآزمودن اختيار بر گزيدن انتشار پراكنده وآشكار كردن انتظار مهلت داشتن وچشم داشتن احتراز پرهيز كردن وخويشتن نگاه داشتن اهتزاز بحركت در آمدن ونشاط كردن امتياز جدا شدن التباس پوشيده شدن وآميخته شدن التماس چيزي طلب كردن ارتماس سر فرو بردن اقتباس روشني گرفتن واخذ كردن از چيزي ارتعاش لرزيدن انتعاش هشيار وقدرت انتعاش نيكو شدن حال وبلند شدن ابتشاش شكفته رو كردن انتقاص كم كردن اقتصاص ... كردن وكسب كردن اعتراض رد كردن سؤال ارتباط بهم بستن وپيوستن اختلاط بهم در آميختن اغتياظ خشم گرفتن اتباع پس روي كردن اتساع فراخ شدن امتناع باز ايستادن ارتفاع بلندي گرفتن انتفاع سود برداشتن اجتماع فراهم آمدن وگرد آمدن انتجاع طلب نيكي كردن اطلاع واقف شدن ابتداع واختراع نو در آوردن اصطناع نيكويي كردن ائتلاف جمع شدن اختلاف مخالف وآمد وشد كردن اعتراف اقرار كردن احتراف صاحب پيشه شدن اكتناف پناه بردن انتكاف عار داشتن اعتكاف گوشه نشيني بجهة مواظبت بطاعت اقتراف كسب كردن احتراق سوختن ارتزاق روزي يافتن افتراق جدا شدن اشتياق آرزومند شدن انشقاق شكافتن وجدا كردن اختناق گرفته شدن گلو ابتهال زاري كردن اعتزال گوشه گرفتن انتقال از جايي بجايي رفتن احتمال بار برداشتن ارتحال بار از منزل برداشتن وروانه شدن اعتلال علت مند شدن وبهانه آوردن امتهال مهلت دادن احتيال صيد كردن دام

اختلال خلل پذیرفتن اعتدال برابر بودن امتثال فرمان برداری کردن اختزال قطع کردن و بریدن اتصال پیوستن اکتحال سرمه کشیدن

ازدحام انبوهی کردن احتجام خون کشیدن از بدن احتشام بزرگ داشتن اتمام افتدا کردن التزام

بکردن گرفتن اعتصام چنگ در زدن التیام فراهم آمدن احترام حرمت داشتن افتتان در فتنه افتادن

امتنان نعمت دادن و منت نهادن امتهان خوار کردن و خوار داشتن امتحان آزمودن

انتباه بیدار شدن و آگاهی یافتن اشتباه پوشیده شدن

الکبائر اثنی عشر نوعا اربعة باللسان واثنان بالید واربعة بالبطن وواحدة بالرجل و واحدة بجمیع الاعضا فالذی یتعلق باللسان الشرک بالله وشهادة الزور وتعلیم السحر والقذف والذی یتعلق بالید القتل والسرقة والذی یتعلق بالبطن اکل الربوا واکل اموال الایتام ظلما وشرب الخمر والمسکر والذی یتعلق بالرجل الفرار من الزحف والذی یتعلق بجمیع الاعضا عقوق الوالدین ٥

البدل علی اربعة اقسام بدل الکل وهو بدل العارفین ترکوا الکل لمن له الکل فعوضهم الکل وبدل البعض بدل العابدین بدلوا المعاصی بالطاعات واللذات بالمجاهدات وبدل الاشتمال قوم اشتملت اعمالهم علی خوف ورجاء وبدل الغلط بدل المطرودین باعوا حظوظهم من القرب بحظوظ عاجلة ٥

الثانی عشر

اثنی عشر خصلة ینبغی للرجل المسلم ان یتعلمها علی المائدة اربع منها فریضة واربع منها سنة واربع منها ادب فاما الفریضة فالمعرفة بما یاکل والتسمیة والشکر والرضا واما السنة فالجلوس عند الرجل الیسری والاکل بثلث اصابع وان یاکل مما یلیه ومص الاصابع واما الادب فتصغیر اللقمة والمضغ الشدید وقلة النظر فی وجوه الناس وغسل الیدین والسواک اثنی عشر خصلة هو السنة ومطهرة للفم ویجلوا البصر ویرضی الرحمن ویبیض الاسنان ویذهب بالحفر ویشد اللثة ویشهی الطعام ویذهب البلغم ویزید فی الحفظ ویضاعف الحسنات وتفرح به الملائکة ٥

شهیر دندان

الکوشتن دندان

الحمرة

ای الحسرة اعظم حسرة الغافلین ای السباع احسن المراة ای العلم انفع علم یصلح القلب ویزکی النفس ای الاشیاء خیر للمرء عقل یعیش به ای شیء افضل من الذهب المستغنی عنه ای شیء اصعب موضع الانسان معرفة عیب نفسه والامساک عن الکلام بما لا یعنیه ای جود نعم الوری حسن الخلق ای شیء اشبه بالدنیا ای المصائب اعظم ترک المعروف مع القدرة ای شیء اعم نفعا موت الاشرار ای مناقب المرء احسن الحلم عند الغضب والعفو عند القدرة والاعطاء قبل السؤال ای القول اصدق شهادة ان لا اله الا الله محمد رسول الله ای سلطان اغلب اقوی الهوی ای عمل افضل التقوی ای الخلق اشقی من باع دینه بدنیا غیره ای صاحب شر المزین لک معصیة الله ای الناس اکیس من ابصر رشده من غیه فمال الی رشده ای الناس احمق المغتر بالدنیا وهو یری ما فیها من تقلب احوالها ای الناس اشد حسرة الذی حرم الدنیا والآخرة ای الخلق اقوی الحلیم ای شیء احلی مما خلق الله عز وجل الولد الشاب ای شیء امر مما خلق الله عز وجل فقد الولد الشاب ای الاشیاء اغدر الوقت ای شیء اشد من الموت الذی یتمنی فیه الموت ٥

تابوت الشهادة صندوقیست که الواح موسی علی نبینا وعلیه السلام انجا بود واز آسمان نازل شده بود ودران ده آیت نوشته بود یکی در توحید ومعرفة الله تعالی دیگر در نهی ومنع از عبادت اصنام دیگر در حرف شنبه وحرام شدن کار دراو دیگر در اکرام والدین وسفارش ایشان دیگر در نهی از قسم دروغ وتحذیر از آن دیگر در نهی از دزدی وخیانت دیگر در نهی از خون ریختن بحرام دیگر در نهی از زنا دیگر در نهی از گواهی بدروغ دیگر آنکه نباید هیچکس آرزو کند مال دیگری وزن اورا واین حکم راجع میشود برآنکه باید راضی باشند بانچه قسمت شده است اکرمش والکرم باشد ٥

من کلام سید العارفین سید نعمة الله

ای عاشقان ای عاشقان من پر ابر ناکنم ای تشنگان ای تشنگان من قطره را دریا کنم

ای طالبان وای طالبان [illegible]
من گوهر [illegible]
[illegible]

فقره دعای سجات

وبرکاتک التي بارکت فیها علی ابراهیم خلیلک علیه السلام في امة محمد صلواتک علیه وآله وبارکت لاسحق صفیک في امة عیسی علیه السلام وبارکت لیعقوب اسرائیلک علیه السلام في امة موسی علیه السلام وبارکت لحبیبک محمد صلی الله علیه وآله في عترته وذریته وامته این کلام چنین افاده میکند که خدای عز وجل بر ابراهیم علیه السلام برکتها نموده از بزرگداشت پیغمبرها از آنجمله اینکه این امت را بابراهیم علیه السلام انتساب نمود قال الله تعالی ملة ابیکم ابراهیم هو سمکم المسلمین و این ملت را بآنحضرت اضافت فرمود قال الله تعالی قل صدق الله فاتبعوا ملة ابراهیم حنیفا وصیت او درین امت بلند ساخت بر طبق دعای ابراهیم علیه السلام که واجعل لی لسان صدق في الآخرین چنانکه در قرآن مدکور کریم مذکورست و اینجا شبهه ایست که بر بعضی مردم حل آن دشوار مینماید میگویند چه وجه دارد که ملت ما را خدای عز وجل بابراهیم علیه السلام نسبت داده است کما قال تعالی ملة ابیکم ابراهیم هو سمکم المسلمین وقوله تعالی ماکان ابراهیم یهودیا ولا نصرانیا ولکن کان حنیفا مسلما وحال آنکه ملت ما ناسخ ملتهای سابقه است و پیغمبر ما اولوا العزم و صاحب کتاب و ملت مستقله است و تخصیص ملت نسبت این ملت بآنحضرت نه بدیگر پیغمبران از چه سببست و آنچه در حل این شبهه گفته اند آنست که اصول ملت ما با اصول ملت ابراهیم علیه السلام موافق است مثل استقبال کعبه و مشاعر حج و ختنه و امثال آن و ایضا چون یهود و نصاری دین خود را تحریف داده بودند حق تعالی دین ما را از جهة با ابراهیم علیه السلام منسوب ساخت که آن تحریف نیافته بود و ایضا چون ایشان نزاع میکردند و میگفتند که ابراهیم از ما بود و ما از اوئیم حق تعالی از ایشان رد کرد و گفت ان اولی الناس بابراهیم للذین اتبعوه وهذا النبي والذین آمنوا و در رد آن که میگفتند که ابراهیم از ما بود و بر دین ما بود فرمود قل یا اهل الکتاب لم تحاجون في ابراهیم وما انزلت التورية والانجیل الا من بعده و گفت وماکان من المشرکین یعنی شما مشرکید ابراهیم مشرک نبود و نصاری از آنجهة مشرکند که گفتند عیسی ابن الله و یهود از آنجهة که گفتند عزیر ابن الله و مراد طعن و انکار اهل آن ملت است و میگفتند کونوا

هودا

هودا او نصاری تهتدوا و چنانچه در تفاسیر آورده اند یهود میگفتند یهود باشید و نصاری میگفتند نصرانی باشید در رد ایشان حق تعالی گفت بل ملة ابراهیم الآیة یعنی نه آن میشویم و نه این که هر دو تحریف یافته است بلکه ملت ابراهیم میگیریم و باصول دین او میگردیم و عمل میکنیم از مثل استقبال کعبه و مشاعر حج و ختنه و امثال آن و در من لا یحضره الفقیه میگوید السواک و هي عشر سنن خمس في الرأس وخمس في الجسد فاما التي في الرأس فالمضمضة والاستنشاق والسواک وقص الشارب والفرق لمن طول شعر رأسه ومن لم یفرق شعر رأسه فرقه الله یوم القیمة بمنشار من نار واما التي في الجسد فالاستنجاء والختان وحلق العانة وقص الاظفار ونتف الابطین

الرابع عشر

في الخضاب اربعة عشرة خصلة یطرد الریح من الاذنین ویجلو البصر ویلین الخیاشیم ویطیب النکهة ویشد اللثة ویذهب بالغشا ویقل وسوسة الشیطان وتفرح به الملائکة ویستبشر به المؤمن ویغیظ به الکافر وهو زینة وطیب ویستحیي منه منکر ونکیر وهو براءة له في قبره

اعلم ان کل واحد من العینین مرکبة من سبع طبقات وثلث رطوبات الطبقة الاولی الملتحمة وهي التي تلي الهواء والطبقة الثانیة القرنیة وهي التي بعد الملتحمة ولا لون لها وانما یتلون بلون الطبقة التي تحتها وطبقة الثالثة العنبیة وهي التي قد تکون زرقاء وقد تکون شهلاء وبعد الطبقة العنبیة الرطوبة البیضیة وهي رطوبة صافیة رقیقة شبیهة ببیاض البیض والطبقة الرابعة العنکبوتیة وهي طبقة شبیهة بنسج العنکبوت وبعد هذه الطبقة الرطوبة الجلیدیة وهي رطوبة صافیة تشبه الجلید وبعدها الرطوبة الزجاجیة وهي تشبه الزجاج الذائب والطبقة الخامسة المشیمة وهي تشبه المشیمة والطبقة السادسة الشبکیة والطبقة السابعة الصلبیة

آنف رام آبق گریزنده آیس نا امید آفل فرورونده وناپدید شونده آجل آخرت آخر پسین اتسن متغیر
بائس محتاج بابل نام جایست بازغ طلوع کننده وبرآینده بادر شتابنده بارق روشن شونده باین جدا کننده
باغی ستم کننده وطلب کننده بادی آغاز کننده باسل دلیر بازی باز باجغ هلاک کننده باری خلق کننده بازل کامل التجربه
باطل بیکار باهر روشن باذل بخشنده باعث برانگیزاننده باقل مرد بیعقل بایر باطن بازخ بلند
تالی ضد مقدم وقرائت کننده تائب بازگردنده بسوی حق تاجر بازرگان تازی عرب را گویند تارک واگذارنده
ثاقب درخشنده ثابت قرارگیرنده واستوار ثالب عیب کننده ثاوی مقیم جاذب کشنده جاحد انکار
کننده جامد فسرده یعنی بسته شده جاری رونده وگذرنده جاهل نادان جالب کشنده جانب کنار وطرف جامع فراهم آورنده
جائر ستم کننده جابر جاری جزا دهنده جاثم برجای مانده حالب دوشنده حاجب بازدارنده
ودربان وابرو حارث برزگر وشیر درنده حارس پاسبان حامض ترش حائط دیوار حاذق دانا وزیرک واستاد حالق
موی سترنده حائک جولاه حازم دوراندیش حاکی حکایت کننده حافی پای برهنه حاصب بادی که سنگریزه بر انگیزد
حافظ وحامی نگهدارنده حابل وحاجز بازدارنده میان دو چیز حاجی حج کننده حادث ضد قدیم
خائب نا امید خادع فریبنده خارق پاره کننده وخلاف عادت را گویند خاتم آخر هر چیز خازن گنجور یعنی نگهبان گنج
خاطی گناهکار خاسر زیان کار خاسی دور وواماند خالص پاک وبیغش خائف ترسنده خاضع وخاشع فروتنی کننده
خالق آفریننده خارج بیرون رونده خافض خائن نادرست وخیانت کننده ذاهب جد کننده در عمل
داحض باطل شده درگذشته دائم پیوسته دافع بازدارنده داخل درآینده داعی خواننده داهی زیرک دادر یار
ومصاحب داخر ذلیل دائر داننده ذاهل غفلت دارنده ذائب ذاکر یاد کننده وذکر کننده بزبان
راکد ایستاده راعی شبان راضی خوشنود رادع بازدارنده راسخ استوار ومحکم راجل
پیاده وکاهل راکب سوار رامی اندازنده رائض رام کننده ستور راهب
ترسایان را گویند راوی روایت کننده راجی امیدوارنده رافع بردارنده وبلند کننده راحم رحم کننده ومهربان
راجع بازگشت کننده رائش اطعام کننده واحسان کننده ونفع رساننده زاهر روشن وتابان
زاهق محو ومضمحل شده زانی زنا کننده زائر زیارت کننده زاهد تارک دنیا زاجر منع کننده وراننده

ساقط افتاده ساحل کنار دریا سامی بلند سالم رهیده سائق راننده سام جرنده سافل پست ساغب گرسنه
سانح رونده در طرف چپ سارق دزد سابغ تمام سائغ گوارا ساکن آرمیده ساهی فراموش کار سانج ساده
سامع شنونده ساتر پوشنده سارب آشکار ساخر استهزا کننده شارع راه عام شارد رمنده
ومعنی شده ونیز آمده شاطی جانب وکنار شاهد گواه وحاضر شایع فاش شارق آفتاب شامخ کوه بلند شادن آهوبره
شانی بغض دارنده شارب آشامنده

معروف آشنا وشناخته شده منظوم سخن پیوسته موزون سنجیده محمود ستوده مذموم نکوهیده مفهوم دریافته شده مرحوم
سزای بخشایش منشور نامه پادشاه وپراکنده شده مغرور فریفته شده مذکور یاد کرده شده مأمول امید داشته شده مملو پر کرده شده
مجموع گرد آمده مصقول زداینده شده منکوب بیچاره روزگار رسیده مرجو امید داشته شده مرصوص محکم واستوار کرده شده
مکتوم ومکنون پنهان داشته شده مغموم ومهموم ومحزون اندوهناک مسرور ومشعوف خوشحال وشادان ممنوع بازداشته شده
مطبوخ پخته شده محصور در مانده شده مدحور رانده شده محظور منع کرده شده میسور نیکو وآسان کرده شده منصور یاری کرده شده
مکروه ناخوش داشته شده مستور پوشیده شده محذور ترسیده شده مثبور هلاک کرده شده ممنون قطع کرده شده ومنت داشته شده
ممزوج ومخلوط بهم آمیخته شده محفوف وملفوف درهم پیچیده شده معصوم نگاه داشته شده مدفوق جهنده وجسته شده موفور
بسیار وتمام کرده شده مظنون گمان کرده شده مطرود رانده شده ودور کرده شده ملهوف اندوهناک ودرمانده وافسوس خورنده
محروم بی بهره مهزوم شکسته شده مرکوم برهم نشسته مسفوح ریخته مشحون ومملو پر کرده شده

بدانکه طعمها هشت است حلاوت یعنی شیرینی ودسومت یعنی چربی وحموضت یعنی ترشی وملوحت یعنی شوری وحرافت یعنی تندی
وتیزی ومرارت یعنی تلخی وعفوصت یعنی آنچه کام ودهن را خشک سازد وبهم کشد ودرهم آورد وتفاهت یعنی آنچه بیمزه باشد
هر شیرین گرم وتر است مثل شکر وقند وعسل ودوشاب وخرما وانگور وغیره وهر چرب معتدل است مثل روغن گاو وگوسفند وروغن
کنجد وروغن کرچک وغیره وبعضی گرم وتر شمرده اند وهر ترشی سرد وخشک است مثل غوره وزرشک وسماق وغیره وهر شوری گرم
وخشک است مثل نمک وهر تند وتیز گرم وخشک است مثل فلفل وزنجبیل وسیر وپیاز وغیره وهر تلخ گرم وخشک است سرد
وخشک نیز گفته اند الاتریاک وهر عفصی سرد وخشک است مثل پوست انار ومازو وغیره وهر تفه وبیمزه معتدل است مثل آب
وکدو وخیار وغیره وبعضی سرد وتر شمرده اند

پایینت
دنبلسه } دحوراه
دنبته

دوه دنبه پیرزاده بادامه

کفاک من عقلک ما اوضح لک سبل غیک من رشدک کفاک من عیوب الدنیا ان لا تبقی لک کفاک تمام علمک بالموت کفاک
ادبا لنفسک ما کرهته لغیرک

کم من سراج ذا الطفاء الریح
وکم من عبادة فدا افسده العجب
وکم من فخر فخر فدا افسده الفقر
وکم من غنی فدا افسده الغنی
وکم من صحیح فدا افسده العجز
وکم من عالم فدا افسده العلم
کم من امل بعید دون غایته
کم من نظر ...
وکم من ... بعد ...

کز

کفی بالمرء جهلا ان لا یعرف قدر نفسه کفی بالمرء شغلا بنفسه عن الناس کفی بالشیب ناعیا بالموت کفی بک جهلا
ان ترکب ما نهیت عنه کفی بالمرء عیبا ان یبصر من الناس ما یعمی عنه من نفسه او یعیر الناس بما لا یستطیع ترکه او یوذی
جلیسه بما لا یعنیه کفی بالمرء اثما ان یضیع من یعول کفی من شوم الدنیا ان تمنیک لها یلهیک عن طاعة الله فکیف
الوقوع فیها کفی بالاجل حارسا کفی بالسلامة داء

ای السلامة تفضی الی الاراده آه الغافه والامراض المهلکة

کفی بالندم توبة کفی بالموت موعظة وکفی بالیقین غنی وکفی بالعبادة شغلا وکفی بالحلم ناصرا وکفی بالشیب داء
کفی المحسود حسده کفی بما سلف تفکرا

کفی بالاجل حارسا کفی بالاسلام ناهیا کفی بالموت واعظا وبالعقل دلیلا وبالتقوی زادا وبالعبادة شغلا وبالله
مونسا وبالقران بیانا کن قنعا تکن غنیا کن متوکلا تکن مکفیا کن راضیا تکن مرضیا کن سمحا ولا تکن
مبذرا کن مشغولا بما انت مسئول کن زاهدا فیما یرغب فیه الجهول کن فی السراء شکورا وفی الضراء صبورا کن بالبلاء مجبورا
وبالمکاره مسرورا کن عبدا للاخیار ولا تکن ولدا للاشرار کن فی الدنیا کانک غریب او کانک عابر سبیل کن لما لا ترجوا
رجی منک لما ترجوا کن ورعا تکن اعبد الناس کن قنعا تکن اشکر الناس کن فی الفتنة کابن اللبون لا ظهر فیرکب ولا ضرع
فیحلب کن ذنبا ولا تکن راسا کن علی عمرک اشح منک علی درهمک ودینارک کن فی صلوتک خاشعا

الاضداد

درجات مراتب بلند درکات مراتب پست تعزیت پرسش نمودن تهنیت مبارکباد گفتن ثواب جزای عمل نیک
وعقاب جزای عمل بد امانت راستی در معاملات وخیانت نا راستی کردن صحو هشیاری ومحو بیهوشی صباح
ورواح عامل کارکن وعاطل بیکار سیاحت بر زمین گشتن وسباحت شنا کردن صالح مرد خوب وطالح مرد بد
قصم شکستن با صدا وفصم شکستن بی صدا عرش سقف وبلندی وفرش زمین وپستی ذهاب رفتن وایاب بازگشت کردن
عاجل دنیا وآجل آخرت زبان سیراب وعطشان تشنه قولا دوستی ونبرا بیزاری نعیم بهشت وجحیم دوزخ ناسودن

وهجا نكوهيدن جذب چكي وقطي وخصب وسعت وفراواني بقا پاينده كي وفنا نيستي سهولت آساني وصعوبت دشواري
خفي نهان جلي ظاهر يسر آساني عسر دشواري رتق بستن وفتق كشودن كر حمله آوردن وفر كريختن وصل پيوستن
فصل جدائي فاتحه ابتداي چيزي وخاتمه انتها برآن خلف ازپس آينده وسلف ازپيش كذشته سفر وحضر علانيه وظاهر
درايت دريافتن وروايت حكايت كردن عامر آباد وغامر خراب زين وشين عيب لطيف وكثيف
طاعت فرمان برداري ومعصيت نافرماني قرار كشت وفرار كريختن ابتدا آغاز وانتها انجام حسنه خوبي وسيئه بدي
سرا خوشي وضرا شدت رافت مهرباني وقسوت مودت دوستي وعداوت دشمني لعنت ولعنت
عاقل وباقل ببغض حزكرما وقر سرما صف ودف عقل وجهل زمان ومكان
صغير وكبير جمال وجلال كسوف وخسوف ارواح واشباح
حشر ونشر حب ونب شعار ودثار قائد وذائد
فرح وترح جو ودو تقرير وتحرير كريم ولئيم
خلوة وجلوة دآه ودوآه بشير ونذير كرار وفرار
عبير وبسير سابق ولاحق واجد وفاقد خطير وحقير
نصيح وتلويح تفصيل وتقييد شموس وذلول رغبت
ورهبت اشارت وعبارت دولت ونكبت خير وشر
ايمان وكفر تصديق وجحود رجا واميد وقنوط عدل
وجور رضا وسخط شكر وكفران رحمت وغضب
علم وجهل شرع وعرف فهم وحمق عفت
وتهتك زهد ورغبت تواضع وتكبر استسلام واستكبار
مواساة ومنع صبر وجزع صفح وانتقام غنا وفقر
حفظ ونسيان قنوع وحرص مواساة ومنع وفا وغدر
خضوع وتطاول حب وبغض صدق وكذب حق وباطل

اخلاص

اخلاص وشوب كتمان وافشا صوم وافطار بر والدين
وعقوق معروف ومنكر حيا وخلع راحت وتعب
عافيت وبلا وقار وخفت سعادت وشقاوت توبه
واصرار نشاط وكسل فرح وحزن سخا وبخل
هدى وضلالت رشد وغي رفق وعنف قوام
ومكابره طيب وخبث حبس وتخليه سرعت وبطؤ
شغل وفراغ تؤده وتسرع صمت وهذر حلال وحرام
شهرت وخمول مدح وذم رخا وشدت اولى واخرى
خفيف وثقيل قليل وكثير صعود وهبوط خارج وداخل
ربيع وخريف شتا وصيف قريب وبعيد حلو ومر
قصير وطويل ذليل وعزيز بشير ونذير علو وسفل
مداراة ومكاشفه نور وظلمت يقين وشك صلاح وفساد
بصيره وعمى صلة وقطيعه اسراف وتقتير امن
وخوف نصر وخذلان خفض ورفع عطا ومنع بسط
وقبض انس ووحشت وعد ووعيد عذاب ومغفرت
محكم ومتشابه مجمل ومفصل خاص وعام ناسخ
ومنسوخ امر ونهي نفي واثبات طاهر ونجس
حسن وقبح سر وعلانيه شفع جفت وزطاق فرد وزوج
اخفا واظهار حركت وسكون يمن وشوم صحت
ومرض هزال وسمن قوت وضعف نفع وضرر
شباب وهرم جوع وشبع جيد وردي كمال

ونقص حفظ ونسيان ولي وعدو ثبات وزوال
افراط وتفريط اغما وافاقه مبدا ومعاد موافق
ومخالف حيوة وموت اتيان وفوت اقبال وادبار
وجود وعدم كون وفساد ظاهر وباطن اول
وآخر غيب وشهادت تقديم وتاخير فوق وتحت
اوج وحضيض دنيا وآخرت نجات وهلاك ماضي
ومستقبل بحر وبر جزر ومد قبل وبعد
قدام وخلف بكره وعشي يمين ويسار شرق
وغرب رطب ويابس عمران وخراب صادر ووارد
هدم وبنا طلوع وغروب رقيق وغليظ ضيق
ووسيع غالي ورخيص سعد ونحس اصل وفرع
جزو وكل نظم ونثر حقيقي ومجازي ذوب
وجمود جمع وتفريق فتح واغلاق صواب وخطا
عمد وسهو جاري وراكد فارس وراجل ربح وخسران
زياده ونقصان قديم وحادث محبوب ومكروه جبن
وتهور كرم ولئوم حل وعقد صفا وكدورت لف ونشر
تفال وتطير متن وفايح بيع وشري وحش وطير
مسافر ومقيم راكب وماشي قدرت وعجز طعن واهانت
حكمت وسفاهت لين وخشن لبس وايضاح عمق
وسمك استقامت واعوجاج نزول وعروج نوم ويقظه
بياض وسواد بر وفاجر انس وجن سعيد وشقي

و

نحر وعيد لفظ ومعني اكل وازم نقض وابرام عليين
وسجين وضيع وشريف تسليم وطغيان ايجاب وقبول تصريح
وتعريض الم والذ تقليد وتحقيق طلوع وكره بسيط
ومركب تعريف وتصريح ايجاب وسلب بديهي ونظري
تصور وتصديق

[illegible]

تواب توبه پذيرنده وهاب بسيار بخشنده فتاح گشايش كننده نفاح عطا كننده جبار زور دارنده قهار غلبه كننده ستار پوشنده وپوشاننده غفار پوشنده گناهها خلاق آفريننده وتقدير كننده رزاق روزي دهنده علام دانا حنان صاحب رحمت منان نعمت دهنده ديان جزا دهنده فياض بخشنده وجود كننده جواد نفع رساننده واحسان كننده نكال دفع كننده فعال كننده بطاش گيرنده بشدت رياش اصلاح كننده

اواب رجوع وبازگشت كننده اواه حزين وآه كشنده ودعا كننده صبار شكيبايي دارنده هشاش گشاده رو بشاش شگفته وملايم بكاء گريه كننده دقاء خواننده زوار بسيار زيارت كننده حجاج بسيار حج كننده ونام امير ظالم معروفي است كشاف پرده دارنده حجاب حلال گشاينده كرار حمله آورنده وبازگردنده وبازگرداننده فرار گريزنده نقاد شناسنده نفاع نفع رساننده مداح ستايش كننده بواب دربان نقار فرياد كننده وجستن خون از رگ نضاخ پر جوشنده حساس بسيار دريابنده عمان نام دريايي است كه مرواريد از آن بهم رسد حران تشنه ونام ولايتي كنار دريا كه مسكن زردشت بوده حسان نام مردي است خوار ضعيف شوال اسم ماهي است ختال فريبنده وخداع حسام قطع كننده وثاب جهنده وشرير سباب دشنام دهنده عياب عيب جوينده طياش جساس كظام بسام

وشاة سخن چین وبدگوی کننده نمام سخن چین عیار زیرک وبیباک مکار بمجز ضرر رساننده طرار گره بر وحیله گر وکوربر
اخاذ جرار بسوی خود کشنده کفار ناسپاس سحار تمار میفروش غدار مکر کننده وفریبنده غماز نازکننده
وبانا زخرامنده غماز اشاره کننده بچشم وعیب جوی همّاز عیب جوی کننده وبدگوی کننده خناس پنهان شونده مناع
بازدارنده کذّاب دروغ گوینده خوان خیانت کننده طعّان عیب کردن وبدگفتن لعان فحاش زشت وناسزا
گوینده نباش کفن دزد ظلام فتان امتحان کننده وفتنه انگیز بطّال بکار وبجاصل اکال بسیار خورنده
مجّان سخت رو وبیباک قولا وفعلا رزاق مکر کننده وصاحب نفاق وریا ضحاک خنده کننده ونام پادشاهی معروف
حصاص کج دارنده وکج رونده قوال خواننده باواز وسرود کننده سلاخ پوست کننده جلاد تازیانه زننده
قلاش مفلس قمارکیننده ور ونام مردیست مشهور سفاح خونریز ومخمور سکان کاردگر شیاد مکر کننده خراص دروغ
گوینده طماع بسیار حریص بخال بسیار بخل دارنده ختار غدر کننده خوار بسیار ضعیف شداد نام مردیست مشهور
حلاف بسیار سوگند خورنده شکاک بسیار شک کننده افاک دروغ گوینده خداع فریبنده قتال بسیار کشنده سفاک
خون ریزنده مشاء رونده سماع سخن چین خلاب فریب دهنده دقاب مزاح کننده خفاش شب پره غسال

ثجاج ریزنده وهاج درخشنده وتابان مواج ملاح کشتیبان تیار موج دیار صاحب خانه وفرد ویکی ودوران کننده
براق بسیار روشن شفاف دوار گردگردنده نشاف درکشنده جلاب بسیار کشنده جذاب بخود کشنده
حراز عشاق چرک جراحت طیار پرنده خطاب نواب مهتر قناب بوتجه فروش دجاج سباح
شناور نفاخ نفاخ دمنده دم وباد انگیز قواد کسی را گویند که بر احوال زن خود مطلع گردد وچشم پوشیده
دیده نادیده کند درار فعال دجال خیام خیمه دوز فطان زیرک وصاحب شعور دراک ورام
خواص برگ خرما فروش وزنبیل باف دقاق کوبنده سقاء وراق نویسنده وکاغذ برنده مشاق
نساخ برطرف کننده چیزی بچیزی ونسخه کننده خطاط نویسنده صحاف صحیفه سازنده قطاع کاغذ برنده وقطع کننده شحام
پیه فروشنده قیاس اندازه کننده قسام بهره کننده طواف گرد چیزی گردنده خراط چوب تراشنده حجام خون ازبدن
کشنده حلاق سرتراشنده وموی سترنده دلاک بسیار مالنده فصاد رگ زننده حمام گرمابه رواس کلهپز تاب هناک

پرده در بنان کاه فروش عباس نام مردیست که بطایف حیل از مردم چیزی گرفتی ومردم را بخنده آوردی قبان معرب قپان
نقاد شناسنده قصار کازر وجامه شوینده کتان نحال حجال هراز دلاک
نداف پنبه زننده نواف ریسمان تابنده نساج بافنده که جولاه گویند صباغ رنگ کننده دباغ پوست آراینده قزاز
ابریشم فروش بزاز جامه فروش شماع شمع فروشنده قصاع کاسه گر خباز نان پز رزاز برنج فروش حداد آهنگر
زراد زره سازنده ضراب زننده وزرسکه کننده قلاب گرداننده ومغشوش کننده دینار ودرهم خراز خرمهره
فروش وخورده فروش خزاز پوستین دوز سکاک حکاک ونقاد صیاد شکار کننده قناد حلوایی عطار عطر فروشنده
عصار شیره کشنده وفشارنده دلال رمال علم رمل داننده قواس کمان گر کناس جاکروبنده ودرعرف سرگین کش را گویند
فلاح کشت ورز ملاح کشتیبان طراح مساح حجار سنگ تراش فخار سفال پخته فروش علاف علف فروشنده خفاف
موزه دوزنده رصاص قلعی گر حذاف سفالینه ساز اکاف پالان گر صراف سیاف شمشیرگر خراط
خیاط درزی ودوزنده جمال شتردار حمال باربردارنده بقال سبزی فروش کیال پیمانه کننده طحان آسیابان دهان
روغن فروش سلاخ پوست کننده طباخ طعام پزنده نفاط نفط فروشنده حناط گندم فروش کحال سرمه کشنده خلال
سرکه دارنده رقاص غواص دریا فرورونده بطلب مروارید خواض آب فروشنده غیاض نفاش
دمنده حراث کشت کننده وفلاح تمار خرما فروش حفار قبرکن مشار دهیک گیر قضاب قطع کننده جراح
سیاح گردنده ومسافرت کننده سراج زین دوزنده خراج صفار مسگر نجار چوب تراشنده ودرودگر
صرام چرم دوز خشاب چوب فروش قصاب وسطار ولحام گوشت فروش

اقرع کل یعنی هموشدن سر اصلع آنکه موی پیش سرش ریخته باشد اقطع دست بریده باشد اجدع بینی بریده و گوش بریده باشد انزع
آنکه خالی باشد دو طرف پیشانی او از مو اعلم لب بالا شکافته اصم کر و ناشنوا اخشم آنکه بینی او آفت رسیده باشد
و ادراک بو نتواند کرد اجذم دست بریده باشد ابکم گنگ و لال باشد اخرس نیز گنگ و لال باشد الکن کند زبان
باشد افلح لب پایین شکافته باشد اعور یکچشم بود ازرق کبود چشم اعمش کسیکه آب از چشم او برود و ضعف چشم داشته باشد
اکمه نابینای مادرزاد باشد اعمی کور و نابینا باشد ابرص پیس و صاحب برص باشد ابتر بی فرزند و دم بریده باشد
احمق سفیه و بیخرد باشد ابله کول و نادان باشد اهوج نیز سفیه و نادان باشد اعرج لنگ باشد اشج سر شکسته و پیشانی
شکسته باشد اشل بیدست باشد اکحل سیاه پلک انجل فراخ چشم اشهل میش چشم باشد یعنی سیاهی چشم بکبودی
مایل باشد اخرم بینی شکافته و گوش شکافته اشجع مار را گویند امرد پسری را گویند که [illegible] نشده باشد افطس بینی بزرگ اغلف
ختنه ناکرده اعجف لاغر اعوج کج اعزل مرد بی سلاح احمس دلیر الیس و اهیس بیباک اکشف بی سپر اجم بی نیزه
امیل بی شمشیر الکب بی کمان اذفر بوی تیز خوش و ناخوش الوث مرد احمق ضعیف اشعث آشفته موی و گرد آلود اعفت
سخت برهنه اخوث مرد بزرگ شکم اغبر گرد آلود ادعج سیاه چشم افلج گشاده دندان اشمط دو موی اشیب سفید موی
ابیض سفید رنگ احمر سرخ رنگ اصفر زرد رنگ اخضر سبز رنگ ادهم اسب سیاه رنگ
اشهب اسب سفید و باز سفید اسود سیاه اسمر گندم گون ابرش رنگ سرخ و سفید در هم آمیخته و اسپی که نقطها مخالف رنگ
بر او باشد ارثم اسپی که در بینی و لب بالای او سفیدی باشد اقرح اسپی که در پیشانی بقدر درهمی سفیدی داشته باشد ابلق مار سیاه
و سفید را گویند احوی سیاه املح سیاه و سفید ادکن خاک رنگ ابلج روشن و آشکار و درخشان اسحم سیاه اشیب سفید
اصهب میگون اشقر سرخ اقشر بسیار سرخ اصبح سرخ و سفید امغر سرخ روشن چهره رنگ اصحب سرخ مو اصم بسیار کر
اخرم گوش شکافته سوراخ کرده اخرب گوش شکافته اسج نرم گوشت اخیل و اشیم خالدار اغر سفید ازهر سرخ و سفید
آدم سیاه چرده اربد و ارمد و اکمد کوفته رنگ اکلف آنکه نشان سیاه بر روی دارد ابلج و ابلد گشاده ابرو ازج باریک
ابرو ازب آنکه موی ابروش بسیار بود امعط آنکه موی ابروش کم بود ادعص آنکه دنبال ابروش باریک بود اعطا آنکه موی ابروش
ریخته بود امرط و امرط آنکه ابروش هیچ موی نداشته باشد

در بیان

در بیان تجدد عالم و خلق جدید و فنا و بقای اشیا در هر آنی که درویشان از آن اقامت [illegible] گویند و

مثنوی

هر نفس نو میشود دنیا و ما
بیخبر از نو شدن اندر بقا
عمر همچون جوی نو نو میرسد
مستمری مینماید در جسد
شاخ آتش چون بجنبانی بساز
در نظر آتش نماید بس دراز
این درازی مدت از تیزی صنع
مینماید سرعت انگیزی صنع
پس ترا هر لحظه مرگ و رجعتیست
مصطفی فرمود دنیا ساعتیست
هر دمی از نوی همی آید الست
جوهر و اعراض میگردد هست
گر نه آید بی زبان و بلا
آمدنشان از عدم باشد بلی
در وجه آدم جان و روان
میرسد از غیب چون آب روان
صد هزار احوال آمد همچنین
باز سوی غیب رفتند یا امین
حال مرو زیبی مانند نی
همچو نی اندر روش کش بند نی
شاد هر روز از نوی دیگر
فکرت هر روز را دیگر اثر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على ما افاض من نعمه المترقرقة الحياض ومننه المزهرة الرياض وصلواته على خاتم الانبياء وسيد اوصيائه محمد وآله الابرار وصحبه
الاخيار چنين گويد مؤلف اين كتاب خواجه امام اجل رشيد الدين سعد الاسلام ملك الكتاب ذو اللسانين محمد بن محمد بن عبد الجليل العمري
المعروف بالرشيد الوطواط كه روزي بنده را خداوند ولي النعم ملك عالم عادل خوارزمشاه مؤيد مظفر منصور علاء الدنيا والدين اعز الله
انصاره وضاعف اقتداره كه در ايام دولت او عقود فضل بدو منتظم است وبناي جهل منهدم طلب فرموده بر موجب فرمان بشتافتم
وسعادت خدمتي مبارك دريافتم چون بر بساط عالي كه بوسه جاي قيصران وسجده گاه جباران است بايستادم كتابي در معرفت
بدايع شعر كه او را ترجمان البلاغة خوانند با بنده نمود بنگريستم ابيات شواهد آن كتاب را سخت ناخوش ديدم همه از راه تكلف نظم كرده
بطريق ناسف فراهم آورده با انها انواع زلل واصناف خلل بابود واجب شد بر بنده كه پرورده آن درگاه وبديد آورده آن بارگاه
در معرفت محاسن نظم ونثر هر دو زبان تازي وپارسي اين كتاب ساختن واين مجموعه پرداختن هرچند كه اين جمله كه آورده شد ضيعت از فيض
انجم پادشاه اسلام را خلد الله ملكه از اقسام فصاحت واساليب بلاغت بحاصل است لكن خدمت اهل فاقه جز بقدر الوسع والطاقه
نتواند بود واگر در اجل تاخير باشد وروزگار مهلت دهد وتقدير يزداني بر وفق تدبير انساني رود كتابي خواهم ساخت محيط بجميع اصناف
علم شعر از عروض والقاب وقوافي ومحاسن ومعايب نظم ونثر چنانكه چون ذكر جميل پادشاه ثبت الله دولته در جهان مخلد ومعزز بماند
وامتداد مرور ايام وتعاقب شهور واعوام آثار آن معدوم ومندرس نگرداند اكنون اين كتاب را حدائق السحر في دقائق الشعر نام
نهادم والمطلوب الى الله عز وجل ان يعصمنا من الخطايا والزلل انه الموافق للسداد والميسر للمراد الترصيع اين صناعت
چنان بود كه دبير يا شاعر سخن را خانه خانه كند وهر لفظي را در برابر لفظي آورد كه بوزن وروي متفق باشد ودر نثر كه حرف روي گفته
ميشود از راه توسع است چه بحقيقت حرف روي شعر را باشد مثالش از قرآن مجيد ان الابرار لفي نعيم وان الفجار لفي جحيم ومثالي ديگر
هم از قرآن مجيد ان الينا ايابهم ثم ان علينا حسابهم ومثالش از سخن پيغمبر عليه السلام اللهم اقبل توبتي واغسل حوبتي ومثالش
از نثر فصحا من اطاع غضبه اضاع ادبه ومثال ديگر العاقل يفتخر بالهمم العالية لا بالرمم البالية اگر كسي خواهد كه غرائب پايد از
مرصعات نثر تازي رسايل ابو الحسن الاهوازي بدست آرد كه جمله مرصع است ومن بفضل سخن او بر سبيل نمودار اينجا بيارم
الحمد لله الدائم بقاؤه واللازم قضاؤه الثاقب برهانه الغالب سلطانه الذي ايد الدين بعد ما ولت ولاقه واستوكت علاقه
وتضعضع اركانه وتضعضع اطرافه وانقضت كواكبه وانقضت كتائبه وذل نصيره وقل مجيره بعث الجاولي اللقا

وكنه الامال

وكنه الامال ووجه الابطال وقلب الاقدام وقطب الاسلام ولباب العلى ونصاب التقى الداعي اليه صلواته عليه حمد الايفني مدده
ولا يحصى عدده واليه الرغبة في صلوة على مجلي الغمة ومنجي الامة محمد وآله الطاهرين ومثالش از شعر تازي ابو العلو ابو فراس گويد
وافعاله بالراغبين كريمة واموال للطالبين نهاب ومثال ديگر غزي گويد انا ظالمي ان خفت سطوة ظالم بل لا يليان خفت جفوة
لائم ومثال ديگر من گويم يا من في الفخر الاشم يا من في البحر الخضم انت المقدم في الهدى انت المعظم في الامم معناك للراجي حمى
وذراك للعافي حرم الليث دونك في الزعى والغيث دونك في الكرم تلقى بحر تك المنى ويقي بعزتك الظلم ومثالش از شعر
پارسي رودكي گويد كس فرستاد بسر اندر عيار مرا كه مكن ياد بشعر اندر بسيار مرا ومثال ديگر منطقي گويد بسخاوت او
نيل را بخيل شمار بشجاعت او پيل را ذليل انگار ومثال ديگر من گويم اي منور بتو نجوم جلال وي مقرر بتو رسوم كمال بوستان
صدر تو زنعيم آسمانيست قدر تو ز جلال خدمت تو معول دولت حضرت تو مقبل اقبال تيره پيش ضمايل تو نجوم خيره پيش شمايل تو كمال
واين قصيده وبس دراز است اول تا آخر مرصع است وغالب ظن من آنست كه پيش از من در عرب وعجم كس قصيده تمام مرصع نگفته است
الترصيع مع التجنيس هرچند كه صنعت ترصيع در نفس خويش جايي عظيم وپايگاهي رفيع دارد چون با او علمي ديگر مثل تجنيس وغير آن
بازشود در پايه برتر و بلند پايه تر گردد مثالش از نثر تازي فدوطئت الدهماء اعقابهم وخشيت الاعداء اعقابهم ومثال ديگر
الكوس في الراحات والنفوس في الراحات ومثالش از نثر پارسي بار سرگشته وكار برگشته ومثالش از شعر تازي موصلي كاتب گويد
لم نزل نحن في سداد ثغور واصطلام الابطال من وسط لام واقتحام الاهوال من وقت حام والاقتسام الاموال من وقت
سام وغرض اين قطعه بيت آخر است ومثال ديگر من گويم جلالك يا خير الملوك ساعيا على منبر المسجد المؤثل خاطب فلحظة
النسكر اسيك دافع ولحظة العذرا سيفك خاطب وغرض هم بيت آخر است از شعر پارسي چنين باشد كه مسكا متكلفان
گويند بيا رم وكار و روز زار و تو در ما يار هم آرم وكار و روز زار و تو در ما يار مثال ديگر فغان من همه زان زلف وغمزگان كه همي
برين زره ببرند وبدان زره ببرند وغرض ازين قطعه مصراع دوم است التجنيسات پارسي چنين گونه باشد واين صنعت بود
كه دبير يا شاعر كلماتي كه از گونه يكديگر باشند بگفتن يا بنوشتن در نظم يا در نثر بيارد واين صنعت هفت قسم است تجنيس تام
تجنيس ناقص تجنيس زايد تجنيس مركب تجنيس مكرر تجنيس مطرف تجنيس خط بيان تجنيس تام اين صنعت چنان باشد
كه در نظم يا در نثر دو كلمه يا بيشتر آورده شود كه در گفتن ونوشتن چون يكديگر باشند ودر معني مختلف ودر اشكال تركيب واختلاف
حركات وتفاوت زيادة ونقصان نباشد مثالش از نثر تازي زار السلطان كراز اللقب الدائم مثال ديگر المردة

السلیط فمنه تسعی ما دامت فمنه تسعی و مثالش از نثر پارسی چندان چو رگت زبان دارد چندان چو رگت زبان دارد و مثالش
از نثر تازی ابو الفتح بستی گوید سما وحمانی سامم وحامم فلیس کمثله سامم وحامم و مثالش از شعر پارسی من گویم شعر ای چراغ همه
بتان ختا دور بودن ز روی تست خطا و مثال دیگر شاعر گوید ابا غزال برای غزل سرای بدیع نگر چنگ بچنگ اندر و غزل بسرای
بیان تجنیس ناقص این هم چنان است که تجنیس تام در اتفاق حروف ولیکن به حرکت مختلف باشند مثالش از نثر تازی جبة البرد
جنة البرد و عوض از اینجا لفظ بُرد و لفظ بَرد است لیکن حرکت با در یکی ضم است و در یکی فتح است و ناقص از اینجهة خوانند و اگر
متفق بودندی چنانکه بحروف اند خود تجنیس تام بودی و در کلام پیغمبر آمده است اللهم کما حسنت خلقی فحسن خلقی و معاذ ابن جبل
رحمه الله گوید الدین یهدم الدین و یکی از فصحا گوید الجواد محکر بز لا محکر بز و ثعالبی گوید الصدیق الصدوق اول العقد
و واسط العقد و در عربیت این باب فراخ و دراز است و در حد و عقد نیاید مثالش از نثر پارسی این بلا گزیده و پشت
دست گزیده مثال دیگر راه کشته و گرما کشته و مثالش از شعر تازی من گویم لمولانا کمال الدین مجد اثم و منصب عال و عز
یجب جواره زهر المعالی کم کثیر لجواهر و مثالش از شعر پارسی قطران گوید پیاده شود دشمن از اسب دولت چو باشی بر اسب سعادت
سوارا بر اسب سعادت سواری و داری به دست اندرون از سعادت سوارا بیان تجنیس زاید و این را التجنیس مذیل نیز
خوانند و این صنعت چنان بود که هر دو کلمه متجانس حروف و هر دو متفق باشند اما در آخر یک کلمه حرفی زیادت باشد مثالش
از نثر تازی هو حام حامل الاعباء الامور و کاف کافل المصالح الجمهور مثال دیگر انا فی زمانی فی زمانة و من اخوانی فی جنایة
و مثالش از نثر پارسی موی سیاه تر از شب و شبه مثالش از شعر تازی نصر ابن الحسن المرغینانی گوید شعر فدیناه من خل موافٍ
موافق و من صاحب وافٍ مصاف مصافق و مثالش از شعر پارسی من گویم شعر در حسرت رخسار قوای زبهار روی از ناله
چو نال گشتم از موی چو سوی بیان تجنیس مرکب این صنعت چنان باشد که از دو لفظ متجانس یکی یا هر دو مرکب بود و این
دو گونه است یکی آنکه در لفظ و خط متشابه باشد و دیگر آنکه در لفظ متشابه باشد و در خط مختلف این را علی الخصوص تجنیس مفروق
خوانند مثال هر دو گونه را از نثر تازی ان علة دولة او جاد فصنع الله راح او غاد و دیگر کنت اطمع تجریبک و مطایا
الجهل تجری بک و مثالش از نثر پارسی من با رنده ام در راه گونه تا زنده ام دیگر من مرده نیم و لیکن مرده نیم مثال از هر دو گونه
شعر تازی جعلت هدیتی لکم سواکا و لم اهد به احدا سواکا بعثت الیک نفسی و من اراک و جاز ان اعود ان لواکا
و دیگر مفروق کلکم قد اخذ الجام و لا جام لنا ما الذی ضر مدیر الجام لو جاملنا و مثال هر دو گونه از شعر پارسی قطران گوید شعر من

اندر غم

اندر غم و جدا دیدن تو گشتم با دل خویش در ایم شمارا تو از بهر من یکزمان یاد ناری مگر مهربانی نباشد شمارا و دیگر شعر دلا با چنگ
که دارد چهره چون آفتاب آفت دلهاست و اندر دیدگان زان آفت آب بیان تجنیس مکرر و این را التجنیس مزدوج و تجنیس
مزدوج نیز خوانند و این صنعت چنان باشد که دبیر یا شاعر در آخر اسجاع یا در آخر ابیات دو لفظ متجانس پهلوی یکدیگر
بیارد اگر در صدر لفظ تجنیس زیادتی باشد روا بود مثالش از نثر تازی النبیذ بغیر النغم و بغیر الدسم و مثال دیگر من طلب شیئا
وجد وجد و من قرع بابا و لج و لج مثالش از نثر پارسی چنانکه گوید فلان با مرد و درود است و فلان نزار و زار است و مثالش
از شعر تازی ابو الفتح بستی گوید شعر ابا العباس لاتحسب بانی لشیئی عن حلی الاشعار عار فلی طبع کسلسال معین زلال
من ذری الاحجار جار اذا ما اکبت الادوار زندا فلی زند علی الادوار وار و مثالش از شعر پارسی شعر افتادم را
با دل مکار تو کار افکند درین دلم دو گلنار تو نار من مانده خجل پیش گلنار تو زار با اینهمه درد چشم خونخوار تو خوار و قطران را قصیده ایست
ترجیع و تا آخر این صنعت نگاه داشته است و مطلعش اینست ای زی دریا دگر ابر گوهر بار بار بیان تجنیس مطرف این صنعت
چنان است که دو لفظ متجانس را همه حروف متفق بود الا یک حرف آخر و مثالش از کلام پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم الخیل معقود
بنواصیها الخیر و مثالش از نثر فصحا نقطه در نضید و خط روض نضیر و مثال دیگر کاد یحیی لاکاعب و مثال دیگر
الخائن خائف و مثالش از نثر پارسی دل کریم آزاد از آزار باشد و مثالش از شعر تازی ابو بکر قهستانی گوید شعر ممتع سوم
مسعد النجح مسعف و ودع قول لاج منکث مغنت النجح معنف و این قصیده از اول تا آخر آنست بر این صنعت
و دیگر صنعتها خوب و مثالش از شعر پارسی معزی گوید شعر از شرار تیغ بودی باد و ساران را شراب در طعان رمح
بودی خاکساران را طعام بیان تجنیس خط این صنعت را مضارعه و مشاکله نیز خوانند و این چنان باشد که دو لفظ آورده شود
که در خط متشابه یکدیگر باشد و در نطق مخالف مثالش از قرآن مجید و هم یحسبون انهم یحسنون صنعا مثال دیگر و الذی هو
یطعمنی و یسقین و اذا مرضت فهو یشفین و مثالش از کلام پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم ایاکم و المشارة فانها تمیت
الغرة و تحیی العرة و در کتاب شهاب این خبر چنین است ایاکم و مشارة الناس فانها تدفن الغدر و تظهر العرة
و مثال دیگر هم از کلام رسول صلی الله علیه و آله و سلم علیکم بالیاس من الناس و مثالش از سخن امیر المؤمنین علیه السلام
قال فی الجراد کله کلوه و مثالش از سخن فصحا و این بیعاث خوب است و بعضی هم با میر المؤمنین علیه السلام نسبت کنند
غرک عزک فصار قصار ذلک ذلک فاخش فاحش فعلک فعلک تهدا بهذا و مثال دیگر منکوم رب رب

تمنی مجنی سنرة فجاة فجاة بعد بعد عشرة عشرة ومثال دیگر نعم اللقب اللقب و دیگر المجالس احلافا احلافا و دیگر کل مصوف الیه قراره و لدنه
قراره ومثال از نثر پارسی شب تاریک در راه باریک ومثالش از شعر تازی نضر ابن الحسن گوید شعر یا حسن ذا تعقب وطیب تلک
المعانی کانما هن لفظ و مالها من معانی او مثال دیگر من گویم شعر به عادا اعلام العلو هو الیا او یصبح المال التنا هو الیا او مثال دیگر هم میگویم
لعطب الملوک تذل الرقاب و نحو هواه مشتک النفوس هو الطف سابعات الظلال و انهو سابعات الکوس ومثالش از شعر پارسی میگویم
شعر در خدمت نواب معالی مآبا ختم ور نعمت تو رتبه زد اما یه بیا ختم ومثال دیگر هم میگویم شعر همان خوشتر که نوشی اندرین
مدت می صافی همان بهتر که پوشی اندرین مدت خزادکن ومثال دیگر شاعر گوید شعر تو مسکین خال و من چنین مسکین حال الاشتقاق
اقتضاب نیز گویند و این سخن هم بنا از جمله تجنیس شمرند و این چنان باشد که دبیر یا شاعر در نثر یا در نظم الفاظی آرد که حروف ایشان متقارب
و متجانس باشد در گفتار و از نیکونه در کلام خدای عزوجل بسیار است و در اخبار و آثار فراوان مثالش از قرآن مجید فاقم وجهک للدین
القیم یا اسفی علی یوسف واسلمت مع سلیمان لله رب العالمین وجنا الجنتین دان لیریه کیف یواری سواة اخیه قال انی لعملکم من
القالین فروح وریحان وجنة نعیم فلا راد لفضله او آوی الی رکن شدید اثاقلتم الی الارض ارضیتم بالحیوة الدنیا
مثالش از سخن پیغمبر علیه السلام الظلم ظلمات یوم القیمة ومثال دیگر هم از سخن پیغمبر علیه السلام عصیت الله ورسوله ومغفر مغفرة لها
وغفار غفر الله لها ومثالش از سخن بلغا اللهم سلط علیهم الطعن والطاعون ومثال دیگر خلق خلق وشان شان وشیمه مشومة
وغنم وغیم ومثالش از نثر پارسی فلان شخص کار و بیکار بکار دارد ومثالش از شعر تازی وقائله لم عرتک الغموم وامرک ممتثل فی الامم
فقلت ذرینی علی غمتی فان الهموم بقدر الهمم ومثال دیگر نوقانی گوید هستینا لساد اشنا فی بداه لق الکرام و ما الکروم و دیعتی
منذ فارقتهم غماما یجود بها الغموم ومثال دیگر نضر ابن الحسن گوید ان تری الدنیا اغارت او نجوم السعد غارت فصرف الدهر شیئی
کما حارة اجارت ومثال دیگر زبدی گوید در اصمعی وما ات یدت الا امروا اذا صح املک من بابه ولیباقی علی جرده کناب
لا کله الاکلو ومثالش از شعر پارسی شاعر گوید شعر نوای نوای خوب ترک نو آئین در آورد در صبر من بنوا یا رجی کوی خوش و رنه پس
راهوی زن که هرگز مبادم ز عشقت رهائی ز تو صنعت رسیده است شاعر بشعری ز نعت گرفته است راوی روایا شعر
ای کرده غمت دردل مسکین مسکن زین بیش دلم چو زلف مشکین مشکن با شاخ وفا درچمن جان بنشان یا بیخ جفا از دل پرکین برکن
ومثال دیگر رودهکی گوید شعر اگر ببدر رساند همی بیدر منبر مبادرت کن و خامش مباد چندینا الاسجاع انواع اسجاع
سه است یکی را سجع متوازی خوانند و یکی را سجع مطرف و یکی را سجع متوازن بیان سجع متوازی این سجع چنان باشد که در آخر هر قرینه

با بیشتر کلمهای آورده شود که بوزن و عدد حروف و روی متفق باشند مثال از قول پیغمبر علیه السلام اعط منفقا خلفا واعط ممسکا تلفا
غرض دو لفظ خلف و تلفا است که بوزن و عدد و حروف و روی برابر اند ومثالش از نثر معضی الیوم البرد فی رض الورد ومثالش از نثر
پارسی گوی باخته و آب تاخته بیان سجع مطرف این چنین باشد که در آخر دو قرینه یا بیشتر کلمهای آورده شود که بروی متفق باشند
اما بوزن و عدد حروف مختلف باشند مثالش از قول خدای عزوجل مالکم لا ترجون لله وقارا وقد خلقکم اطوارا و آخر آیات قرآن مجید را
اسجاع نشاید گفت فواصل باید گفت چنانکه پیغمبر باید کتاب فصلت آیاته ومثالش از نثر بلغا جنابه محط الرحال و مخیم الآمال غرض
رحال و آمال است که هردو کلمه بحروف و روی و ان لامست بعد از الف متفق اند و بوزن مختلف وزن رحال فعال است و وزن
آمال افعال مثالش از نثر پارسی فلان را کرم بسیار و هنر بیشمار است بیان سجع متوازن و این صنعت به نثر مخصوص نیست بلکه در شعر
هم توازن کلمات افتد و آنرا شعر موازنه خوانند و این چنان باشد که از اول دو قرینه تا آخر یا از اول دو قرینه تا آخر یا از اول
دو مصرع تا آخر کلمهای آورده شود هر یک نظیر خویش را بوزن موافق باشد اما بحروف روی مخالف مثالش از کلام باری عزوجل وآتیناهما
الکتاب المستبین وهدیناهما الصراط المستقیم در برابر آتیناهما هدیناهما آمده است و در برابر الکتاب الصراط آمده است
و در برابر المستبین المستقیم و هر یک از این کلمات نظیر خویش را بوزن موافق است مثالش از سخن بلغا اشبع المحال بعد التضایق
والجنة المراد بعد التمانع ومثالش از شعر تازی ابوبکر قهستانی گوید فما وقفت الا ما جنبی مشربا وما نلت الا کفی مطعما
ومثال دیگر من گویم هو الشمس قدرا والملوک کواکب هو البحر جودا والکرام مذانب ومثالش از شعر پارسی مسعود سعد گوید
شاهی که رخش او را دولت بود دلیل شاهی که تیغ او را نصرت بود قتال اندر پناه کانش زه بگسلند یقین واندر دو تیغش بگسلند
گمان و باشد که این موازنه در دو بیت افتد مثالش من گویم الکمال خزاین گیتی بیت با جود دست او بیسار الکه کشف اسرار
گردون بیت در پیش طبع او دشوار و ازین نوع در شعر مسعود سعد و شعر من بسیار است المقلوبات و از جمله این صنعتها که
در نظم و نثر بدیع و غریب دارند و بر قوة طبع و قدرة خاطر دبیر و شاعر دلالت کنند مقلوب است و معنی مقلوب واژگونه
باشد و انواع او بسیار است اما درین رسالت از ان انواع چهار نوع را که معروف تر است یاد کنیم مقلوب بعض
و مقلوب کل و مقلوب مجنح و مقلوب مستوی بیان مقلوب بعض این صنعت چنان باشد که در نثر یا در نظم دو کلمه
یا بیشتر آورده شود که میان ایشان تقدیم و تاخیر در بعضی حروف باشد نه در همه مثالش از الفاظ مفرد تازی رقیب
و قریب شاعر و شارع ومثالش از الفاظ مفرد فارسی سکره و سرکه رشک و کشر ومثالش از سخن پیغمبر علیه السلام استر

هواننا ومن رواحاتنا مثالش از نحو فصحا، وبلغا، من برجم برجم ومن بجرم بجوم، ومثالش از شعر تازي ابو فراس كويد فقندي
خضب رواديّ وعندي ربّي وراديّ، ومثالش از شعر پارسي من كويم ازان جادوانه دو چشم سياه، دل جاودانه عديل غمّ است
بيان مقلوب كل اين صنعت چنان باشد كه تقديم وتاخير در همه حروف وكلمه آيد از اوّل تا آخر مثالش از الفاظ مفرد تازي سلس
ليس تاريخ خيراة، ومثالش از الفاظ مفرد پارسي كس وسك شير ريش ومثالش از نثر تازي كفة بحر وجابه رجب ومثالش
از نثر پارسي يارب مرا آرام ده، ومثالش از شعر تازي من كويم جنابك جنة للاحباب فتح، ورمحك منه للاعداء حتف، ومثالش
از شعر پارسي عنصري كويد بكنج اندرش ساخته خواسته، بجنك اندرش لشكر آراسته، مثال ديكر امير علي بوري بكبير كويد مركب سيابات
تنك جابك برنا، هرچه بكويد ظريف كويد وزيبا، هست اثير كريم ورنشناسي، رود بجوان باز كريه مرك سينا، بيان مقلوب مجنّح
مقلوب مجنّح همين مقلوب كل است الا آنكه دو كلمه كه درشان اين صنعت نكاه داشته باشند يكي باوّل بيت باشد ويكي باخر بيت
مثالش از شعر تازي شاعر كويد ساق بنا الشاعر الجبن الا من قلبه قاس، ساد حيّ القوم فاهم علينا حبل ياس، مثالش از شعر پارسي
دانه ابنده مطواعم انوا كشطيع نمايد زبد بيت بتمامي ادبا وباشد كه در اوّل وآخر هر مصراعي اين صنعت نكاه داشته آيد مثالش
شاعر كويد زان دو جادو نركس مخمور با كشي ونار، زار وكريان وغريوانم همه روز دراز، واين صنعت مجنّح را بعطف نيز خوانند
بيان مقلوب مستوي اين صنعت چنان باشد كه در نثر الفاظي مركب يا در نظم مصراعي يا يك بيت تمام چنان افتد كه هم راست
توان خواند وهم واژكونه مثالش از قرآن مجيد كل في فلك مثال ديكر وربك فكبر ومثالش از نثر تازي ساكب كاس ومثالش
از نثر پارسي دارم همه مراد ومثالش از شعر تازي وبغايت خوبست اراهن ماومنه ليل ليو، ولم ليلهن هداين نهارا،
ومثال ديكر جج نتم قربك رعد امنا، انما رعد كبرق منجح، ومثالش از شعر پارسي زركا كبكا كريز، زاجستانان آرتبز، ومثال
ديكر هم از شعر پارسي راهشم درمان دروم كرم يار، هراي مر لم دروناً مردم شمار، مثال ديكر نظيري كويد، زنظر آمد رخت جز وما زنظر،
زنظر هم زنظر هم زنظر، انواع ردّ العجز علي الصدر وازعلمهاي كزيده وصنعتهاي پسنديده در باب بلاغت ردّ العجز
علي الصدر است وعجز آخر بيت را كويند وصدر اوّل بيت را كويند واين را شعر پارسي مطابق خوانند ومصدّر نيز خوانند
واين صنعت چنان باشد كه دبير يا شاعر باوّل سخن منثور يا باوّل بيت لفظي بكويد وبآخر همان لفظ باز آرد واين صنعت بر شش
نوع است بيان نوع اوّل از ردّ العجز علي الصدر اين نوع چنان باشد كه آن لفظ كه در اوّل آورده بود در آخر همان لفظ صورة
ومعني بي هيچ تغير وتفاوت باز آرد مثالش از نثر تازي طلب ملكهم فسلب ما طلب وهب بالهم فوهب ما نهب ومثال
ديكر

ديكر الحيلة ترك الحيلة ومثال ديكر القتل انفي للقتل ومثال از نثر پارسي كوهر شناس داند قدر كوهر مثالش از شعر تازي
سكران سكر هوي وسكر مدامة انّي يفيق فتي به سكران، ومثال ديكر ادب ترك كويد تمنّت سلمي ان اموت صبابة،
واهون شيئي عندنا ما تمنّت، ومثال ديكر شاعر كويد سريع الي ابن العمّ يشتم عرضه، وليس الي داع الندي بسريع، ومثالش
از شعر پارسي عنصري كويد عصا بركرفتن نه معجز بود، همه اژدها كرده بايد عصا ومرا قصيده ايست از اوّل آن قصيده
تا آخر اين صنعت نكاه داشته ام بيتي چند از ان قصيده اينجا بيارم قرار دل من ببرد آن نكار، بدان عنبرين طرّه بيقرار،
نكارست رخساره من نخون، زهجران رخساره آن نكار، خمارست در سر مرا بي شراب، در اندوه آن نركس پر خمار،
شمار غم اونه اندر شمار، برون شد غم او زحد وشمار، بيان نوع دويم از ردّ العجز علي الصدر اين صنعت هم چون
نوع نخستين است الّا آن لفظ كه باوّل كفته باشند بآخر همان اراده ميشود بصورة امّا بمعني مختلف است واين صنعت بحقيقت تجنيس
تامّ است امّا چون ازان دو لفظ متجانس يكي بصدر افتد ويكي بعجز از حساب ردّ العجز علي الصدر شمرند وبدين نامش خوانند
واين نوع از نوع نخستين شريفتر است وبكفتن مشكلتر مثالش از نثر تازي كافر النعمة كالكافر مثال ديكر سايل اللئيم يرجع
ودمعه سايل ومثالش از نثر پارسي داد يافت هر كه داد داد ومثالش از تازي شعر سري موصلي پس رحيقها المنايا
دني من عطيتها البتار، ومثال ديكر نصر ابن الحسن المرغيناني يا ذوايب سود كالغنا قيد ارسلت من اجلها منا
النفوس ذوايب، ومثال ديكر هم كويد ونشري بجميل الصنع ذكر اطيب النشر، ونفري بسيوف الهند من اسرف في النحر
ونجزي في سري الحمد علي شاكلة النحر، ومثالش از شعر پارسي علوي زيبي كويد هواي تو زان بركزيدم بعالم، كه پاكيزه تر از سرشك
هوايي كراني، واين حال چاكر ببيني كني رحم ودر وقت زي من كراني، چرا كه من بود شيرين لبانت، چراي من
از من رسيده چرا يي، مثال ديكر بو الفرج رومي كويد بيمين تو ملك داده يسار، بيار تو عدل خورده يمين، بيان نوع سيم
از ردّ العجز علي الصدر واين صنعت چنان باشد كه همان لفظ بعينه صورة ومعني كه در عجز بيت خواهد آمد در حشو مصراع
اوّل بيارد نه در صدر مثالش از شعر تازي انما القبور فانها ما وليه جوار قبرك والديار قبور، ومثال ديكر من كويم لقد حاز
اقسام الفضايل كلها فامسي وحيدا في قبور الفضايل ومثالش از شعر پارسي همه عشق او انجمن كرد من همه نيكويي كرد آن
انجمن ومثال ديكر اكر بنكر چنان پيكر نكارد، مر زاو آن خجسته دست بنكر، وكر آزر چنان دانست كردن، در وداز جان ما
بر جان آزر، بيان نوع چهارم از ردّ العجز علي الصدر اين نوع چنان باشد كه نوع سيم الا آنكه معني آن لفظ كه در آخر است غير آن باشد

که در حشو مثالش از شعر تازی ثعالبی گوید واذا البلابل افصحت بلغاتها فانف البلابل باحتساء بلابل که در مصرع اول است جمع بلبل است
وبلابل که در عجز است جمع بلبله است ومثالش از شعر پارسی من گویم گر جابه داد من از فلک چه ابر زر را هر چه یابیت داد بنان
نوع پنجم از رد العجز علی الصدر نوع پنجم چنان است که در اول و آخر دو لفظ آورده شود هر دو از یک کلمه یعنیها مشتق باشد و در اصل
معنی متفق اما در صنعت ایشان اندک مایه تفاوت باشد و این نوع دو قسم است یک قسم آنکه یک لفظ در حشو مصراع اول باشد و یک لفظ
در عجز مثال قسم اول از قرآن مجید فقلت استغفروا ربکم انه کان غفارا ومثالش از شعر تازی رحمت هذه منک لساکرت
وماکان من شانها ان تهی ومثال دیگر از شعر پارسی من گویم بیا زر در بر ما با هیچ محبت زمن هرگز ترا نابوده آزار
مثال قسم دوم از قرآن مجید ولقد استهزئ برسل من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزؤن ومثال دیگر
ویلکم لا تفتروا علی الله کذبا فیسحتکم بعذاب وقد خاب من افتری ومثال دیگر انظر کیف فضلنا بعضهم علی بعض وللآخرة
اکبر درجات واکبر تفضیلا ومثالش از قول رسول الله صلی الله علیه وآله من مقت نفسه آمنه الله من مقته ومثالش
از شعر تازی ابو تمام گوید ومن الم بها فقال سلام کم حل عقدة صبره الالمام دیگر ابو فراس گوید وما ان شبت عن کبر ولکن
لقیت من الاحداث ما شابا ومثال دیگر بو الفتح بستی گوید ودرین قطعه هر دو قسم این نوع جمع است یا غالب الناس بعدوا
انت علی التحقیق مغلوب ثنیک اهل الفضل قد دلنی انک منقوص ومثلوب ومثالش از شعر پارسی امیرا کرم معزول کردی
سر انجام همه عمال عزل است بتوقیع تو ایمن بودم از عزل ندانستم که توقیع تو هزل است غرض ازین قطعه بیت اول است و
مثال دیگر عنصری گوید تا جهان بوده است کس بر باد نفشانده است مشک زلف یارم هر شبی بر باد مشک افشان کند
بیان نوع ششم آن رد العجز علی الصدر نوع ششم همچنان است که نوع پنجم الا آنکه آن دو لفظ که در اول و آخر آورده شود
از یک کلمه یعنیها مشتق نباشد ودر اصل معنی مختلف باشد واین نیز همچنان دو قسم است از قرآن مجید قال انی لعملکم من
القالین لفظ که در اول آمده است از قول مشتق است ومعنی او گفتن باشد وقالین که در آخر است از قلی مشتق است معنی او
دشمن داشتن بود ومثالش از شعر تازی سری گوید فدایت ابدعتها فی السماء فلما رای لک فیها ضریبا مثالش از شعر پارسی
من گویم نالم از عشق آن شب وروز ونیکو از ناله کشته ام چون نال ومثال دوم از قرآن مجید واذا انعمنا علی الانسان
اعرض ونأی بجانبه واذا مسه الشر فذو دعاء عریض ومثال دیگر فنادی من الظلمات ان لا اله الا انت سبحانک انی کنت
من الظالمین ومثالش از شعر تازی ابو فراس گوید سمحنا الخرائب عیرانا اذا جارت منحنا ها الحزابا ومثالش از شعر

پارسی عنصری گوید گرت زمانه نداند نظیر شاید از آنکه تو از خدای برحمت زمانه را نظری المتضاد پارسی متضاد ایج باشد
واین صنعت چنان باشد که دبیر یا شاعر در نثر و نظم الفاظی آرد که ضد یکدیگر باشد چون حار و برد و نور و ظلمت و درشت و نرم
سیاه و سفید واین را خلیل ابن احمد مطابقه خواند مثالش از قرآن مجید فاما من اعطی واتقی وصدق بالحسنی فسنیسره للیسری
واما من بخل واستغنی وکذب بالحسنی فسنیسره للعسری درینجا اعطا و بخل و تصدیق و تکذیب و یسر و عسر جمع است و هر یک
ازین الفاظ لفظ ضد قرین خویش است ومثال دیگر از قرآن مجید قل اللهم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء وتنزع الملک
ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدک الخیر انک علی کل شیء قدیر تولج اللیل فی النهار وتولج النهار فی اللیل
وتخرج الحی من المیت وتخرج المیت من الحی وترزق من تشاء بغیر حساب ومثال دیگر ولکم فی القصاص حیوة ومثال دیگر
من یهد الله فلا مضل له ومن یضلل الله فلا هادی له واز این نوع در قرآن مجید بسیار است واین مختصر جمله را آوردن احتمال نکند
ومثالش از قول رسول م لتقلون عند الفزع وتکثرون عند الطمع ومثال دیگر هم از او روایت کنند که او گفته شد که فلان علم
اسباب نیکو میداند فرمود که علم لا ینفع وجهل لا یضر ومثال دیگر امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب م ان اعظم الدنیا یعز عند صاحبه
ومثالش این سخن حسن بصری رحمه الله که او را گفتند افراط میکنی در ترسانیدن خلق گفت ان من خوفک حتی تبلغ الامن خیر
ممن آمنک حتی یبلغ الخوف ومثالش از شعر تازی زهیر المدنان لسوءة الحرب مقدار سمعان له سموا فرد شعورهن السود بیضا ورد
وجوههن البیض سودا ومثال دیگر متنبی گوید وسخت نیکو است ازورهم وسواد اللیل یشفع لی وانثنی وبیاض الصبح
یغری بی ومثال ابن المعتز گوید یا رب سکنة فی طی مضحکة ورب مؤلمة فی طی لذاته وآوردن چهار طبع در یک بیت هم آن نوع است
مثالش من گویم سقی بلخ سقیاها فقاتل بکرة ومن بحوالی بلخ ایدی مکلها دیار اذا ما حلها الحر ساعة اتته لها ما بی بعد طول اجتنابها
الف یبقی منه فلاقت ارضها نوایب یوذینی الیم عذابها ومثالش از شعر پارسی قمری گوید بدید از بدید است عدل و ظلم نهان
مخالف اندک ونا صبح فراوان ومثال دیگر من گویم ویار او وفاق تو سازنده آید عدو را خلاف تو سوزنده ناری ومثال دیگر
من گویم از آب در خنجر آتش بهم چون باد گشت دشمن جاه تو خاکسار ومثال دیگر مسعود سعد گوید ای سرد و گرم چرخ کشیده
شیرین و تلخ دهر چشیده الاعنات پارسی اعنات در کاری رنج افکندن بود واین صنعت را لزوم ما لا یلزم گویند واین چنان
بود که دبیر یا شاعر از بهر آرایش سخن چیزی تکلف کند که بروی لازم و واجب نبود وسخن بی آن چیز تمام و درست باشد چنانکه در آخر
اسجاع یا آخر ابیات پیش از حرف روی یا ردیف حرفی را التزام کند که اگر نکند هیچ زیان ندارد وغرض او از آن آرایش سخن بود

چون نار کتاب و عتاب در قم و لفظ که اگر در قوافی با کتاب آرد روا بود و یا رقسم علم اما کلا چو ثمن آن نادران قاف سحق را آرد تیغ تیز
و رنجانرکند مثالش از قرآن مجید فاما الیتیم فلا تقهر و اما السائل فلا تنهر و مثالش از قول پیغمبر صلعم اللهم بک احاول و بک اصاول
و مثال دیگر اذا استشاط السلطان تسلط الشیطان و مثال دیگر شرما فی الرجل شح هالع و جبن خالع و مثال دیگر الارواح
جنود مجنده فما تعارف منها ایتلف و ما تناکر منها اختلف و مثال دیگر زر غبا تزدد حبا و مثالش از سخن کتاب و وضحی و جهه
وسیم و فضله جسیم و مثالش از شعر تازی یقولون فی البستان للعین لذة و فی الخمر الماء الذی غیر آسن اذا شئت ان تلقی المحاسن
کلها ففی وجه من تهوی جمیع المحاسن و مثال دیگر چنین گوید عرف الامام الفرد عبدالواسع من کل علم بالاناء الواسع قدم رفیع القدر مجده
فوق الرفیع النابع هو منهل الامال و مثالش از شعر پارسی مسعود رازی گوید ابناء المنی یردونه من کل قطر شاسع ما ضر من بجمیه جز رشتا
لمعات احداث الزمان الاسع ابوالعلی معری را کتابی هست و هر شعر که در آنجا آورده است لزوم مالایلزم است و مثالش از شعر
پارسی مسعود رازی گوید از بسکه تو در هند دو دمایان زدی تیغ ور زبس که درین هر دو زمین ریخته خون زین هر دو زمین هر چه کیارد وید
ازین پس بجنش همه زین بود و شاخ طبرخون و مثال دیگر چنین گوید سهم تو بر دشت کشید سپاه قدر تو بر چرخ نهاده قدم
ناصح ملک تو قرین طرب حاسد صدر تو ندیم ندم تضمین المزدوج این صنعت چنان باشد که دبیر یا شاعر بعد از آن که حدود اسجاع
و قوافی نگاه داشته باشد و شرط آن بجای آرد در اثنای قرائن یا در اثنای ابیات دو لفظ مزدوج یا بیشتر کار بندد مثالش
از کلام خدای عز و جل و جئتک من سبا بنبا یقین و مثالش از قول رسول صلعم المؤمنون هینون لینون و مثال دیگر المؤمن
دعب لعب و مثالش از سخن بلغا فلان رزین بعلمه الجم و مجده الماشم رزانه و واق بفضله الباهر و حسبه الزاهر افزنه درین دو
قرینه رزانه و افزانه که بآخر هر یک افتاده اند سجع اند و اعتماد قرینها بر آن است و این لفظها الا دا خرکه در اثنای هر قرینه افتاده است
چون علمه الجم و مجده الاشم و چون فضله الباهر و حسبه الزاهر مزدوج اند و این مزدوج آوردن از جهت زیاده آرایش است
و حدود و اسجاع اصلی بدان حاجت نیست مثالش از نثر پارسی فلان بسزه گوید و عادت پسندیده معروف است و خدمتگاری
حضرت و طاعت داری دولت موصوف مثالش از شعر تازی در مرثیت صاحب عباد گفته اند ابوالفتح المبتی مضی صاحب الکافی
و لم یبق بعده کریم یروی الارض فیض غمامه فقدناه لما تم و اعتم بالعلی کذاک خسوف البدر عند تمامه غرض لفظ تم و اعتم است ازین
قطعه که مزدوج اند و مثال دیگر من گویم تعود رسم الرهب والنهب فی العلی و هذان وقت اللطف والعسف دا به فعن اللطف ارزاق
العباد حیاته و فی العسف اعمار العداة خرابه غرض ازین بیتها رهب و نهب و لطف و عنف است که مزدوج اند و مثالش از شعر پارسی

دیگر

چو چهر فرطه بهم بر شکسته جعد کشن چه حلقهای زره بر گره ز زلف دو تاه و مثال دیگر هزاران چنبر از عنبر بروی روز بر بندد و دیگر شاعر گوید
زد نیارگون سپید و آن سپید زمین گشته زرین و سیمین سما غرض ازین بیتهای پارسی زره و گره و چنبر و عنبر و سپید و سپید است که همه مزدوج اند
و در اثنای ابیات افتاده اند الاستعارة معنی استعارة چیزی عاریت خواستن باشد و این صنعت چنان بود که لفظی را معنی باشد حقیقی پس دبیر
یا شاعر آن لفظ را از آن معنی حقیقی نقل کند و بر جای دیگر بسبیل عاریت کار بندد و این صنعت در همه زبانها هست و بغایت پسندیده است
و چون استعاره بعید نباشد و مطبوع بود سخن را از و آرایش تمام حاصل گردد و مثالش از قرآن مجید و اخفض لهما جناح الذل من الرحمة
و مثال دیگر و اشتعل الرأس شیبا و مثالش از قول پیغمبر صلی الله علیه و آله الفتنة نائمة لعن الله من ایقظها و صلی است عمرو ابن العاص
و ابن السهمی را در حق عمر ابن الخطاب و این فصل جمله استعاره است و بغایت خوب است و فصیح و فصل اینست ان ابن حنتمة بعجت له الدنیا
معاها و القت الیه افلاذ کبدها و نفت له مخها و اطعمته شحمها و امطرت جودا سالت منه شعابها و رهنت فی محافلها فمض منها مضا
و قمض منها قمصا و جانب غمرتها و مشی ضحاحها و ما ابتلت قدمه الا کذلک ایها الناس فالوا انعم رحمه الله و مثالش از نثر پارسی چنین
نویسند که سایه شفقت بر سر فلان گسترانید و دامن عفو بر گناهان او پوشانید و مثالش از شعر تازی و من العجائب ان بیض سیوفنا
تلد المنایا السود و هی ذکور و مثال دیگر ابیوردی گوید و فتیان صدق یصدرون عن الهوی الوغی و ایدی المنایا و الامباة الاظافر
فما جنتهم احدی اثنتین من العلی صدور العوالی او فروع المنابر و مثالش از شعر پارسی مسعود سعد گوید محارت را همیشه سر کشاده
همی بر آید دم آخر این روزگار ناقص دست لکدی ذکال الحکم شد ز مردم تهی کنار جهان خاک را بر نشد هنوز شکم مثال دیگر
خاک عمل از عنبر معزولی به حسن المطلع این صنعت چنان باشد که شاعر جهد کند تا اول بیت را از قصیده مصنوع و مطبوع گوید
و لفظ لطیف و معنی ظریف آرد و از کلماتی که بفال نیک نباشد احتراز کند چنانکه سمع را از شنیدن آن راحت آید و طبع را از دریافتن
آن نشاط افزاید مثالش متنبی گوید المجد عوفی اذ عوفیت و الکرم و زال عنک الی اعداک السقم و مثال دیگر ابیوردی گوید تحیة مزن
بات ابقراه الرعد علی منزل جرت به ذیلها وعد و مثال دیگر مسعود سعد گوید ثق بالحسام فعهده میمون ابدا و قل للنصر کن فیکون
و مرا خواجه امام بهاء الدین ابو محمد الخرقی ادام الله عزه حکایت کرد که شبل الدوله بکرمان شد بنزدیک صاحب کرم بن
العلا و در مدح او قصیده گفت مطلعش اینست دع العیس تذرع عرض الفلا الی ابن العلا و الا فلا چون کرم بن العلا بوقت انشاد
این یک بیت بشنید شبل الدوله را گفت دست از انشاد باقی قصیده بدار پس فرمود خدمتگاری را تا هزار دینار بیاورد و بشبل الدوله داد
و گفت اگر همه ابیات این قصیده هم چنین است که این مطلع هر بیت را جایزه هزار دینار است و در خزانه من چندین زر نیست حسن مطلع

در شان ممدوح کریم چندین از ثنا است و مثالش از شعر پارسی ابو الفرج رونی گوید ترتیب ملک و قاعدهٔ دین و رسم داد عبد الحمید احمد
عبد الصمد نهاد و مثال دیگر من گویم ای غیرت تو در گوش بانگ ارغنون چرخ خام از گرد جنبش گنبد فیروزه گون و مثال دیگر من گویم
ای لبت کوثر شراب کرده و عادات عادت سراب کرده و مثال دیگر من گویم منت خدای را که بتابید آسمان آمد مستقر
جلالت خدایگان و مثال دیگر معزی گوید ای تازه‌تر از برگ گل تازه ببر پرورده ترا خازن فردوس ببر حسن التخلص
این صنعت چنان باشد که شاعر از غزل یا از معنی دیگر که شعر را بدان تشبیب کرده باشد بمدح ممدوح آید بوجهی خوبتر و طریقی پسندیده‌تر
و در آن سلامت لفظ و لطافت معنی نگاه دارد و متنبی را درین باب ید بیضا بوده است مثالش از شعر تازی متنبی گوید
مودعهم والبین فینا کانه قنا ابن ابی الهیجاء فی قلب فیلق و مثال دیگر از شعر پارسی عنصری گوید که گلستان بباد خزان زرد شد
روا است اندک سرخ باشد روی خدایگان و بیشتر تخلصات عنصری نیکوست و او در معنی پارسیان هم چنان بوده است که متنبی
تازیان را و مثال دیگر کمالی گوید و از صنعت قلم وزارت بمدح ممدوح آید و این تخلص کمالی بغایت خوبست و اعتقاد من آنست
که هیچکس از عرب و عجم به ازین تخلص نکرده است و این از کارهای کمالی نعبه است و هنا است رخ تیره سر بریده نگویند گویا که نوک
خامهٔ دستور کشورم و مثال دیگر من گویم گرفت دیدهٔ من پیشه در جدائی تو بسان کف خداوند گوهر افشاند حسن المقطع
این صنعت چنان باشد که شاعر بیت آخر آن شعر نیکو گوید و بلفظ فصیح و معنی بدیع ختم کند چه قریب العهدترین از شعر بسمع شنونده
بیت آخر باشد اگر خوش بود لذت آن بماند و بیتهای سابق هر چند ناخوش بوده باشد نسیاً منسیاً شود و مثالش از شعر تازی
متنبی گوید قد شرف الله ارضاً انت ساکنها وشرف الناس اذ سواک انسانا و مثال دیگر غزی گوید بقیت بقاء الدهر یا کهف
اهله وهذا دعاء للبریة شامل و مثالش از شعر پارسی مسعود سعد گوید تا دهد باغ و راغ را هر سال بربیع و خریف زینت و زیب زلف
شاهپرغم و روی سمن چشم بادام و دیدهٔ انگور باد حشمت بجز بمی موصوف باد دولت بفرخی مذکور روزگارت رهی و بخت
غلام فلکت بنده و جهان مامور ز ازل دولت ترا توقیع باد نعمت ترا منشور رو تازه خزان تو چو بهار خوش و خرم
رواج تو چو بکور و اینچنین دعا که تا فلانی باشد فلان باد شعرا پارسی دعا تأبید خوانند و مثال دیگر من گویم مباد صدر تو
بی من که نارد تا که از محشر نه ممدوحی جهان چون تو نه مداحی فلک چون من و مثال دیگر من گویم بپای امید در رکاب دعای تو دست
دست زمانه ترا رکاب گرفته حسن الطلب این صنعت چنان باشد که شاعر در بیتی از ممدوح چیزی خواهد بوجهی لطیف و طریقی شیرین
و در تهذیب الفاظ و معنی و معانی بکوشد و شرایط تعظیم و احترام نگاه دارد مثالش از شعر تازی متنبی گوید ابا المسک هل

فی الکاس

فی الکاس فضل اناله فانی اغنی منذ حین و تشرب درین بیت هر چه از خصایص حسن طلب است جمله حاصل است هم لفظ خوب
و هم معنی مفسر و هم اسلوب غریب الا آنکه در تعظیم ممدوح قاصر است و مثال دیگر هم او گوید و فی النفس حاجات وفیک فطانة
بیان عندک وجلاب و جواب و مثال دیگر از شعر پارسی ادب بکیر و فصاحت بکیر و فضل بکیر نه من غریبم و شاه جهان غریب‌نواز
و مثال دیگر بو المعالی رازی گوید و خوبست نوای من همه چون زمانه باشد از آنکه همی نگردد از آن روزگار من بنوا چه چیز باشد از آن
خوبتر که همت تو زنگ برگیرد از زمانه از او مرا حسن التنظیر و این صنعت را نیز متناسب خوانند و این چنان بود که شاعر
در بیت چیزها جمع کند که از جنس یکدیگر باشد چون ماه و آفتاب و تیر و کمان و چشم و لب و گل و لاله مثالش از شعر تازی گوید و خوبست
اخاء الفوارس لو رایت مواقفی والخیل من تحت الفوارس تنحط لقرات منها ما تخط ید الوغی والبیض تشکل والاسنة
تنقط در بیت اول میان موقف حرب و خیل و فوارس جمع کرده است و همه متناسبند و نظیر یکدیگر و در بیت دوم میان قراءة
و خط و شکل و نقط و میان وغی و بیض و اسنه جمع کرده است و همه متناسب و متقارب اند و این دو بیت از حد اعجاب
بیرون شده است و در اعجاز آمده و مثالش از شعر پارسی ابو المعالی رازی گوید از رشک همی بزنند مردم چشمت زان لاله رخی تو
زره ساخت ز عنبر و مثال دیگر من گویم خود را ستودن نوعی از تکلف و رعونت باشد چون فندق مهر تو دانم زیست بادام غم تو
چو گوز چشم بشکست هر تیر که از چشم چو بادام تو جست در خستهٔ دلم چو مغز در پسته نشست درین دو بیتی چهار میوه متناسب اند
و چهار عضو هم چنین و کم شعر بود عرب را و عجم را که ازین صنعت خالی باشد اما در درجات حسن متفاوت اند المدح الموجه
پارسی موجه و روی باشد و این صنعت چنان باشد که شاعر ممدوح را بصفتی از صفات حمیده بستاید چنانکه صفتی دیگر از صفات
حمیده او در آن ستایش یاد کرده شود و او را دو وجه مدح حاصل آمده باشد مثالش از شعر تازی متنبی گوید نهبت من الاعمار
ما لو حویته لهنئت الدنیا بانک خالد در اول این بیت ممدوح را بشجاعت و کثرت کشش اعدا بستوده است و در آخر بکار ان زکر
کفش است که دنیا را بدوام تو امید و تهنیت کردی یعنی که ترا بدوام در دنیا تهنیت کردندی و ابن جنی رحمه الله گوید
اگر متنبی سیف الدوله را جز این یک بیت نستوده است بسنده بود سیف الدوله فخر که هرگز روزگار آن را کهن نگرداند و مثال
دیگر هم او گوید عمر العدو اذا لاقاه فی رهج اقل من عمر ما یحوی اذا وهبا در اول بیت مدح است بفرط شجاعت و در آخر
مدح است بفرط سخاوت و مثال دیگر هم او گوید تشرق تیجانه بغرته اشراق الفاظه بمعناه در اول این بیت مدح است بصباحت
و در آخر مدح است بفصاحت و مثالش از شعر پارسی من گویم آن کند تیغ تو بجان عدو که کند جود تو بکان گهر و مثال دیگر

شاعر گوید زنام تو شوان آفرین گست چنانکه * کست شوان از نام دشمنت نفرین * المحتمل للضدین و این صنعت را ابتر ذو الوجهین خوانند چنان باشد که شاعر بیتی گوید که معنی او هم مدح را و هم هجو را محتمل باشد مثالش از شعر تازی حراب الدوله در کتاب خویش می آرد که اهوازی بود یک چشم عمرو نام کی از ظرفا یکی از اهل فضل او را گفت که اگر مرا قبایی بدوزی که کس نداند که آن قبا است یا جبه منی بگویم که کس نداند که آن مدح است یا هجو عمرو آن قبا را بدوخت و ظریف نیز آن بیت بگفت و چنا ابیت خاط لی عمرو قبا لیت عینیه سواء درین بیت هر دو چشم عمرو یکسان خواسته است کس نداند که در چنانی یکسان خواسته است یا در کوری و هر دو معنی را محتمل است و مثالش از شعر پارسی عنصری گوید ای بر سر خوبان جهان بر سر سنگ * پیش دهنت ذره غاید خر چنگ * مثال دیگر من گویم الجواجه منتسیا شود زروی تو گلم * با طلعت تو سور غاید ماتم * و مثال دیگر شاعر گوید روستی را محتسب دانه زدن * شاد باش ای روستی زن محتسب * تاکید المدح بما یشبه الذم این صنعت چنان باشد که دبیر یا شاعر سایش چیزی را معزز و مؤکد کرده اند یاد مناقب و محامد چیزی بیفزاید بوجهی که شنونده پندارد که نخواهد نکوهید و از مدح باز خواهد گشت مثالش از نثر تازی هو بحار العلم الحلم * الا انهم جبال الحلم * و امثالش از نثر پارسی فلان مردی فصیح است جز آنکه حفظ نکو میدارد و مثالش از شعر تازی نابغه ذبیانی گوید ولا عیب فیهم غیر ان سیوفهم * بهن فلول من قراع الکتائب * و مثال دیگر نابغه جعدی گوید فتی کملت اعرافه غیر انه جواد فما یبقی من المال باقیا * و مثال دیگر بدیع همدانی گوید و این بیت بغایت بدیع است و من این بیت را بلیغ پیش عزیز شاعر بخواندم و یاد کرد یکهفته باز یادت دران بود تا مثل این بگوید عاقبة الامر بعجز اعتراف آورد و گفت هر کز کس از بدیع چنین بیت نگفته است و نخواهد گفت و چنانست هو البدر الا انه البحر زاخرا سوی انه الضرغام لکنه الوبل و مثالش از شعر پارسی قمری گوید * همی بعز تو نازند دوستان لیکن * به چنبری تو دشمنان دهند اقرار * و مثالش من گویم ترا بشه عدل است لیکن بجود * کند دست تو بر خزاین ستم * و مثال دیگر دقیقی گوید بتن درست و لیکن بچشمکان بیمار * الالتفات این صنعت بنزدیک بعضی از اهل علم چنان است که از مخاطبه بمغایبه رفته اند یا از مغایبه بمخاطبه و هر دو گونه در قرآن مجید هست اما از مخاطبه بمغایبه رفتن اینست حتی اذا کنتم فی الفلک وجرین بهم و اما از مغایبه بمخاطبه رفتن مالک یوم الدین ایاک نعبد و ایاک نستعین و اگر از مغایبه بمتکلم رفته شود همین است قال عز من قایل والذی ارسل الریاح فتثیر سحابا فسقناه الی بلد و بعضی گفته اند که التفات آن باشد که دبیر یا شاعر معنی تمام بگوید پس هم بر عقب بوجه مثل یا بوجه دعا یا بوجهی دیگر بدان معنی تمام کرده التفات کند اما بصریح لفظ و اما بکنایت مثالش از قرآن مجید و قل جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل

کان

کان زهوقا و مثالش از نثر بلغا قصم الفقر ظهری والفقر من قاصمات الظهر و مثالش از نثر پارسی نیکی باید کرد در جهان چیست به از نیکی و مثالش از شعر تازی جریر گوید اذا ابدت الخیام بذی طلوع سقیت الغیث ایتها الخیام اتنسی یوم تصقل عارضیها بفرع بشامة سقی البشام در هر دو بیت التفات است و مثال دیگر ابو تمام گوید والمجد تم من بعد اهتمام دارکم فیا دمع انجدنی علی ساکنی نجد و مثال دیگر حریری گوید طرب الحمام بذی لعارک فت فتی لا ترثف فی علاو انک ناضر و مثالش از شعر پارسی گوید مارا جگر به تیر فراق تو خسته شد * الصبر بر فراق بتان سنگ جوشنی * و مثال دیگر شاعر گوید کاش من از تو رستمی بسلامت * وای فسوسا کجا توانم رستن * الایهام بپارسی ابهام به گمان افکندن بود و این صنعت را تخییل نیز خوانند و این چنان بود که دبیر یا شاعر در نظم یا در نثر الفاظی بکار برد که آن الفاظ دو معنی داشته باشد یکی معنی قریب و یکی معنی غریب و چون سامع بشنود حالی خاطرش بمعنی قریب شود و مراد خود از آن معنی الفاظ غریب باشد مثالش از نثر تازی حریری گوید در مقامات خویش لم یزل و یعلی بحلول الصدر و سیرون القلب و یطون الظهر و یلون الید فلما اودی الدهر لها غضا و فجع بالجوارح و انقلب ظهرا لبطن بنا الناظر و جفا الحاجب و ذهبت العین و فقدت الراحة و صلد الزند و وهت الیمین و بانت المرافق و لم یبق لنا ثنیة و لا ناب این همه اسماء اندرین فصل است چون سامع بشنود خاطرش باعضا و اطراف حیوان رود و مراد چون از چیزهای دیگر است و مثالش از نثر پارسی حکایت کنند که ابو علی سینا روزی در بازار نشسته بود روستایی برگذشت بره بر دوش گرفته ابو علی پرسید که ای روستایی این بره بچند گفت بیکدینار ابو علی گفت بره اینجا بگذار و ساعتی دیگر باز آی تا بهابرسانم روستایی ابو علی را بشناخت گفت تو حکیم عالمی چرا باید که اینقدر ندانی که بره در مقابله ترازو باشد تا بها برسنجی بره بتری ابو علی را از حسن جواب روستایی عجب آمد و او را اضعاف آنچه بهای بره بود بداد اکنون در کمال لطافت این سخن نگرست حالی خاطر مردم بره رود که جانور است و ترازو که سیم و زر سنجند و مراد روستایی خود برج حمل بوده است و برج میزان چه هر دو بر فلک در اسرار برابر یکدیگراند و نادره گفته است آن جنس علم حکیمان و لایق بحال ابو علی سینا مثالش از شعر تازی ابو العلی معری گوید اذا صدق الجد افتری العم للفتی مکارم لا تکری و ان کذب الخال هر چه الفاظ جد و عم و خال نشنود که درین بیت است خاطرش با قارب رود و مراد از آنجا چیزهای دیگر است مثال دیگر شاعر گوید ای راءیت عجبا فی دیارکم شیخا وجاریة فی بطن عصفور و مثالش از شعر پارسی شاعر گوید من زقاضی لب ریحیتم او بزکی مود داد بین هر که لب روبین شنود پندارد که دست چپ و دست راست است و مراد خود از لب رخواسته خواسته است و از بین سوگند و مثال دیگر ای سرو بلند پیش بالای تو پست در شاخ تو آویخته ام برگ هست در دست

ببلوي شاخ بر كرفته است مردم پندارند كه برك درخت ميخواهد و او خود برك خواسته است كه بمعني علف و نبات است و من وقتي بنزد بوم
انباري شاعر پيوسته بنزديك من بودي و هرچه بكفتي بر من عرض كردي و از صلاح و فساد آن بپرسيدي روزي بسيار از پسري طباخ
بروي كذشت و او را بچشم خوش آمد اين بيت بكفت آن كودك طباخ بدان چندان نان مارا بلبي همي فروشد و مهمان حاي پا مد
و با من بكفت و از من نام اين صنعت بپرسيد او را ايهام موهم و غرض ازين لفظ آن است كه چون مردم بشنوند پندارند كه از آن
لب نان خواسته است و مراد او خود لب كودك است و انباري مثال اين لطايف بسيار افتادي از راه طبع نه از راه علم
التشبيهات پارسي تشبيه مانند كردن باشد و اين صنعت چنان باشد كه دبير يا شاعر چيزي را بچيزي مانند كنند مشبه خوانند
و در صنعت تشبيه نيكوتر و پسنديده تر آن باشد كه اگر عكس كرده شود و مشبه به را بمشبه مانند كرده اند سخن درست بود و معني
راست و تشبيه صواب چون تشبيه زلف بشب كه اگر شب را بزلف تشبيه بود هم نيكو بود چون تشبيه هلال بنعل است كه اگر
نعل اسب را بهلال تشبيه كنند هم نيكو بود و اگر در كمال حسن بدين درجه ممكن نگردد باري بايد كه چنانكه مشبه موجودي باشد
حاصل در اعيان و البته نيكو و پسنديده نيست آنچه جماعتي از شعرا كرده اند و مي كنند چيزي را تشبيه كردم بچيزي كه در خيال و وهم موجود باشد
نه در اعيان چنانكه انگشت افروخته را بدرياي مشكين كه موج او زرين باشد تشبيه كنند و هرگز نه درياي مشكين موجود است در اعيان
و نه موج زرين و اهل روزگار از غلت معرفت ايشان بتشبيهات ازرقي مفتون و متعجب شده اند و در شعر او همه ازين جنس است
و بهيچ جاي بكار نيايد و اين باب تشبيه را در كتب صنعت شعر هفت قسم آورده اند اول تشبيه مطلق تشبيه مشروط تشبيه كنايت
تشبيه تسويت تشبيه عكس تشبيه اضمار تشبيه تفضيل بيان اما تشبيه مطلق اين صنعت چنان باشد كه دبير يا شاعر چيزي را بچيزي
مانند كند باداة تشبيه بي شرط و عكس و تفضيل و غير آن و اداة تشبيه در عربيت كاف است مثل وي كي و مثل به و هرچه بدين
معاني نزديك باشد و در پارسي چون است و مانند و گوئي و پنداري و آنچه بدين ماند مثالش از قرآن مجيد مثل الذين كفروا بربهم
اعمالهم كرماد اشتدت به الريح في يوم عاصف لا يقدرون على شيء مما كسبوا و مثال ديگر هم از قرآن مجيد و القمر قدرناه منازل
حتى عاد كالعرجون القديم و ديگر وله الجوار المنشآت في البحر كالاعلام و مثال ديگر كانهم اعجاز نخل خاوية و مثال ديگر مثل
الذين اتخذوا من دون الله اولياء كمثل العنكبوت اتخذت بيتا و ان اوهن البيوت لبيت العنكبوت لو كانوا يعلمون
صاحب اشتقاق علي بن عيسى رحمه الله در اعجاز قرآن كتابي ساخته است و در آنجا جمله استعارات و تشبيهات كه در قرآن است
آورده است و بر دقايق و حسن غوامض الفاظ آن تنبيه كرده و اينقدر كه اينجا آورده شد اين مختصر را تمام است و مثالش از كلام عليه السلام

اصحابي كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم و مثال ديگر الناس كاسنان المشط و مثالش از سخن مترسلان هو كالليث يوم نزاله و كالغيث
وقت نواله و مثال ديگر اوجههم كالبدور الزاهرة و اكفهم كالبحور الزاخرة و اين باب فراخ و پهن است در تازي و پارسي
حد و نهايت ندارد و مثالش از شعر تازي بحتري گويد كانما يبسم عن لؤلؤ منظم او برد او اقاح و مثال ديگر صاحب عباد گويد
در تشبيه ابياتي كه بعضي از دوستان بنزديك او فرستاده بود و ابيات اشهى بالامس ابياته تعلل روحي بروح الجنان كبرد
الشراب و برد الشباب و ظل الامان و نيل الاماني و عهد الصبا و نسيم الصبا و صفو الدنان و رجع القيان و مثال ديگر
ابو عثمان خالدي گويد و ليلة لبلائها اللون كلون المفرق كانما نجومها في مغرب و مشرق دراهم منثورة على بساط ازرق
و مثال ديگر ابو المعالي شاپور گويد رفعت الى القمر كاسها كالشمس قبلها قمر و مثالش از شعر پارسي شاعر گويد بيار آنكه
كه پنداري روان ياقوت نابستي و يا چون بركشيده تيغ پيش آفتابستي و مثال ديگر عمعق گويد جهان چو چشم نگاران خراب گردد
كه از شراب شبانه نشاط خواب كند و مثال ديگر ابو الفرج روني گويد شاخ آمرود گوئي مرد است دست كرده نابي صورت
و مثال ديگر من گويم رمح و حسام تو بدان بد سگال را سينه همي شكافد و گردن همي زند بيان تشبيه مشروط اين صنعت چنان
باشد كه دبير يا شاعر چيزي را بچيزي مانند كند بشرط و گويد اگر چنين بودي چنان بودي مثالش از نثر پارسي فلان چون
شير است اگر شير عقل دارد و چون ابر است اگر ابر گوهر بارد و مثالش از شعر پارسي با ماه و سرو از آنت ميكنم تشبيه
كه اين سخن بر هر جا قلي خطا باشد تو بچه ماه اگر ماه را كلاه بود تو بچه سرو اگر سرو را قبا باشد و مثال ديگر عمعق گويد
اگر موري سخن گويد و گر موئي روان دارد من آن مور سخنگويم من آن مويم كه جان دارد تشبيه كنايه اين صنعت چنان باشد
كه دبير يا شاعر از مشبه كنايت كند بلفظ مشبه به مثالش از نثر پارسي چنانكه خاكيان و وصافان عجم گويند فلان در رزمگاه آمد
بر شرزه شيري نشسته و گرزه ماري در دست گرفته از زبرجد چرخ ظاهر كرد اند و از نيلوفر ارغوان بديد آورد درين فصل
اسب را تشبيه بشرزه شير و نيزه بگرزه مار و تشبيه سم اسب بر زبرجد و آن غبار چرخ و تشبيه تيغ بنيلوفر و خون اعدا
بارغوان ليكن ازين جمله اداة تشبيه محذوف است و آن مشبه به كنايت كرده مثالش از شعر پارسي عنصري گويد در صفت
زلف گاه بر ماه دو هفته گرد مشك آري پديد گاه مر خورشيد را در غاليه پنهان كني گه زره پوشي و گه چوگان زني بر ارغوان
خويشتن را گه زره سازي و گه چوگان كني و مثال ديگر شعري گويد عناب شكربار تو هر گه كه بخندد شايد كه بخندد بعتاب شكربار
و مثال ديگر ابو العلا شتري گويد همي گريست و همي نرگس نش لاله بگداخت برگ لاله بگداخته نهفته زرير تشبيه تسويت اين صنعت

چنان باشد که شاعر یک صفت از صفات خویش یا یک صفت از صفات مقصود بگیرد و هر دو را بیک چیز مانند کند هم ازین قبیل باشد
فرخی گوید یک نقطه آید از دل من و ز دهان تو ٭ یک موی خیزد از تن من و ز میان تو ٭ از رحمت در دهانت و تیمار من نهاد ٭ در دیدهٔ من انچه
کانند دهان تست ٭ گفتم ز دل خویش سازمت ای دوست ٭ گفتا نتوان ساخت زنیکوی نهانی میانی ٭ دیگر تابنده چو ماه آسمانی ٭ گردنده چو چرخ
آسمانم ٭ در حسن چو نقش پرنیانی ٭ در ضعف چو تار پرنیانم ٭ بیان تشبیه عکس این صفت چنان باشد که دبیر یا شاعر دو چیز بگیرد این را
بدان مانند کند و آن را بدین مانند کند مثالش از نثر پارسی چنانکه فسانه گویان و حکایان گویند فلک از گرد سواران چون زمین تیره
فام شد و زمین از حمله دلیران چون فلک بی آرام مثال دیگر عنصری گوید ز سم سواران و گرد سپاه ٭ زمین ماه روی و زمین روی ماه ٭
پشت زمین چو روی فلک گشته از صلا سلاح ٭ روی فلک چو پشت زمین گشته از غبار ٭ از سم مرکبان شده مانند غار کوه ٭ وز نعش
کشتگان شده مانند کوه غار ٭ بیان تشبیه اضمار و این تشبیه اضمار چنان باشد که شاعر چیزی بچیزی مانند کند که ظاهر چنان نماید
که مقصود وی چیزی دیگرست نه این تشبیه و در ضمن آن خود مقصود این تشبیه بود مثال سمکی گوید گر آنکه بلبل بی سخن تو جرات تیغ
و ز یاسمین بری تو بدل چو سنگ آهنی ٭ شوریده شوم من چو بجنبانی زلفین ٭ دیوانه شوم من چو بجنبانی زنجیر ٭ گر نور شمع صورت روشنی شمع است
این کاهش و سوزش من از بهر چراست ٭ گر شمع تویی مرا چرا باید سوخت ٭ ور ماه تویی مرا چرا باید کاست ٭ بیان تشبیه تفضیل این
صفت چنان باشد که شاعر چیزی را بچیزی تشبیه کند باز از آن برگردد و مشبه را بر مشبه به ترجیح و تفضیل دهد شعر عنصری گوید سرو است
در میان قبا ٭ بروی گویی ماه است در میان کلاه ٭ چه ماه بود و چه سرو و نه ماه بود و نه سرو ٭ که زیبد سرو و کلاه ندارد ماه ٭ مثال
دیگر مسعود سعد گوید ظاهر ثقة الملک سپهر هست و جهان است ٭ نیز است نگفتم که نه این است و نه آنست ٭ نه نیز نه سپهر است که خورشید
سپهر است ٭ نه نیز نه جهان است که اقبال جهان است ٭ سیاقة الاعداد درین باب راه باریک و شب تاریک و منزل دور
هم مگر لطف ایزد یاور طلبکاران رسد این صنعت چنان باشد که شاعر گوید در نثر یا در نظم عددی از اسما معدوده بر یک نسق بیارد
و هر یک از آن اسما بنفس خویش معنی دار بود و نام چیزی دیگر و اگر با این صنعت ازدواج لفظ یا تجنیس یا تضاد یا صنعتی دیگر از صنعتهای
بلاغت یار شود گزیده و پسندیده باشد مثالش از نثر پارسی با صنعت یا صنعت سجع بنده را تن و جان و خان و مان
و زن و فرزند و خویش و پیوند فدای خداوند است و مثال دیگر با ازدواج فلان در علم و حلم و نسب و حسب و رشاد و سداد
و ولایت و کفایت و دین و تصون نادرهٔ زمان و واسطهٔ عقد اقران است مثالش از شعر پارسی رهی گوید جایی زند
او خیمه که انجا نزند دیو ٭ جایی برد او لشکر که انجا نخزد مار ٭ اسب و کمر و تیغ بدو کرد و قیمت ٭ تخت و سپه و تاج بدو باید

مقدار

مقدار ٭ تنسیق الصفات این صنعت چنان باشد که دبیر یا شاعر یک چیز را بچند نام صفات کند یا بچند صفت برو
یاد کند مثالش از نثر پارسی راست کردار و نیکو گفتار و کوتاه دست و خویشتن دار و مثال از شعر پارسی گوید شاه گیتی
خسرو لشکرکش لشکرشکن ٭ سایهٔ یزدان شه کوهرده کشورستان ٭ و مثال همی گوید در صفت اسب بار آن بادپای کوه پیکر ٭
زمین کوب ره انجام تکاور ٭ مثال دیگر جهانگیر شاهی عدوبند شیری ٭ صف آرای گردی سپه کش سواری ٭ اعتراض الکلام التمام قبل
و این عمل را ارباب صناعت حشو نیز خوانند و این صنعت چنان باشد که شاعر در بیت معنی آغاز نهد پیش از آنکه این معنی تمام شود
و سخنی دیگر در میان گوید آنگه بتمام کردن آن معنی باز رود این حشو بر سه نوع است حشو قبیح و حشو متوسط و حشو ملیح بیان حشو قبیح
حشو قبیح آن باشد که آوردن آن لفظ را سالکه بود و بیت را ناتمام کند مثالش از شعر پارسی کالایی گوید از بسکه یاد تست تو رحم
نشست ٭ در زیر شعر تو نهان و مستترم ٭ لفظ نهان در معنی زیادی است آب این شعر برده است چه نهان و مستتر هر دو بیک معنی است
و بدین تکرار خنک حاجت نیست بیان حشو متوسط حشو متوسط چنان باشد که آوردن و نا آوردن آن لفظ یکسان بود نه مستحسن
بود و نه مستقبح بغایت مثالش از شعر پارسی هم من گویم شعر ز هجر روی تو ای دلربای سیمین تن ٭ دلم ندیم ندم شد تنم عدیل عنا ٭ و لفظ ای
دلربای سیمین تن حشو متوسط است بیان حشو ملیح حشو ملیح چنان باشد که آوردن او بیت را بیاراید و سخن را حسن و زیور
و رونق بیفزاید و این را مردمان حشو اوریج خوانند و مثالش از شعر پارسی خیالات تیغش که برنده باد ٭ منازل در ارواح اعدا
گرفته ٭ برنده باد حشو ملیح است المتلون این صنعت چنان باشد که شاعر گوید بیتی که دو وزن یا بیشتر توان خواند مثالش از شعر پارسی
ای بت سنگین دل سیمین قفا ٭ ای لب تو رحمت و غمزه بلا ٭ و درین بیت اگر سین سنگین و سین سیمین و تا، تو و غین غمزه را مخفف
نیز خوانی بیت از بحر سریع باشد و تقطیعش چنین باشد مفتعلن مفتعلن فاعلن و اگر چهار حرف مشدد خوانی بیت از بحر رمل باشد
و تقطیعش چنین باشد فاعلاتن فاعلاتن فاعلن و امشوری مختصر ساخت و نامش کنز الغراب نهاد و جمله آن مختصر ازین ابیات
متلون است و در بیجا ابیاتی آورده که بسی و پنج و شش وزن بتوان خواند ارسال المثل این صنعت چنان بود که شاعر در بیت مثل آرد
مثالش از شعر پارسی ابو المعالی رازی گوید تا دیده روزگارم ازان کاروان نیم ٭ آری بروزگار شود مرد رهروان ٭ مثالش مسعود سعد گوید
از او ناچشیده شربت عشق ٭ خفته شد تا کشیده فرقت یار ٭ التضمین این صنعت چنان باشد که شاعر مصراعی یا بیتی یا دو بیت از آن
کسی دیگر در شعر خویش بیارد بر سبیل تمثل نه بر سبیل سرقه و این بیت تضمین باید که سخت مشهور باشد تا بدو اشارتی بود چنانکه شنونده را
تهمت و سرقت نیفتد مثالش از شعر پارسی هم من گویم و یکمصراع معروف عنصری تضمین کنم نموده تیغ تو آثار فتح گفته فلک ٭ چنین نماید

شمشیر خسروان آثار • الاغراق فی الصفة این صنعت چنان باشد که دبیر یا شاعر در صفت چیزی مبالغت کند و باقصی الغایة برساند
مثالش از نثر پارسی در زبان مردمان می آید که در نکوهش کسی مبالغه نمایند گویند فلان هیچکس است و چیزی کم و مثال دیگر گویند ای سنگ دریغ
این نام بر تو و مثال دیگر از شعر پارسی عنصری گوید درزیر امر اوست جهان و جهان خود اوست • یا رب خدایگان جهان است یا جهان •
مثال دیگر گوید گر پاسبان قصر تو سنگی کند رها • بعد از هزار سال ببام زحل رسد • السؤال و الجواب این صنعت چنان باشد
که شاعر گوید در یک بیت یا در دو بیت سؤال و جواب آرد مثالش از شعر پارسی گفتم که مرا بوسه ده ای ترک دلستان • گفتا که ماه بوسه کرا
داد در جهان • مثال دیگر پیام دادم و نزدیک آن بت کشمیر • که زیر حلقهٔ زلفت دلم چرا است • اسیر دیوانه جواب داد که دیوانه شد
دل تو زغم بر و بر منه دیوانه را مگر زنجیر • موشح پارسی وشاح کردن بند زنان باشد و این صنعت چنان باشد که شاعر در اول
بیت یا در اثنای حروف کلمهٔ آرد که بعینها یا بتصحیف مثل مبنی باسامی یا لقبی برون آید و این صنعت را فروع و شعب بسیار است
و بیشتر در قصاید بکار برده من اینجا بر طریق مثال بر مبنی چند اختصار خواهم کرد معشوقه شوم چه تیز اندوه بخت • حیران شده ام کسم
نمی گیرد دست • مسکین تن من زیار عجب شده پست • دست غم دوست پشت من خورد و شکست • اگر حروف مصراع اول را جمع کنی محمد شود و
این دو بیت را اگر بر شکل درختی شود مشجر خوانند و اگر بر شکل [illegible] شود مجسم خوانند و مصور و هم چنین بر هر شکل که شود بدان نامش خوانند
المربع پارسی مربع چهار سو باشد و این صنعت چنان باشد که چهار بیت گفته شود یا چهار مصراع چنانکه هم از درازنا و هم از پهنا توان
خواند مثال از شعر پارسی از فرقت آن دلبر من دایم بیمارم • آن دلبر کز عشقش با دردم و تیمارم • من دایم با دردم و همجنس و بی یارم
بیمارم و تیمارم و بی یارم و غمخوارم • مثال دیگر بحاجت گفتار اکر داری وفا تا • نگار او وفا کن بدل بجان • که داری بدل دوستی مرا • وفا یا
جفا مر مرا بجان • المسمط این صنعت چنان باشد که شاعر در یک بیت سه سجع و یک قافیه رعایت کند و در آخر قسم چهارم قافیه
بدارد و این شعر را مسجع نیز خوانند آهسته ران ای ساربان • سودا مکن با کاروان • کز عشق آن سرو روان • گویا روانم میرود • من مانده ام
مهجور از و بیچاره و رنجور از و • گویا که نیشی دور از و • در استخوانم میرود • در رفتن جان از بدن • گویند هر نوعی سخن • من خود بچشم خویشتن • دیدم
که جانم میرود • ارسال المثلین این صنعت چنان باشد که شاعر در یک بیت دو مثل آرد مثال عنصری گوید • نه هر که دارد تیغی بحرب
باید رفت • نه هر که دارو یا دارد زهر باید خورد • دیگر سوی آنحضرت نبود هیچکس با آرزو • با جان کلوخ نخسبد هیچکس با پیرهن • لولوی که
لولو چه قدر دارد داند جان بحر که هر چه قیمت دارد اندر صمیم کان • ذو القافیتین این صنعت چنان باشد که شاعر گوید قصیده
یا قطعه که آنرا دو قافیه باشد بهلوی یکدیگر ای از مکارم تو در جهان خبر • افکنده در سیاست تو آسمان سپر • بت نارپستان بدر آورد(?)

که بر نار

که بر نارپستان شکست آورید • و سه قافیه گوید مثال سر ما که بدی مهت عنا آرد بار • [illegible] شمار از خود زهوا بار دنار(?) • لقد سره
قلب شنا آتش دان • در قلب شنا قلب شنا دارد کار • و این صنعت را از مرصع اخذ کرده اند تجاهل العارف این صنعت چنان
باشد که چیزی داند و در معرفت آن تجاهل نماید یا رب آن روست یا برگ سمن • یا رب آن قدست یا سرو چمن • یا رب آن مهرا(?)
یا برای چگل • یا رب آن ابرست یا کلک وزیر • یا رب آن مشک است یا زلف سیاه • یا رب آن روی است یا رخسار ماه • شعر ملمع این
صنعت چنان باشد که شاعر مصراعی بعربی گوید و یکی بفارسی زمن که مهر تو دارم کمینه روی چه تابی • الا مریض عینی و انت تعلم ما بی
لقد منعت القلبی و [illegible] خطا یا • نکرده هیچ خطا یا بکشتنم چه شتابی • و شاید که متنی عربی گویند و متنی پارسی اذا زلت ببغداد و حی ارسلی(?)
فقل منازل سلمی علی جنابک سلامی • شمال اگر تو غباری زکوی دوست بیاری • فدای جان تو بادم هزار جان گرامی • و شاید که متن عربی را
بپارسی تضمین کنند • در قطع و وصل مقطع آنست که حروف او از یکدیگر منقطع ای آرزوی روان و ای داروی دل • حرف مرکب
با گونه تو گونه گل شد باطل • مدلب از سه حرف نقش صنم چین پرست چگل • مرکب از چهار حرف بنگر نکشد بکر نقش بچگل • و این رباعی
نظیر ندارد و موصل آنست که مجموع حروف او بیکدیگر متصل باشد مثالش چشم لطف طلعت مهجه مشکت شد • هم [illegible] خلعت
گل بچمن نهفته شد • باب در خفا و در رقطا قول مؤلف این صنعت چنان باشد که یک حرف منقوط و یک حرف غیر منقوط باشد مثال غمزه
شوخ آن صنم جان من است ای صبا • زلف سیه چو بنفشه • یا زلف تو چو جان من • و خفا آنست که یک لفظ او منقوط باشد
و یک لفظ غیر منقوط زینت دهر زیب عالم شد • در خفین طره بت طراز • مثال بینا اصل و بینا اصلاح زینت دهر زیب
عالم شد • در حذف قول مؤلف حذف از روی لغت چیزی از چیزی انداختن است و مثال ملاحظه آنست که از کلمه [illegible] از نظم یا نثر
که از حروف منقوط مبرا و معرا باشد حسام او ساعد ممالک را سوار • و صمصام او عرصه ممالک را سوار • در کرم واسع العطا
در ورع مسموع الدعا مثال نظم در عرصه حمله سام و در معرکه طاوس دراکه عدل و در مکارم کاووس مادام حسود در که او محروم
همواره حصار طارم او محروس مثال دل او کوه علم را مطار کلک او سلک عدل را معمار کلک او آمر و ملک مامور او مرخ(?)
ملوک عصر کسور و آنچه مجرد از الف باشد سروی که بر جهش شب تیره چنبرست • لولوش زیر لعل و کلش زیر عنبرست • پرورده سپهر
ستم پیشه شد بجنس • بی مهر زیخته چو سپهر ستمگرست • در معما این صنعت چنان باشد که شاعر نکته پوشیده گوید که مقصود آن بتصحیف
یا قلب یا بترکیب عربی و پارسی یا ترجمه یا بحذف یا بحساب هندسه یا بغیر(?) معلوم توان کردن و ادراک این با مل کیاست
تعلق دارد و تصحیف چنان باشد منقوط را غیر منقوطه کردانند بر عکس مثال [illegible] امتحان کن [illegible] تا شود روشن(?)

که کی روزی بفیروزی برم تشریف فرمایی ٭ مثال التصحیف تصحیف برادر پدر دارم من ٭ تا بریخ تو برادر مادر تست قلب چون دو آهو بره را قلب کنی
نام آن ماه پاره ام چه بود ٭ مثال تصحیف و قلب تصحیف قبا کبر و مقلوب بلاک ٭ معنیش ببند و بجنبش لفظش بعد ٭ مثال ترکیب
از غایت لطف نام یارم ٭ آمیخت میان گل چکیده ٭ ترجمه آستین بگرفتمش گفتم مهمان من آ ٭ او بناز بگفت با من مور دانجیر دکو
یعنی آستین مدر مثال حذف از غین هلال بر و آنت بمثال ٭ عاجز شود ابن مقله و ابن هلال ٭ تا عین تو زین مقاله تر کرد قلم ٭ یا صفتش
ابن مقله و ابن هلال ٭ مثال حساب جمل از غایت حسن نام یارم ٭ از حسن بده درج فزون است ٭ مثال التصغیر نام آن بت که شمع انجمن است
قلب تصغیر قلب من است ٭ مثال هندسه سه زلف نکونش دیده دیم ٭ روان بر خواند نام ناشنیده ٭ باب در لغز این صنعت
شبیه معما است اما بطریق سؤال باشد باب در تضمین این صنعت چنان باشد که شاعر از شعر دیگران
مصرعی یا بیتی یا بیشتر بشعر خود در جب دهد و آن بانواع است اما آنکه در مصراعی باشد مثال قدر تو مدانست که مسکینت کمال ٭ که تیر موی تا
هر دو جهان نیم بهاست ٭ و شاید که مطلع را مصرع مصرع تضمین کنند اگرچه گردش دوران کشاده ابت نظم ٭ امیدوار چنانم که کار
بسته بر آید ٭ همیشه حالت گیتی بیک قرار نماند ٭ وصال چون بسر آمد فراق هم بسر آید ٭ مثال این مه بس بود بمسکن زمانه را ٭ از گفته
ظهیر که مشهور عالم است ٭ یکتا شده است رشته بعد از لؤلؤ شاهوار ٭ الحمد لله ارچه یکیست محکم است ٭ و آنچه تضمین او در دو بیت مثال
در کمال کبریا بیت میکنم تضمین دو بیت ٭ از کلام انوری کو برتر آمد از اثیر ٭ شکل خرگاه رفیعت را دعا کرد آسمان ٭ شکل او شد
احسن الاشکال و هو المستدیر ٭ رنگ رخسار ضمیرت را شناخت آفتاب ٭ رنگ او شد احسن الالوان و هو المستنیر ٭ مثال در باب
کبریا بیت ادا میکنم دو بیت ٭ از نظم انوری که دلیلی مبرهن است ٭ این قبه قدر اوست که بر اوج سطح او ٭ خورشید عنکبوت زوایای
روزن است ٭ و آن قلعه جای اوست که کوی سپهر و مهر ٭ از منجنیق قدرتش سنگ فلاخن است ٭ و شاید که از ابیات خود شاعر
بیتی چند تضمین کند چنانکه مثال از گفتهای بنده سه بیت از قصیده ٭ کانجا نه معتبر بود اینجا نه مستعار ٭ آورده ام بصورت
تضمین درین مدیح ٭ نه بهر آنکه در سخنم هست هیچ اقتدار ٭ لیکن چو سنتیست قدیمی روا بود ٭ احیای سنت شعرای بزرگوار ٭
مثال ای فکرت تو مشکل امروز دیده دی ٭ وی همت تو حاصل امسال داده پار ٭ قادر بحکم بر همه کس آسمان صفت ٭ فایض
بجود بر همه کس آفتاب وار ٭ در ابر اگر ز جود تو یکی صیب نهد ٭ دستی نهی بر آن نهد هرگز از بخار ٭ باب سی و نهم در اغراق الصفة
قول مؤلف این صنعت چنان باشد که قایل صفتی کند که از قاعده اعتدال تجاوز کرده باشد و این را مبالغه نیز گویند مثال
بعد از هزار سال بیام زحل رسد ٭ گر پاسبان قصر تو سنگی گذرها ٭ مثال در جمع و تفریق و تقسیم قول مؤلف اول بیان جمع

واین

و این صنعت چنان بود که شاعر دو چیز را یا بیشتر در صدر مصراع جمع کند و در مصراع عجز بیان کند مثال ای شمع من و تو
سوزناکیم ولی ٭ من رشته جان سوزم و تو رشته تن ٭ دویم تفریق تنها این صنعت چنان باشد که شاعر در بیتی دو چیز را از یکدیگر تفریق
کند و هر یکی بوجهی دیگر شرح دهد مثال گویی من و او دو شمع بودیم بهم ٭ یک شمع بمرد و دیگری میسوزد ٭ تقسیم تنها این صنعت چنان
باشد که شاعر چیزی را در مصراع اول ذکر کند و در مصراع ثانی بترتیب قسمت کند مثال عذار و چشم و سر و زلف آن بت کابل
یکی گل است و دویم نرگس و سیم سنبل ٭ باب چهل و یکم در جمع با تفریق و جمع با تقسیم قول مؤلف جمع با تفریق این صنعت چنان باشد
که شاعر دو چیز را جمع کند و در تشبیه متفرق کند بدو صفت متغیر مثال ما هر دو بهم مانیم ٭ چون ابر و چه گل با هم ٭ جدا با تو میکام
میخندی و میگریم ٭ قول متصرف شاید که سه چیز را یا چهار چیز در مصرع صدر جمع کند و در مصرع عجز متفرق کند مثال ابر و یار و
من و یار ستاده بوداع ٭ من جدا گریه کنان ابر جدا یار جدا ٭ دویم جمع با تقسیم و این صنعت چنان باشد که شاعر در مصراع صدر
دو چیز را جمع کند و در عجز تقسیم دهد مثال داد حلم و قدرتش نزاده کمال ٭ زمین را سکون و فلک را قرار ٭ مثال حلم و ماه
حیرت افزوده ٭ مهر را نور و چرخ را مقدار ٭ و شاید که شاعر در هر مصراعی دو چیز را ذکر کند که صنعت بجهر گردد ٭ مثال
ابر و دریا را دست گوهر افشانت ببین ٭ مهر و انجم را رای عالم آرایت نشیم ٭ و شاید که همین دو نوع در دو بیت واقع شود
مثال اگر سپهر تفوق کند بمهر و بنجوم ٭ اگر زمانه تفاخر کند بابر و بحار ٭ دلت بنور ز مهر و نجوم دارد ننگ ٭ کفت بجود ز ابر و
بحار دارد عار ٭ و شاید که در هر مصراعی اول سه چیز را جمع کند و در مصرع ثانی مشوش قسمت کند مثال دست من جوزا ام
کلکم حوت و معنی سنبله ٭ سنبله زاید ز حوت از حسن جوزا برین ٭ و شاید که در بیتی چهار چیز جمع کند و هر یک بصفتی مخصوص گرداند
مثال بلطف و عنف تویی خصم بند و قلعه کشا ٭ به تیغ و کلک تویی تاج بخش و ملک ستان ٭ و شاید که چهار چیز را در مصرع اول
مبهم ذکر کند و در مصرع عجز تقسیم دهد مثال بتدریج و قرار و انتظام و ترتیب گردد ٭ مه نو بدر و باران در و خون
مشک و حجر گوهر ٭ باب چهل و دویم در جمع با تفریق و با تقسیم قول متصرف این صنعت چنان باشد مشکل که نیافت
و افضل الشعرا انوری درین دو بیت جمع کرده است مثال تنگ است بر تو عرصه گیتی ز کبریات ٭ در جنب کبریای تو خود
این چه مسکن است ٭ مثال ابطرفه تر که هست بر اعدا ز تیر تنگ ٭ گر چاه یوسف است و گر چاه بیژن است ٭ و ازین جنس کم اتفاق
افتد اما ازین نوع که ذکر میرود بسیار است ٭ مثال بهنگام کین آن گو ارجمند ٭ بگرز و تیغ و برج و کمند ٭ شکست و درید و
برید و ببست ٭ سران را سر و گردن و پا و دست ٭ و درین انواع هنرمندان مبانات میکنند که دو چیز را در صدر مصرع ذکر کنند

و در مصرع عجز معلوم میشود مثال فروشد جای پرشد جاه * بن بزه وقبه بارگاه * ونورفت وبرفت روز نبرد * بماجان خون درگاه
وازین نوع نیز گفته اند که بعضی از الفاظ آن مکرر میشود مثال دران رزمگه باد پایان زجوش * فکندند نعل وخوردند گوش * ازان
گوش وزان نعل شد سر بسر * هوا پر زتیغ وزمین پر سپر * باب چهل وسیم در تفسیر جلی وتفسیر خفی قول مصنف بیان تفسیر جلی واین
چنان باشد که شاعر در بیتی چند چیز را مبهم ذکر کند ودر بیت دیگر تفسیر آن کند مثال که رباید گاه و نوشد آن حریف فتنه جو * گه گشاید
گاه بندد آن نگار سیمبر * آنچه برباید دل از ما آنچه نوشد جام می * وانچه بگشاید قبا وانچه بربندد کمر * تفسیر خفی این صنعت چنان باشد
که شاعر در بیت اول ذکر چند چیز کند مبهم ودر بیت دیگر تحقیق آن کند مثال لاله ونرگس وبنفشه جوات * همچون صبح وشام وسنبل و
نهار * تیره وناتوان پریشان حال * از رخ وزلف وچشم آن دلدار * در کلام متزلزل واین صنعت چنان باشد که قایل در نظم
یا در نثر لفظی آرد بتغییر اعراب آن کند مدح بذم مبدل شود چنانکه تاج دار و تاج دار هرگاه که جیم را بکسر خوانند کلام شود
واگر بجزم خوانند مدح شود قول مصنف شاید که بعکس این واقع شود مثال یاران همه با یار من حرف طلبکار * هرکس بسجده ای
بسرایی وسعدی بسرایی * وازین نوع در کلام عرب بسیار واقع شود چهل وپنجم در مردفت (?) قول مولف فرق میان ردف
وردیف آن است که ردف یا الفی یا واوی یا یای باشد که قبل از حروف روی واقع شود مثال الف سپیده دم که زند
ابر خیمه بر گلزار * سر از سراچه خلوت سند بصفه صفه یار * مثال واو سپیده دم که شد محرم سرای سرور * شنیدم آیه توبوا
الی الله از لب حور * مثال یا ابشروا یا اهل نیشابور * اذا جاء البشیر * کنند آمد موکب منصور میمون وزیر * وردیف کلمه باشد
یا بیشتر که بعد از قافیه مکرر گردد مثال شاها اساس مملکت ملک بتو استوار باد * عمر تو همچو دور فلک بیشمار باد * هر آرزو
که در دل اندیشه بگذرد * چون نوعروس ملک ترا در کنار باد * صبر بگزینیم تا ستم او چه میکند * با این دل شکسته غم او چه میکند * درد دل
چه نبشت عنان ارادتی * بگذاشتیم تا کرم او چه میکند * واگر لفظی پیش از قافیه مکرر شود آنرا حاجب خوانند مثال بر سر آمد زلف
تا پیش سرافشانی کند * رزجه باشد تاکسی پیش زر افشانی کند * قول مصنف شاید که لفظ حاجب ردیف گردد و بهر دو نوع خوانند
مثال امروز در زمانه ما نیست هیچ یار * در دست سروران جهان نیست اختیار * در خانه که پرده دری میکنند خلق * جز
چشم پرده در در ما هیچ یار نیست * اما ازین نوع کم اتفاق افتد از آن باشد که ردیف را با نوایع آن خوانند مثال گر تو ای
ای صبا بگذری شبی در کوی او * وز دولت خواهد بر آن ما جای سوی او * باب چهل وششم در استدراک قول مولف این صنعت
چنان باشد که شاعر مصراعی ادا کند که سامع را ذهن بهجو منتقل گردد وچون ادراک مصرع ثانی کند معلوم شود که مدح است

مثال

مثال دارم امید آنکه نماند وجود تو * در محنت جهان که جهان را وجود نیست مثال ای کرده به پیش من ز نامکس پیش
خدمت بدر سرا زبیگانه وخویش * ای داده بکودکی هزار ودونزار * دینار و درم بهرکه او درویش * گفتند عامه خواهد از زری
زمین * در چاه وخلاص گشت از آهن وبند * باب چهل وهفتم در کلام جامع قول مولف این صنعت چنان باشد که شاعر ابیات
خود را از حکمت وموعظه وشکایت روزگار خالی ندارد مثال چنان بعالم صورت دلت بر آشفته است * که گر بعالم معنی
رسی صور باید * طواف کاه توبر گرد عالم صورت * چه ایقدر طلبی لابد ایقدر باید * مثال روزی که فلک جامه درویش
گرفتی * از قصه زنبور بر او دوختی جیب * واکنون همه شب منتظرم تا که بر آید * نوری که بهر خانه چراغی ده غیب * آن روز فلک
چه بدین شکر گفتم * امروز بدین زشت بود گر کنمش عیب * باب چهل وهشتم در ابداع قول مولف این صنعت چنان باشد
که مادح در مدح ممدوح را صفتی کند که با اسم او مشارک باشد وازین نوع سخن بغایت بدیع است مثال فال گرفتم شبی مصحف
رویت * سوره یوسف زاقبال بر آمد * مثال قرعه زدیم بر آمد آیه رحمت * یار زدر در آمد بطالع مسعود * مثال بچشم شاه
شیرین کن جمالش * که خود بر نام شیرین گشت فالش * باب چهل ونهم در تعجب قول مولف این صنعت چنان باشد که شاعر
در بیتی یا بیشتر صفت چیزی کند که محل حیرت باشد مثال سوزی نداری از چه سبب گرم میشوی * دردی نداری از چه سبب ناله میکنی *
مثال از غایت دل گرمی آرزوی چه میجوشی * وز صین پریشانی آن زلف چه میبوئی * پروانه اگر جان از شمع چه میخواهی *
دیوانه اگر دل زنجیر چه میجوئی * قول مصنف متاخران بدین نوع گویند عجب از چشم تو دارم که همه شب تا روز * خواب میگیرد وخلقی
زغمش بیدار اند * مثال عجب از آن سر معتبر معقول * که در کنار تو خفته چرا پریشان است * وشیخ الاسلام خواجه شیخ حسن
میفرماید مثال عجب از مشام سر زلف تو دارم که مدام * با مه روی تو خفته است پریشان از چیست * باب پنجاهم در حسن تعلیل
قول مولف این صنعت چنان باشد که شاعر در بیتی دو صفت کند یکی بعلت دیگری چنانکه در صفت موی تراشیدن
محبوب گفته اند مثال از کاهش زلف حسن افزون داری * در روز فزاید آنچه از شب کاهد * مثال پریرو با چرا پنهان
شوی از مردم چشم * پی خوی پری است که از مردم شود پنهان * مثال تو چون ماهی و چون ماهی لطیف ونازک اندامی * ازان
بگرفته ما ماهی جنس از ماه وتا ماهی * مثال خیال عارضت آبست ازان در دیده میگردد * نهال قامت سرو است ازان در بر نمی آید
بعد ازینجاه باب در قسم دوم شروع میرود که ده باب است بتصرف سخن دران متاخر باب اول در صنعت لف ونشر
واین بر هفت قسم است قسم اول آنست که شاعر در بیتی صفت دو چیز کند وبیان آن موقوف به بیت ثانی باشد مثال

نه توبه صوفي و باده صافي ❊ در کش و در کش در ده و بستان ❊ قسم دویم قول مولف آنست که بیتي بچهار قسم کند سه سجع و یکي قافیه و تفسیر آن بحسب
قسمت موقوف بیت ثانیه باشد مثال زلفت که تابم میبرد ❊ چشمت که خوابم میبرد ❊ لعلت که آبم میبرد ❊ کل القصد جان من ❊ اینم نتوانی
میکشد ❊ آنم رها نمیکشد ❊ تن در میان جوشن ❊

قسم ششم آنست که شاعر در یک بیت چهار چیز قسمت کند هر یک مشابه بود و در بیت ثانیه توجیه آن بود کند مثال تیغ بلا زخشت کرمت
برق و براق ❊ دل و دو دست که هستا برو بحار ❊ آن یکي مهرتاب کردون سیر ❊ وان یکي در فشان و کوه ایثار ❊ قسم هشتم آنست که شاعر
چیزی کوید که در دو قافیه باشد و بسه نوع توان خواندن که در هر بیت و ترکیب ابیات خلل واقع نشود مثال خط جان بخشت اي
پري پیکر ❊ خال مشکینت اي پري رخسار ❊ همچو بر لاله نقطه عنبر ❊ همچو بر گرد ماه خط غبار ❊ باب دویم در صنعت موقوف و این بر انواعست
نوعي آنست که معني مصرع صدر موقوف بیان مصرع عجز باشد مثال نخدایي که سعادت نظر رحمت اوست ❊ که بدولت رسد آنکس
که ترا دارد دوست ❊ نوعي دیگر آنست که مصرع صدر لفظا موقوف باشد چنانچه اگر مصرع عجز نخوانند معني صدر تمام نشود مثال
کفتي وصال ماست میسر شود بجهد ❊ ما جهد میکنیم ولیکن نمي شود ❊ نوع دیگر آنست که بیت اول بلفظ و معني موقوف بیت ثانیه باشد
مثال باید ار چه زکبر بنهد ار دسر ❊ ور خنجر و تیغ او همه بارد سر ❊ آن طبع لطیف او ترا زو بت مترس ❊ زر بر کف او نه که فرو آرد سر
مثال از بند غم ار رشته جان بکشاید ❊ هر کار که بسته در جهان بکشاید ❊ مثال اچشم سوخش که آفتاب وشست ❊ خط بر رخش که آسمان آساست ❊

در جفا و ستم چنان شده اند ❊ کانچه ایشان کنند عین وفاست ❊ مثال هر شبي با دل بر آویزم کاین عشقت بس است زانکه دلبر کار بر من
سخت مشکل میکند ❊ باز چون یک کوشه ابرو بجنباند بناز ❊ این همه تدبیرهاي رفته باطل میکند ❊ نوع دیگر آنست که هر سه مصراع آن

کفتم

موقوف مصرع چهارم باشد مثال هر شب اندیشه دیگر کنم و راي دگر ❊ که من از دست تو فردا بروم جاي دگر ❊ بامدادان که برون
مینهم از منزل پاي ❊ حسن عهدم نگذارد که نهم پاي دگر ❊ نوع دیگر آنست که بیت اول لفظا موقوف بیت ثانیه باشد و از دیگر بیت
کلام از معني حاصل شود مثال شمعیت طلعت تو که هر شب ز نور خویش ❊ پروانه عطا بدهد آسمان دهد ❊ خلقي ز پرتو تو چه پروانه
سوخته ❊ کس نیست کز حقیقت رویت نشان دهد ❊ نوع دیگر آنست که در بیت اول ذکر دو چیز کند و در بیت ثانیه تکرار کند مثال
تنم چون رشته مریم دو تا شد ❊ دلم چون سوزن عیسي یکتا ❊ من اینجا پاي بند رشته کشته ❊ چه عیسي پاي بند سوزن اینجا ❊ نوع دیگر
آنست که اگر قطع نظر از وزن کنند مصرع ثاني بیت اول بحسب ترکیب زاید شود مثال بر در دولت سرایت ماه نو ❊ انکه او
در حلقه ذکر سماعست ❊ کر ملازم کشت با قصد بعد ❊ هیچ قدرت را نیفزود و نکاست ❊ نوع دیگر آنست که در سه بیت و پنج بیت یا شش
بیت موقوف باشد انچه در سه بیت باشد مثال کویند که نقرب خورشید بر فلک ❊ هر چند روز بیکرمه میشود نزار ❊ اینجا
دقیقه ایست که بر عقل روشن است ❊ وان نقل اچه در نکري هست اعتبار ❊ از نعل مرکب تو طلیعه ماه آورد ❊ رخش چه بر کناره
ماه آورد کذار ❊ موقوف به پنج بیت باشد مثال ❊ وقتي که کم شود ز نهر سروران خرد ❊ روزي که تکسلد ز تن پهلوانان روان
وان آب مهند که سنان ناست نام او ❊ از نف حمله برگ جانها شود روان ❊ تو در میان لشکر چون مور چیده ❊ هر یک چه مور بسته
بفرمان تو میان ❊ در تازي از کنار ره چه شیران جنگجوي ❊ کو پال بر زمین زني و بانک بر زبان ❊ آن لحظه کس نیارد و پاي تو جز رکاب
وا نزو رکس نگیرد دست تو جز عنان ❊ وانچه در شش بیت موقوف باشد مثال صبا تعرض زلف بنفشه کرد شبي ❊ بنفشه
سر بدر آورد این تمنا را ❊ حدیث عارض گل در گرفت و لاله شنید ❊ بشد جامه بر داشت این دو معني را ❊ چه دید نامیه کین
یکدو تن ز لشکر او ❊ متابعت بنمودند زهد و تقوي را ❊ زبان سوسن آزاد و چشم نرگس را ❊ خواص نطق و بصر داد بهر انهي را ❊
چنانکه سوسن و نرگس بجد مت انهي ❊ مراتب اند چه انکار او چه دعوي را ❊ چنار چه کشاده است و بید کمر بسته ❊ دعاي خدمت دستور
صدر دین را ❊ نوع دیگر آنست که در بعضي از بحور مصارع صدر ابیات از مطلع تا مقطع موقوف عجز باشد مثال کردل صحبت
بحر و کان باشد ❊ دل و دست خدایگان باشد ❊ مثال تا ملک جهان مدار باشد ❊ عزمان ده و شهریار باشد ❊ باب بیستم در کلام
زاید و مکرر بیان کلام زاید این چنان باشد که قایل ذکر چیزي کند که قرینه آن قبل از ذکر کرده باشد چنانکه خفقان دل و رنگ
چشم و ساعد دست و مشک سیاه و کهرباي زرد مثال در کنار اگر آید میان در همه عمر ❊ خفقان دل او دور زمانش اندازد ❊
مثال در پي خیل خیالش که بکردش نرسد ❊ اشک چشم زجه رو قطره زنان است اشب ❊ مثال کفتم هوس ساعد دستش بکنم

اکنون که بگردیم ور آمد چه کنم ٭ مثال ای گرد مه ز مشک سیه گسترده دام ٭ در دام چنین زلف تو دلهای ما مدام ٭ مثال جز غم
هر شوق حقه یاقوت خام تو ٭ بر کهربای زرد کشد لؤلؤ خوشاب ٭ و ازین نوع سخن احتراز اولی ٭ باب نهم تکرار این صنعت چنان باشد
که شاعر لفظی را در بیتی تکرار کرده اند در جنب یکدیگر با قرب یکدیگر جهت وزن یا تأکید مثال قطره قطره دولت میکرد د عدو ٭
ذره ذره مهرش افزون میشود ٭ مثال قدح قدح بخور از خون رز وزان مندیش ٭ که قطره قطره چکیده است از دل انگور ٭ مثال
بعدی تو با قمر سر اندر کشید ٭ ابروت با هلال کمان در کمان نهاد ٭ مثال روی چگونه روی ٭ روی چه آفتاب ٭ موی چگونه
موی ٭ همه حلقه پیچ و تاب ٭ مثال من که بلای عشق تو روز بروز میکشم ٭ در رخ تو نظر ماه بماه میکنم ٭ در حلقهای حلقه زلف تو
ماجراست ٭ در گوشهای گوشه چشم تو داوریست ٭ و شاید که مکرر قافیه افتد تا عیب وارد کلمات رخ رخ خندان خندان ٭ با گریه توان گفت
نه خندان خندان ٭ هر در و گهر که بود از من بستد ٭ آن در و گهر چه بود دندان دندان ٭ باب چهارم در استفهام و مغلطه
این صنعت چنان باشد که شاعر در بیتی لفظی آرد که محتمل نفی و اثبات باشد مثال هر آنکه مهر یکی با دلش قرار گرفت ٭ روا بود
که تحمل کند جفای هزار ٭ مثال آنها که خاک را بنظر کیمیا کنند ٭ آیا بود که گوشه چشمی با ما کنند ٭ و شاید چنین قریب باشد
مثال شاید که بعد خدمت سی ساله در عراق ٭ نانم هنوز خسرو ما زندران دهد ٭ و شاید که با اثبات قرین باشد مثال
با وجود چه تو خداوندی ٭ کس نه دم ز اکثر و ز اقل ٭ مثال در زلف مشکسایش دلم را گرفت جای ٭ صوفی خدا را بده
انصاف جاش نیست ٭ و شاید که در محل تعجب گوید مثال این منم یارب درین حضرت بکف جزو مدیح ٭ این تویی یارب
بدین مسند بکف جام شراب ٭ و شاید که متضمن تحقیق حال باشد مثال گویند که آن جان جهان با تو چنان نیست ٭ گویم
که چنین است که با ما بچنان است ٭ مثال گویند که یار با تو آن نیست که بود ٭ آنست که آن نیست که با ما بودی ٭ مثال
ای تو یا سرو بستانی برفتار آمده است ٭ یا ملک در صورت انسان بگفتار آمده ٭ حقیقت استفهام کیفیت بمحل مختلف
و تعداد امثله آن نهایت ندارد بیان مغلطه آنست که شاعر بر سبیل مطایبات بیتی گوید که سامع تا لفظ آخر تصور
هجو کند چون بیت تمام گردد معلوم شود که ذم است مثال در شهر کسی نیست که می میخورد ٭ الا من و محتسب که ما نیز خوریم ٭
مثال در بازی شطرنج نداری دستی ٭ لیکن بدرت عظیم چوبین دستت ٭ مثال عجب سر تیست حافظ را که اندر ماهها روزی
دو بیت از ناگهان خواند بغایت نیک بد خواند ٭ مثال و شاید که در دو مصراع واقع شود مثال الحق این مطرب ما
گرچه زندسازی بد ٭ لیکن این خاصیتش هست که ناخوش خواند ٭ باب پنجم در طرد و عکس و این بر سه نوع است نوع اول آنست

که شاعر

که شاعر مصرعی گوید که اگر نصف آخر را بر نصف اول مقدم خوانند بیتی شود مثال بیری دلی و جانی تو بدین سخن که دانی ٭ تو بدین سخن که دانی بیری دل و جانی ٭
مثال سر عاشقان بنایی جهت سکان کویت ٭ جهت سکان کویت سر عاشقان بنایی ٭ مثال مدد حیات بادت قدحی که نوش کردی ٭
قدحی که نوش کردی مدد حیات بادت ٭ ز الم نجات بادت تو اگر نجات خواهی ٭ تو اگر نجات خواهی ز الم نجات بادت ٭ و شاید که غزل درین
صنعت اتفاق افتد مثال گر زانکه برافروزی آن شمع شبستان را ٭ چندان نبود نوری دیگر مه تابان را ٭ تا لاله شود دسته بنمای رخ گلگون
تا غنچه شود خندان بگشا لب خندان را ٭ از زلف پریشان تا جمع شود دلها ٭ یکشب بی شبها از رخ زلفین پریشان را ٭ از خواب گران نرگس
سر برنکند هرگز ٭ در خواب اگر بیند آن نرگس فتان را ٭ میلی بسوی طوبی دیگر نکند رضوان ٭ در روضه اگر یابد آن سرو خرامان را ٭ گر زانکه
کشد لب در پیش ما روزی ٭ بیشش نبود آبی سر چشمه حیوان را ٭ هر چند عزیز آمد جان من سودایی ٭ در حلقه گیسویش قیمت نبود جان را ٭
نوع دوم آنست که مصرعی بدو قسم کند و هر قسم را مقدم و موخر تکرار کند تا باز مصرعی شود مثال ساقی قدحی درده درده قدحی
ساقی ٭ پنهان چه کنی باده باده چه کنی پنهان ٭ نوع سیم آنست که مصرعی را مشوش تکرار کند مثال آنکس که ترا فروخت یارب چه خرید
و آنکس که ترا خرید یارب چه فروخت ٭ مثال با شاهد و با مطرب با مطرب با شاهد ٭ بستان طلب و خلوه خلوه طلب و بستان
نقل از وی و می از من می از من و نقل از وی ٭ بستان قدح و در کش در کش قدح و بستان ٭ باب ششم در متزاد و این صنعت
بر سه نوع است نوع اول آنست که بعد از هر مصرعی چند لفظ بیارد که آخرش سجع باشد جهت تمام سخن مثال آن کیست که تقریر
کند حال گدا را ٭ در حضرت شاهی ٭ وز غلغل بلبل چه خبر باد صبا را ٭ جز ناله و آهی ٭ هر چند نیم لایق درگاه سلاطین ٭ نومید نیم هم
گر زوی ترحم بنوازند گدا را ٭ گاهی بنگاهی ٭ نوع دویم آنست که بعد از هر بیتی جهت تمامی سخن دو سه لفظ بیارد که آخر آن سجع باشد
مثال هر که رخسار دلفروز تو دید ٭ دل دیوانه بوجه حسن ٭ در سر زلف تو بست ٭ فتنه باشد که در آید روزی ٭ نیم مست از در کاشانه من ٭
قدح باده بدست ٭ مثال تا مهر تو با مهر و صفا یار باشد ٭ کردست رها کنه خیالی باشد ٭ از دامن من ٭ ار شانه کسی بین کمر یار نگرا
گر زانکه ترا ورزد و باید باشد ٭ در گردن من ٭ مثال دی مسجدم از غیرت سرو چمنی ٭ با من ز کرشمه از سر کبر دمنی ٭ کای مردم دیده
تو سقای رهم ٭ سیکف بچشم باز آی که برخاک رهم آب زنی گفتم که بچشم ٭ نوع سیم آنست که بعد از هر بیت شاعر مصرعی بیاورد بهمان
وزن مثال هرگز دل من از تو بکامی نرسید ٭ وصلت که رسید جز بجامی نرسید ٭ دود دل من بدست من بارت داد ٭ در هر نفسی
همپیش من بنشینی ٭ کان دم که ز خانه غلامی برسید ٭ برخیز و بیا که خواجه آوازت داد ٭ باب هفتم در مسمع و مخمس و مسدس
مسمع آنست که هشت مصرع باشد مثال نالید چه من کبوتر طاق زجفت ٭ گز ناله او دوش نخفتم نخفت ٭ او نالهی کرد و مرا گفت

ازرا که غمی بود که شواند گفت * غم از دل خود گفت و شواند رفت * آن طرفه گلی که زگل باز شکفت * نه تیز تنگ توان مود و نه بوی نهفت *
وشاید که دو مصرع از دو خارج قافیه باشد مثال کس را بر او چه بهست بادای سخن * از غم برد کان دلارای سخن * دوش از سر عجز و غایت
بدحالی * با دل گفتم گرت بود جای سخن * از من سخنی بگو در اثنای سخن * دل گفت بوقت وصل یار ابا یار * چندان نظر است و نیست پروای
سخن * مثمن آنست که مصراع و قافیه مساوی باشد و مصرع هشتم را قافیه خارج مصرع هفتم باشد مثال ایا ساقی المدام * سمن بوی
لاله فام * ما را باده ده مدام * که تا من درین مقام * زنم یکنفس بکام * که کس از خاص و عام * درین منزل ای غلام * امید قرار نیست *
بره خواجه می نشست * تو با عاشقان هست * زمین وار باش پست * مکن خلق را شکست * ز دنیای دون برست * ببکجه بیشوی که
که دنیا و هرچه هست * در و پایدار نیست * مسدس آنست که شش مصرع باشد پنج مصرع را قافیه ها و زیاده یکی خارج مثال
باز بر تخت چمن شد مسکن سلطان گل * بلبل بستان سرا از آن گشت مدحت خوان گل * میکند باد صبا مشاطگی ایوان گل * میکشد
سر بر فلک از لطف شادروان گل * باده در دور آر ساقی خاصه در دوران گل * کز چمن بر خواست صوت قمری و آواز ساز * باب هشتم
در تملیع والحاق تملیع این صنعت چنان باشد که شاعر در بیتی چیزی زیادت کند جهت تملیع کلام در بحری دیگر بهمان قافیه توان
خواند مثال یا رب آن رویست یا ماهست یا برگ سمن * یا رب آن قدست یا طوبیست یا سرو چمن * مثال و شاید که چیزی
زیادت کنند جهت ملاحت که در بحری دیگر بهمان قاعده توان خواند مثال یا رب آن رویست یا ماهست یا برگ سمن یا رب
آن قدست یا طوبیست یا سرو چمن * مثال نوعی دیگر مثال طلعت ماهست و گیسوی تو شب * قامت تیرست و ابروی
کمان * مثال طلعت ماهست و خطت عنبر و گیسوت شب * قامت تیرست و خالت مشک و ابرویت کمان * الحاق
چنان باشد که شاعر در آخر ابیات مثنوی را از گفته دیگری بیاورد چنانکه ذکر قایل نکند جهت تکمیل مقطع و این نه از قبیل
نوادر خاطر است مثال در هوای سنبل و عنبر نسیمش باد صبح * میکند هر دم مشام جان پر از مشک ختن * برگ در کار چو باد
صبح غمازی کنند * کاروان مشک در دست و شبوان داشتن * مثال اعیان مملکت بتو دارند چشم مهر * لطفی در میانه
بجای کنند نظر * گر بر دولت گذر کنم از راه دور نیست * حاشا که تیر بر دل دریا کند گذر * مثال آفتاب هفت اقلیم و
سریر سلطنت * انکه سلطان سلاطینش ز چرخ آمد خطاب * روی تو تا سایه بر کار رم فکند اقبال گفت * آفتاب سایه
افکنده است بر ملکی خراب * گر مرا کاری بر آمد هم بتوفیق تو بود * منفق دولت چه شد با التفات الجناب * دوش دولت
گفت در گوشم که فردا بامداد * عذر الطافش بباید خواست گفتم در جواب * آفتاب العل سازد در بدخشان سنگ را *

ابجا جز

جز بجاء هوش هم کوه بسنگ هذا آفتاب * باب نهم در مسلسل این صنعت بر چهار نوع است نوع اول آنست که شاعر در مصرع صدر لفظی آورد
که در مصرع عجز تکرار کند و باز در صدر بیت ثانی تکرار کند همچنین تا آخر مثال روزگاری داشتم در خدمتش * فارغ از گفت و شنید
روزگار * روزگاران روزگارم تیره کرد * تیره باد از روزگارم روزگار * نوع دویم آنست که شاعر در مصرع صدر چند چیز را ذکر کند
که در مصرع عجز بعینها هر یکی را بچیزی مخصوص گرداند همچنین تا آخر ابیات مثال طفیل زلف و رخ و خال آن پری پیکر * یکی عبیر و دویم عنبر و
سیم عبیر * عبیر و غالیه و عنبر اند زلفش را * یکی غلام و دویم بنده و سیم چاکر * غلام و بنده و چاکر شدند آنرا * یکی ندیم و دویم عاشق و سیم مجاور
نوع سیم آنست که شاعر سه رباعی یا چهار یا پنج رباعی بگوید بترکیب و ترتیب موقوف بیکدیگر باشند مثال خود را از خط و لب تو ای
سیمین بر * بر آتش و آب میزند عود و شکر * با پسته تنگ که قدایش بادام * در پوست نهفته خنده زد غنچه تر * مثال این بادپا
نامیه ناله گرفته * از خشم رواش لب بر دار کشید * چون دم ز هوا داری تو میزد باد * شد تنگدل و دهان غنچه از هم بدرید * مثال
تا خورد و حمل میان بستی گردد * نصف مجموع دو حاشیه متقابل خود باشند مثالش چنانکه دو بالای او سه است و زیر او یکی
و سه و یکی چهار باشد و نصف او دو باشد و متقابل از بهر آن گفت که اگر از طرفی دو مرتبه یا سه مرتبه بالا بگیری از دیگر مرتبه طرف
چندان مرتبه زیر باید گرفت و جمع کرد و تنصیف مثالش چنانکه پنج بالای او به و مرتبه هشت است و زیر او به و مرتبه دو است هشت
و سه چون جمع کنی ده شود نصف او آن پنج است که گرفتیم سیم از خواص او آنست که او را استخراج توان کرد پس بنا بر این
تعریفها لازم آید که واحد از عدد نباشد چ واحد من حیث هو الواحد اصلا مرکب نیست و منقسم نمی گردد و نصف حاشیتین
نیست پس اقل عدد ما را دو است و اکثر آنها را نهایت نیست اما عدد بر دو گونه است یا زوج است یا فرد زوج آنست که بدو قسم
متساوی توان کرد و فرد بر عکس اما عدد زوج و آن عددیست که چون نصفش کنی چهار باشد و نصف چهار دو و نصف
دو یکی پس بدان که هرچه بواحد منتهی شود آنرا زوج الزوج خوانند اما اگر عددی باشد که نصف او زوج باشد و نصف نصفش
فرد آنرا زوج الفرد خوانند اما عدد بر دو قسم است اول آنست که عددی از جنس او را عد تواند کرد و او را اعداد منطق خوانند
مثال چنانکه ۹ که سه او را بر می شمارد ۱۵ که او را می شمارد و اگر بر عکس باشد مثل ۱۱ و سیزده که هیچ عدد نیست که او را
بر شمارد بجز یکی و بدلیل در نسده است که یکی از عدد نیست پس اینجا نسبت او بجز کنند گویند جزوی از یازده جزو یا جزوی
از سیزده جزو اما عدد یا جزو مقسوم باشد یا دخول لازم جزو مقسوم آنست که گویی که یکی از سه روی سه یا فی خانه اما دخول
لازم آنست که اگر اسقاط کنند از و هیچ خللی در نیابد مثل اگر گویند عشرة و واحدة ماگر واحده نگویند از عشرة هیچ نقصان

اثر ...
... نظر ... که ... فرحت ...

٢٢٣

می شود پس اینجا واحد لازم عشر نیست اما عدد یا تام باشد یا زاید یا ناقص اما عدد تام آنست که چون مجموع اجزای او را جمع کنی مساوی اجزای
خود باشد مثالش چنانکه ۶ که هرگاه نصف و ثلث و سدس او بگیری همان شش باشد اما عدد زاید آن باشد که چون مجموع اجزای او را جمع کنی
زیادت باشد بر او چنانکه دوازده که چون نصف و ثلث و سدس و ربع و نصف سدس او بگیری زیادت است اما عدد ناقص آن باشد
که چون اجزای او را جمع کنی کمتر آید از و مثالش چنانکه ۸ و ۴ که چون نصف و ربع و ثمن بگیری کمتر باشد فصل بدانکه عدد یا مربع
باشد یا مسطح اما عدد مربع آنست که از ضرب عددی در مثل خود متولد شود مثال چنانکه ۱۶ که از ضرب ۴ در ۴ حاصل شده است
این شانزده را مجذور گویند و چهار را جذر اما اگر عددی را در نفس آن ضرب کند سه نوبت آن عدد را کعب گویند و آنچه از و حاصل شود
مکعب مثالش چنانکه چهار در چهار در چهار چون چهار در چهار ضرب کردی شانزده شود باز چون چهار در چهار ضرب کنی ۶۴ شود
این را المکعب خوانند و آن چهار را کعب فصل بدانکه هر عقد از جنسی واحد آنرا مرتبه گویند اول آحاد است ... تا ده
و از ده تا صد عشرات گویند و از صد تا هزار مآت و از هزار تا ده هزار الوف و عشرات الوف ... مآت الوف و علی هذا القیاس
فصل بدانکه چون خواهند که ضرب کردن بر کسی آسان شود بروی واجب باشد که از یکی تا ده ضرب کند و یاد گیرد چنانکه دو در دو
ضرب کند تا ده و باز سه را در سه و چهار در چهار و پنج در پنج همه تا ده یاد گیرد چه مجموع این حساب را رجوع بدینها خواهد بود و این
نیز ضابطه است بجای خویش بیان کرده شود باب در ضرب بدانکه ضرب تضعیف احد العددین است بعدد آحاد آخر و بعضی دیگر
گفته اند که ضرب طلب جمله ایست که نسبت احد المضروبین بدان جمله چنان است که نسبت واحد با مضروب دیگر مثالش چنانکه چهار
در چهار که آن شانزده است نسبت چهار با شانزده چنان است که نسبت یکی با چهار و بدین قیاس الی الانتها فصل بدانکه
ضرب یا مفرد بود یا مرکب اما ضرب مفرد ضرب مرتبه ایست در مرتبه چنانکه ۳ در ۴ یا ۴۰ در ۳۰ این ضرب مفرد است اما
ضرب مرکب آنست که از آحاد و عشرات یا از عشرات و مآت با یکدیگر آمیخته باشد مثالش چنانکه سی و پنج در هشتاد و شش
و یا هشتاد و پنج در دویست و پنجاه و این را مرکب گویند و هر مرتبه را ضرب کردن آن طریق دیگر است بلکه طریقهاست اول
بطریق اختصار است و آن چنان است که مضروبین را جمع کند و آنچه خواهد از و اسقاط کند آنچه باقی ماند بهر یک عدد مسقط بگیرد
بعد از آن ببیند که مضروبین را تا بعدد مسقط چه باقیست اگر چنانکه از یکی زیادت باشد و از یکی دیگر کمتر ببیند که چند زیادتست آن
زیادتی را نگاه دارد و از دیگری ببیند که چند کم است در ان یکی ضرب کند و از مجموع نقصان کند و اگر از هر دو کمتر باشد یا از هر دو زیادت
باشد آنچه زیادتی باشد تا بمضروبین ببیند که چند است در یکدیگر ضرب کند و بر مجموع افزاید و اگر از هر دو کمتر بود همچنین

٢٢٤

جنس عده کردن و آن بر دو نوع است **نوع اول** در اشعار چند بحروف تهجی **نوع دوم** در هزل هم بحروف تهجی **نوع سیم**
بر فال بطریق هزل که حکما فلسفه ... مطالعه میکرده اند و مزاج **قسم اول در علم حساب باب اول**
در علم حساب و عدد و مراتب و کیفیت آن بدانکه علم حساب که علمی است که بدان مجهولات عدد را معلوم توان کرد و موضوع
حساب از بهر عدد است زیرا که موضوع هر علمی آنست که بحث در ان علم از اعراض ذاتیه او کنند **اما عدد** کمیتی است
که از آحاد متالف می شود و بعضی گفته اند که موضوع عدد آنجا عبارت آحاد است فراهم آوردن او را بمعنی ذلیل آن کنند
که یک از اعداد نیست و این مستقیم نیست زیرا که عدد را خواص چند هست اول آنکه عدد قبول زیادتی الی ما لا نهایه **دوم**
آنکه عدد ... **مثالش** چنانکه بیست و پنج در بیست و هفت پنج بر هفت افزایی دو دو شود در عقود بیست ضرب کنی شصت و چهار
شود هر یک ده بگیرد ششصد و چهل گردد پس ۵ را در ۷ ضرب کنند ۳۵ گردد بر مجموع افزاید ششصد و هفتاد و پنج
شود **نوعی دیگر** اگر عدد مسقط از یک کمتر بیش و از دیگر زیادت چنانست که ۷ در ۹ هفت و نه را جمع کردیم شانزده شد هشت
اسقاط کردیم هشت باقی ماند بهر یک عدد مسقط که آن هشت بود گرفتیم ۶۴ باشد پس از مضروب که هفت بود تا بعدد
مسقط که ۸ بود یک باقی بود و مضروب دیگر که نه بود از عدد مسقط یک زیادتست آن یک در این یک ضرب کنیم همان یک بود
از شصت و چهار نقصان کنیم شصت و سه شود **نوعی دیگر** اگر از هر دو کمتر بیش **مثالش** هفت در نه هر دو را جمع کردیم شانزده شد
ده اسقاط کردیم شش باقی ماند بهر یک ده گرفتیم شصت گشت پس از هفت تا بعدد مسقط که ده بود سه باقی ماند و از نه تا بعدد مسقط
یک در سه ضرب کردیم با سه بر شصت افزودیم ۶۳ شد والله اعلم **فصل در ضرب آحاد در آحاد** طریقه او آنست که مضروبین را
جمع کنند و آنچه خواهد از و اسقاط کنند و باقی را بهر یک عدد مسقط بگیرد و بعد از آن مضروبین را ببینند که ... تا بعدد مسقط
چه باقی مانده است در یکدیگر ضرب کنند و بران افزایند **مثالش** چنانکه ده در هشت در نه ۸ ۹ را جمع کنیم هفده شود ده
اسقاط کردیم هفت ماند و هر یک عدد ده گرفتیم ۷۰ شد بعد از ان مضروبین که هشت و نه بود یک را دو باقیست تا ده و دیگری را
یک در یکدیگر ضرب کردیم ۲ شد بر مجموع افزودیم ۷۲ شد باقی را برین جمله قیاس کنند **نوعی دیگر** هفت در هشت چون خواهیم
که ضرب کنیم هر دو را جمع کنیم پانزده شود پنج از و اسقاط کردیم ده ماند ده را در پنج گرفتیم پنجاه شد پس مضروبین را که ...
و یک هشت یکی را از پنج سه زیادتست و یکی را دو پس دو را در سه ضرب کردیم شش شد بران افزودیم ۵۶ شد **نوع دیگر**
مضروبین را ببینند که از پنج چند زیادتست جمع کنند و بهر یک ده بگیرد و باز ببینند که هر یک تا پنج چه باقیست ضرب کنند و بران افزاید

مثالش چنانکه هفت هشت یکبار و دو زیادتست از پنج دیگر را سه بهر یکی ده گرفتیم پنجاه شد باز هر یکی را تا به ده در یکدیگر ضرب کردیم شش شد و ده باشد
مسئله هرچه در پنج ضرب کنی نصف آن اعداد گو یکی و بهر یکی ده گیر مسئله هرچه در پانزده ضرب کنی نصف آن اعداد بر او افزا و بهر یکی ده گیر
مسئله هرچه در پنجاه ضرب کنند نصف آن چیز بگیرد و بهر یکی صد گیرد مسئله هرچه در بیست و پنج ضرب کند ربع آن عدد بگیرد و بهر یکی صد گیرد
فصل در ضرب آحاد در عشرات این قاعده آنست که عدد آحاد را در عقود عشرات ضرب کند و جواب گوید مثالش چنانکه
هشت در هشتاد هشت در عقود هشتاد که آن هشت است ضرب کند شصت و چهار که هر یکی ده گیرد ششصد و چهل باشد
و عقود عبارت از آنست که ده را یکی گیرد و بیست را دو و سی را سه تا صد و باز صد را یکی و دویست را دو تا به هزار جمله بر این قیاس میرود
فصل در ضرب آحاد در مآت آحاد را در عقود مآت ضرب کند و بهر یکی صد گیرد مثالش چنانکه هشت در هشتصد هشت را
در هشت ضرب کند ۶۴ میشود بهر یکی صد گیرد ششهزار و چهارصد باشد و آحاد در الوف طریقه آحاد در آحاد است
و او را در آخر چهار و با کشیده و مجموع را بجا ذکر میرود فصل در ضرب عشره در عشره عشرات و این طریقه چنانست که از یازده تا نوزده
خواهی که در یکدیگر ضرب کنی هر دو را جمع کن و ده از او اسقاط کن باقی را بعد از ده یکی گیر و باز هرچه از ده گذشته بیش از طرفین در یکدیگر
ضرب کند و بر آن افزاید مثالش چنانکه سیزده در پانزده هر دو را جمع کردیم بیست و هشت شد ده اسقاط کردیم هجده باقی ماند هر یکی
ده گرفتیم صد و هشتاد شد و باز از هر دو مضروب که سیزده و پانزده بود یکی از ده پنج گذشته بود و یکی سه در یکدیگر ضرب کردیم پانزده شد
بر مجموع افزودیم صد و نود و پنج شد فصل در ضرب آحاد در عشره و عشرات طریق آنست که هرچه از ده گذشته بیش بر آحاد مضروب
افزاید و بهر یکی ده گیرد باز از مضروب تا به ده ببیند که چه باقیست در آنچه از ده گذشته بیش ضرب کند و از مجموع نقصان کند مثالش
چنانکه شش در دوازده دو را بر شش افزاید هشت شد هر یکی ده گیرد هشتاد شود آنگاه از شش مضروب تا به ده چهار باقی بود و آنچه
از ده گذشته تا از مضروب فیه دو بود دو را در چهار ضرب کردیم هشت شد از هشتاد کم کردیم ۷۲ شد فصل در ضرب عشرات در عشرات
و انواع آن عشرات در عشرات ضرب کردن چنان است که عقود مضروبین را بگیرد و در یکدیگر ضرب کند و بهر یکی صد گیرد مثالش
چنانکه سی در پانصد سه را در پنج ضرب کند پانزده شود هر یکی هزار گیرد پانزده هزار شد مسئله هرچه در پانصد ضرب کند نصف آن
عقود بگیرد و بهر یکی هزار گیرد فصل عشرات در الوف عشرات در الوف عقود عشرات در عدد الوف ضرب کند بهره یکی ده هزار گیرد
مسئله عشرات در عشرات الوف بهر یکی صد هزار باید گرفت فصل در ضرب مرکبات و این انواع است نوع اول
آنست که مضروبین را جمع کند اگر بعد از جمع تضعیف کند نصف او و مفرد بیش از او در نفس او برند بعد از آن فضل میان هر دو ببیند چند است

در نفس او برند و از مجموع نقصان کنند چنانکه ۳۶ در ۴۴ هر دو را جمع کردیم هشتاد شد نصفش چهل است و او
مفرد است [illegible] ضرب کردیم هزار و ششصد شد فضل میانه چهل و شش و تا چهل و چهار است ۲ در ۲ ضرب کردیم
[illegible] شد از اینجا نقصان کردیم هزار و پانصد و هشتاد و چهار شد نوع دیگر بطریق نسبت و این چنان است که مضروبین را
هر کدام که تواند بر عقدی که بالای اوست نسبت دهد و از مضروب دیگر همان نسبت بگیرد و بهر یکی عقد منسوب الیه باید گرفت
مثالش چنانکه خواهیم بیست و پنج در بیست و چهار ضرب کنیم بیست و پنج را نسبت دادیم بصد ربع است پس از بیست و چهار ربع
گرفتیم و آن شش است بهر یکی صد گیریم و تضعیفش پنجاه ۶۰۰ گردد نوع دیگر اگر چنانکه عددی باشد که او را نسبت نتوان
داد بسبب زیادتی آن زیادت را از وی نقصان کند بعد از آن او را نسبت دهد و در آخر آن مقدار را در مضروب فیه ضرب کند
و بر او افزاید مثالش چنانکه بیست و هفت در بیست و پنج دو را از بیست و هفت نقصان کند و بیست و پنج را نسبت دهد بصد ربع است
پس ربع بیست و پنج بگیرد [illegible] ربع باشد بهر یکی صد گیرد ششصد شود و به ربعش [illegible] ربع صد و نود و پنج پس آن دو را که اسقاط
کرده بودیم در بیست و پنج ضرب کنیم پنجاه شود بر آن جمله اضافه کنیم [illegible] نوع دیگر اگر مضروبین را نسبت نتوان داد
بسبب کمی عددی بر او افزاییم چنانکه او را نسبت دهد در آخر آن را در مضروب فیه ضرب کنیم و از وی نقصان کنیم مثالش چنانکه
[illegible] افزودیم و نسبت دادیم بصد ربع است ربع [illegible] هر یکی صد گرفتیم
[illegible] پس آن دو بر زاید را در [illegible] ضرب کنیم ۴۴ شود از اینجا نقصان کردیم باقی ماند [illegible] نوع دیگر اگر خواهی که مضروبین را
نسبت [illegible] و از مضروب فیه همان نسبت بگیرد هر چند که نسبت [illegible] مضروب فیه را
چندان بار تکرار کند [illegible] مثالش چنانکه [illegible] ثلث است [illegible]
[illegible] ثلث [illegible] که آن چهار است [illegible]
[illegible] مجموع ۴۳۳ آید نوع دیگر ضرب اگر دویست و پنج را
در دو [illegible] ضرب کنی [illegible] و اگر سیصد بیش در دوازده [illegible]
مضروب بگیرد و علی هذا القیاس و بهر یکی صد گیرد مثالش چنانکه ۲۵ را در ۱۲ [illegible]
بهر یکی صد گرفتیم دو هزار و [illegible] نوع دیگر بطریق قسمت و این آنچنان است که یکی از این مضروبین را بر آن دیگر قسمت کنند
خارج قسمت را در مضروب فیه زنند و بهر یکی عدد منسوب الیه بگیرد مثالش چنانکه صد و پنجاه را در دویست [illegible]

پس صد و پنجاه را بر صد قسمت کن هر یکی یک و نیم بیش در بیست و چهار ضرب باید کرد سی و شش شود بعد هر یکی عقد مقسوم الیه که آن صدهاست کرده‌ایم
سه هزار و ششصد شود نوع دیگر دویست و بیست و پنج در ۱۲ ضرب کن اول دویست و بیست و پنج را بر صد قسمت کن که دو و ربع است دو و ربع را
در دوازده ضرب کن که بیست و هفت شود هر یکی صد کیریم دو هزار و هفتصد شود نوع دیگر پنجاه را در دویست و پنجاه ضرب کن اول مضروب
قسمت کن بر عقدی که دون اوست و آن ده است پنجاه را بر ده قسمت کن پنج باشد پس دویست و پنجاه را بر عقدی که دون اوست و آن صد است
قسمت کردیم دو و نیم شد بر پنج ضرب کنیم دوازده و نیم شد هر یکی از این مضروب دوازده و در صد کیریم زیرا که اول بر ده قسمت کردیم
و آخر بر صد دوازده هزار و پانصد باشد نوع دیگر هم ضرب اگر خواهی که نسبت هر او کنی تا که پنجاه بود نصف صد است دویم که دویست و پنجاه
نسبت دادیم بهزار ربع است پس نصف را در ربع ضرب کنیم هشت یک ربع شود و آن ثمن است هر یکی از آن مضروب صد در هزار کیریم
صد هزار باشد پس ثمن صد هزار کیریم دوازده هزار و پانصد باشد نوع آخر ضرب است این طور آنست که مضروبین یکی را نسبت دهند
بر دیگری را قسمت کند چنانکه ۲۵ را قسمت کنیم بر صد دو نیم باشد پس پنجاه را نسبت دهیم صد نصف است در دو و نیم ضرب کردیم
یک و ربع شد هر یکی ده هزار کرفتیم و بر ربع ۲۵ جمله دوازده هزار و پانصد باشد نوع دیگر عقود مضروبین در یکدیگر ضرب کند و اعداد آحاد
تا اینجا بشمارد که چند مرتبه است از مضروب فیه چندان مرتبه بشمارد بهر یکی از آن عقود آخر بگیرد که بدو مرتفع شده بود مثالش چنانکه
سیصد در چهارصد را در چهار ضرب کردیم ۱۲ شد از آحاد تا اینجا دو مرتبه است از مضروب فیه که چهارصد بود دو مرتبه بشمارد مات
و الوف مرتفع بالوف شد آن عدد دوازده کانه است هر یکی هزار کیریم دوازده هزار باشد فصل در استخراج ثلث مضروب یکی رو
مضروب فیه را در سه ضرب کن و در آن ثلث بر آن حاصل جواب کوید مسئله مضروب فیه را در پنج ضرب کند و در خمس مضروب
و جواب کوید نوع دیگر مضروب فیه را در چهار ضرب کند و در ربع مضروب زند و جواب کوید و همه را بر این قیاس کند نوع دیگر ضرب
عدد مفرد در عدد مرکب بطریق جامع عددی مفرد چون در عدد مرکب ضرب کنی اگر در ده ضرب کند و عشر یک مرتبه پیش آرد
و جواب کوید مثال چنانکه ۳۷۵ در ۱۰ یک نقطه در مرتبه آحاد نهند تا آن پنج در عشرات افتد و هفت در مرتبه مات و سه در مرتبه
الوف بر این منوال شود ۳۷۵۰ نوع دیگر در بیست ضرب کند چنانچه هفتهزار و پانصد شد و اگر چنانکه در بیست ضرب کند بعد از آنکه مرتبه پیش آرد دو
و آنچه باشد در دو ضرب کند چنانکه ۳۷۵ در ۲۰ یک مرتبه پیش آوردیم چنین شد ۳۷۵۰ در دو ضرب کردیم هفتهزار و پانصد شد
و اگر چنانچه در سی ضرب کند بعد از آنکه مرتبه پیش آورده باشد در سه بزند نوع دیگر اگر در دویست ضرب کند دو مرتبه پیش آرد مرتبه
آخر از و اسقاط کند راست بود چنانکه ۳۷۵ در ۲۰۰ دو مرتبه پیش آوردیم چنین شده ۳۷۵۰۰ آخر از او که صفر است انداختیم چنین شد

همان هفت هزار و پانصد آمد و باقی را جمله بر این قیاس کند مسئله سؤال میکنند شخصی که مال اجاره است هر سالی پانصد دینار به
چند بیش سدس از نصف آن مال بگیرد واجب یکجا به باشد و اگر کوینده بگردد تا چند بیش ثلث عشر از سدس نصف آن مال بگیرد بگرد و بیابید
چنانکه شخص پرسید صد و بیست میباید داد و نصف او شصت است سدس او ده است این یکجا بیش بار بگردد نه آن ثلث این دو دانگ
باید کرفت سه دو دانگ بیش عشر او دو دانگ بیش نوع دیگر نیمه آن مال را بگیرد و باقی حساب کند چنانکه صد و بیست دینار
در یکسال یکجا به او نصف او شصت تا فی شصت اقل بیش عشر او شش اقل فی ثلث او دو دانگ پس ثلث عشر نصف سدس واجب
بگردد تا است فصل در میزان ضرب هر چه از مضروبین حاصل شده بود نه نه طرح کند هر دو جداگانه در یکدیگر ضرب کند و نه نه طرح کند آنچه باقی
ماند اگر مساوی بود با حاصل ضرب راست بود نوع دیگر اگر چنانچه دوازده دوازده طرح کنند هم روا بود هر چند خواهی میزان سازند
راست بود مثالش چنانکه دویست و شصت در بیست و چهار که حاصل آن شش هزار و دویست و چهار است چنین از دویست و شصت
نه نه طرح کنیم هشت ماند و از بیست و چهار شش نه نه هشت را در شش ضرب کردیم چهل و هشت بود و حاصل که شش هزار و دویست و چهار بود
نه نه طرح کردیم سه ماند و آن چهل و هشت نه نه طرح کردیم هم سه ماند معلوم شد که عمل درست است والسلام باب در قسمت طلب مقداریست
که نسبت واحد با مقسوم چنان بود که نسبت مقسوم علیه با مقسوم مثالش چنانکه خواهیم که شانزده را بر چهار قسمت کنیم نسبت چهار
با شانزده چنان است که نسبت یک با چهار بود بدانکه هرگاه که مقسوم مثل مقسوم علیه بود خارج قسمت یکی بود نوع دیگر اگر مقسوم بیشتر بود
اکثر عددی مفرد طلب کنیم که چون در مقسوم علیه ضرب کنیم مساوی مقسوم بود یا از وی کمتر بود اگر مساوی باشد خارج یکی بود و اگر کمتر باشد
در مقسوم علیه اجزا نسبت دهیم بمقسوم و اگر زیادت بود چنانکه گفتیم اکثر عددی مفرد طلب کنیم و در مقسوم علیه ضرب کنیم خارج
قسمت آن باشد که یکبار نوبت یا دو نوبت حاصل شده بود مثالش چنانکه خواهیم ۴۸ در ۲ ضرب کنیم اعظم عددی مفرد
اینجا ۴ است در ۴ ضرب کنیم که مقسوم علیه است ۲۴ شود ۲۴ باقی ماند اعظم عددی مفرد اینجا ۵ بود در بیست و چهار ضرب کردیم
دوازده شد پس خارج قسمت ۵۲ باشد فصل اگر نسبت عددی با عددی را بیست و چهار جمع ثلث و بدین نسبت از مقسوم که ... است
کمتر و ثلث او بیست و هفت باشد ثمن بیش و پنج شود نوع دیگر اگر خواهی که بدانی که نصیب دو کس چند بود دو را ببین که با مقسوم علیه
چه نسبت دارد همان نسبت از مقسوم بگیر نصیب دو کس بود نوع دیگر دو را در مقسوم علیه بزن نصیب دو کس ثلث آن بود و قس که بر سه کس قسمت کنند
قسمت کنند نصیب دو کس ربع آن بود نوع دیگر در ضرب اگر عقود مقسوم و مقسوم علیه بگیرد در یکدیگر قسمت کند آنگاه بشمارد
از مقسوم علیه تا بمقسوم و از آحاد بشمارد همان مقدار تا آنجا که منتهی شود خارج قسمت آن بود مثالش چنانکه خواهیم که هزار

بر جهت قسمت کنیم پنج یکی که عقود مقسوم است و بر چهار که عقود مقسوم علیه است قسمت کند یکی و ربع باشد پس از مرتبهٔ مقسوم علیه که چهار است
بشمارد تا بمقسوم که چهار است سه مرتبه است پس از آحاد و سه مرتبه بشماریم مآت منتهی شود پس آن یکی و ربعی را اینجا صد گیریم و ربعی
ربع صد که بیست و پنج است ۱۲۵ باشد **نوعی دیگر** یکی را ربع عشر مقسوم و مقسوم علیه بر یکدیگر قسمت کن **مثالش** چنانکه ۳۶ بر ۱۶
خواهیم که قسمت کنیم اربع عشر که سی و شش است یکی گیریم و آن ۶ و ۳ باشد و ربعش ۱ ابرالکا هاریم و عشر ۱ یکی گیریم و آن ۱ است و ربعش چهار
بر آن نهاریم قسمت کنیم خارج دو و ربعی باشد **مسئله** اگر مقسوم علیه کمتر باشد از عقدی عددی که او را بعقدی تمام کند بها فزائیم و مثل آن را
بر مقسوم افزائیم و در آن قسمت کنیم **مثالش** چنانکه ۹۰ را بر هشت قسمت کنیم ۲ را ۸ افزائیم ده شود بعقدی تمام شد و آن دو را نسبت با لاکم
ربع است پس ربع او را افزائیم که آن ۱۱۵ است و ما گرده قسمت کنیم خارج قسمت هفت و نیم باشد **مثالش** اگر چنانکه نصف عشر
عدد مقسوم و مقسوم علیه را بر یکدیگر قسمت کند حاصل معلوم شود **مسئله** چنانکه ۶۰ را بر ۳ خواهی که قسمت کنی عشر ۶ و ۳ است
نصفش ۱۸ است پس عشر سه یک گیریم ۳ و نصفش یک و نیم بعده بر یک و نیم قسمت کردیم خارج قسمت ۱۲ آمد **مسئله** هرگاه که مقسوم
۴ باشد ربع مقسوم علیه را یکی گیر و از مقسوم علیه حاصل نسبت نصف یکی باشد **مسئله** اگر مقسوم شش باشد سدس مقسوم علیه یکی نصف
یکی باشد **مسئله** اگر مقسوم ده باشد عقود مقسوم علیه نصف یکی باشد و باقی بر این جمله مرتبه **مثالش** عشر مقسوم یکی گیر و از مقسوم علیه همان
نسبت بگیر ابتیه که مقسوم چند عشر است مقسوم علیه را چندان قسم کند یک قسم نصف یکی باشد **نوعی دیگر** چنانکه ۶۰ بر ۳ قسمت کنیم
چون سه عشر است پس عشر دو است و چهل یکی گیریم و آن ۴۰ است بر قسم کنیم نصف یکی را باشد **نوعی دیگر** که بر طریق خط قسمت کند مقسوم
و مقسوم علیه را بخط چند مرتبه ثبت کند اگر برده کس قسمت میکند مقسوم را یک مرتبه باز پس نهد نصف یکی باشد و اگر بر صد قسمت کند یک مرتبه باز
پس نهد و ثلث آن یکی بر د مثالش چنانکه ۱۰ خواهیم که بر ۲ قسمت کنیم بر آن منوال نهیم یک مرتبه مقسوم را باز پس نهیم چنین شود
۱۵ که این صد و پنجاه است نصف یکی باشد و اگر بر ۲ قسمت کند بر این منوال ثبت کند ۱ ۵ ۰ ۲ یک مرتبه بس نهادیم چنین شد ۰ ۵ ۱ نصفش
نصف یکی باشد **فصل در میزان قسمت** مقسوم را بشمارد ۹ ۹ طرح کند و مقسوم علیه را بشمارد و باز ۹ ۹ طرح کند مقسوم را از مقسوم علیه
ضرب کند آنچه از ۹ کمتر باشد نگاه دارد و خارج قسمت را هم چنین ۹ ۹ طرح کند آنچه کمتر از نه بود بماند با آنچه از مقسوم علیه حاصل شده باشد
مقابله کند اگر برابر باشد عمل راست باشد **باب در نسبت** بدانکه نسبت نوعی است از قسمت اگر جائیکه مقسوم کمتر باشد از مقسوم علیه او را
نسبت گویند و اگر مقسوم بیشتر باشد از مقسوم علیه او را قسمت گویند **مثالش** چنانکه خواهیم که ۲ را بر ۴ قسمت کنیم خارج قسمت پنج جزء
اما اگر چهار خواهیم که بر پنج قسمت کنیم نتوانیم چهار را نسبت دهیم به پنج خمس است پس خارج قسمت چهار خمس باشد از چهار و الله اعلم **باب در کسور**

۱۲۰

بدانکه نسبت نوعی است از قسمت اگر چنانکه مقسوم کمتر باشد از مقسوم علیه آن را نسبت گویند و اگر مقسوم بیشتر باشد از مقسوم علیه آن را قسمت گویند
چنانکه خواهیم که ۲ را بر چهار قسمت کنیم خارج قسمت پنج باشد اما اگر چهار خواهیم که بر پنج قسمت کنیم نتوانیم چهار را نسبت دهیم
به پنج خمس است پس خارج قسمت چهار خمس باشد بدانکه کسور بر دو قسم است منطقه است و اصم منطقه آن است که بغیر از جزء بتوان نطق توان
کردن چنانکه ۸ ۹ او را نصف و ثلث و ربع و سدس است اما اصم آن است که تعبیر او بجزء عنوان کرد چنانکه ۱۱ و ۱۳ که او
نصف و ثلث و ربع و امثال آن نیست اینجا گوئیم جزوی از یازده و جزوی از سیزده **اما منطقه بر دو قسم است** یا مفرده است یا مرکبه مفرده باز بر دو قسم است
روس است و اضافه روس از نصف است تا عشر بر این ترتیب نصف ثلث ربع خمس سدس سبع ثمن تسع عشر و این را کسور تسعه گویند
اما اضافه آنست که تعبیر او اضافه راست بر آنچنانکه گوئیم خمس ثلث **اما مرکبه** بر دو قسم است متفقه است و مختلفه متفقه آنست که همان
کسر را و همان عدد را مکرر کنند چنانکه گویند چهار ثلث یا پنج ربع و این را مکرره گویند مختلفه خاص است بر کسر مرکبه چه هرگاه که بگوید که کسور مرکبه
مطلق مقصود مختلفه باشد اما اضافه آنست که عطف کنند بعضی را در بعضی چنانکه گوید که ثلث و خمس یا سدس و ثمن **مع هذا القیاس**
فصل در ضرب کسور در کسور و صحاح بدانکه کسور عبارت از ضرب کسور آنست که او را اضافه کند بمضروب فیه چنانکه ثلث در عشر ثلث عشر باشد یعنی
در ده ثلث ده باشد اما طریق عام در ضرب کسور در کسور آنست که عدد کسور را بعضی در بعضی ضرب کند و مبلغ را با آنچه از ضرب احد
المخرجین در آن دیگر حاصل شده باشد نسبت کند **مثالش** چنانکه خمس را در هفت ثمن پس سه را در هفت ضرب کنند و حاصل را با آنچه از ضرب
پنج در هشت حاصل شده باشد نسبت دهد و خمس اما اگر هر دو کسر مرکب باشد مضروبات را با یک مخرج آرند و هم چنین مضروب فیه را بعد از آن
عمل کنند بر آن وجه که یاد کردیم **فصل** اگر صحاح و کسور در صحاح ضرب کنی اول کسور را در صحاح ضرب کنی بعد از بسط صحاح بعضی بود از آن
که صحاح را با جنس کسور آنچه باشد و حاصل را بر مخرج کسور قسمت کنی **مثالش** چنانکه یک و دو خمس در ده یک را با جنس کسور آر پنج
خمس شد و دو خمس ۷ خمس باشد ۷ را در ده ضرب کنی ۷۰ شود و آن مبلغ را بر پنج قسمت کنی ۱۴ بیرون آید **فصل** اگر ضرب صحاح و کسور در صحاح
و کسور باشد هر دو جانب صحاح را با جنس کسور آن جانب باید آورد پس جنس بجنس کسور بسط کرده باشی آن حاصل شود بضرب کسور در کسور **مثالش**
چنانکه یک و ربع در یک و خمس پس یک را بجنس ربع آریم چهار ربع شود و ربعی که هست پنج باشد باز یک مضروب فیه را با جنس خمس آریم
پنج خمس باشد و خمسی که هست ۶ شود پس پنج را در شش ضرب کنیم سی شود بر سطح چهار که آن ربع بود و بر پنج که آن خمس است ضرب کنیم
بیست شود و آن سی بود پس ۳ بر ۲ چون قسمت کنیم یک و نیم بیرون آید **فصل در قسمت کسور و صحاح بر صحاح** و کسور و صحاح بر کسور و صحاح
اگر جنس نحو مختلف باشد اجزای مقسوم در مخرج مقسوم علیه ضرب کنند بعد از آن مبلغ را قسمت کنند تا آنچه مرتفع شده است از ضرب

چنانکه هشت تسع بر چهار خمس مخرج مقسوم تسع است و مخرج مقسوم علیه خمس و عدد کسور مقسوم هشت است بر عدد مقسوم علیه که پنج است ضرب کنیم
چهل گردد پس مخرج مقسوم که آن تسع است بر عدد کسور که آن چهار است ضرب کنیم ۳۶ باشد ۴۰ را بر ۳۶ قسمت کنیم یکا و تسع یکی
باشد **فصل** اگر چنانکه صحاح و کسور بر صحاح و کسور قسمت کنیم ضرب باید کردن جمیع مقسوم و مقسوم علیه و در مخرج کسرش آنچه حاصل آید قسمت کنیم
مثالش چنانکه ده و نصف بر سه قسمت کنیم اینجا کسور نصف است دو را در ده و نیم ضرب کنیم بیست و یک شود و باز مخرج کسر را در سه ضرب
کنیم ۶ هر یکی را سه و نیم رسد **فصل** اگر چنانکه صحاح و کسور بر صحاح و کسور قسمت خواهد کرد بکمر هر یک از مقسومین و ضرب کنند در مخرج جمیع کسور
پس قسمت کنند با آنچه مرتفع شده هر آن مقسومین **مثالش** چنانکه پنج و ثلث بر سه و خمس خواهیم که قسمت کنیم مخرج کسور را باید پیدا کردن که ثلث
و خمس او حاصل شود و اینجا مخرج ما را ۱۵ است که ثلث و خمس از و حاصل می‌شود پس ثلث در خمس ضرب کنیم ۱۵ شود پس ۵ را که صحاح است
در ۱۵ ضرب کنیم ۷۵ شود پس ثلث ۱۵ را افزائیم ۸۰ شود پس سه را که صحاح است در پانزده ضرب کنیم چهل و پنج شود پس خمس پانزده را
افزائیم ۴۸ شود پس ۸۰ را بر ۴۸ قسمت کنیم نصیب یکا و ثلثا باشد و جملهٔ را بر همین منوال قسمت کنند والله اعلم بالصواب

در خبایا و مضمرات

شخصی را بفرما تا انگشتری پنهان کند در میان جمع در انگشت یکی از حاضران کند پس بفرمای تا از تو تا آنکس که انگشتری دارد در دل
خود شمار کند چنانکه بر که شمار تو کدام یکی بگوی تا مضاعف کند چون مضاعف کند بگو تا بر پنج ضرب کند پس بگوی تا شمار انگشت آن آنکس
که انگشتری دارد و از انگشت بزرگ است تا آنجا که انگشتری در روست اضافه آن حساب کند و مجموع را در ده ضرب کنند
بعد از آن بفرمای تا ده و بیست و پنجاه و صد صد طرح کنند چون تمام طرح کرده باشد بگو که هیچ نماند تو آنرا که او
طرح میکند باید آنرا بعقد بگیری تا چون همه انداخته باشد ترا معلوم شده باشد که حساب چند است آنرا قسمت کن اول صد بحساب
گیرد و بهر یکی صد صد بده تا آنجا که منتهی شود انگشتری پیش آنکس باشد و بشمار هر انگشتری ده باید داد مثلا حساب شش صد بود با نصد
به پنج کس قسمت کند و صد باقی بهر ده بانگشتی در دهم انگشت باشد و آن انگشت بزرگ دست چپ باشد والله اعلم بالصواب

مسئله

بفرمای تا روزهای هفته را یکی در دل گیرد آنکه بگو از شنبه تا آن روز در دل بشمارد و در سه ضرب کند و باز از آن روز تا آدینه
بشمارد و در دو ضرب کند آنکه بگو تا ده ده و پنج پنج می‌اندازد و تو بعقد میگیر چون تمام انداخته شود ترا محقق شود که حساب چند است از مجموع
۱۴ ابتدا از باقی چه ماند و رقم ابتدا از شنبه قسمت کن آنجا که منتهی شود آن روز باشد **مسئله** شخصی را بفرما تا دیناری چند در دل گیرد بعد از آن

بگوید

بگوی که بر چه دیناری دانگی بفزاید الفغا آن دانگها را بگوید با بگو سفندی با چند گوسفند بخرد چنین گوید که سه درم بگوی تا آن دینارها را
هم بدان نرخ بگو سفند دهد اگر آن دانگها نیز با دو را چند گوسفند هر هشت گوسفند باشد و اگر دو دو باشد چهار ده باشد و اگر سه بود یک
بهر یکی گوسفند که تو فرمائی بخر بیش از آن خواهد بود **مثالش** چنانکه شخصی در دل پنج دینار گرفت و پنج درم زیادت کرد و این پنج درم
به پنج گوسفند گفتی که بخر بعد از آن گفتی که هم بدان نرخ آن باقی را بخر چند دینار است سی گوسفند باشد بهر یک از آن تو پیش از آن او آمد
سی و پنج باشد هر دو با هم و علی هذا القیاس **نوعی دیگر** بفرمای بهر دیناری که گرفته است دانگی بجا آید و بگو سفند دهد و باقی را هم
بهمین نرخ بخرد بهر گوسفند یکی بیان دانگها خریده باشد پنج از آن حریف باشد والله اعلم بالصواب **فصل اول**
در خاصیت ۳ و ۴ وقت که ماه در سه درجه ثور برآید ۳ بجز ۳ بر قرار کاغذ لطیف کشد و قرار مهر با عنبر در میان آن نهد و مثلث
بکشد و پیش خود نهد و چشمها بر هم نهد و با انتظار آن شخص بنشیند و خیال او را است بهره می‌کند که پیش او در آید و احوال آن شخص
متوجه او کرد و پیش از آن روز کار رنجه که او از مقام خود برآید تا بمقام محبوب و صورت آن بدین منوال است

۶		۷	۲
۱		۵	۹
۸	۳		۴

۹	۵	۲
۳	۵	
۷	۲	۶

نقش مهین کعب بلکه از کر در شت ۷ ۲
عبد عرب سال و در اشراق ان ...
نقش نارنگی فتنی دو ... آن ...
یاران مصطفی و طلاق و دو رشت
میعاد دو ضبع جای و نیاز و خدا ...
۸ ۳ ۲ ۱ ۹

در محبت از خواص ۳ در ۳ بر پرده بر روی کودکان بمشک و زعفران بنویسد و در زیر نگین نهد مردم محب او گردند و در نظر خلق عزیز باشد
خصوصا پیش زنان و ملوکان **در وضع حمل** از خواص او آنست که هر گاه که زن را دشوار زاید بر سه پارهٔ سفال آب نارسیده بنویسد با نخود
کاغذ کشد و در زیر قدم زن نهد و یکی در برابر او دارد فی الحال بچه از و جدا شود اما باید که بوقوع تربیع یا مقابله باشد یا قمر در برجی که
در وقف اگر چنانکه بوقتی بد یا مقابله یا تربیع یا مقارن نحسی باشد بر کاغذ سیاه بکشد نام دو کس که او خواهد در آن ترکیب کند
و در راه گذر آب حمام اندازد میان آن دو کس تفرقه افتد **در تفرقه** اگر نظر با نحس بکشد و در محفلی که خلق باشند و خواهند
که متفرق شوند در میان کفشهای ایشان ریزد جمله متفرق شوند **در بغض** اگر چنانکه بار هیچ بر لوح خر دباغت ناکرده این سه در سه
بکشد بنام هر که خواهد میان دو کس البته عداوت افتد و تفرقه واقع شود **فصل دوم** در خاصیت چهار در چهار این را خواص بسیار است

۸	۱۱	۱۴	۱
۱۳	۲	۷	۱۲
۳	۱۶	۹	۶
۱۰	۵	۴	۱۵

میباید وقتی نویسند که آفتاب در بجده درجه حمل در درجهٔ شرف و صورت میزان و این است
این را بر انگشتری طلا کشد یا بر نگین عقیق یا بر کاغذی بزرحل بنویسد بنام آنکس که حاکم

آن خواهد بود وطریقه نام وغیر نام نیز اگر خواهند که آن بزرگ با اسمی از اسمهای حق ضابطه را محافظت کند تا سهو نشود والا
هیچ فایده ندهد وضابطه آنست که حروف نام را با عدد آورد و از مجموع اعداد سی وچهار طرح کند باقی را بچهار قسم مساوی کند
چنانکه در وکسر نباشد از سه حال خالی نیست یا آنست که یکی باند یا دو یا سه اگر چنانکه یکی باند در خانه سیزدهم یکی برافزاید
واگر دو کسر بود در خانه نهم یکی زیادت کند واگر سه کسر بود در خانه پنجم یکی زیادت کند مثالش چنانکه خواهیم که نام محمد را ثبت کنیم
عدد او ۹۲ است ۳۴ را طرح کردیم ۵۸ ماند واین بچهار قسم راست نمی‌توان کردن ۵۶ گرفتیم وبچهار قسم کردیم هر قسمی ۱۴
آمد دو ماند نگاه داریم ودر خانه نهم بیفزائیم وهر چند عدد که بود البته در خانه اول نیز یکی بیفزائیم چنانکه اینجا یک قسم ۱۴ آمد در جدول
بخانه اول ۱۵ ثبت کنیم وبر این منوال صورت آن
بایستی نهادن بیست وچهار نهادیم تا عوض آن
راست شود شکلش اینست که از هر چهار خانه که حساب
واین را خواص بسیار است در حفظ آلات قدر کی در میان

۲۲	۲۶	۲۹	۱۵
۲۸	۱۶	۲۱	۲۷
۱۷	۳۱	۲۴	۲۰
۲۵	۱۹	۱۸	۳۰

وچون بخانه نهم رسیدیم دو
دو بجای آورده باشیم وحساب
کنیم ۹۲ باشد بی زیاده ونقصان
هر قماشی باشد وقیمتی که مال باشد

در و باشد بنهند دزد وحرامی بر وی ظفر نیابد واگر چنانکه ظفر یابد تصرف نتواند کرد ودر شهر رسوا شود بجهت مرتبه در پیش ملوک اگر در پیش ملوک
وسلاطین رود وبا خود دارد البته بامراد از پیش ایشان بر بیرون آید وانچه مراد او است حاصل گردد در دفع تب اگر کسی را تب بود
اگر بر کاغذ نوشته بشوید ودر شربت بریزد بهد تب زایل کند واگر بر انگشتری بنویسد در شربت اندازد وبدهد تا بخورد شفا یابد دفع ترس
اگر کسی بر سر بیرون میرود وترسی چون این با او باشد خوف از وی زایل شود وهیچ بد وی نرسد وشرح بسیار دارد فصل ششم در خاصیت پنج در پنج
اینها بشکر وزعفران بر کاغذ بنویسد ودر جیب یا در کیسه نگاه دارد معیشت او زیاده شود وجمعیت افزون گردد ودر نظر خلایق
حضوصا در نظر خوانین وزنان محبوب ومقبول باشد اما باید بنظر مودت باشد وسعدان ناظر ونحسان ساقط وزهره در درجه شرف باشد
وصورت او اینست وخواص این بسیار است ودارنده این هرگز ملول نشود ودایم بذوق باشد

۱۸	۲۲	۱	۱۵	۱۴
۲۴	۳	۲	۱۱	۲۵
۵	۹	۱۳	۱۷	۲۱
۶	۱۵	۱۹	۲۳	۴
۱۲	۱۶	۲۵	۴	۸

اذا اراد الله بعبد خیرا زهده فی الدنیا ورغبه فی الآخرة وفقهه فی الدین وزهده فی الدنیا جعل له واعظا من نفسه یامره وینهاه
جعل الذنوب من عینیه ممثلة بصره بعیوب نفسه آنسه فی الوحدة عسله
اذا احب الله العبد ابتلاه فان صبر اجتباه وان رضی اصطفاه اذا احب الله العبد لم یضره ذنبه اذا احب الله
العبد البسه صورة من صوره ونفخ فیه روحا من ارواحه حتی ینقاد له کل حجر ومدر ویتواضع له کل طایر وسبع
اذا اراد الله برعیته خیرا جعل لها سلطانا رحیما وقیض له وزیرا عادلا اذا اراد الله بقوم خیرا ابتلاهم اذا اراد الله بعبد
خیرا طیب روحه وجسده ولم یمته حتی یریه الخلف وعجل له العقوبة فی الدنیا وطیب روحه فلا یسمع معروفا الا عرفه ولا منکرا
الا انکره فی بعض الکتب تغیر تغیر غنا … من کلام العرفا اذا اردت ان تعرف مقامک فانظر فیما اقامک
اعمالکم عمالکم
در شناختن خطوط حکما اول صورت خط که بخط طبیعی مشهور است

[illegible]

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی
[illegible]
صورت قلم فیثاغورس حکیم

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی
[illegible]
صورت قلم برقاطوس حکیم

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی
[illegible]
صورت قلم فیلاوس حکیم

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی
[illegible]
صورت قلم … س حکیم

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی

صورت قلم هرومس حکیم

اب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی

صورت قلم مشطوس حکیم

اب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی

صورت قلم هرمس حکیم

اب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی

صورت خط عطارد

اب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی

صورت خط قم متعدی نویسند و نقطه بهند

اب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی
[illegible]

خطی که وزیر بقجر اختراع کرده

اب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ه لا ی
[illegible]

القم اهدی الی ابن الکتاب احد المحدثین العلم اهدی الجاهلین قیدوا العلم بالکتاب